PASAULIO MITAI

Mitai – tai žmonijos svajonės ir sapnai, bylojantys apie pasaulio pradžią ir pabaigą, kūrimą ir griovimą, gyvenimą ir mirtį.

Šioje knygoje surinkti populiariausi viso pasaulio mitai. Čia rasime graikų, romėnų, keltų, skandinavų, australų, indėnų, japonų ir kitų tautų pasakojimų.

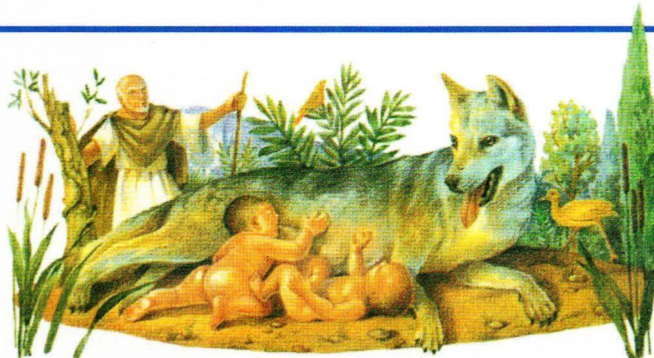
Puikios spalvotos iliustracijos atskleidžia kiekvieno mito nuotaiką ir įtraukia skaitytoją į veiksmo sūkurį.

A DORLING KINDERSLEY BOOK
ISBN 9986-02-468-4

PASAULIO MITAI

PHILIP
MISTRY

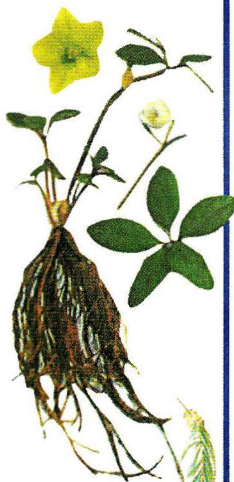

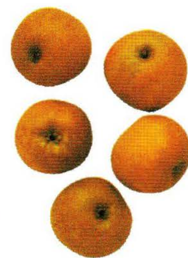

PASAULIO MITAI

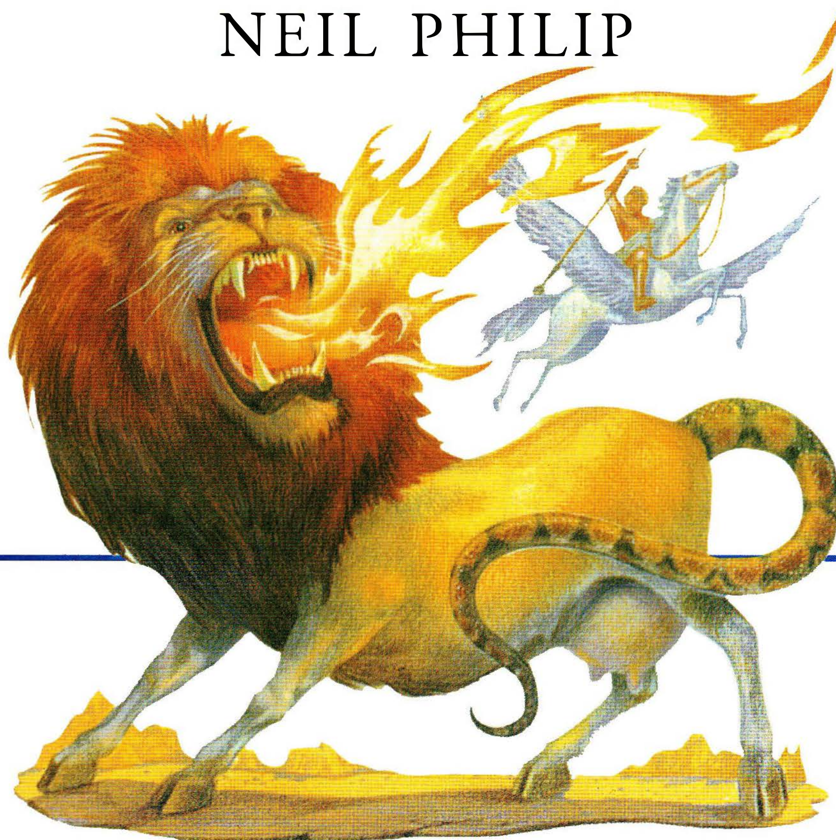

NEIL PHILIP

ILIUSTRAVO NILESH MISTRY

PASAULIO MITAI

alma littera
VILNIUS 1998

Padūmavusiame veidrodyje Teskatlipoka rodo Kecalkoatliui jo naująjį, žmogaus veidą ir kūną, *p. 140*

PASAULIO MITAI

Perpasakojo

NEIL PHILIP

Iliustravo

NILESH MISTRY

A DORLING KINDERSLEY BOOK

A DORLING KINDERSLEY BOOK

Skiriu
BRIANUI HINTONUI

THE ILLUSTRATED BOOK OF MYTHS
TALES & LEGENDS OF THE WORLD
Dorling Kindersley, London, 1996

© 1995 by Dorling Kindersley Ltd, London
Tekstas © Neil Philip
Iliustracijos © Nilesh Mistry

© Leidimas lietuvių kalba, „Alma littera“, 1998

ISBN 9986-02-468-4

Iš anglų kalbos vertė Rasa Katiliūtė
Redagavo Diana Bučiūtė

SL412. Išleido leidykla „Alma littera“,
Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete:
http://www.aiva.lt/AlmaLittera

TURINYS

Dangaus Viešpats mato vargstančius žemėje žmones ir nusprendžia jiems padėti, p. 52

Vilkė rūpinasi pamestais vaikais Romulu ir Remu, p. 138

Rodyklė nurodo tarpusavyje susijusius veikėjus ar mitus ➤

Apolono orakulas, pranašaujantis mirtingiesiems ateitį, p. 96

VAISINGUMAS IR ŽEMDIRBYSTĖ

Pandora paleidžia ydas ir nedorybes į pasaulį, p. 60

DIEVAI IR MIRTINGIEJI

Dievas Toras varžosi gėrimo varžybose su milžinais, p. 122

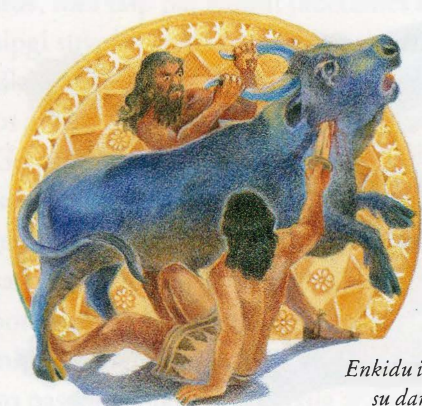

Toras mėgina pakelti milžinų katę, p. 123

DIEVAI IR GYVŪNAI

Enkidu ir Gilgamešas grumiasi su dangaus jaučiu, p. 45

PABAIGOS VIZIJOS

DIEVAI IR PANTEONAI

Bitė, pasiųsta įgelti supykusiam žemdirbystės dievui Telepinu, kad tas ateitų į protą, p. 95

Siautėjantis Kretos jautis, kurį Heraklis sugavo, atlikdamas septintąjį žygdarbį, p. 132

Baldro, Odino sūnaus, laidotuvių laivas, p. 163

PRATARMĖ

MITAI – TAI PASAKOJIMAI apie dievus ir į dievus panašius didvyrius. Juose pasakojama apie pasaulio pradžią ir pabaigą, sukūrimą ir griovimą, gyvenimą ir mirtį. Juose atsakoma į gyvenimo keliamus klausimus kaip ir kodėl.

Žodis „mitas“ kilęs iš graikiško žodžio *mythos*, reiškiančio „prasimanymas“ arba „žodis“. Vakarų menui ir literatūrai graikų mitai apie Olimpo dievus yra neišsenkantis šaltinis, kurio pasakojimų ir vaizdinių lobynuose menininkai ir rašytojai dar ir šiandien – jau seniai išnykus tikėjimui graikų dievais – atranda kažką nauja ir prasminga.

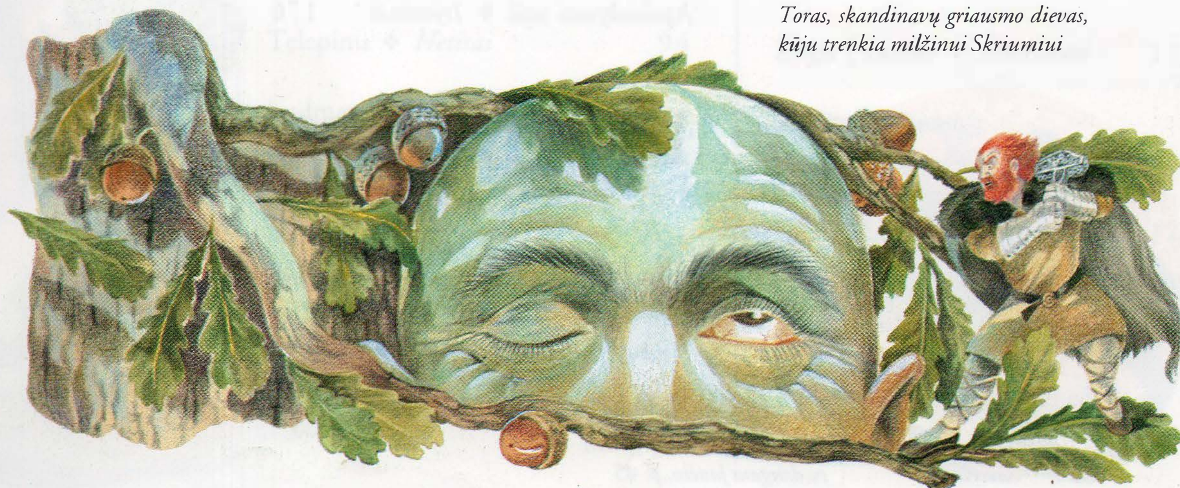
Žinoma, graikų mitai tėra tik dalis visos pasaulio mitologijos. Kad ir kur žmonės gyventų, jie pasakoja legendas apie tai, kaip buvo sukurtas pasaulis, kaip jame apsigyveno žmonės ir gyvūnai, kokie buvo dievo ar dievų, kuriuos jie garbino, būdas ir elgsena.

Eskimų gamtos dvasios kaukė

Kai atsiranda mitas, žmonės juo tiki iš visos širdies. Todėl mitai nėra tik paprasti pasakojimai: kiekvienas mitas – žmogiškos tiesos strėlė. Mitai ir su jais susiję ritualai dažnai būdavo laikomi didžiausioje paslaptyje. Net ir šiandien ne viską žinome, kas vykdavo per Eleusino misterijas, senovės graikų vaisingumo šventę. Šis kultas rėmėsi mitu apie derlingumo deivę Demetrą ir jos dukterį Persefonę, tačiau niekas niekada nedrįso atskleisti jo apeigų paslapčių.

Tokios pat paslaptingos buvo ir sijų vinebagų Gydymo apeigos. Buvo įspėjama: „Niekada niekam neprasitark apie šias apeigas. Tebūnie tai visiška paslaptis. Jei tu ją atskleisi, ateis pasaulio pabaiga. Mes visi mirsime...“ Kai 1908 m. genties narys Džesperis Gyvatės Kirtis atskleidė paslaptį, vinebagų senasis pasaulis žlugo.

Toras, skandinavų griausmo dievas, kūju trenkia milžinui Skriumiui

Actekų dievybė Kecalkoatlis, dievas plunksnuota gyvatė, su savo šuns pavidalo dvyniu Ksolotliu

Kas vienam mitas, kitam religinis tikėjimas; kas vienam tiesa, kitam prasimanymas. Polas Reidenas, kuriam Džesperis Gyvatės Kirtis papasakojo vinebagų Gydymo apeigų paslaptį, pacitavo eskimų vadą Anarulunguaką, kuris, stovėdamas ant Niujorko dangoraižio stogo, pareiškė: „Matau daug daugiau, nei galiu suvokti protu. Vienintelis būdas išsigelbėti nuo beprotystės – manyti, jog mes visi, nespėję to suvokti, staiga mirėme ir tai jau yra kito gyvenimo dalis“.

Atsivertę šią knygą, apžvelgdami žmonijos mitus, mes taip pat galbūt jaučiamės sutrikę. Kaipgi suvokti šiuos pasakojimus, kurie tiek daug reiškė žmonėms, juos papasakojusiems ir pagal juos gyvenusiems?

Geriausiai pradėti nuo pradžių. Visos mitologijos prasideda legendomis apie pasaulio sukūrimą. Graikai, vikingai, egiptiečiai, kinai, japonai, visos Afrikos tautos ir visi penki šimtai indėnų genčių turi savo pasaulio sukūrimo versiją ar net kelias.

Kai imi lyginti visus šiuos pasakojimus, pamažu paaiškėja nuostabus dalykas.

Mitai – tai žmonijos svajonės, sapnai. Kaip ir sapnai, jie atrodo labai keisti ir tuo pat metu nepaprastai pažįstami. Australijos aborigenai, kurie mitus laiko negincijama tikrove, laikotarpį, kai buvo sukurtas pasaulis ir protėviai suformavo kraštą, sukūrė žmones ir įvedė tradicijas, vadina sapnalaikiu. Tačiau sapnalaikis nėra tolima praeitis, tai amžina dabartis, dalis „sapno“, kuris užmezga gyvą ryšį tarp žmonių, nemirtingų protėvių ir šalies. Australams šį gyvą ryšį parodo „dainos eilutės“, takai, menantys sapnalaikio nemirtingų protėvių klajones.

Visos šių dainų eilutės sueina į švenčiausią australų vietą Uluru, anksčiau baltųjų Australijos gyventojų vadintą Erso uolos vardu. Tardamas, vaizduodamas ar piešdamas dainos eilutes, australas iš tikrųjų įžengia į sapną.

Persefonė, graikų deivės Demetros duktė, liūdi požemio karalystėje

Pašalietis vargiai gali tikėtis, kad mitas jam sukels tokius pat stiprius jausmus, kokiais mėgaujasi juo gyvenantis žmogus. Visuomet būna dalykų, kurių neįstengiame suprasti ar įvertinti, kurie buvo iškreipti verčiant ar perpasakojant. Kaip ir poezija, mitai atstumia tuos, kurie nori juos pagrįsti, paaiškinti, ir traukia pasiruošusius klausytis ir mokytis. Kaip sakė senovės graikų filosofas Aristotelis: „Išminties draugas yra ir mitologijos bičiulis".

Mitų išmintis, vidinė prasmė ir paslaptis perteikiama pasakojimais. Visame pasaulyje žmonės mėgsta pasakoti ir klausytis pasakų. Štai kodėl atsirado mitai, štai kodėl jie išliko, vystėsi ir kito. Pasakotojas ir klausytojas, dalydamiesi mitu, dalijasi paslaptimi, kuri abu praturtina. Skandinavų mitologinė poema „Aukščiausiojo žodžiai" baigiasi eilutėmis:

Būk pasveikintas, gražiakalbi,
būk pasveikintas, visažini,
Džiaugsmas tam, kurs suprato,
Malonumas tiems, kurie klausėsi.

Džiaugsmas, supratimas ir malonumas; kalba, klausymas ir žinojimas. Tai svarbiausia mitologijoje.

Skandinavų mitologija sudėta į poemas, sukurtas tuomet, kai vikingai garbino pagoniškus dievus, ir į prozos kūrinius, parašytus po to, kai vikingai perėmė krikščionybę. Permainų laikotarpiu pagonių ir krikščionių legendos dažnai susipindavo. Taip Anglijoje, Kambrijos grafystėje, Gosforto bažnyčios šventoriuje stovinčio kryžiaus vienoje pusėje pavaizduotos scenos iš Ragnaroko, paskutinės skandinavų dievų kovos, o kitoje – Kristaus nukryžiavimas. Vikingai buvo karingi, tad perkurdami taikingesnių germanų genčių mitus didesnį dėmesį skirdavo nebe žemdirbystei, o kovoms.

VAKARŲ PUSRUTULIS

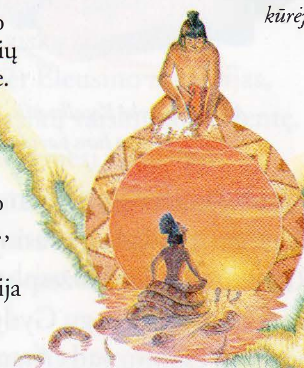
ŠIAURĖS AMERIKA

Kumušas, Protėvių Senolis, maidų mituose

INDĖNAI
Indėnų mitai išsirutuliojo susimaišius šimtams vietinių kultūrų Šiaurės Amerikoje.

ACTEKAI
Actekų imperija gyvavo nuo 1200 m. pr. Kr. iki 1519 m., kai ją sutriuškino ispanų užkariautojai. Actekų mitologija buvo išpranašavusi tikslią žlugimo datą.

Kecalkoatlis, actekų dievas kūrėjas

❖EUROPA
312 m. romėnų imperatoriaus Konstantino atsivertimas į krikščionybę padarė galą graikų ir romėnų mitologijoms kaip gyvoms religijoms, taip pat keltų ir germanų dievybėms. Tačiau Skandinavijoje pagoniški dievai buvo garbinami iki XII a.

❖AFRIKA
Daugelis vietinių afrikiečių dievų ir mitų gyvuoja kartu su krikščionybe ir islamu. Kai kurie mitai, į Naująjį Pasaulį atnešti vergų, perėjo į vudu religiją, įsitvirtinusią Haičio saloje.

❖AMERIKA
Actekų ir inkų imperijas sugriovė europiečiai užkariautojai, tad dauguma jų mitų buvo prarasti. Nuostabūs indėnų genčių mitai buvo užrašyti sugriaunant jų tradicinę kultūrą.

SKANDINAVAI

Skandinavų mitai buvo užrašyti tik XIII a., kai šalis priėmė krikščionybę.

Skandinavų milžinas Hugis pralenkia mirtingąjį Tjalvį

Merlinas, keltų mitologijos burtininkas

EUROPA

GRAIKAI

Tikėjimas graikų dievais buvo labiausiai įsigalėjęs maždaug 800–330 m. pr. Kr. Daugelį jų dievybių perėmė romėnai, duodami joms kitus vardus.

Graikų saulės dievo Apolono orakulas

KELTAI

Maždaug 750 m. pr. Kr.–100 m. keltai užkariavo Šiaurės Europą. Jų mitus užrašė romėnų istorikai ir krikščionių dvasininkai. Keltų mitologija nepaprastai praturtėjo viduramžiais.

Ozyris, egiptiečių vaisingumo dievas, ir Setas, piktavalis dievas

EGIPTIEČIAI

Senovės egiptiečių religija klestėjo maždaug nuo 3100 m. pr. Kr., kai karalystė buvo suvienyta, iki 30 m. pr. Kr.

Tėtušis Gedė, vudu mirties viešpats

HAITIEČIAI

Vudu, pagrindinės Haičio religijos, mitai yra Vakarų Afrikos ir katalikybės tikėjimų mišinys.

AFRIKA

Voriuko Kvaku Anansio išdrožta lėlė dvasiai Moatijai sugauti

PIETŲ AMERIKA

AFRIKIEČIAI

Daug vietinių afrikiečių religijų, retkarčiais pasiekdamos ir kitas pasaulio šalis, pvz., Haitį, gyvuoja dar ir šiandien.

RYTŲ PUSRUTULIS

AZIJA

Šuo, kuriam Ulganas, sibiriečių dievas kūrėjas, lėmė tarnauti žmonėms

SIBIRIEČIAI

Sibiro mitai tikriausiai buvo sukurti daugiau nei prieš 10 000 metų, ledynmečio laikotarpiu, kai klajoklių gentys apsigyveno stepėse.

Anus, šumerų dangaus viešpats

ŠUMERAI

Šumerų mitai atsirado ne vėliau kaip 3500 m. pr. Kr. Kai kurie šumerų mitologijos elementai perėjo į krikščionybės tradicijas.

Drakonas ir vienaragis – šventi gyvūnai kinų mitologijoje

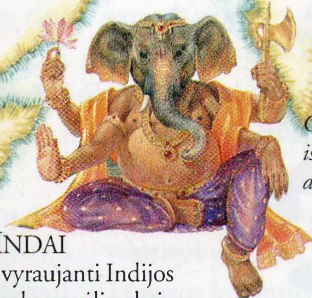
KINAI

Kinų liaudies mitai ir tradicijos atsirado maždaug 2000 m. pr. Kr. Kai kurie iš jų įsimaišė į daosizmo religiją, kuri išsivystė apie 200 m. Daosizmas, kaip ir konfucianizmas bei budizmas, yra viena pagrindinių kinų religijų.

Ainų herojaus Ajoinos sandalai virsta voverėmis

JAPONAI

VIII a. atsiradusi sintoizmo religija, be senovės tradicijų, turi turtingą mitologiją. Taip pat yra išlikę ainų, pirmųjų Japonijos gyventojų, mitų.

Ganeša, indų išminties dievas

INDAI

Induizmas, vyraujanti Indijos religija, atsirado ne vėliau kaip 1200 m. pr. Kr., kai pasirodė pirmieji induistų raštai – Vedos.

Bamapama, australų dievas klastūnas

AUSTRALAI

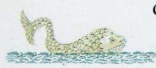
Sapnalaikio mitai buvo sukurti daugiau nei prieš 40 000 metų, kai iš Azijos į Australiją atkeliavo pirmieji žmonės.

AUSTRALIJA

Jūros gyvūnas, kilęs iš Sednos, eskimų jūros deivės, pirštų

ESKIMAI
Eskimai iki šiol tiki gamtos dvasiomis. Arktyje eskimai gyvena daugiau nei 10 000 metų.

POLINEZIEČIAI
Iki XIX a., kol Ramiojo vandenyno pietinių salų gyventojai nebuvo priėmę krikščionybės, jie garbino visą būrį dievų. Išsamiausia yra polineziečių mitologija.

Saulė, kurią pagavo polineziečių herojus Maujis

OKEANIJA

❖AUSTRALIJA IR OKEANIJA
Australams viskas pasaulyje yra šventa, nes susiję su sapnalaikio protėviais. Todėl mitologija jiems nepaprastai svarbi. Polineziečių mituose gyvenimas, tikėjimas ir kraštovaizdis irgi artimai susiję.

❖AZIJA
Šios paprastos, bet įžvalgios ir išmintingos mitologijos visai kitokios nei sudėtinga Indijos induistų mitologija, kuri atspindi ilgą kelią į bendrą Indijos tautų kultūros katilą. Panašiai ir kinų bei japonų mitologijos neatskiriamos nuo painių filosofinių doktrinų. Tačiau kiekviena mitologija, kaip ir kiekviena religija, kelia tuos pačius klausimus apie pasaulio prigimtį ir gyvenimo bei mirties prasmę.

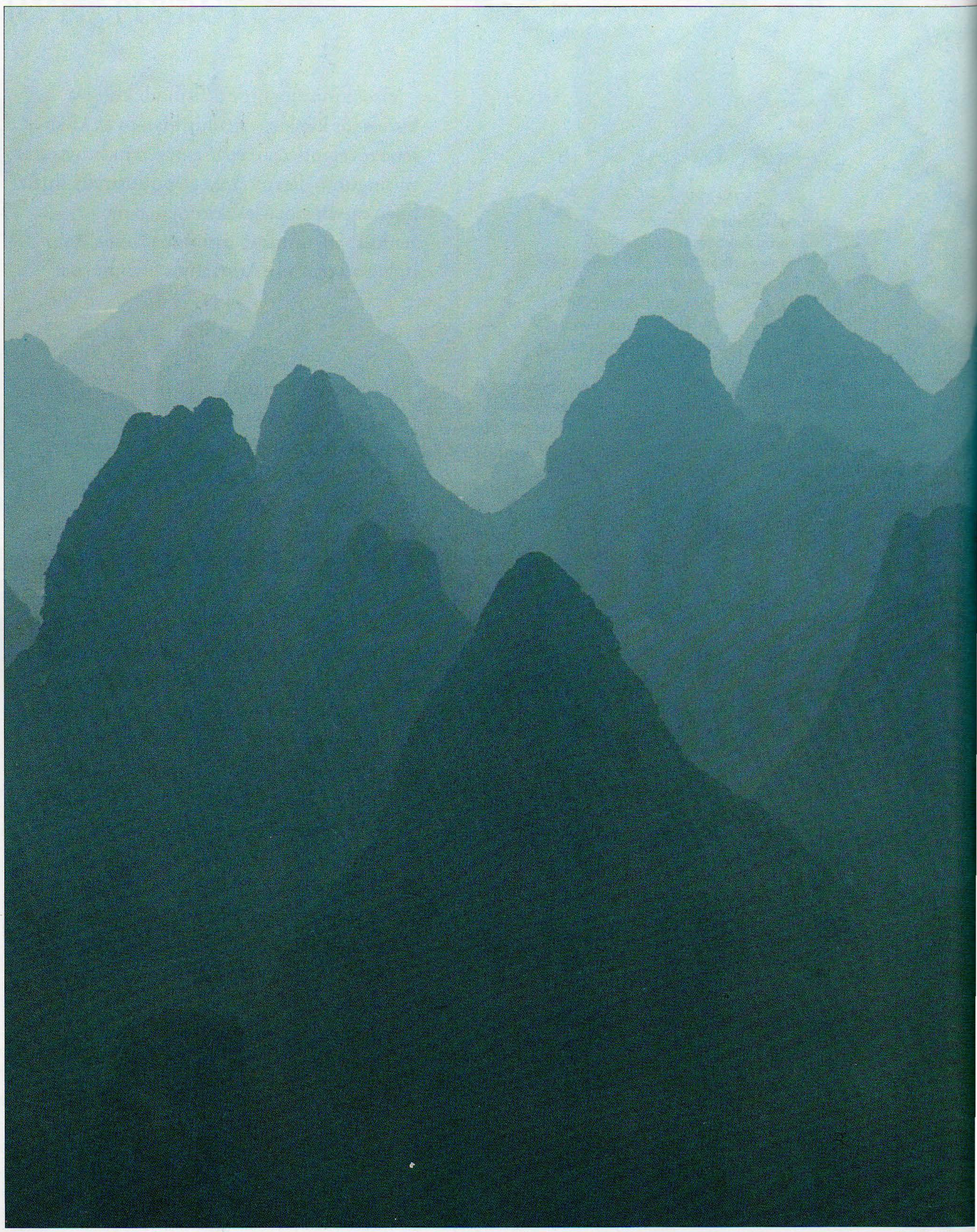
Visose mitologijose atsispindi kultūra, iš kurios jos kilusios. Žemdirbiai, pvz., kinai ar senovės egiptiečiai, ypač gerbė žemdirbystės ir vaisingumo dievus. Tuo tarpu australų, kurie buvo medžiotojai-rankiotojai, o ne žemdirbiai, mituose surinktos žinios, kaip išgyventi plačiose Australijos plynumose.

Šioje knygoje pateikiama tik maža dalis pasakojimų, kurie sudaro pasaulio mitologiją, be to, vieni kraštai yra geriau pristatyti nei kiti. Užrašytos pasakos taip pat tėra tik kruopelė tų, kurios nuo amžių bylojo apie žmonijos baimę, viltis ir lūkesčius. Kai kurie mitai dingo be pėdsakų, kitų liko tik menkos nuotrupos.

Tad turime būti dėkingi tiems, kurie mūsų malonumui ir supratimui perdavė senovės mitus. Vienas iš jų – Sandovalis, Hastinas Tlotsihis, kuris 1928 m. lapkritį papasakojo antropologui Eilinui O'Brajanui navahų pasaulio sukūrimo mitą. „Aš sėdžiu tarytum ant kalno viršūnės ir žiūriu į ateitį, – kalbėjo jis. – Matau savo žmones ir jūsiškius gyvenančius kartu. Ateis laikai, kai mano žmonės pamirš, kaip jie anksčiau gyveno, bet vėl apie tai sužinos iš baltojo žmogaus knygų. Taigi privalote užrašyti tai, ką jums pasakoju, ir sudėti į knygą, kad būsimosios kartos žinotų tiesą".

Būk pasveikintas, gražiakalbi, būk pasveikintas, visažini!

PASAULIO SUKŪRIMAS

Kaip atsirado pasaulis? Kaip ir kodėl buvo sukurti žmonės? Kodėl, gavę gyvybę, turime mirti? Tai svarbiausi klausimai, į kuriuos mėgina atsakyti pasaulio mitologijos. Kiekviena kultūra skirtingai atsako į šiuos esminius klausimus, tačiau pasakojimai, kuriuose pateikiami atsakymai, dažnai yra sukurti pagal panašią schemą. Iš pradžių pasaulyje viešpatauja chaosas arba visur baltuoja ledas, arba tyvuliuoja vanduo. Pasirodęs dievas kūrėjas imasi darbo: atskiria žemę nuo dangaus, vandenis nuo sausumos ir sukuria gamtovaizdį. Paskui kūrėjas žemę apgyvendina, žmones sukurdamas iš prakaito lašų, augalų ar gyvūnų, iš dumblo ar net iš savo blusų. O tuomet prasideda tikrasis darbas.

Mitas „Gyvenimo valgis" byloja apie tai, kodėl mirtingieji yra „laikinos būtybės". Čia Adapa nulaužia Pietų Vėjo sparną ir užsitraukia dangaus dievo Anaus rūstybę

PIRMIEJI DAIKTAI

KŪRĖJAS
Ra (arba Re), saulės dievas, senovės Egipte Naujosios karalystės laikotarpiu (1560–1070 m. pr. Kr.) buvo pats svarbiausias dievas. Kartais buvo tapatinamas su Amonu Ra, vadinamu „paslėptuoju" dievu dėl paslaptingos prigimties. Taip pat buvo manoma, kad Ra sukūrė visatą.

LAIKO AUŠROJE iš savęs gimė dievas Ra. Jausdamasis vienišas, spjovė dievas, ir iš jo seilių atsirado oras Šu ir drėgmė Tefnuta. Iš jų santuokos gimė Gebas, žemės dievas, ir Nuta, dangaus deivė.

Iš Ra ašarų kilo pirmieji žmonės. Vėliau jis numezgė kalnus, sukūrė paukščius ir žvėris, dangų ir žemę.

Kiekvieną rytą Ra pateka ir keliauja savo valtimi Sektet dangaus skliautu. Nakčia Nuta jį praryja, o rytą vėl pagimdo.

Slibinas Apepas yra dievo priešas, gimęs iš Didžiosios Motinos Neitos seilių. Kiekvieną naktį Ra grumiasi su Apepu, chaoso slibinu.

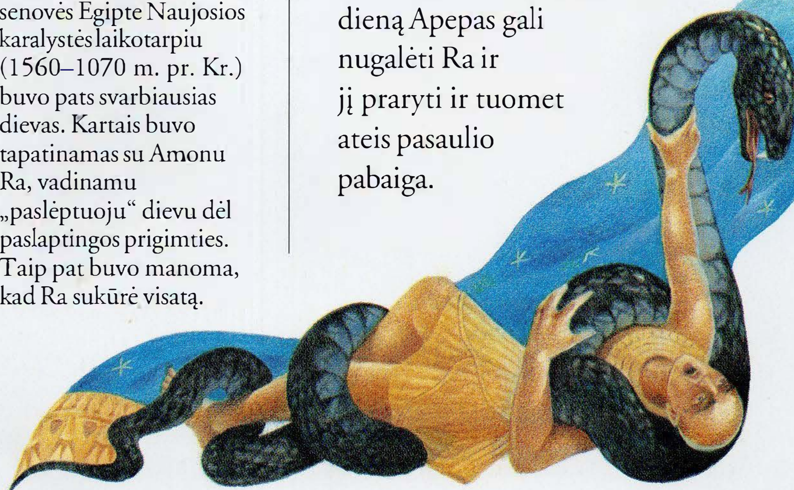

Iš savo seilių Ra sukuria visatą

Nuta praryja Ra valtyje

Kai kas mano, kad vieną dieną Apepas gali nugalėti Ra ir jį praryti ir tuomet ateis pasaulio pabaiga.

Kasnakt Ra grumiasi su slibinu Apepu

Kiti sako, jog Ra taip susens ir pavargs, kad pamirš kas esąs. Ir visa, ką jis sukūrė, virs nieku. O tada galbūt Ra ir vėl pats save pagimdys.

Deivė katė, p. 146 ➤

PRAKAITAS NUO ANTAKIO

Ilgai miegojęs, Dievas pabunda

IŠ PRADŽIŲ NEBUVO NIEKO, tik Dievas. Dievas miegojo ir sapnavo. Daugelį amžių jis sapnavo, bet galų gale pabudo.

Pakirdęs iš miegų, apsižvalgė Dievas ir iš kiekvieno jo žvilgsnio gimė žvaigždė. Nustebo Dievas. Leidosi jis į kelionę pasidairyti po visatą, kurią sukūrė. Ėjo ėjo, tačiau nei galo, nei krašto nebuvo matyti.

Galiausiai pasiekė žemę. Pavargo Dievas, nuo antakių varvėjo prakaitas. Vienas lašas nukrito ant žemės ir atgijo. Taip atsirado pirmasis žmogus. Jis – Dievo giminaitis, tačiau ne malonumams sukurtas. Nuo pat pradžių jam, iš prakaito užgimusiam, sunkiai triūsti buvo lemta.

Dievas keliauja po visatą, kol pailsta ir išrasoja nuo prakaito

Dievui nuo antakio nukrinta prakaito lašas ir virsta pirmuoju žmogumi

GIMĘS IŠ LEDO

ODINAS – VISŲ DIEVŲ TĖVAS. Tai seniausias ir galingiausias skandinavų dievas. Per amžių amžius valdė jis visatą. Jis sukūrė dangų ir žemę, sukūrė žmogų ir davė jam sielą. Tačiau net visų dievų tėvas nebuvo pats pirmas. Paklausykim!

Iš pradžių nebuvo nei žemės, nei jūros, nei dangaus. Tik Ginungagapo tuštuma laukė, kol bus užpildyta. Pietuose radosi ugnies kraštas Muspelis, o šiaurėje – ledo karalystė Niflheimas. Siautė šėlo ugnis ir ledas tuštumoje, kol nebūties viduryje atšilo oras. Ten, kur šiltas Muspelio oras susidūrė su šaltu Niflheimo oru, ledas ištirpo. Iš lašų susidarė piktas milžinas, vardu Imis.

Iš tirpstančio ledo atsiranda milžinas Imis

SKANDINAVŲ KARYS
Dažnai manoma, kad šis XII a. švedų kario ar karaliaus gobelenas vaizduoja Odiną, vyriausiąjį skandinavų mitologijos dievą. Sakoma, kad Odinas žinojo viską, kas vyksta pasaulyje.

ŠERKŠNO MILŽINAI
Visi šerkšno milžinai radosi iš pirmojo milžino Imio. Jie be paliovos kariavo su dievais, kuriems pavydejo. Dažnai mėgino atimti iš jų valdžią arba pavogti jų turtus.

Miegodamas Imis pradėjo prakaituoti. Iš jo kairiosios pažasties išdygo milžinas ir milžinė, o iš jo kojų išlindo dar vienas galiūnas. Tai buvo pirmieji šerkšno milžinai, visi išaugę iš Imio.

Paskui iš tirpstančio ledo radosi karvė, vardu Audhumla. Iš jos tešmenų tekėjo keturios pieno upės ir maitino Imį. Pati Audhumla mito ledu. Ji lyžčiojo sūrius ledo luitus ir baigiantis pirmai dienai prilaižė plaukus. Antrąjį vakarą jau kyšojo visa galva, o trečiąjį pasirodė ir visas žmogus, vardu Būris. Tai buvo stiprus ir gražus vyras. Jis turėjo sūnų Borą, kuris vedė Bestlą, šerkšno milžino dukterį. Juodu susilaukė trijų sūnų: Odino, Vilio ir Vė.

Karvė Audhumla laižo sūrų ledą, kol prilaižo žmogaus galvą

UGNIES ŽEMĖ
Nesunku suprasti, iš kur kilo Muspelio ugnies kraštas. Islandija – vulkanų ir kunkuliuojančių geizerių, taip pat ledynų šalis. Strokuras (viršuje) – pats

Iš Imio prakaito pažastyje išauga šerkšno milžinas ir milžinė, o iš jo kojų išlenda dar vienas galiūnas

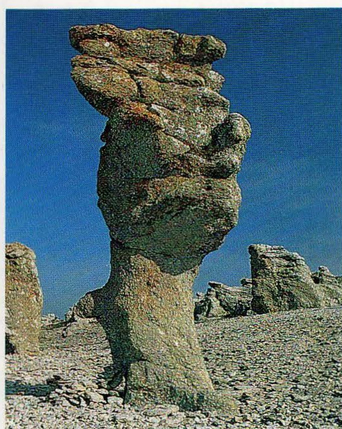
Keturi nykštukai dangaus kampuose saugo Imio kaukolę

Mėnulis padarytas iš Muspelio ugnies kibirkščių

Žemę juosia kraujo vandenynas

Debesys išraityti iš Imio smegenų

Odinas ir jo broliai iš Imio kūno daro žemę, o iš jo dantų ir kaulų – uolas ir akmenis

UOLŲ MILŽINAI
Nugludintos vėjo, vandens ir ledo, tokios uolos kaip ši, stūksanti Švedijoje, atrodo kaip milžiniškos mitinės būtybės.

Odinas ir jo broliai nekentė žiauraus šerkšno milžino Imio, todėl jį nužudė. Iš nužudytojo ištekėjo tiek daug kraujo, kad jame nuskendo visi šerkšno milžinai, tik Bergelmis ir jo žmona išsigelbėjo, pabėgdami valtele iš tuščiavidurio medžio kamieno.

Iš Imio kūno Odinas ir jo broliai padarė žemę, iš jo sutrupintų kaulų ir dantų – uolas ir akmenis. Iš milžino kraujo jie sukūrė upes ir ežerus, o žemę apjuosė kraujo vandenynu.

Imio kaukolę dievai įtaisė danguje. Keturiuose kampuose ją saugo keturi nykštukai – Rytai, Vakarai, Šiaurė ir Pietūs. Saulę, mėnulį ir žvaigždes jie padarė aukštai dangun nusviedę Muspelio ugnies kibirkštis. O iš Imio smegenų broliai išraitė debesis.

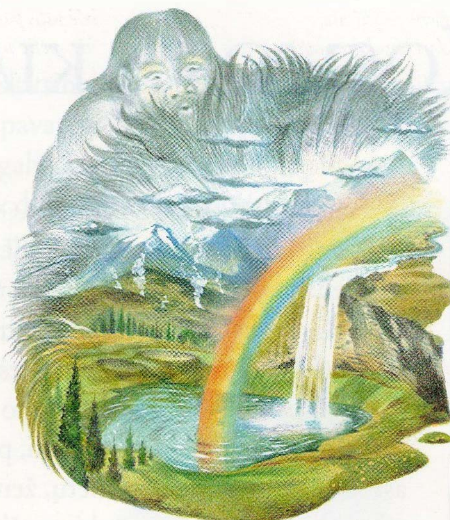

Žemę dievai sukūrė apskritą. Jos pakraščius skalavo didinga jūra. Milžinams dievai atidavė Utgardą, kur šie pasistatė tvirtovę, o patys įkūrė Asgardo karalystę, kurią nuo milžinų saugojo sutvirtinimai iš Imio antakių.

Vaikštinėdami pajūriu, Odinas ir jo broliai aptiko du stuobrius. Odinas įpūtė jiems gyvybę, Vilis suteikė jiems protą ir jausmus, o Vė apdovanojo juos klausa ir regėjimu. Taip atsirado pirmasis vyras Askas ir pirmoji moteris Embla, o Midgardas tapo jų namais. Iš jų kilo visa žmonija.

Po Midgardu yra ledinė mirties karalystė, Niflheimas. Virš jo – dievų buveinė Asgardas, kur Odinas sėdi savo soste ir prižiūri visus pasaulius. Asgardą ir Midgardą jungia vaivorykštės tiltas Bifrostas.

Visų karalysčių viduryje auga didysis uosis Igdrasilis, kurio šakos dengia pasaulį, o šaknys jį laiko.

Midgardo kraštą saugo Imio antakiai

BIFROSTAS

Kelias į Asgardą, skandinavų dievų buveinę, veda per ugningą vaivorykštės tiltą, vadinamą Bifrostu. Tik dievai gali eiti šiuo tiltu, skiriančiu Asgardą nuo mirtingųjų ir milžinų. Bifrostą saugo dievas Heimdalis.

ASKAS IR EMBLA

Skandinavų mitologijoje pirmieji žmonės buvo Askas ir Embla. Juos iš dviejų stuobrių, kurių vienas, manoma, buvo uosio (Askas), sukūrė dievai.

Askas

Embla

Pajūryje Odinas ir jo broliai iš dviejų stuobrių kuria pirmąjį vyrą ir moterį

Pasaulio medis, p. 62 ➤

KOSMOSO KIAUŠINIS

JAUNI KALNAI
Šio pietryčių Kinijos gamtovaizdžio smailios kalkakmenio viršūnės, veikiamos vėjo ir vandens, susidarė palyginti neseniai. Jos labai dera prie šio pasakojimo apie pasaulį, kuriame žmonės šalia didingos gamtos tėra mažytės blusos.

❖

IN IR JANG
Pagal senovės kinų filosofiją visuose daiktuose glūdi dvi priešingybės: in ir jang. In – neigiama, šalta, tamsi, sunki, moteriška jėga, o jang – tai teigiamas, lengvas, šviesus, šiltas, vyriškas pradas. In ir jang simbolis yra kiaušinio, padalyto į trynį ir baltymą, tamsą ir šviesą, piešinys.

IŠ PRADŽIŲ VIEŠPATAVO CHAOSAS. Jis buvo vištos kiaušinio formos. Kiaušinio viduje glūdėjo in ir jang, dvi priešingos jėgos, iš kurių susideda visata. In ir jang – tai tamsa ir šviesa, moteriškumas ir vyriškumas, šaltumas ir karštumas, šlapumas ir sausumas.

Vieną dieną kiaušinio viduje besigrumiančios jėgos jį perskėlė. Sunkesnės dalelės nusileido ir sudarė žemę, o lengvesnės pakilo ir sudarė dangų. Tarp žemės ir dangaus stovėjo Pangu, pirmoji gyva būtybė. Diena iš dienos, aštuoniolika tūkstančių metų, žemė ir dangus vienas nuo kito vis tolo ir tolo, ir kiekvieną dieną tokiu pačiu greičiu augo Pangu, kad užpildytų erdvę tarp dangaus ir žemės.

Pangu, pirmoji būtybė, išsiveržia iš kosmoso kiaušinio ir laiko atskirtus in ir jang, žemę ir dangų

Pangu kūną dengė tankūs gaurai, kaktoje styrojo du ragai, o iš viršutinio žandikaulio kyšojo dvi iltys. Kai jis džiaugdavosi, oras būdavo gražus, o kai susirūpindavo ar užsirūstindavo, pradėdavo lyti arba kildavo audra.

Žmonės apie didįjį Pangu pasakoja dvi skirtingas istorijas. Vieni sako, kad laukdamas, kol susidarys pasaulis, jis pavargo laikyti dangų ir žemę atskirtus ir mirė. Jo kūnas suskilo į dalis: galva virto šiaurės kalnu, pilvas – vidurio kalnu, kairioji ranka – rytų kalnu, dešinioji – vakarų kalnu, o pėdos – pietų kalnu. Jo akys tapo saule ir mėnuliu, kūnas – žeme, iš plaukų radosi medžiai ir augalai, o iš ašarų – upės ir jūros. Jo kvėpavimas virto vėju, o balsas – griaustiniu ir žaibu.

Kai Pangu mirs, jo akys taps saule ir mėnuliu

Pangu blusos virto žmonėmis.

Tačiau kiti teigia, kad Pangu kartu su pirmuoju vėžliu, pirmuoju feniksu, pirmuoju drakonu ir pirmuoju vienaragiu kūju ir kaltu suteikė visatai formą. Jis valdė žmoniją pirmuoju istorijos laikotarpiu. Kiekvieną dieną iš savo aukšto sosto Pangu juos mokė, kol jie viską sužinojo apie saulę, mėnulį, žvaigždes danguje ir jūras. Jo klausydamiesi, žmonės pamiršdavo savo nuovargį.

Tačiau vieną rytą, kai visa išmintis jau buvo perduota žmonijai, didysis Pangu dingo ir daugiau niekas niekada nebberegėjo jo aukštajame soste.

Pirmieji žmonės, kilę iš Pangu blusų, stovi priešais jo sostą, tačiau Pangu dingęs

❖

NEPAPRASTI GYVŪNAI

Vienoje iš istorijų apie Pangu pasakojama, kaip jis keliauja po pasaulį kartu su keturiais išgalvotais gyvūnais, kurie senovės Kinijoje turėjo simbolinę reikšmę: tai drakonas, visų žvynuotų būtybių vyriausiasis; vėžlys, visų gyvių su kiautais vyriausiasis; feniksas, svarbiausias tarp visų plunksnuočių, ir vienaragis, viršiausias tarp visų gauruotų gyvūnų.

IMPERATORIAUS DRAKONAS

Šis XIV a. imperatoriaus antspaudas vaizduoja penkiapirštį drakoną, Kinijos imperatoriaus simbolį. Drakonai reiškė išmintį, jėgą, gerumą ir gyvybingą vandens galią.

Feniksas, p. 151 ➤

PLŪDURIUOJANTIS PASAULIS

JAPONŲ KIELĖ
Raiba kielė yra plačiai paplitusi Azijoje ir dažnai minima japonų ir ainų mituose. Kielė privertė sintoizmo dievus Idzanamę ir Idzanakį vienas kitą pamilti. Kielės kaulai bei plunksnos ir dabar vartojami meilės kerams.

IŠ PRADŽIŲ PASAULIS tebuvo tik žliugsintis liūnas. Vanduo ir žemė buvo susimaišę ir kiek akys užmatė tyvuliavo didžiulė pelkė. Niekas ten negalėjo gyventi. Tačiau šešiuose danguose virš žemės ir šešiuose pasauliuose po žeme viešpatavo dievai, demonai ir gyvūnai.

Žemesniųjų dausų rūkuose ir kabančiame danguje gyveno demonai. Žvaigždžių danguje ir aukštose debesų dausose gyveno mažesnieji dievai. Pačiose aukščiausiose dausose gyveno dievas kūrėjas Kamujis ir jo tarnai. Jo viešpatiją juosė galinga metalo siena, o vienintelis įėjimas buvo užtvertas milžiniškais geležiniais vartais.

Kamujis šį pasaulį sukūrė kaip didžiulį apvalų vandenyną ir įtaisė jį ant milžiniško upėtakio nugarkaulio. Upėtakis siurbia vandenyną, po to spjauna jį lauk, sukeldamas potvynius ir atoslūgius, o judėdamas drebina žemę.

Vieną dieną pažvelgė Kamujis į vandeningą pasaulį ir nusprendė ką nors iš jo sukurti. Pasiuntė jis žemyn pasidarbuoti vandens kielę. Atskridusi ir

Spjaudydamas milžiniškas upėtakis vandenyne sukelia potvynius

išvydusi, kokia aplinkui maišalynė, vargšė paukštelė sutriko ir nežinojo ko griebtis. Sparneliais virš vandenų plazdendama, kojelėmis purvą trepsendama ir uodegėle jį plakdama, galiausiai kielė sutrypė sausos žemės lopinėlius. Taip atsirado salos, plūduriuojančios vandenyne, tame liūliuojančiame pasaulyje.

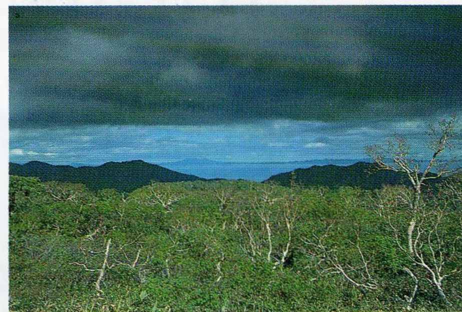
Netgi šiandien ištikimoji kielė vis dar triūsia, vis dar plaka žemę uodegėle.

Kai Kamujis sukūrė pasaulį, velnias mėgino jam sukliudyti. Vieną rytą atsikėlęs ir plačiai pražiojęs nasrus, atsigulė nelabasis laukti saulės, mat norėjo ją praryti. Tačiau Kamujis į šėtono ryklę pasiuntė varną, kad jis paspringtų. Štai kodėl varnos yra tokios akiplėšos. Mat kartą viena varna išgelbėjo pasaulį, tai dabar visos mano, kad gali elgtis kaip tinkamos, netgi vogti žmonių maistą.

Plazdendama sparneliais, trepsendama kojelėmis ir plakdama uodegėle, kielė padaro salas

Pamatę, koks gražus pasaulis, dausose gyvenantys gyvūnai maldavo Kamujį, kad leistų jiems ten persikraustyti. Šis sutiko. Tačiau žemei sukūrė ir kitų būtybių.

Pirmųjų žmonių ainų kūnai buvo iš žemės, plaukai iš piktžolių, o stuburas iš gluosnio šakelių. Štai kodėl pasenę susikūpriname.

SALOS GYVENTOJAI
Širetoko pusiasalis – ilgas kaip pirštas žemės ruožas, išsikišęs į Ochotsko jūrą iš „plūduriuojančio pasaulio“ – Hokaido salos Japonijos šiaurėje. Šioje saloje vis dar gyvena šią istoriją pasakojanti tauta – ainai, pirmieji Japonijos gyventojai.

Pasiuntė Kamujis iš dausų į žemę Ajoiną, dieviškąjį žmogų, mokyti ainų medžioti ir valgį gaminti. Kai Ajoina, pagyvenęs tarp žmonių ir išmokęs juos daugelio dalykų, grįžo į dangų, visi dievai suko šalin nosis:

– Koks bjaurus žmogaus kvapas!

Jie uostė ir uostė, nesuvokdami, iš kur sklinda smarvė. Galų gale suprato, kad tai Ajoinos drabužiai dvokia. Pasiuntė jį dievai atgal į žemę ir sakė neįsileisią į dangų tol, kol nepaliksiąs tenai visų savo drabužių. Žemai, plūduriuojančiame pasaulyje, Ajoinos sunešioti sandalai virto pirmosiomis voverėmis.

Seni Ajoinos sandalai virsta pirmomis pasaulio voverėmis

IDZANAMĖ IR IDZANAKIS

DANGAUS TILTAS
Ši smėlio juosta, apaugusi pušimis, kerta Japonijos Vakasos įlanką. Jos pavadinimas Amanohašidatė, reiškiantis „dangaus tiltas", primena Idzanamės ir Idzanakio mitą.

IŠ PRADŽIŲ, KAI DANGUS ir žemė dar nebuvo atskirti, iš beribio chaoso išniro nendrė – amžinasis žemės viešpats Kunitokotačis.

Po to pasirodė deivė Idzanamė ir dievas Idzanakis. Jie stovėjo ant plūduriuojančio dangaus tilto ir maišė brangakmeniais puošta ietimi vandenyną tol, kol šis sukrekėjo. Taip jie sukūrė pirmąją salą Onokorą. Šioje saloje pasistatė namą su akmens stulpu vidury, kuris yra pasaulio ramstis. Idzanamė ėjo aplink stulpą iš vienos pusės, o Idzanakis – iš kitos. Susitikę jiedu susituokė.

Jų pirmasis vaikas, vardu Chirukas, buvo silpnas. Kai jam suėjo treji metai, dievai paguldė jį į nendrių luotelį ir paleido pasroviui. Taip jis tapo žvejų dievu Ebisu.

Tada Idzanamė pagimdė aštuonias Japonijos salas. O galiausiai deivė pradėjo gimdyti dievus, kurie tvarkys ir valdys pasaulį: jūros ir žemės viešpačius, vėjo ir lietaus valdovus. Tačiau, gimdydama ugnies dievą, Idzanamė smarkiai apdegė ir mirė.

Įsiuto Idzanakis ant ugnies dievo ir sukapojo jį į tris dalis. O tada leidosi ieškoti Idzanamės. Jis nudrožė tiesiai į Tamsos karalystę. Dairydamasis mylimosios, dievas šaukė:

– Sugrįžk, mano meile! Dar nebaigėme kurti visų žemių.

Deivė atsišaukė:

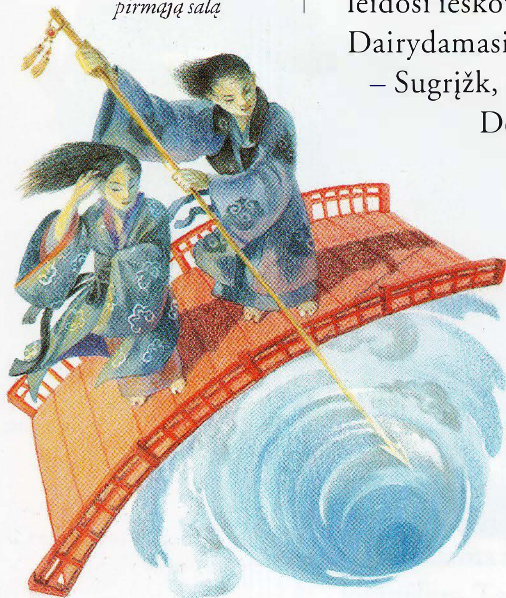
– Tu pavėlavai. Aš jau ragavau šios karalystės valgių. Bet norėčiau sugrįžti. Lauk manęs čia, aš atsiklausiu požemio pasaulio dvasių. Tačiau nemėgink į mane pažvelgti.

Idzanakiui pabodo ilgai laukti, tad, nulaužęs savo šukų, kurios puošė jo plaukus, dantuką ir pasidaręs deglą, nusekė paskui žmoną. Ją pasivijęs pamatė, kad ji jau pradėjusi pūti, o ant jos kūno knibždėte knibžda kirminai. Ji gimdė aštuonis griaustinio dievus.

Pasibjaurėjęs Idzanakis atsitraukė. Jam įkandin Idzanamė sušuko:

– Gėda! – ir liepė bjaurioms požemio dvasioms jį nužudyti.

Idzanakis ietimi maišo vandenyną, kurdamas pirmąją salą

Kol Tamsos karalystės dvasios ryja bambuko daigus, Idzanakis pabėga

Nusivijo dvasios Idzanakį, tačiau jam pavyko pasprukti. Bėgdamas dievas numetė savo galvos apdangalą, ir šis virto vynuogėmis. Sustojo dvasios jų pačiaumoti, o paskui vėl puolė vytis bėglį. Tada dievas sviedė šukas, ir šios virto bambuko daigais. Dar kartą stabtelėjo baidyklės užkrimsti.

Kol Idzanakis pasiekė išėjimą iš mirusiųjų karalystės į gyvųjų pasaulį, pati Idzanamė beveik jį pasivijo. Tačiau dievas pamatė ją besiartinančią ir greitai angą užvertė milžinišku akmeniu, kurį tik tūkstantis vyrų tevaliotų pakelti. Taip gyvenimas ir mirtis amžinai buvo atskirti.

Stovėdama kitoje akmens pusėje, Idzanamė klykė:

– Kiekvieną dieną aš numarinsiu tūkstantį žmonių ir atitempsiu juos į šią karalystę!

❖

KODZIKIS

Pasakojimas apie Idzanakį ir Idzanamę sudaro sintoizmo, Japonijos seniausios religijos, dalį. Kaip ir daugelį kitų pasakų, šį pasakojimą išsaugojo dainiai, kurie juos dainuodavo per religines šventes. Pasakojimai buvo užrašyti tik VIII a., kai imperatorienė Gemija įsakė sintoizmo padavimus surinkti į knygą „Kodzikis", arba „Senovės užrašai".

Sprukdamas nuo Idzanamės įsiučio, Idzanakis užverčia angą į Tamsos karalystę milžinišku akmeniu

Išsimaudęs šaltinyje, Idzanakis šluostosi dešinę akį ir pagimdo mėnulio dievą Cukijomį

Idzanakis atkirto:

– Pasirūpinsiu, kad kiekvieną dieną gimtų tūkstantis penki šimtai kūdikių.

Tuomet paliko Idzanakis Idzanamei valdyti Tamsos karalystę, o pats grįžo į gyvųjų pasaulį.

Priėjo Idzanakis dobilų pievą, kurioje augo apelsinmedžių giraitė. Čia prie tyro šaltinio jis išsimaudė. Jam plaunantis nuo veido požemių pasaulio purvą, gimė dar keletas dievų. Kai šluostėsi kairę akį, sukūrė saulės deivę Amaterasu. Pabraukęs per dešiniąją, sukūrė mėnulio dievą Cukijomį. O kai valėsi nosį, gimė audrų dievas

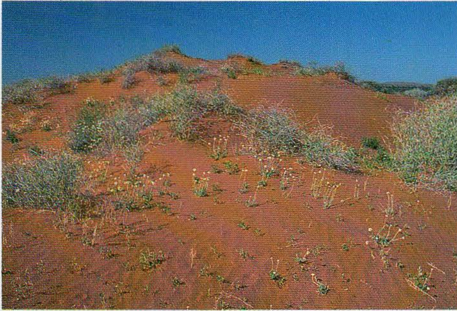

Pasaulis be saulės, p. 84 ➤

SAPNALAIKIS

LIEPSNOJANTI DYKYNĖ
Bekraštė centrinės Australijos Simpsono dykuma – viena karščiausių vietų pasaulyje. Tačiau aborigenams net šis atstumiantis gamtovaizdis turi vertę – jame palikti nemirtingųjų protėvių pėdsakai.

ALCHERA
Čia papasakota istorija apie sapnalaikį priklauso arandams, gyvenantiems centrinėje Australijoje. Jie sapnalaikį vadina „Alchera“. Aborigenai turi galybę mitų apie šį laikotarpį. Juose bylojama apie tai, kaip buvo sukurtas kraštovaizdis, aiškinami gyvūnų ir paukščių bruožai. Aborigenams sapnalaikis tampa dabarties dalimi, kai jo sukūrimo mitai vaidinami per šventas apeigas.

IŠ PRADŽIŲ ŽEMĖ tebuvo plika lyguma. Viešpatavo tamsa. Nebuvo nei gyvybės, nei mirties. Saulė, mėnulis ir žvaigždės miegojo po žeme. Visi nemirtingieji protėviai irgi ten miegojo, kol galiausiai pakirdo iš savo amžinybės ir išlindo į paviršių.

Atsikėlę nemirtingieji protėviai klajojo po žemę, kartais kaip žmonės, kartais pasivertę gyvūnais: kengūromis, emu ar driežais, o kartais pusiau gyvūnais, pusiau žmonėmis arba pusiau žmonėmis, pusiau augalais.

Dvi tokios būtybės, sukūrusios save iš nieko, buvo ungambikulai. Klajodami po pasaulį, jie rado pusiau padarytus žmones. Šie buvo sukurpti iš gyvūnų ir augalų, tačiau atrodė kaip beformiai ryšuliai, bet kaip sumesti netoli tos vietos, kur galima rasti vandens versmių ir druskos ežerų. Visi žmonės buvo suriesti į kamuoliukus, jiems trūko galūnių, jų bruožai buvo neryškūs ir neužbaigti.

Pakirdę nemirtingieji protėviai klajoja po žemę čia kaip žmonės, čia kaip gyvūnai

Savo didžiuliais akmeniniais peiliais ungambikulai išskaptavo galvas, kūnus, kojas ir rankas. Išraižė veidus, delnus ir pėdas. Pagaliau žmonės buvo užbaigti.

Kiekvienas vyras ir moteris kilo iš augalo ar gyvūno, ir kiekvienas turi būti ištikimas totemui to gyvūno ar augalo, iš kurio buvo sukurtas: slyvos, žolės sėklos, didelio ar mažo driežo, ilgauodegės papūgos ar žiurkės.

Vienas iš ungambikulų išvaduoja žmogaus galūnes

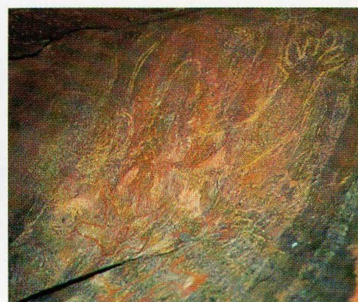
Atlikę savo šventą darbą, protėviai vėl nugrimzdo miegan. Vieni grįžo į namus po žeme, kiti virto uolomis ir medžiais.

Takai, kuriuos sapnalaikiu išmynė protėviai, yra šventi. Kur tik jie žengė, paliko šventus savo pėdsakus: uolą, vandens versmę ar medį.

Sapnalaikis nėra tik tolima praeitis, sapnalaikis – tai amžinoji dabartis. Kiekvieną mirksnį sapnalaikis gali vėl grįžti.

GYVENIMO ĮRANKIS
Šį akmens peilį (dešinėje), padarytą arandų, 1906 m. rado europiečių ekspedicija. Makštis susukta iš tošies. Šiame pasakojime nemirtingieji protėviai, ungambikulai, sapnalaikiu kurdami žmones, skaptuoja panašiais peiliais.

ŠVENTA VIETA
Šis aborigenų piešinys nupieštas ant milžiniškos uolos Uluru (anksčiau vadintos Ersu), esančios centrinėje Australijoje. Anangams, tose vietose gyvenantiems daugiau nei 20 000 metų, ji yra šventa.

Saulės medžioklė, p. 69 ➤

ŽEMĖS ROJUS

GĖRIS PRIEŠ BLOGĮ
Senovės Persijos (dabar Iranas) mitologija kilo iš religijos, kurios mokė pranašas Zoroastras, gyvenęs VI a. pr. Kr. Jos pagrindas – kosminis gėrio ir blogio mūšis tarp Ahūros Mazdos ir Arimano. Šiame pasakojime žmonės įtraukiami į kovą tarp gerojo kūrėjo ir piktavalio naikintojo. Tai dažna tema ir kitose kultūrose.

IŠMINTINGAS VIEŠPATS
VIII a. pr. Kr. reljefe Asirijos karalius Salmanasaras II atiduoda pagarbą „Išmintingajam viešpačiui", Ahūrai Mazdai (kairėje). Sparnuotas diskas centre simbolizuoja Ahūros Mazdos galią.

IŠ PRADŽIŲ IŠMINTINGASIS VIEŠPATS Ahūra Mazda gyveno šviesoje, jo dvynys brolis Angra Mainjus, žinomas Arimano vardu, karaliavo tamsoje. Juos tik oras teskyrė.

Kai Ahūra Mazda sukūrė laiką, pasaulis pradėjo suktis. Tuomet viešpats atnešė saulėtas dienas, o danguje pažėrė žvaigždes. Mėnuliui skyrė tai pilnėti, tai dilti, o lakųjį žaibą ir triukšmingąjį perkūną pakinkė kartu su vėju ir debesimis. Vėliau jis sukūrė Sveiką Protą, kuris skatina žmogų ir visą kūriniją skleisti gėrį. Meilė yra jo dukra.

Netrukus demonų lydimas apsilankė Arimanas, persiutęs ir įtūžęs. Ahūra Mazda brolį pasitiko taikiais žodžiais, tačiau Arimanas atstūmė jam ištiestą ranką. Taigi išsiuntė Ahūra Mazda brolį atgal į tamsos bedugnę, iš kur šis atėjo, tardamas:

– Mūsų mintys, mokymai ir planai skiriasi. Skiriasi mūsų tikėjimas, žodžiai ir sielos.

Vėliau iš šviesos Ahūra Mazda sukūrė pirmąjį žmogų, Gajomartą. Tris tūkstantmečius Gajomartas nei judėjo, nei kalbėjo, tik stovėjo sustingęs, kupinas pasigėrėjimo ir žavėjosi kūrėjo išmintimi bei jo sukurto žemiškojo rojaus tobulumu. Paskui Gajomartas tapo pirmuoju žyniu ir prižiūrėjo ugnį, Ahūros Mazdos ženklą.

Ahūra Mazda sukuria Gajomartą, kuris, tapęs žyniu, garbina savo kūrėją

Arimanas, malda ištremtas į visišką tamsą, įnirtingai puolė kūriniją. Spjaudydamasis ugnimi, jis įsilaužė pro dangaus žydrynę. Ketindamas sunaikinti pasaulį, užleido geismą, badą, ligas, skausmą ir net mirtį. Jis naikino viską, prie ko prisiliesdavo, naikino ir džiūgavo:

– Aš nugalėjau, – švokštė jis. – Aš užteršiau pasaulį purvu ir tamsa, paverčiau jį savo tvirtove. Užleidau sausrą, kad žūtų visi augalai, ir apnuodijau Gajomartą, kad mirtų.

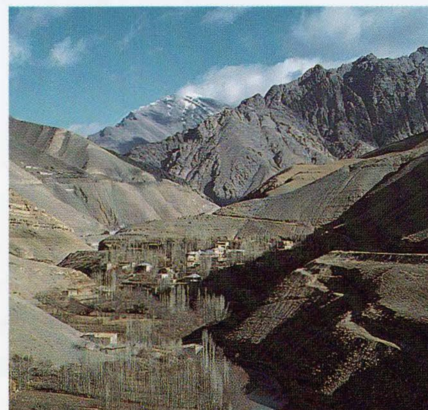

AhūraMazda suprato, kad saugiau Arimaną sukaustyti grandinėmis nei leisti jam laisvam bastytis, todėl, apribojęs laiką, sugavo brolį į kūrinijos spąstus. Arimanas, nirtulingai veržęsis į pasaulį, dabar beprotiškai blaškėsi norėdamas iš jo ištrūkti, tačiau veltui. Taigi liko jis žemėje, sėdamas pikta, kol pasibaigs laikas.

O Ahūra Mazda pasiuntė gausų lietų, kad baigtųsi Arimano sausra. Šis lietus iš Gajomarto sėklos išaugino pirmąją žmonių porą, Mašiją ir Mašijoi, iš kurių mes visi kilome.

Iš pradžių už kūrinijos grožį ir dosnumą Mašijas su Mašijoi dėkojo Ahūrai Mazdai, bet vėliau jie susipainiojo ir pradėjo melstis Arimanui, net dėkoti jam, kad juos sukūrė. Mat Ahūra Mazda leido vyrams ir moterims laisva valia pasirinkti tarp gėrio ir blogio.

Visi žmonės gimsta geri ir žemė džiaugiasi, kada ja vaikšto ištikimasis gėriui. Sėdami javus, gėrio nešėjai skleidžia Ahūros Mazdos žodį.

Arimanas siunčia sielvarto ir mirties demonus, kad sugriautų Ahūros Mazdos rojų žemėje

Pirmoji pora, Mašijas su Mašijoi, džiaugiasi gamtos grožiu, tačiau susipainioja ir nebežino, kuris dievas juos sukūrė

Mašijoi

Mašijas

Todėl Ahūra Mazda pasirūpino, kad žmonėms jų žemė būtų brangi, kad ji būtų graži, laukianti gerumo ir šviesos. Bet Arimanas užkrėtė žmones nuodėme, ligomis ir liūdesiu.

IRANO ŽEMĖ

Irano, iš kurio atkeliavo šis pasakojimas, gamta ir klimatas atspindi nesibaigiančią kovą tarp išmintingojo Ahūros Mazdos ir žiauraus Arimano. Nederlingos, atšiaurios kalnų sritys, kaip matome viršuje, nepaprastai skiriasi nuo labai derlingų pajūrio vietovių.

❖

PIRMASIS ŽMOGUS

Pirmąjį žmogų Gajomartą, kurio vardas persiškai reiškia „gęstanti gyvybė", sukūrė Ahūra Mazda. Persų mitologijoje Gajomartas 3000 metų buvo dvasia, o paskui įsikūnijo žmogaus pavidalu. Tačiau mirė jaunas, vos sulaukęs trisdešimties, Arimano, Ahūros Mazdos brolio dvynio, nunuodytas.

Apsivalymo upė, p. 176➤

PROTĖVIŲ SENOLIS

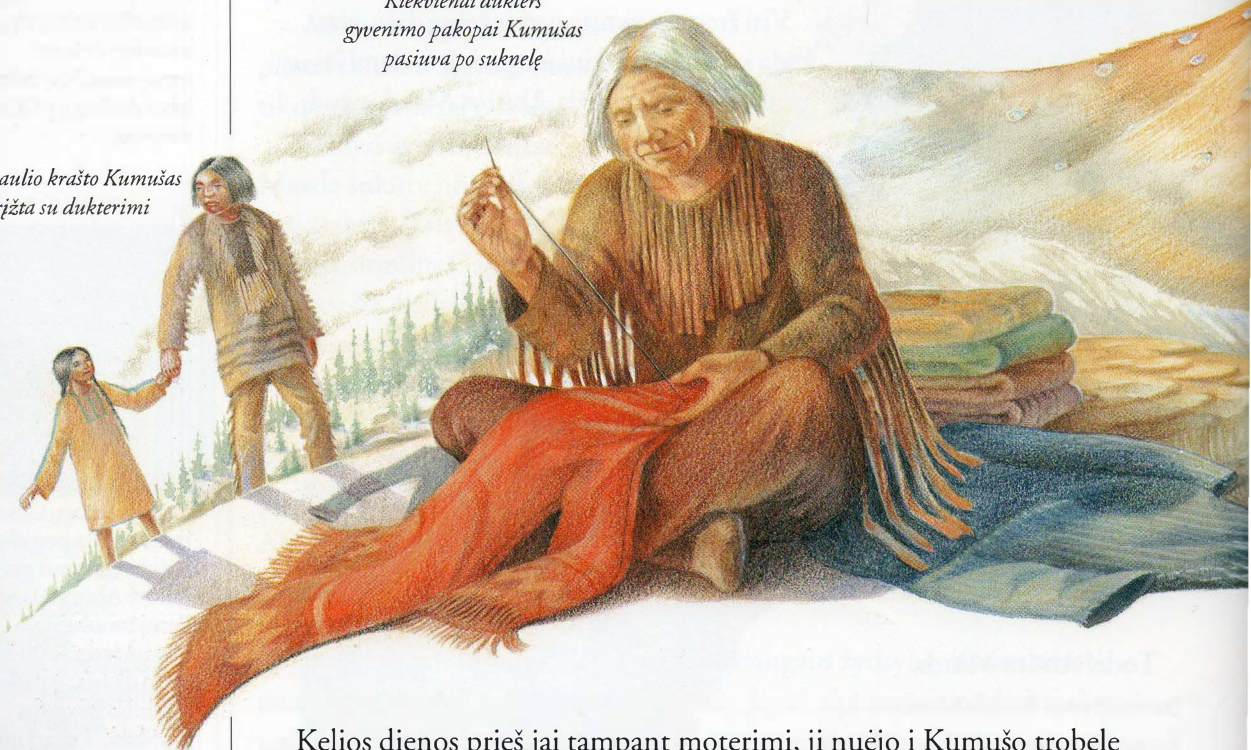
❖

KŪRĖJAS
Kumušas, Protėvių Senolis, yra aukščiausiasis modokų genties dievas. Jis sukūrė visą pasaulį, sukūrė modokams, savo išrinktiesiems, skirtas žemes ir apibarstė jas sėklomis. Modokų mitas byloja, kad Kumušas galėjo žmogui grąžinti gyvybę, jei ant pastarojo galvos buvo likęs nors vienas plaukelis.

PASAULĮ SUKŪRĖ KUMUŠAS. Tai jis, Protėvių Senolis, išbarstė sėklas po žemę ir paprašė kalnų, kalvų, upių ir upelių nuolatos jomis rūpintis. Kumušas niekuomet nemirs. Niekas negali jo nužudyti, nes šviesus diskas, kurį jis nešioja ant nugaros, visuomet gražina jam gyvybę. Dabar jis gyvena dausose, tačiau kadaise gyveno čia, žemėje.

Vieną dieną paliko Kumušas namus ir iškeliavo į pasaulio kraštą. Kai grįžo, su juo kartu buvo duktė. Niekas nežino, iš kur ji atsirado. Kumušo taip ilgai nebuvo, jog kai jis grįžo, visi, kurie jį pažinojo, jau buvo mirę.

Savo dukteriai jis pasiuvo penkias puikias sukneles, po vieną kiekvienai gyvenimo pakopai. Dešimtoji buvo laidotuvių suknelė. Ji buvo pati gražiausia, pasiūta iš elnio odos ir papuošta šviesiomis kriauklelėmis.

Kiekvienai dukters gyvenimo pakopai Kumušas pasiuva po suknelę

Iš pasaulio krašto Kumušas grįžta su dukterimi

Kelios dienos prieš jai tampant moterimi, ji nuėjo į Kumušo trobelę pašokti. Paskui užmigo ir susapnavo, kad greitai mirs. Atsibudusi paprašė tėvą paduoti laidotuvių suknelę. Tėvas vieną po kitos jai siūlė kitas sukneles, tačiau duktė reikalavo tik vienos. Jai reikėjo tik įkapių.

Vos tik mergaitė apsivilko tą suknelę, mirė, ir jos siela iškeliavo į vakarus. Sielvarto apimtas Kumušas tarė:

– Aš pažįstu viską viršuje, apačioje ir anapus. Aš viską žinau. Seksiu paskui jos vėlę į Mirties rūmų požemius.

Mirties rūmai buvo gražūs, juose knibždėte knibždėjo vėlių. Jų buvo tiek daug, kad joms suskaičiuoti neužtektų visų žvaigždžių danguje, visų žmonių ir gyvūnų plaukelių. Kumušas pasiliko tenai ir šoko su vėlėmis.

Ilgainiui jam pabodo Mirties rūmuose, tad ryžosi ne tik pats grįžti, bet ir žmones grąžinti į žemę. Pririnko pilną krepšį kaulų, tačiau šie rėkė ir taip smarkiai jį baksnojo, kad Kumušas net klupinėjo. Dukart jis parpuolė ir dukart kaulai, išvirtę iš krepšio, riedėjo atgal į požemius.

Piktai sušuko Kumušas:

– Kaulai, nusiraminkite! Gyvenimas puikus!

Galų gale išėjo Kumušas į saulės šviesą. Išėmė kaulus iš krepšio ir pasėjo juos dirvoje. Pirma išdygo viena gentis, po to kita. Paskutinieji pasirodė modokai, Kumušo išrinktieji.

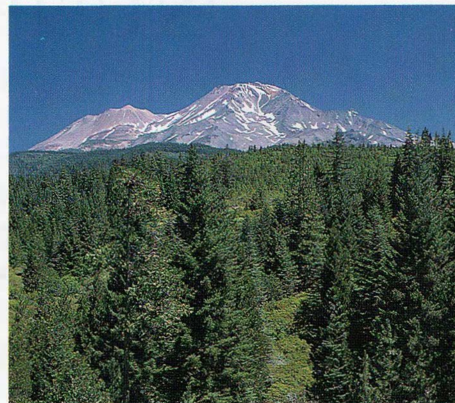
– Jūsų gentis bus maža, o priešų turėsite daug, – išpranašavo jis. – Tačiau būsite patys drąsiausi.

Tada Kumušas atsisveikino su dukterimi ir iškeliavo į pasaulio kraštą. Jis pasuko saulės keliu ir ėjo tol, kol priėjo dangaus skliauto vidurį. Tuomet pasistatė namą ir iki šiolei ten gyvena.

Kumušo duktė apsirengia pačią gražiausią suknelę, laidotuvių rūbą

Kaulai virsta iš Kumušo krepšio ir rieda atgal į požemius

MODOKAI

Maža modokų gentis, gyvenanti ties Kalifornijos ir Oregono siena, 1864 m. buvo išvyta iš savo žemių. 1872–1873 m. kilo Modokų karas, ir apie 60 modokų šešis mėnesius atremdavo tūkstantinės JAV kariuomenės puolimus – taip išsipildė Kumušo pranašystė apie didžią genties drąsą.

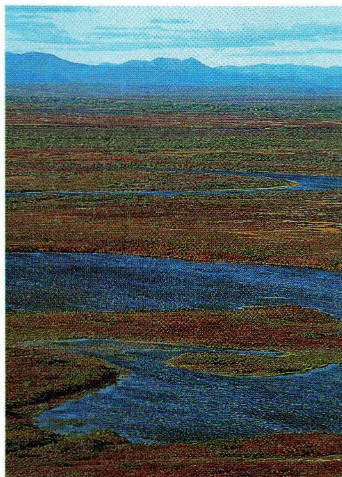
VERTINGOS KRIAUKLĖS

Keletas genčių Šiaurės Amerikos vakaruose jūrinių ausinukių kriauklėmis puošė drabužius (pvz., įkapes, kaip šioje legendoje), darė iš jų papuošalus arba naudojo jas kaip pinigus.

NULIPDYTAS IŠ DUMBLO

ŠALTOJI ŠIAURĖ
Ši legenda atkeliavo iš Sibiro, didžiulės Rusijos srities, užimančios apie 7 511 000 km². Kai kuriose vietose, pvz., Kamčiatkos rytuose (viršuje) driekiasi bemedė tundra, kur podirvis nuolat užšalęs. Trumputės vasaros metu tundros pelkėse, kurias visas, pasak šios legendos, sukūrė suktasis Erlikas, knibždėte knibžda begalės uodų.

❖

BALTASIS VIEŠPATS KŪRĖJAS
Jakutai, gyvenantys Sibire prie Lenos upės, Ulganą dar vadina Irin ai tojon vardu, kuris reiškia „baltasis viešpats kūrėjas“.

IŠ PRADŽIŲ ŽEMĖS NEBUVO, tik vandenynas. Ulganas, didysis kūrėjas, nusileido sukurti žemės, tačiau niekaip negalėjo sugalvoti, kaip tai padaryti. Vandens paviršiuje jis pamatė plūduriuojantį dumblą, kuris atrodė turįs kūną ir veidą. Suteikė Ulganas dumblui gyvybę, pavadino kūrinį Erliku ir padarė jį savo draugu bei palydovu.

Vieną dieną Ulganas ir Erlikas, pasivertę juodomis žąsimis, skrido virš vandens. Erlikas, visuomet kupinas didybės ir pasipūtimo, per aukštai pakilo ir išsekęs nukrito vandenin.

Jis pradėjo grimzti. Skęsdamas šaukėsi pagalbos, ir Ulganas ištraukė jį, be to, įsakė akmeniui iškilti į paviršių, kad Erlikas turėtų kur atsisėsti.

Viešpaties kūrėjo Ulgano iš dumblo sukurtas nedorėlis Erlikas iškyla iš liūno

Po to Ulganas paprašė, kad Erlikas panertų ir iškeltų dumblo žemei kurti. Erlikas padarė kaip lieptas, tačiau kiekvieną kartą šiek tiek dumblo pasilikdavo burnoje, vildamasis sukurti savo paties pasaulį, kai pamatys, kaip tai daroma.

Ulganas liepė dumblui išsiplėsti. Įsakymui pakluso ir dumblas Erliko burnoje. Jis vos neuždusо. Tad greitai viską išspjovė. Štai kodėl žemė vietomis pelkėta.

Iš žemės nulipdęs kūną, o iš akmenų padaręs kaulus, Ulganas sukūrė pirmąjį žmogų. Po to iš vyro šonkaulio išraitė pirmąją moterį. Tačiau kol kas vyras ir moteris neturėjo dvasios. Tad išėjo Ulganas jos ieškoti, palikęs pirmąjį šunį saugoti jų bedvasių kūnų.

Atėjęs Erlikas pamatė, kad šuo dreba nuo šalčio, nes neturėjo kailio. Jis papirko šunį, pasiūlęs jam šiltus kailius, kad šis nusisuktų. Tada Erlikas pačiupo nendrę ir įpūtė gyvybę į pirmojo vyro ir moters kūnus. Taigi žmonijos tėvu tapo Erlikas, o ne Ulganas.

Grįžęs ir pamatęs, kas atsitiko, Ulganas nežinojo, ką daryti: ar sunaikinti vyrą su moterimi ir pradėti viską iš naujo, ar ne. Tačiau pirmoji varlė pamatė jį susimąsčiusį ir patarė jam nesukti sau galvos.

– Jeigu jie gyvens, tegu gyvena. Jei mirs, temiršta.

Taigi paliko Ulganas juos gyvus.

O šuniui dievas pasakė, kad nuo šiol jis visada turės saugoti žmoniją ir gyventi šaltyje, o jeigu žmonės su juo blogai elgsis, tai pats dėl to kaltas.

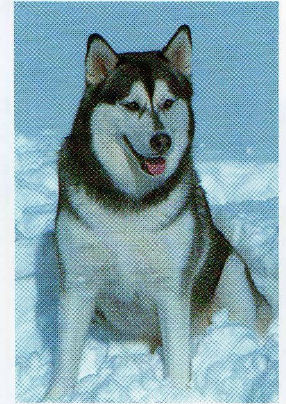
Erlikas paperka pirmąjį šunį, duodamas jam kailį, kad šis nusisuktų

Erlikas

Ulganas

Varlė žiūri, kaip suktasis Erlikas pučia gyvybę į pirmuosius žmones

Ulganas niekuomet neatleido Erlikui, kad šis įpūtė žmonėms gyvybę. Jam pabodo Erliko sukti darbeliai, todėl ištrėmė jį į požemio pasaulį. Ten Erlikas sėdi juodame soste, apsuptas piktųjų dvasių, kurias jis kasnakt siunčia parnešti mirusiųjų sielų.

SIBIRO LAIKA

Didelės ir galingos, be galo ištvermingos Sibiro laikos imamos į medžioklę ir kinkomos į roges. Ši legenda byloja, kaip atsirado artima bendrystė tarp šuns ir žmonių.

❖

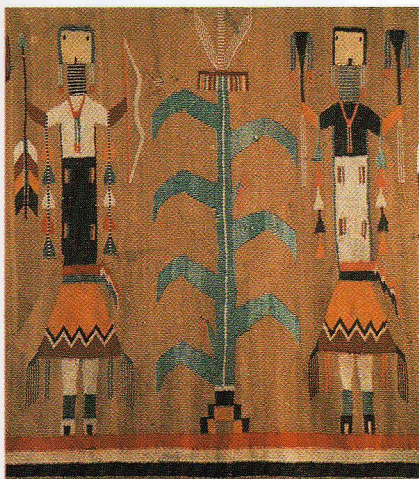
MITINIS MEDIS

Jakutai tikėjo, kad mitinis medis (panašus į Igdrasilį, pasaulio medį, skandinavų mitologijoje) jungia viršutinį pasaulį, kur žmoniją valdo gerasis Ulganas, su požemio karalyste, kur viešpatauja Erlikas.

SAULĖS DIEVO VAIKAI

ŠIS PASAULIS YRA PENKTASIS. Žmonijos protėviai gyveno ketvirtajame, šiek tiek žemiau, kai užplūdo didysis tvanas, pakilo bangos, didelės kaip kalnai. Pramušė protėviai danguje skylę ir įsmuko pro ją į pasaulį, kuriame dabar gyvename.

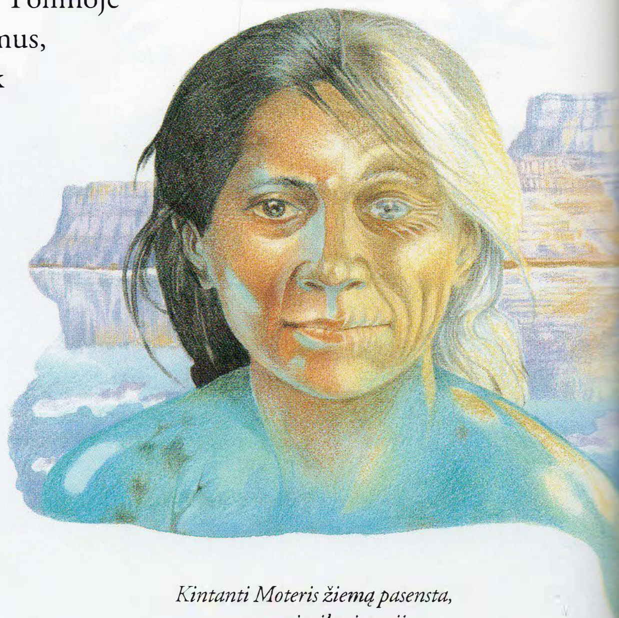
Vieną dieną išgirdo žmonės tolimą kalbančiojo dievo Hascejalčio „trep trep trep". Pamažu dundesys didėjo, kol jie jau aiškiai girdėjo jo mokasinų trepsėjimą, o galiausiai ir jis pats prieš juos išdygo. Iš turkio gabalėlio jis sukūrė Escanatlehę, Kintančią Moterį, o iš dviejų kukurūzų burbuolių – Baltojo Grūdo Berniuką ir Geltonojo Grūdo Mergaitę.

Kintanti Moteris ištekėjo už Cohanoajo, saulės dievo, kuris ant nugaros nešioja saulę, o nakčia pakabina ją ant vakarinės namo sienos. Tolimoje vakarų saloje jis pastatė jai namus, ten ji dabar ir gyvena. Kaip tik iš ten pučia gaivūs pavasario vėjai ir atkeliauja lietūs sudrėkinti navahų krašto.

Kintanti Moteris turėjo du sūnus: Priešų Žudiką ir Vandens Vaiką. Tačiau jų tėvas, saulės dievas, atsisakė jais rūpintis.

Užaugę į drūtus vyrus, Priešų Žudikas ir Vandens Vaikas vieną dieną nusprendė ieškoti tėvo, kad šis padėtų įveikti piktąsias dvasias, kankinančias žmoniją.

Jie pamatė žemėje angą ir iš jos rūkstančius dūmus. Nusileidę kopėčiomis į žeminę, broliai pamatė Moterį Vorą, nepaprastai išmintingą senę. Ji jiems nupasakojo, kaip rasti saulės dievo namus, taip pat pasakė ypatingą užkeikimą, saugantį nuo pikto, ir davė aukštai skraidančio erelio gyvybės plunksnų.

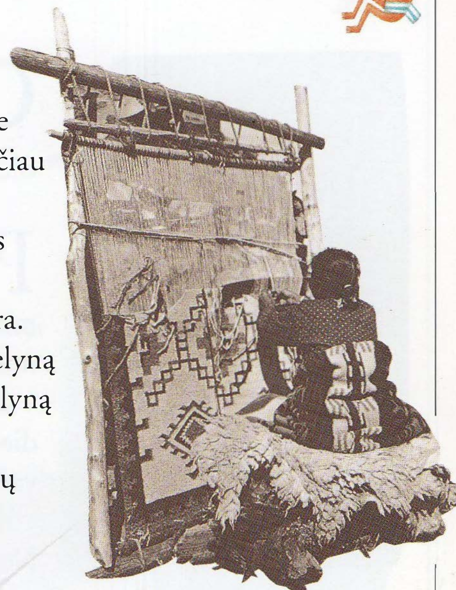
Kintanti Moteris žiemą pasensta, o pavasarį vėl atjaunėja

SMĖLIO TAPYBA
Šis navahų kilimas papuoštas smėlio tapybos raštais. Jame vaizduojami du šventieji žmonės – galbūt Baltojo Grūdo Berniukas ir Geltonojo Grūdo Mergaitė – su šventu kukurūzu, jų dovana mirtingiesiems. Navahai kuria smėlio tapybos raštus, melsdami šventųjų žmonių išgydyti apsirgusius genties narius. Yra daugiau nei 800 įvairiausių raštų. Kiekviena rašto detalė turi būti tiksli, kad veiktų gydomoji galia.

MOTERIS VORAS
Ši išmintinga moteris moko austi. Navahai saugo vorus, o voratinkliais įtrina naujagimių mergaičių rankas, kad šios užaugusios būtų nenuilstančios audėjos.

Priėjo broliai saulės dievo namus ant ežero kranto. Saulės dievo namie nebuvo, taigi jie nutarė jį nustebinti. Duris saugojo du galingi lokiai, tačiau bernaičiai ištarė Moters Voro užkeikimą ir lokiai juos praleido. Viduje broliai pasislėpė tarp patiesalų. Kilimėlis, kurį jie išsirinko, buvo tamsos patiesalas.

Vos tik saulės dievas įžengė į namus, iš karto pajuto, kad čia kažkas yra. Jis priėjo prie patiesalų. Pirmiausia išvyniojo aušros patiesalą, paskui mėlyną dangaus kilimėlį ir geltoną vakaro prieblandos kilimaitį, o galiausiai mėlyną juodą tamsos patiesalą.

Iš jo iškrito jaunuoliai. Įtūžęs dievas sviedė juos rytuosna į baltų kiautų uolas, pietuosna į turkio uolas, vakaruosna į perlamutro uolas, šiaurėn į juodąsias uolas. Tačiau broliai įsikibo į gyvybės plunksnas ir liko gyvi. Galiausiai saulės dievo pyktis atslūgo ir jis pripažino jaunikaičius savo vaikais. Davė jiems stebuklingas strėles kovai su piktosiomis dvasiomis: Telget, žmones ryjančia antilope, Cenhaliais, milžiniškais paukščiais plėšrūnais, ir Jeico, žvynuotąja pabaisa.

Nors Priešų Žudikas ir Vandens Vaikas atliko galybę žygdarbių, kovodami su šiomis piktosiomis dvasiomis, vis tiek jų daug dar liko. Niekas niekada negalės nugalabyti Senatvės, Šalčio ir Alkio.

Lokiai saugo turkio duris, vedančias į saulės dievo namus

GROŽIO KULTŪRA
Būdami puikūs sidabrakaliai ir juvelyrai, navahai taip pat garsėja savo nuostabiais patiesalais ir apklotais, išaustais iš jų auginamų avių vilnų. Navahams audimas nėra tik naudingas įgūdis, tai kosminės dermės atspindys, reikalaujantis drausmės, mąstymo ir valdomo kvėpavimo.

Saulės dievas papurto mėlyną juodą tamsos patiesalą, ir iškrinta jo vaikai, Priešų Žudikas ir Vandens Vaikas

DANTIRAŠČIO LENTELĖ
Šumerai išrado raštą, vadinamą dantiraščiu, kitaip tariant, dantelių raštu. Ši lentelė rašyta 2100 m. pr. Kr.

GYVENIMO VALGIS

PASIUNTĖ TĖVAS EA, išminties dievas, savo sūnų Adapą, kalbos išradėją, pirmąjį iš Septynių išminčių, mokyti žmonių gyvenimo meno. Suteikė jam tėvas daug didesnę žinojimo galią nei paprastam mirtingajam, tačiau amžinojo gyvenimo pagailėjo.

Gyveno Adapa kartu su Eridu miesto žmonėmis ir mokė juos garbinti dievus ir jiems melstis. Kepdavo jis miestui duoną ir nešdavo ją su vandeniu ant aukų stalo, be to, netoli miesto gaudydavo žuvį.

Kiekvieną dieną bevaire žvejo valtele išplaukdavo Adapa iš prieplaukos. Negalėdamas vairuoti, jaunuolis buvo visiškoje vėjų valioje. Kartą pakilo stiprus Pietų Vėjas ir pagrasino apversti Adapo valtelę, o jį patį nuskandinti. Tačiau žvejas atkirto:

– Nors tu, Pietų Vėjau, ir stiprus, aš stipresnis!

Ir jį prakeikęs nulaužė jam sparną.

Septynias dienas nepūtė Pietų Vėjas. Dangaus dievas Anus, seniausias ir galingiausias iš dievų, paklausė:

– Kas atsitiko vėjui?

Jo tarnas Ilabratas atsakė:

– Mano valdove, Adapa, Ea sūnus, nulaužė jam sparną.

Valtelėje žvejojantis Adapa prakeikia Pietų Vėją ir nulaužia jam sparną

Pakilo piktas iš savo sosto dangaus dievas Anus ir įsakė atvesti Adapą.

Patarė Ea sūnui vykti pas Anų išsitaršiusiais plaukais ir suplėšytais gedulo rūbais.

– Kai prisiartinsi prie dangaus vartų, – mokė Ea, – kelią pastos Tamuzas. Jis paklaus tavęs, kodėl gedi. Tu turi atsakyti: „Aš gedžiu tavęs". Tamuzas nusijuoks ir praleis tave. Bet nesivaišink nei duona, nei vandeniu, kurie tau bus siūlomi, nes tai bus mirties duona ir vanduo.

Padarė Adapa taip, kaip patarė tėvas. Tamuzas atvedė jį pas dangaus dievą Anų ir tarė už jį žodelį. Nusižemino jaunuolis prieš didįjį dievą ir paaiškino, kad vėjui sparną nulaužė tik tuomet, kai anas jam pagrasino audra.

Išklausė Anus Adapą ir atleido jam. Bet pyktis jo širdyje vis dar neatslūgo.

– Kodėl pasiuntė tave Ea pas tuos nenaudėlius žmones jų mokyti dievų įpročių? Kam užsikrauti sau rūpestį? Juk žmogaus gyvenimas – tik dievo akies mirksnis. Eikš, Adapa, valgyk ir gerk amžinojo gyvenimo duoną ir vandenį.

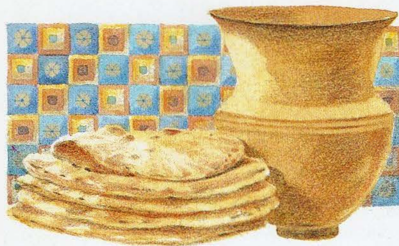

Adapa nusižemina prieš didįjį dievą Anų

Bet Adapa atsisakė gyvenimo duonos ir vandens, manydamas, kad dievas nori jį apgauti.

– Ką gi, – tarė Anus, – tu pats pasirinkai. Galėjai gyventi amžinai, bet dabar vieną gražią dieną mirsi.

Taigi grįžo Adapa į Eridu, pažinęs mirtį. O juk iš tikrųjų jį apgavo tėvas, atimdamas amžinąjį gyvenimą, nes Ea žinojo, kad mirtingieji yra laikinos būtybės, o dievai kankinasi amžinai.

Gyvenimo duona ir vanduo

❖

ANUS

Šumerų dievas Anus – pirmas ir svarbiausias dievas, dangaus viešpats ir visatos valdovas. Nors jis gyveno trečiajame aukščiausiame danguje, toli nuo mirtingųjų, buvo gerbiamas už išmintingus sprendimus ir teisingumą. Jis taip pat saugojo gyvenimo duoną ir vandenį.

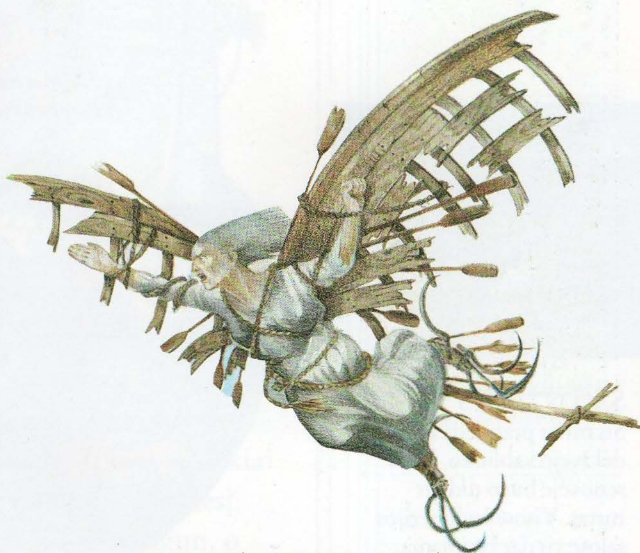
Gilgamešas, p. 44 ➤

PRADŽIOS MITAI

Atėję į pasaulį, žmonės turi mokytis. Jų nemirtingieji mokytojai gali būti išmintingi ir paslaugūs arba piktavaliai ir žiaurūs. Tačiau už išmintį nemenkai mokėti tenka netgi dievams, pvz., Odinas žinių įgyja kentėdamas ant Igdrasilio, pasaulio medžio.

Perdavę svarbiausias žinias žmonijai, dievai kūrėjai ir kitos būtybės grįžta į namus danguje ar paslaptingai dingsta. Tačiau kartais jie supyksta dėl žmonių nusižengimų ir nusprendžia sunaikinti savo kūriniją. Mitai apie didįjį tvaną, pvz., apie tvaną, iš kurio išsigelbėjo biblinis Nojus, sutinkami visame pasaulyje – čia apie tvaną pasakojama šumerų mite „Gilgamešas“ ir serbų pasakojime „Didysis tvanas“.

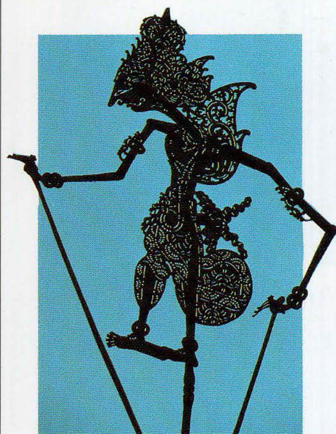

Legendoje „Veinemeinas“, kur pasakojama apie kovą dėl stebuklingo gausybės malūno, žiežula Louhė pasiverčia šlykščiu paukščiu-moterimi

DEBESŲ PASAULIS

LĖLIŲ MITAI
Indonezijoje paplitusi šimtametė tradicija: šešėlių teatro vaidinimai, vadinami *vajang*. Lėlės, tokios kaip ši viršuje, naudojamos inscenizuojant įvairiausius mitus.

SALOS ŽVEJYS
Šis mitas prasideda kivirču dėl žvejo kabliuko, kuris senovėje buvo didelis turtas. Visose Indonezijos salose vis dar žvejojama. Žvejai dažnai naudoja tradicines kanojas su plautais.

KARTĄ AUKŠTAI DEBESYSE gyveno trys broliai ir dvi seserys. Vieną dieną jauniausiasis brolis Parpara išėjo žvejoti ir pametė žvejo kabliuką, kurį buvo pasiskolinęs iš Hajano, vyriausiojo brolio.

Hajanas labai supyko ant jaunėlio.

– Man reikia to kabliuko! – rėkė jis. – Eik ir surask!

Taigi Parpara panėrė vandenin ieškoti kabliuko. Netrukus jis sutiko žuvį, ir ši paklausė, ko jis ieško. Parpara papasakojo, ir žuvis pažadėjo jam padėti. Galiausiai jie aptiko kitą žuvį, kuri dusdama blaškėsi mirties konvulsijose. Jai gerklėje buvo įstrigę kažkas aštraus – pamestasis kabliukas.

Grąžino Parpara kabliuką Hajanui, tačiau tai dar ne viskas. Parparai labai nepatiko, kad vyresnysis brolis taip šiurkščiai su juo kalbėjo. Nusprendė jis broliui atsilyginti.

Hajanas trenkiasi į Parparos vyno ąsotį

Žuvis padeda Parparai rasti Hajano kabliuką

Parpara

Žuvis, prarijusi kabliuką

Pakabino Parpara virš Hajano lovos ąsotį su palmių vynu, kad šis atsikėlęs į jį trenktųsi.

Taip ir buvo, Hajanas pakliuvo į spąstus. Lipdamas iš lovos, jis trenkėsi galva į ąsotį. Šiam nukritus ant grindų, visur prisilaistė vyno.

– Žiūrėk, ką padarei! – šaukė Parpara. – Išlaistei visą mano palmių vyną. Susemk dabar jį!

Taigi pradėjo Hajanas gramdyti ir kapstyti, mėgindamas susemti vyną, kol šis nesusigėrė žemėn. Jis taip smarkiai gramdė, jog pragramdė skylę, pro kurią apačioje švietėsi kitas pasaulis.

Pamatę skylę, broliai pamiršo kivirčą.

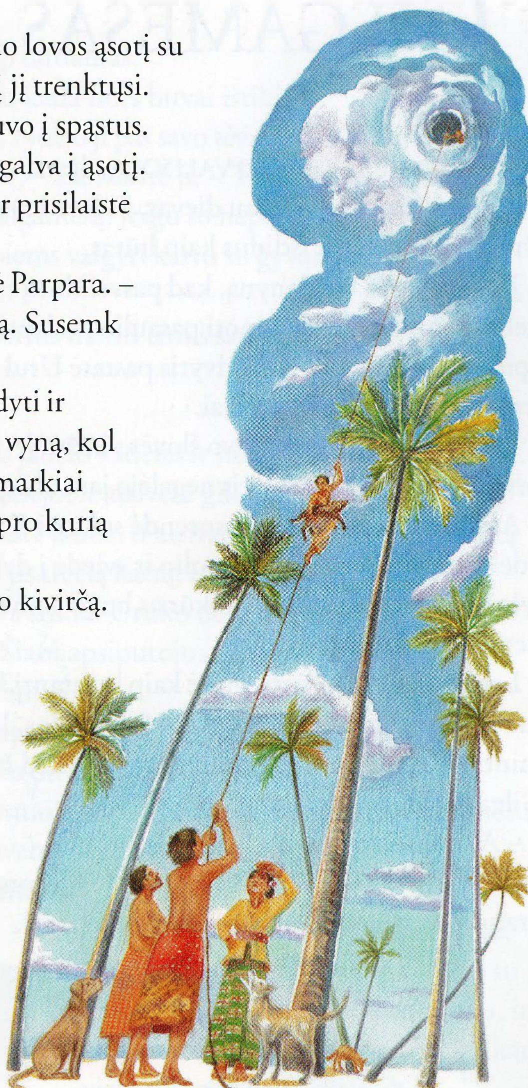
– Įdomu, kas ten apačioje? – tarstelėjo Parpara.

– Pažiūrėkim, – pasiūlė Hajanas.

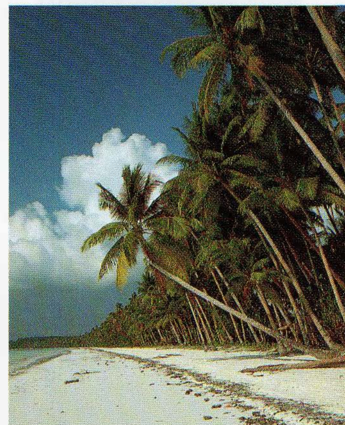
Jie pririšo prie virvės šunį ir nuleido jį žemyn. Kai vėl jį pakėlė, ant šuns letenų pamatė baltutėlaitį smėlį.

Smalsumo pagauti, jaunuoliai nusprendė patys pažiūrėti, koks gi tas pasaulis apačioje. Visi trys broliai ir viena sesuo, kiekvienas su savimi pasiėmęs šunį, nusileido žemyn. Galiausiai atėjo eilė antrajai jaunėlei seselei. Kai ši pradėjo leistis, brolių žvilgsniai ją suerzino. Ji taip smarkiai drebino virvę, jog tai patraukė kitų danguje gyvenančių žmonių dėmesį. Vos tik jie pamatė, kas dedasi, bemat užtraukė jaunėlę atgal dangun, o kartu su ja ir virvę.

Taip Parpara, Hajanas, jų brolis su seseria ir keturi jų šunys amžinai liko apatiniame pasaulyje – pasaulyje, kuriame mes dabar gyvename. Jie tapo mūsų protėviais.

Broliai ir seserys iš debesų karalystės leidžiasi virve žemyn į žmonių pasaulį

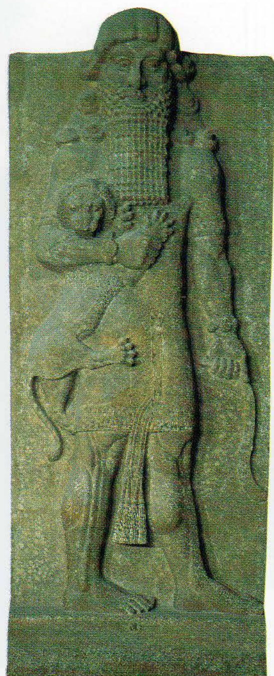

BALTI SMILTYNAI
Šis pasakojimas atėjo iš Kajaus salų pietryčių Indonezijoje. Nenuostabu, kad istorijoje brolių šuns letenos buvo aplipusios baltu smėliu, nes salos garsėja balto smėlio paplūdimiais.

❖

PIRMIEJI ŽMONĖS
Okeanijos mitologija turtinga ir įvairi. Kitas mitas iš Kajaus salų pasakoja, kad pirmieji žmonės išdygo iš žemės. Dar kituose žmonės išsirita iš paukščių ar vėžlių kiaušinių, atsiranda iš kraujo krešulio, iškalami iš akmens ar išdrožiami iš medžio.

GILGAMEŠAS

EPINIS HEROJUS
Gilgamešas – epinės poemos, pirmą kartą užrašytos tarp 1800 ir 1600 m. pr. Kr., herojus. Šiame bareljefe jis vaizduojamas su liūtu.

GILGAMEŠĄ, URUKO VALDOVĄ, dievai sukūrė būti karaliumi tarp žmonių. Pusiau dievas, jis buvo nepaprastai gražus, drąsus ir išmintingas. Be to, išdidus kaip liūtas.

Jis perplaukė vandenyną, kad pasveikintų ryto žarą. Gilgamešas daug keliavo, norėdamas sužinoti pasaulio paslaptis ir papasakoti savo žmonėms apie laikus prieš tvaną. Didvyris pastatė Uruko miestą, kur akmeninėse lentelėse iškalti jo žygdarbiai.

Kai Gilgamešas buvo savo šlovės viršūnėje, nė vienas vyras nedrįso jam priešintis, nė viena moteris negalėjo jam atsispirti.

Aruru, kūrimo deivė, nusprendė sukurti Gilgamešui draugą. Spjovė ji sau į delnus, paėmė žiupsnelį molio ir sviedė į dykynę. Taip ji sukūrė Enkidu, tylos vaiką, karį galiūną. Jo kūnas buvo gauruotas kaip žvėries, jis nieko nenutuokė apie žmoniją.

Laukinį Enkidu, kuris gimė kaip krintanti žvaigždė kalnuose, prijaukino moteris iš Ištaros, meilės deivės, šventyklos. Į jo širdį ji įkvėpė žmogaus mintis. Paskui nuvedė galiūną į Uruką, kad šis iškviestų kautis didįjį Gilgamešą.

– Aš esu stipriausias! – užbliovė Enkidu.

Jie grūmėsi kaip liūtai, bet galų gale Gilgamešas nugalėjo. Kova virto draugyste, stipresne nei vyro meilė moteriai.

Gilgamešas

Ištara

Ištara, meilės deivė, nori, kad Gilgamešas būtų jos vyru

Galiūnai kartu klajojo po pasaulį, nes Gilgamešo krūtinėje plakė nepailstanti širdis. Gilgamešo troško Ištara.

– Būk mano vyru, – sakė ji, – ir aš paklosiu pasaulį po tavo kojomis.

◂ *Gyvenimo valgis, p. 38*

Tačiau didvyris atsisakė, šitaip tardamas:

– Ar kuriam nors meilužiui tu kada nors buvai ištikima?

Ištaros meilė virto neapykanta. Nuėjo ji pas savo tėvą Anų ir motiną Antumę.

– Gilgamešas paniekino mane, – sušvokštė ji. – Tėve, sukurk man dangaus jautį, sunaikinsiantį Gilgamešą. Jeigu to nepadarysi, sudaužysiu pragaro vartus ir leisiu mirusiesiems valgyti kartu su gyvaisiais.

Anus pasakė:

– Jeigu sukursiu jautį, septynerius metus truks sausra.

Ištara atrėžė:

– Padaryk jautį.

Paėmė Ištara į rankas dangaus jaučio vadeles ir nurodė jam kelią į Uruką. Nusileido jis prie upės, prunkštelėjo, ir atsivėrė gili praraja, į kurią sukrito šimtas jaunikaičių. Vėl suprunkštė jautis, ir atsiradusi baisi skylė dar šimtą jaunų vyrų prarijo. Suprunkštė jis trečią kartą, ir dar viena kiaurymė prasivėrė. Šimtas, du šimtai, trys šimtai Uruko bernelių joje prapuolė.

Čiupo Enkidu jautį už ragų. Šiam apsiputojus galiūnas sušuko:

– Gilgamešai, broleli, kirsk kardu!

Smeigė Gilgamešas kardą dangaus jaučiui į sprandą. Užmušęs gyvulį, paaukojo jo širdį Šamašui, saulės dievui.

Kritus jaučiui suklykė iš skausmo Ištara ir prakeikė Enkidu su Gilgamešu. Sušaukė ji visas moteris į savo šventyklą dangaus jaučio gedėti.

Kitą dieną tarė Enkidu Gilgamešui:

– Broleli, sapnavau sapną. Mačiau dievus, susirinkusius tarybon. Ten buvo Anus su Šamašu, Enlilis, žemės bei oro dievas, ir Ea, vandens viešpats. Anus pasakė, kad vienas iš mūsų turi mirti, nes nužudėme dangaus jautį. Enlilis, Anus ir Ea teigė, kad aš turėčiau atiduoti gyvybę. Šamašas mėgino mane užsistoti, bet ką jis vienas prieš tris galėjo padaryti. Taigi turiu mirti.

Ir tą pačią dieną Enkidu sunegalavo. Gilgamešas slaugė draugą, kol šis, kovodamas su mirtimi, ilgai sirgo. Vieną dieną sušnibždėjo Enkidu Gilgamešui:

– Sapnavau savo mirtį. Sugriebė mane nagais juodasis mirties paukštis ir nunešė į Dulkių dvarą, Erkalos, tamsos karalienės, rūmus.

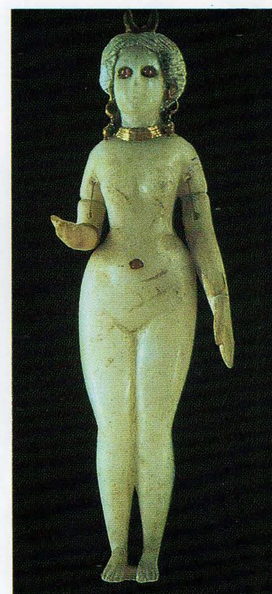
Tai tardamas Enkidu mirė.

Enkidu laiko jautį, kol Gilgamešas jį žudo

ŪRO JAUTIS
Viena iš brangenybių, rastų senovės šumerų mieste Ūre, buvo ši jaučio galva, pagaminta iš aukso ir lazurito apie 2500 m. pr. Kr. Iš pradžių galva puošė lyrą.

DEIVĖ IŠTARA
Ši III a. pr. Kr. alebastro figūrėlė simbolizuoja Ištarą. Kaip Aušrinė žvaigždė ji buvo karo deivė, kaip Vakarė – meilės deivė.

Prie Mašu vartų Gilgamešas sutinka Skorpionus, kurie žmogų gali nužudyti žvilgsniu

Vis dar gedėdamas Enkidu, Gilgamešas blaškėsi po pasaulį. „Kodėl mes turime mirti? – mąstė jis. – Dievai gyvena amžinai, o mes, mirtingieji, kaip vėjo gūsis: čia esam, čia jau mūsų nėra. Paklausiu savo protėvį Utnapištimą, kurį dievai išgelbėjo nuo tvano ir kuriam dovanojo nemirtingumą“.

Keliavo Gilgamešas per lygumas ir kalnus, kol priėjo dvi Mašu viršukalnes, tekančios ir besileidžiančios saulės sergėtojas. Prie Mašu vartų stovėjo baisūs Skorpionai, pusiau žmonės, pusiau slibinai, žvilgsniu žmogų nužudantys. Tačiau Gilgamešas buvo beveik dieviška būtybė.

– Ko atvykai į šią uždraustą vietą? – suriaumojo baisūnai.

– Atkeliavau ieškodamas savo protėvio, Utnapištimo, – atsakė drąsuolis. – Noriu jo apie gyvenimą ir mirtį paklausti.

– Nė vienas žmogus ar kitas mirtingas padaras nemynė šio tako, – sušvokštė slibinai. – Tai visiškos tamsos kelias. Ar nebijai?

– Nors ir bijau, vis tiek turiu eiti, – atkirto Gilgamešas.

Ir Skorpionai atkėlė vartus.

Žengė didvyris į tamsą. Jo burna ir akys pritvinko tamsybės. Ištiesė Gilgamešas rankas ir nusitvėrė juodumos, bet ši išslydo pro pirštus. Lauke saulė patekėjo ir nusileido, o galiūnas vis ėjo ir ėjo. Pagaliau įžengė Gilgamešas į šviesą, į saulės sodą. Ten, nuožmios jūros pakrantėje, jis pamatė išminties deivę Sidurę.

Sidurė jam tarė:

– Esi nuvargęs, tavo širdyje viešpatauja neviltis. Tu niekuomet nerasi amžinojo gyvenimo.

Bet Gilgamešas atsakė:

– Nors ir esu pavargęs, su Utnapištimu kalbėsiuosi.

– Nė vienas mirtingasis neperplaukė mirties jūros, – perspėjo Sidurė. – Tiktai Šamašas, saulės dievas, gali įveikti šiuos vandenis. Nė nemėgink. Keliauk namo. Valgyk, gerk ir džiaukis. Nors gyvenimas ir saldus, žmogui skirta mirti.

– Kaip gyvenimas gali būti saldus be Enkidu? – stebėjosi Gilgamešas.

– Tuomet eik į mišką, – mokė Sidurė, – ir susirask keltininką Uršanabį, kuris perplukdys tave per jūrą pas Utnapištimą. Tačiau neprisiliesk mirties vandenų.

Galų gale pasiekė galiūnas Utnapištimo, savo protėvio, namus.

– Esu Gilgamešas, Uruko karalius, – prisistatė didvyris. – Ilgai keliavau per

Galvos apdangalai, simbolizuojantys dangaus dievus Anų ir Enlilį

RIBOŽENKLIS
Šumerų krašte ir Babilonijoje ribas žymintys akmenys buvo statomi šventyklose arba laukuose, sudarius žemės ar mokesčių sutartis. Šiuose akmenyse būdavo išraižomi dievų ir deivių, kurie tapdavo sutarčių liudininkais, simboliai. Šiame akmenyje vaizduojami dangaus dievai Anus ir Enlilis.

baisią tamsą ir audringus vandenis paklausti tavęs, kodėl žmonės miršta. Enkidu, mano draugas, negyvas, ir mane persekioja mirties baimė. Ar turiu eiti pas jį į Dulkių dvarą? Kadaise ir tu buvai toks pat žmogus kaip aš. Papasakok savo istoriją, protėvi mano.

Prabilo Utnapištimas:

– Kas auga, sunyksta. Ir protingas, ir kvailas, abu miršta. Laumžirgis, džiaugęsis saule, amžinai nurimsta. Atgula žemėn žmogus, augęs kaip nendrė upėj. Mirtis kaip miegas visus aplanko. Dievai atseikėja gyvenimo dienas ir paskiria mirties valandą. Bet paklausyk, kas man nutiko.

– Gyvenau aš Šurupako mieste, prie Eufrato krantų, ir ištikimai tarnavau išmintingam dievui Ea.

Miestas seno, taip pat ir dievai: Anus, didis tėvas, ir jo vaikai – Enlilis, Ea, Ninurta, Enugis, Ištara ir kiti.

Ištara kiršino žmones: sėjo tarp jų karą ir nesantaiką. Per triukšmą dievai nebegalėjo ramiai miegoti. Galiausiai karys Enlilis pasiūlė dievams: „Sukelkime didį potvynį ir nuskandinkime šį tuntą netikėlių, trikdančių mūsų poilsį“.

Dievai sutiko. Netgi Ea turėjo pritarti dievų sprendimui. Negalėdamas įspėti žmonijos apie potvynį, paslaptį jis pašnabždėjo mano nendrių lūšnai, o vėjas iš nendrių atpūtė žodį į mano sapną: „Šurupako žmogau, griauk savo būstą ir laivą statyki“.

Klausydamas dievo, pastačiau laivą, ilgą ir platų, su stogu, ir pasiėmiau į jį visa, kas gyva. Įlaipinau į laivą savo šeimą, sukroviau turtą ir sukviečiau po vieną patelę ir patiną visų pasaulio gyvūnų, ir laukinių, ir prijaukintų.

Šešias dienas ir šešias naktis šėlo audra, skandindama pasaulį vėjo ir lietaus įtūžyje. Septintąją dieną šėlsmas aprimo. Pažvelgiau iš laivo: aplinkui, kiek akys užmato, vanduo. Ir tada man iš akių pasipylė ašaros – tik dar šiek tiek vandenėlio.

❖

UTNAPIŠTIMAS
Vardas „Utnapištimas“ maždaug reiškia: „Jis rado gyvybę“. Daug šio pasakojimo detalių išliko biblinėje Nojaus legendoje, kuri tėra viena iš daugelio istorijų apie baisius tvanus ir potvynius.

Utnapištimas pastato didžiulį laivą, į kurį sulaipina savo šeimą ir po vieną porą visų pasaulio gyvūnų

CILINDRINIS ANTSPAUDAS
Kol nebuvo dantiraščio, žinios buvo perduodamos antspaudais. Ritinio formos antspaudą puošdavo piešiniai, kurie, paritinus antspaudą ant šlapio molio, likdavo jame. Šiame cilindriniame antspaude, padarytame 2300 m. pr. Kr., vaizduojama deivė Ištara ir dievas Ea.

Galų gale laivas užplaukė ant seklumos, ant Nisiro kalno viršūnės. Trokšdamas sužinoti, ar potvynis slūgsta, pirmiausia paleidau balandį, paskui kregždę ir varną. Balandis ir kregždė grįžo išvargę, o varnas nebepasirodė – rado kur nutūpti. Džiaugsmu nesitverdamas, aukojau dievams auką.

Kai tik Enlilis užuodė saldų mano aukos dūmą, baisiausiai perpyko. „Negi kas nors iš tų netikšų mirtingųjų išsigelbėjo? Visi turėjo mirti. Kažkas tikriausiai juos įspėjo!“

Tačiau išmintingasis Ea atkirto: „Potvynis buvo per sunki bausmė visai žmonijai. Šis žmogus tikrai nenusipelnė mirti. Šiaip ar taip, aš jo neįspėjau, jį aplankė sapnas“.

Tai išgirdęs Enlilis atlyžo. Jis paėmė mane už rankos ir privedė prie manęs žmoną. Mudu atsiklaupėme, o jis palietė mūsų kaktas. „Iki šiol Utnapištimas buvo mirtingas žmogus, o nuo šios akimirkos jis su savo žmona bus panašūs į dievus“.

Įdėmiai pažvelgė Utnapištimas į Gilgamešą:

– Kaipgi tu, Gilgamešai, įtikinsi dievus, kad tau dovanotų amžinąjį gyvenimą?

– Aš nepasiduosiu, – atsakė Gilgamešas.

– Tuomet pirmiausia turi nemiegoti šešias dienas ir septynias naktis.

Utnapištimui tariant šiuos žodžius, miegas kaip migla apgaubė Gilgamešą. Jis išmiegojo šešias dienas ir šešias naktis. Kiekvieną dieną Utnapištimo žmona padėdavo prie galiūno šviežią bandelę. Galų gale senis jį pažadino.

– Aš tik valandėlei sudėjau bluostą, – spyrėsi Gilgamešas.

– Melagi, – atkirto išminčius, – pažvelk į šias bandeles. Šiandieninė dar šviežia, o kitos pasenusios ir sudžiūvusios.

– Argi nieko negaliu padaryti, kad tapčiau nemirtingas? – sušuko Gilgamešas. – Mirtis kaip miegas iš lėto slenka prie manęs.

– Be reikalo vargai tokį kelią, – atsakė Utnapištimas, – bet aš tau duosiu dovaną į namus. Tolimoje mirties jūros pakrantėje auga augalas su aštriais kaip rožės dygliais. Kas jį suvalgo, atjaunėja.

Gilgamešas greitai rado augalą, kurį pavadino: „Senis, vėl virtęs jaunuoliu“. Nešėsi jį į Uruką norėdamas, kad jį išbandytų miesto seniai, o paskui ketino išmėginti ir pats. Tačiau, kai sustojo prie vandens nusiprausti, augalą suėdė gyvatė.

Nuo tada gyvatės gali išsinerti iš senos odos ir vėl atjaunėti. Tačiau žmonės, praradę amžinos jaunystės augalą, daugiau niekada jo nerado.

Utnapištimas atskleidžia Gilgamešui paslaptį

Kol Gilgamešas prausiasi, gyvatė suėda stebuklingą jaunystės augalą

DIDYSIS TVANAS

KITADOS ŽMONĖS ŽEMĖJE gyveno lyg rojuje. Jie dirbo tik savo malonumui, nes viskuo buvo aprūpinti. Tačiau neklausė jie Viešpaties įsakymų, todėl, matydamas jų kvailumą, užtvindė Dievas slėnį, kuriame jie gyveno, ir visi nuskendo.

Tiktai vienas žmogus išvengė baisiojo tvano, nes ėjo sargybą kalno viršūnėje. Tai buvo nepaprastai stiprus milžinas, vardu Kraniacas.

Gelbėdamasis nuo potvynio, galiūnas lipo vis aukštyn ir aukštyn, kol vanduo pakilo iki aukščiausio kalno viršūnės.

Nieko kito Kraniacui neliko, tik nusitverti už vynmedžio, kuris pasirodė besąs Kurento, dievo klastūno, lazda. Nors ir mėgdavo Kurentas krėsti žmonėms piktus pokštus ir išdaigas, turėjo jis ir gerų savybių, todėl mielai padėjo milžinui. Taigi devynerius metus, kol nuslūgo potvynis, kabojo Kraniacas įsikibęs vynmedžio, maitindamasis jo vaisiais ir sultimis.

Devintųjų metų gale padėkojo galiūnas Kurentui, kad išgelbėjo, tačiau šis atrėžė:

– Ne man dėkok, o vynmedžiui. Prisiek, kad visada jį garbinsi, o jo sultis mėgsi labiau nei kitą maistą ar gėrimą.

Ir Kraniacas prisiekė.

Potvyniui nuslūgus, Kurentas ir Kraniacas susiginčijo, kuriam valdyti žemę. Galų gale Kurentas pasiūlė:

– Surenkime varžybas. Kas peršoks per plačiąją jūrą, valdys žemę ir šiame, ir aname krante.

Pirmas šoko Kurentas. Jo viena pėda vos vos sušlapo anapus vandenų. Tačiau Kraniacas, būdamas daug didesnis ir stipresnis nei šiuolaikiniai nupiepėliai, lengvai peržengė jūrą ir laimėjo pirmą rungtį.

Tuomet Kurentas tarė:

– Pažiūrėkime, kas valdys žemės gelmes. Jos atiteks stipresniam.

Treptelėjo jis koja, prasiskyrė žemė ir atsivėrė gili praraja. Tačiau kai treptelėjo Kraniacas, plyšo žemė iki pat gelmių, kur gryno aukso upės teka.

Devynerius metus laikosi Kraniacas įsitvėręs vynmedžio, Kurento lazdos

Milžinas Kraniacas šoka per jūrą ir praskiria žemę, kad nugalėtų varžovą Kurentą

JUODASIS ČEMERYS
Vadinamas Kalėdų rože, nes žydi žiemą, šis augalas auga vidurio ir pietų Europoje. Seniau jo šaknimis buvo gydomi galvijai „nuo kosulio ar apsinuodijimo".

– Trečias kartas nemeluoja, – neatlyžo klastūnas. – Paleiskime dangun po strėlę. Kurio aukščiau nulėks, tas valdys žemę, jos gelmes ir aukštybes.

Pirmas iššovė Kurentas. Aštuonias dienas negrįžo jo strėlė. Tada įtempė lanką Kraniacas. Jo strėlė lėkė devynias dienas, o kai nukrito, ant jos buvo pamautas gaidys, kuris sergėjo Dievo maisto atsargas.

– Esi pasaulio valdovas, – pripažino gudrusis Kurentas. – Aš tavo valdinys.

Tačiau visą laiką suktasis dievas mąstė, kaip gudrumu laimėti tai, ko neteko per varžybas.

Suspaudė Kurentas savo vynmedžio lazdą, ir ištryško iš jos grynos raudonos sultys. Susirado milžiną, kuris džiaugėsi būdamas pasaulio valdovu, ir pasiūlė jam sulčių.

– Be galo gaivios, – pagyrė Kraniacas.

Nuėjęs šalin, gudruolis vėl iš vynmedžio išspaudė sulčių, tačiau šį sykį užtaisė jas su čemeriu, augalu, nuo kurio vaidenasi, jeigu skintas jis mėnesienoje. Milžiną jis rado prie aukso upės.

– Labai noriu gerti, – pasakė Kraniacas, – čia nėra vandens, vien auksas, o į žemę grįžti septynerių metų prireiktų.

Kurentas iš savo lazdos surenka vyno lašus

Strėlę Kraniacas iššauna taip aukštai, kad ji nukrinta tik po devynių dienų

– Išgerk štai šito, mano valdove, – meilikavo klastuolis, ir Kraniacas išgėrė.

Tačiau vieno vyno kaušo neužteko milžinui nugirdyti, o antro jis nepanoro.

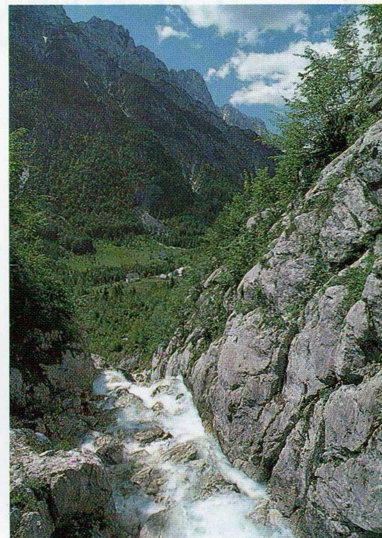
Trečią kartą spūstelėjo Kurentas vynmedžio lazdą, tik šį kartą į sultis įmaišė savo klastingo kraujo. Dar kartą susirado Kraniacą, sėdintį aukščiausio kalno viršūnėje už paties Dievo stalo ir jo valgius bevalgantį.

– Jeigu vaišiniesi Dievo patiekalais, tikrai esi vertas ir dieviško gėrimo, – postringavo klastūnas. – Paragauk šio vyno, tai pats geriausias.

Išgėrė Kraniacas ir kaipmat apgirto. Jis paprašė dar, ir Kurentas lyg paklusnus tarnas vėl pripylė kaušą. Milžinui pradėjo svaigti galva, ir jis pamiršo kur esąs. Netrukus grįžo Dievas ir rado Kraniacą prie stalo – mėsa suvalgyta, o pats milžinas drybso tarp taukų ir kaulų.

Supyko Dievas ir trenkė galinga ranka Kraniacui. Nusirito milžinas nuo kalno ir visas apsibrozdinęs bei sudaužytas išgulėjo papėdėje daugel metų. Pagijęs jis nebebuvo toks stiprus kaip anksčiau. Nebegalėjo nei jūros peržengti, nei į žemės gelmes nusileisti, nei į dangų užkopti.

Taigi galiausiai žemę ėmė valdyti piktavalis Kurentas, o žmonės nuo tada yra silpni ir mažajėgiai. Vynmedis mus išgelbėjo ir mus pražudė.

KALNŲ ŠALIS
Uolėtas Serbijos gamtovaizdis su giliais tarpekliais ir srauniomis upėmis tinka šiam pasakojimui apie milžinišką jėgą, niekingos apgavystės nublokštą žemėn.

Kurentas į Kraniaco ragą pila vyno, maišyto su krauju, kad milžinas apgirstų

IŠ KUR KILO JAUTIS

RAITAS IŠMINČIUS
Žymus kinų išminčius Lao Dzė, daosizmo, vienos iš Kinijos religijų, pradininkas, į savo klajones išvyko raitas ant jaučio, kaip pavaizduota šiame bronzos dirbinyje.

❖

JAUTIS
Kinų mitologijoje jautis užima ypatingą vietą. Tai antras gyvūnų rato ženklas. Manoma, kad žmonės, gimę po šiuo ženklu, yra patikimi ir paslaugūs. Įvairiais Kinijos istorijos laikotarpiais jautį saugojo įstatymai. Daugelis kinų iki šiol mano, kad valgyti jautieną gėdinga, nes taip paniekinamas gyvūnas, savo jėgas atiduodantis žmonijos labui.

SENŲ SENOVĖJE GYVENIMAS buvo labai sunkus – dar sunkesnis nei šiandien. Žmonės plikomis rankomis turėjo vargti laukuose, kad galėtų išsimaitinti. Jie retai sočiai pavalgydavo, nors triūsdavo dieną ir naktį.

Dangaus Viešpats matė, kaip vargsta žemėje žmonės, ir jam jų pagailo. Pasišaukė jis iš dangaus Jaučio žvaigždę ir pasiuntė ją perduoti žmonėms žinios: jeigu daug dirbsią, tai kas trečią dieną galėsią į valias prisivalgyti.

Skubėjo jautis į žemę, nešinas naujiena. Tačiau jis buvo kvailas ir didžiuodamasis tuo, kad yra Viešpaties pasiuntinys, susipainiojo. Jautis žmonėms sududeno, kad jeigu šie daug dirbsią, tai, Dangaus Viešpats sakė, galėsią valgyti triskart per dieną!

Dangaus Viešpats nenorėjo, kad žemėje žmonės manytų jį sulaužius žodį, todėl jautis buvo pakinkytas į jungą laukų arti. Paprasčiausiai žmonės patys vieni nevaliojo visų darbų nudirbti.

Dangaus Viešpats

Jautis buvo pakinkytas į jungą, kad padėtų žmonėms arti laukus

PIRMASIS KŪRĖJAS IR VIENIŠIUS

IŠ PRADŽIŲ VIRŠ ŽEMĖS tyvuliavo vanduo, o aplinkui tvyrojo tamsa. Vandens paviršiumi vaikštinėjo Pirmasis Kūrėjas ir Vienišius. Staiga jie pamatė kažką judant – mažą antytę.

Pasiuntė jie antytę į vandenyno dugną, ši panėrė ir iškėlė smėlio. Iš šio smėlio jie sukūrė žemę.

Pirmasis Kūrėjas pasiėmė pietus ir sukūrė kalvotą kraštą, nusėtą kalnais, slėniais ir srovenančiomis upėmis. Vienišius pasirinko šiaurę ir sukūrė lygumas, žemumas su ežerais ir tvenkiniais. Savo žemėje Pirmasis Kūrėjas apgyvendino laukinius gyvūnus: bizonus, elnius ir antilopes. Vienišius sukūrė galvijus ir avis.

Vienišius pasako savo gentainiams, kad jam iškeliavus juos saugos totemo stulpas

Pirmajam Kūrėjui nelabai patiko Vienišiaus sukurtas kraštas.

– Čia nėra kur pasislėpti! – tarė jis.

Tačiau Vienišius tik truktelėjo pečiais.

– Ką gi, darbas jau baigtas, – atsakė jis. – Per vėlu ką nors keisti.

Tame krašte apsigyveno vyrai ir moterys. Užėjus sunkiems laikams, Vienišius matė, kaip žmonės vargsta, ir panoro tais vargais su jais pasidalyti. Taigi įlindo jis į grūdus, kuriuos valgė jauna mergelė, ir ši netrukus pagimdė jį žmogumi.

Vienišius gimė berniuku ir gyveno tos mergelės gentyje. Jis buvo doras ir geras, visuomet taikantis besikivirčijančius. Jaunikaitis buvo nevedęs, tačiau vaikai jį mylėjo ir visur paskui jį sekiojo.

Jis išmokė žmones daugelio svarbių dalykų, tačiau galiausiai atėjo metas, kai turėjo juos palikti. Tuomet liepė genčiai viduryje kaimo pastatyti totemo stulpą iš kedro kamieno, nudažyti jį raudonai ir pasmilkyti smilkalais.

– Šis kedras yra mano kūnas, – paaiškino jis, – kurį palieku, kad saugotų jus nuo blogio.

Tai taręs jis iškeliavo.

O Pirmasis Kūrėjas virto kojotu.

BURBUOLIŲ PYNĖ
Mandanai medžiodavo bizonus ir augindavo kukurūzus dabartinės Šiaurės ir Pietų Dakotos lygumose ir derlinguose slėniuose. Kai kurios burbuolės būdavo supinamos į pynes (viršuje) ir džiovinamos.

VEINEMEINAS

❖

SENAS HEROJUS
Veinemeinas gimė senas. Kitame pasakojime mergelė Aina mieliau tampa undine, nei sutinka už jo tekėti.

ILGAI, LABAI ILGAI šie žodžiai gulėjo šalty, laukdami, kol bus sugiedota giesmė apie Veinemeiną, amžinąjį dainių. Kartą tuščiuose debesyse gyveno oro mergelė, gamtos dukra. Jai nusibodo oro karalystėje, ir ji nusileido ant žydrų jūros bangų. Pūstelėjo vėjo gūsis, sukilo bangos, įsisiūbavo jūra. Ir įpūtė vėjas, įlingavo bangos oro mergelei kūdikį, Veinemeiną.

Septynis šimtmečius ji nešiojo savo įsčiose kūdikį. Gailiai šaukėsi Senio, kurs laiko padangę, kad gelbėtų ją nuo gimdymo skausmo.

Vieną dieną atlėkė laukinė antis. Skrieja šen, sklendžia ten, ieško gūžtai vietos. Nusileido paukštė ant oro mergelės kelio, išlindusio virš vandens. Čia susisuko lizdą ir padėjo septynis kiaušinius: šešis aukso, o septintą geležinį.

Kol kiaušiniai kalėsi, oro mergelei atrodė, jog ji visa kaista dega. Papurtė kelį, ir sudužo kiaušiniai krisdami jūron. Iš jų išėjo žemė motina, mėlynas padangių skliautas, saulė, mėnesėlis, žvaigždės ir debesys.

Laukinė antis susisuka gūžtą ant oro mergelės kelio

Praslinko dešimt vasarų, oro mergelė sukūrė salas ir žemynus, o jos vaikas vis dar nebuvo gimęs.

Dar trisdešimt vasarų Veinemeinas spėliojo, kas pasaulyje jo laukia, kai išeis iš motulės įsčių. Tada, saulės ir mėnulio paprašęs jėgų, prasiskynė sau kelią, o jo motina, oro mergelė, grįžo dangun. Aštuonis metus liūliavo sūpavo jūra Veinemeiną, kol jis pasiekė krantą.

Plyna žemė pagimdė sūnų Pelervoiną, ir Veinemeinas paprašė jo apsėti žemę medžiais ir gėlėmis. Kai iš medžių išaugo girios, pasiėmė Veinemeinas kirvį ir iškirto skynimą dirvai, pirmiesiems miežiams, tačiau paliko augti vieną beržą, kad paukščiams būtų kur nutūpti. Pasimeldė Veinemeinas Senei, požemio valdovei, kad sėklas sudaigintų, ir dausų Seniui, kad jas palaistytų. Ir sužėlė sužaliavo pasėliai.

Netrukus panoro Veinemeinas vesti ir nusprendė sau žmonos ieškoti šiaurės žemėse.

SUOMIŲ TĖVYNĖ
Veinemeinas iš plynos žemės sukūrė medžiais apaugusį „Kalevalos“ legendų gamtovaizdį. „Kalevala“ reiškia „didvyrių žemė“.

Pernešė jį per jūrą erelis, tačiau vėjai vyrą taip smarkiai aptalžė, jog jis po kelionės, be galo pavargęs, gulėjo paslikas ant žemės ir raudojo ilgėdamasis namų.

Jo verksmą išgirdo retadantė šiaurės šeimininkė Louhė.

– Ką gi tu žadi man duoti, Veinemeinai, – klausė žiežula, – jei namolio pargabensiu?

Siūlė dainius auksą, siūlė sidabrą, tačiau senė norėjo tik vieno vienintelio daikto.

– Aš pargabensiu tave į gimtąją žemę, kur gegutės gieda, jeigu nukalsi sampą, gausybės malūną. Nukalk jį iš gulbės plunksnos ir karvutės pieno, iš geltono miežio grūdo ir vienos avies vilnelės. Tuomet leisiu už tavęs savo gražuolę dukterį.

– Aš nemoku sampo kalti, – tarė Veinemeinas, – bet kalvis Ilmarinas tai padarytų.

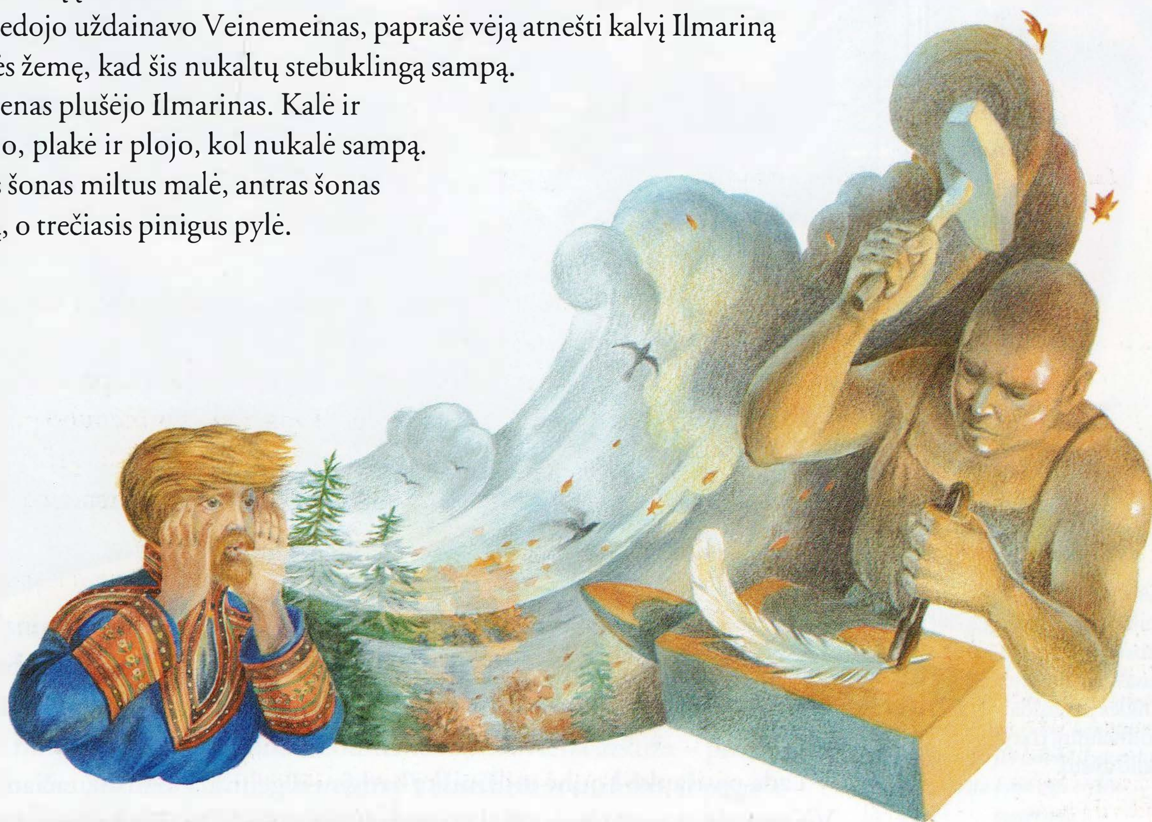
– Tuomet atgabenk jį, – nekantraudama išsiviepė Louhė, – ir jis gaus mano dukrą į žmonas.

Užgiedojo uždainavo Veinemeinas, paprašė vėją atnešti kalvį Ilmariną į šiaurės žemę, kad šis nukaltų stebuklingą sampą.

Tris dienas plušėjo Ilmarinas. Kalė ir kalinėjo, plakė ir plojo, kol nukalė sampą. Vienas šonas miltus malė, antras šonas druską, o trečiasis pinigus pylė.

Žiežula Louhė atsisako aukso ir sidabro, kurį siūlo Veinemeinas mainais už kelionę namo. Ji nori daug daugiau – stebuklingo gausybės malūno, vadinamo sampu

Veinemeinas dainomis sukelia vėją, kad šis atneštų kalvį Ilmariną į šiaurės žemę kalti sampo

Iš gulbės plunksnos Ilmarinas pradeda kalti sampą

LIAUDIES MENAS
Ši XIX a. reljefinė skulptūra iš senojo Turku universiteto Suomijoje vaizduoja Veinemeiną, skambinantį kanklėmis.

Patiko žiežulai Louhei jo darbas. Užrakino ji sampą užu devynių spynų ir kerais įšaknijo jį į žemę. Tačiau išsiuntė ji Ilmariną namolio per jūras variniu laiveliu, nedavusi savo dukters.

Pasiryžę Louhei atkeršyti, Ilmarinas ir Veinemeinas nusprendė pavogti sampą. Su jais į šiaurę atvyko ir jaunas sumanus jų draugas Leminkeinas. Kanklėmis skambindamas saldžias melodijas, dainius užliūliavo Louhę, o Ilmarinas sutepė devynias spynas sviestu, kad lengviau atsirakintų. Tada pabandė Leminkeinas ištraukti sampą, bet šis giliai buvo suleidęs stebuklingas savo šaknis. Taigi pasiskolino jaunikaitis šiaurės žemių jautį ir plūgą, perkirto to sampo šaknis ir pavogė jį.

Ūkanų dukrelė apgaubia Veinemeino laivą migla

KANKLĖS
Veinemeinas kūrė nuostabią muziką į arfą panašiu instrumentu. Savo kankles jis pasidarė iš arklio žandikaulių, o stygas iš arklio ašutų.

Kai trys draugai plaukė namo, Leminkeinas užtraukė pergalės dainą. Atsibudo Louhė, išgirdo dainuojant ir paprašė ūkanų dukrelę apgaubti laivą rūko skraiste. Tačiau Veinemeinas savo šviesiuoju kalaviju praskynė kelią per miglą.

Tada pasišaukė Louhė milžinišką banginį iš gelmių giliausių, tačiau Veinemeinas giesmėmis vėl jį nugramzdino atgal. Tuomet kreipėsi Louhė į dausų Senį, kad sukeltų audrą.

Kol Veinemeino laivą daužė šėlstanti jūra, surinkusi kariauną kerštingų vyrų atplaukė Louhė. Tačiau Veinemeinas metė jūron gabalą pinties ir iš jo bemat išaugo povandeninė uola. Užlėkė ant jos Louhės laivas ir sudužo.

Tada prisitvirtino ji dalgius prie pėdų, kad būtų jai kaip nagai, prie rankų prisirišo laivo nuolaužas, kad turėtų sparnus, o vairalazdė atstojo jai uodegą: virto ji paukščiu, galingu ereliu. Išskleidė sparnus, nusivijo Veinemeiną ir pavijusi nutūpė ant laivo stiebo.

Suriko Veinemeinas:

– Ei tu, šiaurės šeimininke, ar dalysiesi su mumis sampu?

– Niekada! – sušvokštė senė.

Trenkė Veinemeinas baidyklei irklu ir numušė ją nuo stiebo. Tačiau krisdama ji spėjo sugriebti sampą ir nusitempė jį paskui save.

Pliumptelėjo Louhė su sampu vandenin, ir šis subyrėjo į gabalėlius.

KALEVALA

Pirmą kartą į epą, pavadintą „Kalevala", senovės legendos apie Veinemeiną buvo surinktos ir užrašytos XIX a. pradžioje. Kai suomių tautosakininkas Elijas Lenrotas baigė sudaryti epą, jis turėjo daugiau nei 22 000 eilučių. „Kalevalos" motyvus H. V. Longfelou panaudojo poemoje „Hiavatos giesmė".

Veinemeino laivas

Louhė

Veltui Louhė mėgina sustabdyti Veinemeino laivą, pasiųsdama rūką, banginį ir kareivius. Jos laivui skęstant, ji virsta baisingu ereliu-moterimi.

Sudužo miltų ir pinigų malūnai. Louhei teliko tik viena atšaiža – plikos užšalusios šiaurės žemės. Kitas skeveldras Veinemeinas surinko, ir patręšė jomis suomių žemę. Tačiau druskos malūnas vis dar guli jūros dugne ir mals druską, kol ateis laiko pabaiga.

DOVANOTA UGNIS

❖

KOVA SU TITANAIS
Titanai buvo Urano ir Gajos vaikai. Po karo, trukusio dešimt metų, Dzeusas, Krono ir Rėjos sūnus, nuvertė titanus ir juos įkalino. Prometėjas, nors ir titano sūnus, kovėsi Dzeuso pusėje.

❖

OLIMPIEČIAI
Graikų dievai, vadovaujami Dzeuso, buvo vadinami olimpiečiais, nes gyveno ant Olimpo kalno. Dzeusas vedė Herą. Daugelis Olimpo dievų buvo jo vaikai.

DIDYSIS DZEUSAS, nuvertęs savo tėvą Kroną, – Kronas taip pat buvo nuvertęs savo tėvą Uraną, – atsisuko prieš žmoniją. Jis ketino sunaikinti žmonių padermę ir sukurti naują. Tačiau jo planus sužlugdė sumanusis Prometėjas.

Prometėjo vardas reiškia „numatantis, mąstantis". Iš visų nemirtingųjų titanų Prometėjas buvo pats protingiausias. Štai kodėl jis palaikė mąstantį Dzeusą, kovojantį su žiauriu Kronu ir kitais titanais. Nors Prometėjas buvo nemirtingas, jis gynė žmoniją. Kai kas netgi sako, kad jis sukūręs žmones iš molio ir vandens.

Prometėjas padovanojo žmonėms mąstymą, išmokė juos daugelio amatų ir įgūdžių, tarkim, kaip skaityti iš žvaigždžių ir kaip pagal jas rasti kelią jūrose.

Saulės vežimas

Prometėjas gudrumu priverčia Dzeusą paimti prastesnę jaučio dalį

Prometėjas moko žmones skaityti iš žvaigždžių

Dzeusą rūstino, kad Prometėjas taip globoja žmones. Jo pyktis prasiveržė, kai Prometėjas apgavo dievus, atimdamas jiems priklausančią auką ir atiduodamas ją žmonėms. Prometėjas papjovė jautį, padalijo jį į dvi dalis ir susuko odon. Didesnioji dalis susidėjo iš riebalų ir kaulų, mažesnioji iš mėsos. Mažąją dalį Prometėjas paskyrė dievams, tačiau Dzeusas nesutiko. Nusišypsojo Prometėjas ir tarė:

– O Dzeuse, šlovingiausias tarp dievų, išsirink, katrą nori.

Žinoma, Dzeusas pasirinko didesniąją dalį. O kai suprato esąs apgautas, paliko žmones be ugnies.

– Tegul savo mėsą valgo žalią! – sušuko jis.

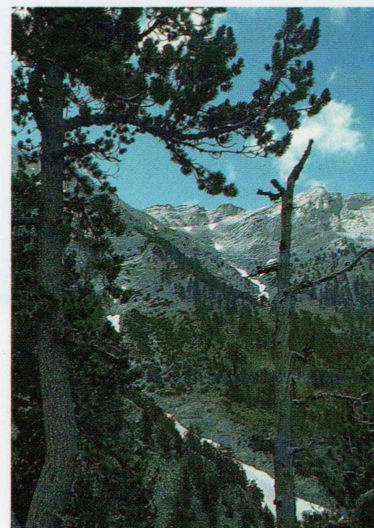
Tačiau Prometėjas jį pergudravo. Įžengęs į dievų buveinę Olimpą, iš saulės vežimo pavogė ugnį ir nunešė ją pankolio stiebe į žemę. Paskui pamokė žmones, kaip ant ugnies gaminti valgį ir prie jos šildytis. Pažvelgęs žemyn į žemę ir pamatęs žėrinčius laužus, Dzeusas mirtinai įtūžo.

Dzeusas įsiunta, pamatęs žemėje degančius laužus

Prometėjas pamoko žmones, kaip ant ugnies gaminti valgį ir prie jos šildytis

Su pavogta ir pankolio stiebe paslėpta ugnimi Prometėjas bėga iš Olimpo kalno

DIEVŲ BUVEINĖ
Olimpo kalnas Graikijos šiaurėje yra 2917 m aukščio. Graikai tikėjo, kad ant šio kalno gyvena nemirtingieji dievai, nes jis buvo toks aukštas, jog, regis, rėmė dangų.

SALDUSIS PANKOLIS
Sakoma, kad Prometėjas ugnį paslėpė pankolio stiebe. Saldusis pankolis – mėgstamas Graikijoje augalas. Jo lapai vartojami kaip vaistažolė, o mėsingas stiebas ir šaknis valgomi kaip daržovė.

PANDOROS INDAS
Ant šios vazos vaizduojama Pandora, gaunanti iš dievų dovanas. Atėnė jai įkvėpė gyvybę, Afroditė apdovanojo ją grožiu, Apolonas – muzikalumu, o Hermis išmokė apgaulės. Pandora turėjo visas žmogaus prigimčiai būdingas savybes.

Dzeusas žiauriai atkeršijo Prometėjui ir žmonijai už pavogtą ugnį. Jis įsakė šlubam kalviui Hefaistui iš molio nulipdyti moterį, kuri grožiu prilygtų nemirtingai deivei, tačiau žmonių padermei atneštų nelaimę. Visi dievai ją apipylė dovanomis ir pavadino Pandora – „visų apdovanotąja".

Padovanojo Dzeusas Pandorą ne įžvalgiajam Prometėjui, o jo lėtapėdžiui broliui Epimetėjui, kurio vardas reiškia „vėluojantis mąstyti". Prometėjas perspėjo brolį, kad nepriimtų jokios dovanos iš Dzeuso, bet Epimetėją taip apkerėjo Pandoros grožis, kad paėmė ją į žmonas.

Epimetėjas padėjo broliui dalyti žmonijai įvairias dovanas. Jo namuose stovėjo aklinai uždarytas indas, kuriame tūnojo visos ligos, senatvė ir ydos. Prometėjas ir Epimetėjas laikė visa tai kuo toliau nuo žmonių.

Pandorai be galo rūpėjo, kas tame inde, ir vieną dieną, nebesitverdama smalsumu, ji atvožė dangtį. Išlėkė lauk visi žmonijos prakeikimai, pripildydami mūsų gyvenimus kančių ir negandų. Kai Pandora išsigandusi užtrenkė dangtį, indo dugne liko tik Viltis, kuri prašėsi išleidžiama. Išgirdo Pandora jos tylų, liūdną prašymą ir išleido Viltį į pasaulį guosti žmonijos.

Smalsumo įveikta, Pandora atidaro indą ir išleidžia visas žmonijos bėdas

Tuo metu Dzeusas mąstė apie dar žiauresnį kerštą Prometėjui. Įsakė dievas jį prikalti prie uolos kalnuose, kad kęstų svilinantį karštį ir geliantį šaltį.

Negana to, kiekvieną dieną atskrisdavo ilgasparnis erelis ir draskydavo jo kepenis, bet jos per naktį vėl ataugdavo ir Prometėjo kančios nesibaigdavo.

Tačiau Prometėjas nepasidavė. Nors ir kentėdamas baisiausias kančias, jis šaipėsi iš Dzeuso:

– Esu vienintelis dievas, žinantis paslaptį, kas nugramzdins tave, kaip ir tavo tėvą, užmarštin. Jei nori išsigelbėti, turi mane paleisti.

Prometėjas žinojo, kad jeigu Dzeusas mylėsis su jūros nimfa Tetide, ji pagimdys sūnų, galingesnį už tėvą, ir Dzeuso viešpatavimui ateis galas. Norėdamas sužinoti paslaptį, Dzeusas galiausiai leido savo sūnui Herakliui išlaisvinti Prometėją. Mainais už laisvę Prometėjas perspėjo Dzeusą dėl Tetidės, ir ši buvo ištekinta už mirtingojo, karaliaus Pelėjo. Jiems gimė Achilas, Trojos karo didvyris.

DZEUSAS IR HEFAISTAS
Šioje graikų puodelio piešinio detalėje vaizduojama scena iš garsaus graikų mito: gydydamas Dzeusui baisų galvos skausmą, jo sūnus Hefaistas trenkė jam kirviu, ir iš dievo galvos iššoko apsiginklavusi Atėnė.

Kasdien ilgasparnis erelis atskrenda draskyti Prometėjo kepenų, kurios per naktį atauga

Persefonė, p. 82 ›

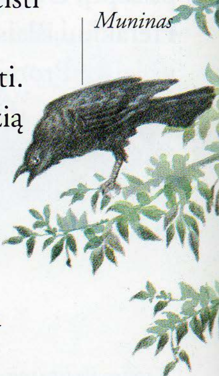

PASAULIO MEDIS

KARTAIS VISŲ DIEVŲ TĖVAS ODINAS klajoja tarp žmonių po vidurinįjį kraštą Midgardą. Jis vaikštinėja persirengęs senuku, kriukiu pasiramsčiuodamas, ir už gerumą atsilygina turtais, už mandagumą – išmintimi, o nedorėlius nubaudžia.

Kiekvieną rytą du jo varnai, Huginas ir Muninas, skraidydami po pasaulį, parneša jam naujienų apie žmones. Odinas gali keisti pavidalus, ir kol jo kūnas guli tarsi miegančio, jis, pasivertęs paukščiu ar žvėrimi, žmonių nepastebimas, gali toli nukeliauti.

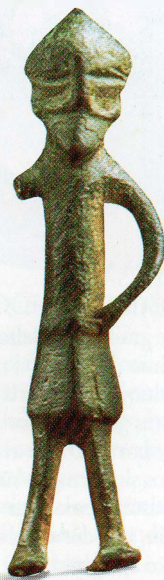

Daugel istorijų pasakojama, kaip visų dievų tėvas įgijo didžią išmintį ir stebuklingą galią. Tačiau už viską teko sumokėti.

Pasaulio medis Igdrasilis yra milžiniškas uosis, kylantis virš pasaulio. Viena jo šaknis siekia baisią Niflheimo karalystę, kur šliužas Nydhogas minta lavoniena ir graužia patį Igdrasilį. Antra šaknis vinguriuoja į dievų buveinę Asgardą. Čia gyvena nornos, trys senutės, valdančios žmonių likimus. Jų vardai – Lemtis, Būtis ir Būtinybė, jos šlaksto Igdrasilio šaknis tyru vandeniu iš likimo šulinio, kad medis nenudžiūtų. Trečioji šaknis raitosi į Jotunheimą, milžinų šalį. Po šia šaknimi yra šulinys, kur nukirsta išmintingojo Mimio galva taria griežtus žodžius. Už gurkšnį išminties ir žinių iš to šulinio Odinas atidavė savo akį.

Ne kur kitur, o ant Igdrasilio Aukščiausiasis, Visų dievų tėvas, Galingasis, Baisusis karvedys ir dar daug kitų vardų turintis Odinas suvokė paslaptingąsias runas, magiškus ženklus, kuriais žmonės gali užrašyti ir suprasti savo gyvenimus. Devynias ilgas naktis kabojo ant medžio Odinas, vėjo blaškomas, ietimi persmeigtas, aukodamasis dėl žinių. Netgi Ratatoskas, voverė, lakstanti aukštyn žemyn ir persakanti erelio, įsitaisiusio medžio viršūnėje, įžeidimus apačioje tūnančiam šliužui Nydhogui, nepasiūlė jam nei duonos, nei vandens. Pasibaigus sunkiam išbandymui, garsiai suriko Odinas ir, supratęs runas, šleptelėjo ant žemės.

Prisikėlęs iš mirties, dievas žinojo daug slaptų dalykų, kurių nežino žmogus. Jis mokėjo gydyti ligonius, atšipinti priešo ašmenis ir pagauti skrendančią strėlę.

VIENAKIS DIEVAS
Manoma, kad ši statulėlė vaizduoja Odiną, karo ir išminties valdovą, galingiausią skandinavų mitologijos dievą. Odinas norėjo viską žinoti, todėl vieną akį išmainė į žinias. O vėliau pasiaukojo, kad išgautų runų, magiškų ženklų, paslaptį.

❖

HUGINAS IR MUNINAS
Odino nuolatiniai palydovai – du varnai, Huginas ir Muninas. Jų vardai reiškia „mąstantis“ ir „menantis“. Šiedu paukščiai, mintantys kritusiųjų mūšio lauke lavonais, atnešdavo Odinui naujienas ir pašnibždėdavo jam į ausį.

◀ Gimęs iš ledo, p. 18

Erelis

Ratatoskas

Nydhogas Niflheime

Nornos Asgarde

Mimis Jotunheime

Devynias naktis ant pasaulio medžio kabojo Odinas, persmeigtas ietimi, kol galų gale suvokė runų paslaptį

Dievų viešpats, karo dievas Odinas rūpinasi žmonija. Poetams jis duoda po kelis gurkšnelius poezijos midaus, kurį kadaise darydavo nykštukai. Kritusius mūšyje karžygius jis iškilmingai pasitinka auksinėse Valhalos menėse.

MEDŽIO APYRANKĖ
Šioje X a. auksinėje apyrankėje iš Danijos miesto Rabiulilės išraižytas pasaulio medis Igdrasilis. Šis milžiniškas uosis turi tris šaknis, besiraitančias į skirtingus pasaulius. Aukščiausiai Asgardas, kur gyvena dievai, vidury Jotunheimas, milžinų kraštas, o apačioje Niflheimas, mirusiųjų karalystė.

Klastūnas Lokis, p. 64 ➤

KLASTŪNAS LOKIS

GRAŽUOLĖ FRĖJA
Kerų, vaisingumo ir meilės deivė Frėja buvo tokia graži, kad visus papuošalus skandinavai pavadino jos vardu. Šis vikingų pakabutis vaizduoja Frėją su Brisingų vėriniu ant pečių.

SUSIRŪPINO ASGARDO AUKŠTYBĖSE skandinavų dievai. Jų namų nuo priešų nesaugojo jokios sienos. Taigi, kai kartą atvykęs raitelis pasisiūlė pastatyti sieną, jie atsidėję klausėsi.

– Tai bus puiki siena, – gyrė atvykėlis, – neįveikiama kliūtis visiems jūsų priešams. Po aštuoniolikos mėnesių jūsų rūpesčių kaip nebuvę.

– Ir ko už tai nori? – paklausė išmintingasis Odinas.

– Nei daugiau, nei mažiau – kad Frėja būtų mano žmona, – atsakė pašalietis. – O saulę ir mėnulį duokit jai kraičio.

Įširdo dievai ir būtų išgrūdę įžūlėlį iš Asgardo, kad drįso manyti, jog gražiąją Frėją gaus mainais už statybos darbus. Tačiau suktasis Lokis tarė:

– Jei sieną pastatysi per šešis mėnesius, tai gausi, ko nori.

Kitiems dievams klastūnas sušnibždėjo:

– Per šešis mėnesius jis valios pastatyti tik pusę sienos, bet nors tiek bus už dyką.

Pažiūrėjo dar kartą pašalietis į aukso ašaromis verkiančią Frėją ir sutiko, bet su sąlyga, kad jo žirgas jam padėsiąs.

Visą žiemą dirbo nepažįstamasis. Žirgo padedamas, jis sugebėjo akmenų priskaldyti visai didžiulei sienai aplink Asgardą.

Kol Lokis mąsto klastą, o Frėja verkia, meistras skuba statyti sieną aplink Asgardą

◂ *Pasaulio medis, p. 62*

Vasarai atėjus nelaimė žvelgė dievams tiesiai į akis. Stebėkis nesistebėjęs, tačiau smarkuolis kone baigė statyti sieną.

– Manai esąs labai protingas, Loki, – pyko Odinas. – Įklampinai mus į bėdą, dabar ir ištrauk. Negalime leisti Frėjos už šio prašalaičio, kuris greičiausiai yra persirengęs milžinas. O be saulės ir mėnulio gyvenimas bus visai nemielas. Taigi daryk ką nors.

Lokis susimąstė ir galiausiai prabilo:

– Be žirgo statytojas negalės atsitempti akmenų ir užbaigti darbo.

Tą naktį pakeitė Lokis savo pavidalą, virto gražia kumelaite ir nuviliojo tolyn meistro žirgą.

Supratęs, kad nevalios sienos baigti laiku, prašalaitis baisiausiai persiuto. Jis išsidavė, ir paaiškėjo, kad tai milžinas, dievų priešas. Pasišaukė dievai Torą, stipriausią iš jų visų, ir šis savo kūju Knežintuvu sumokėjo statytojui už jo darbą: ne saulę, ne mėnulį, o kūju per galvą gavo apsišaukėlis.

O Lokis, palaukęs, kol aprimo dievų aistros, pasirodė Asgarde vedinas keistu žirgu aštuoniomis kojomis, vardu Sleipnis. Padavė vadeles Odinui ir pasakė:

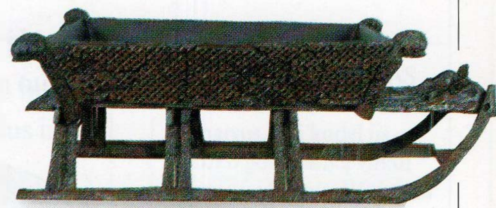
– Nė vienas žirgas nevalios jo pasivyti. Jis neš tave per jūras, skraidins oru, nugabens į mirusiųjų šalį ir parneš atgal.

Kaip Lokis ir žadėjo, Sleipnis niekada neapvylė naujojo šeimininko Odino.

Lokis, pasivertęs kumele, nuviliojo į mišką meistro žirgą

Toras vožia meistrui savo kūju Knežintuvu

Lokis ir Sleipnis

VIKINGŲ ROGĖS
Šios rogės buvo tarp vikingų įkapių, rastų Norvegijoje prie Osebergo. Rogių lenktos pavažos yra ąžuolinės, o ant jų esanti dėžė išdabinta. Skandinavai tokiomis rogėmis ledu ar per sniegą veždavo prekes.

Ne visos Lokio atžalos tokios kaip Sleipnis. Jis pats pusiau milžinas ir nuo milžinės turi tris vaikus. Pirmasis – vilkas Fenris, kuris pasaulio pabaigoje praris Odiną. Antrasis – Midgardo gyvatė, o trečiasis – mirties deivė Helė, puotaujanti siaučiant badui ir klestinti plintant ligoms.

Midgardo gyvatė tokia didžiulė, kad apjuosia pasaulį ir įsikanda savo pačios uodegą

Helė, viena iš baisiųjų Lokio vaikų, puotauja siaučiant badui ir klesti plintant ligoms

SUSTINGĘS GAMTOVAIZDIS
Skandinavai gyveno tarp ledynų ir sniegynų. Todėl toks gamtovaizdis dažnai matomas jų mituose ir sagose.

Supratęs, kad šie baisūs vaikai nevaržomi laksto po pasaulį, Odinas liepė juos atvesti. Gyvatę jis įmetė į vandenyną. Ši buvo tokia didžiulė, kad apjuosė pasaulį ir įsikando savo pačios uodegą. Helę Odinas ištrėmė į Niflheimą, mirusiųjų karalystę, ir leido jai valdyti visus, kurie mirė nuo ligos ar senatvės.

Tačiau su vilku Fenriu nebuvo taip lengva susidoroti. Tik dievui Tiūrui užteko drąsos jį maitinti, bet netgi jis matė, kad vilkas greitai užaugs be galo stiprus ir pridarys baisių bėdų. Taigi nukalė dievai tvirtus pančius ir surakino jais vilką. Tačiau pasispardė Fenris ir pančių kaip nebūta. Padirbino dievai dar tvirtesnes grandines. Bet ir šias vilkas sutraukė.

Galiausiai paprašė Odinas nykštukų pagalbos. Nuvijo šie pančius, vadinamus Gleipniu. Švelnus kaip šilkas Gleipnis buvo nuvytas iš ypatingų vijų: einančios katės šnaresio, moters barzdos, kalno šaknų, meškos sausgyslių, žuvies alsavimo ir paukščio seilių.

Nusiyrė dievai su vilku Fenriu į vienišą salą ir paerzino, kad Gleipnio jis nesutrauksiąs. Jausdamas klastą, vilkas sutiko būti supančiotas, jei vienas kuris dievas įkiš ranką jam į nasrus kaip įrodymą, jog nėra jokios apgaulės. Sugrūdo tuomet drąsusis Tiūras ranką vilkui į nasrus.

Surišo dievai Fenrį šilkiniais pančiais, tačiau šį kartą jam pasispardžius

Dievai suriša vilką Fenrį stebuklingais pančiais, o Tiūras įkiša ranką jam į nasrus

pančiai tik dar labiau jį suveržė. Įsiutęs vilkas kaukštelėjo dantimis ir nukando dievui Tiūrui dešiniąją ranką.

Nors ir žinojo, kad ateis laikas, kai vilkas Fenris išsivaduos iš pančių ir viską savo kely griaus bei niokos nešdamas mirtį, dievai jo nenužudė.

– Kas turi įvykti, tas ir įvyks, – sakė jie.

❖

DRĄSUOLIS TIŪRAS

Dievas Tiūras buvo drąsus ir narsus, štai kodėl jis sutiko įkišti ranką vilkui Fenriui į nasrus. Būdamas karo dievas, jis padėjo nustatyti pagrindines kovos taisykles. Dažnai kalavijai būdavo žymimi raide „T“, pirmąja Tiūro vardo raide, kad atneštų mūšyje pergalę.

❖

GLEIPNIS

Stebuklingi pančiai Gleipnis buvo švelnūs kaip šilkas, tačiau daug stipresni už metalo grandines.

Jaunystės obuoliai, p. 72 ➤

GUDRAGALVIS MAUJIS

MAUJIS
Gudragalvis polineziečių kultūros personažas gimė neišnešiotas. Jo motina Taranga įmetė jį jūron, tačiau vaikas išgyveno ir užaugo stipriu vyru. Šioje legendoje pasakojama tik apie du iš daugelio jo žygdarbių, rodančių jo gudrumą ir jėgą, – apie tai, kaip jis iškėlė iš jūros salas ir kaip sulėtino saulę, kad pailgėtų diena.

DAUG PASAKOJAMA apie gudragalvį Maują, kuris iš vandenyno dugno iškėlė Pietų jūrų salas. Be to, jis nusileido į požemio pasaulį ir parnešė žmonijai ugnies paslaptį.

Vieną dieną Maujis tarė:

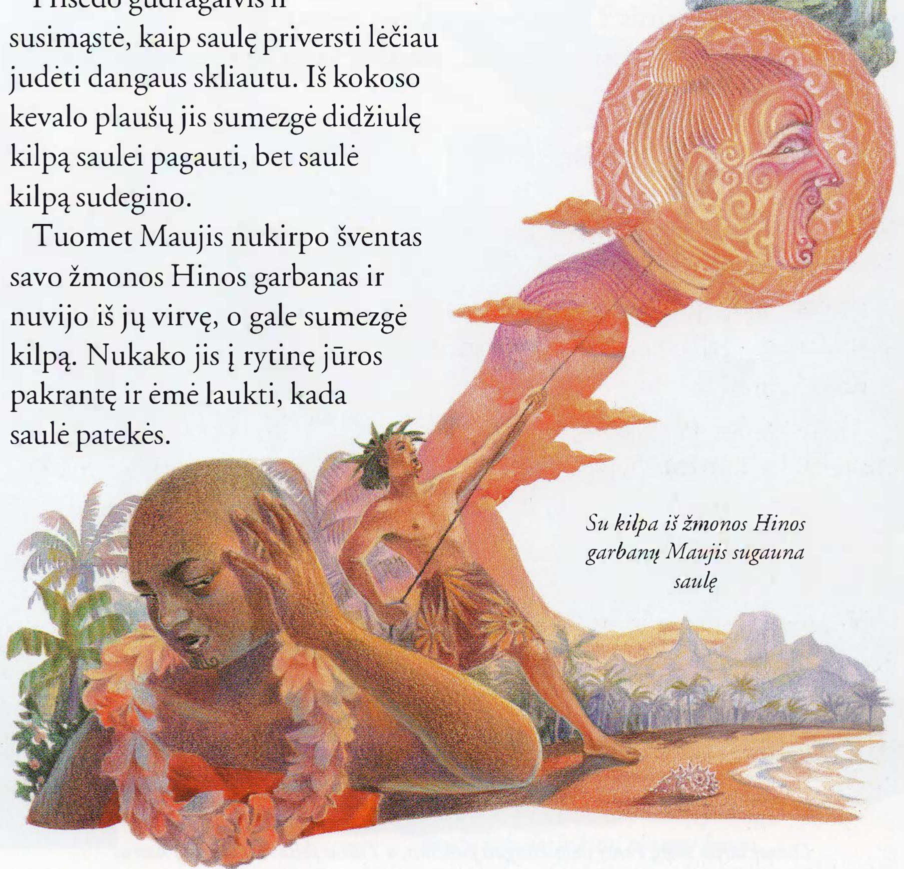
– Dienos per daug trumpos, nieko nespėji padaryti!

Prisėdo gudragalvis ir susimąstė, kaip saulę priversti lėčiau judėti dangaus skliautu. Iš kokoso kevalo plaušų jis sumezgė didžiulę kilpą saulei pagauti, bet saulė kilpą sudegino.

Tuomet Maujis nukirpo šventas savo žmonos Hinos garbanas ir nuvijo iš jų virvę, o gale sumezgė kilpą. Nukako jis į rytinę jūros pakrantę ir ėmė laukti, kada saulė patekės.

Iš jūros dugno Maujis iškelia salas

Su kilpa iš žmonos Hinos garbanų Maujis sugauna saulę

Auštant sviedė Maujis virvę ir pagavo ją už gerklės. Saulė blaškėsi, veržėsi, maldavo, bet Maujis jos nepaleido. Galiausiai ji taip nusilpo, kad nebegalėjo dangumi bėgti, o tik iš lėto kėblino. Taip Maujis prailgino žmonijai dieną.

SAULĖS MEDŽIOKLĖ

SAPNALAIKIU GYVENO PAKVAIŠĘS VYRAS Bamapamas. Jis buvo plėšikas ir niekam tikęs žmogus, visuomet įsiveldavęs į kokią nors bėdą, dažniausiai dėl merginų. Jis gyveno po žeme, šalyje, kur saulė niekada nenusileidžia ir visuomet kabo vienoje vietoje.

Kartą netikėlis nusprendė pasidairyti po žemę ir pasakė:

– Manau, eisiu pamedžioti.

Išlindęs į paviršių, pamatė didelę, gražią kengūrą. Stvėrė Bamapamas savo ietį ir nusivijo gyvūną, tačiau šis greitai nuliuoksėjo vakarų pusėn. Kol kengūra vis strikséjo tolyn, saulė pamažu leidosi.

Galiausiai gyvūnas liovėsi šokavęs, ir medžioklis nusitaikė. Tačiau, kai jau buvo besviedžiąs ietį, saulė visiškai pasislėpė ir užėjo naktis. Niekuomet neregėjęs nakties, Bamapamas labai išsigando ir pradėjo klykti. Jis įsiropštė į medį, norėdamas pakilti virš tamsos, tačiau jo pastangos buvo perniek. Tuomet nusileido žemyn ir išvargęs čia pat, ant žemės, užmigo. Kitą rytą pakirdęs, savo dideliam džiaugsmui jaunuolis pamatė, kad ir vėl šviesu.

Išvydęs saulę tarė:

– Jie čia viršuje puikiai sumanė: nakčia miegoti, o su saule keltis.

Kai klajoklis grįžo namo, visi jo klausinėjo:

– Kaip kelionė?

– Aš vijausi štai tokią kengūrą, – pasakojo drąsuolis, – ir tuomet užėjo tamsa. Eime su manimi, patys pamatysite. Ten viskas kitaip nei čia. Saulė dieną šviečia, o nakčia visi miega. Puikiai sumanyta.

Nusivedė jis visus žmones į žemę. Kai sutemo, jie irgi išsigando ir susiropštė į medžius, bet Bamapamas įkalbino juos nulipti žemyn.

– Nebijokit, – drąsino jis. – Aš žinau, ką darau.

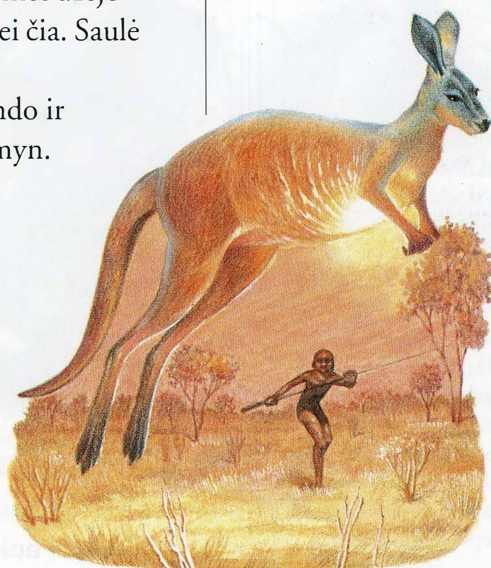
Rytą, saulei patekėjus, jie rąžėsi šiltuose guoliuose.

– Puiku! – džiaugėsi žmonės. – Čia daug geriau nei apačioje, kur visą laiką labai karšta. Be to, čia yra medžių, galime prisikirsti malkų ir sukurti laužus, jei sušaltume. Pasilikime čia.

Taigi Bamapamo žmonės liko viršuje. Tačiau jie nepanašūs į mus. Jie neturi burnų, tik kiaurymes viršugalvyje. Kartą vienas iš jų leidosi ieškoti bičių lizdo. Jis prisirinko kibirėlį medaus ir užsidėjo jį ant galvos. Paskui dugne prakrapštė skylutę, kad medus pro kiaurymę lašėtų jam tiesiai į skrandį. Jie visi tokie.

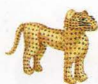

KENGŪRA
Tai vienas iš aborigenų labiausiai medžiotų gyvūnų. Jos dažnai vaizduojamos piešiniuose. Kengūros dryžiai reiškia skirtingus klanus.

Bamapamas išdrįso medžioti žemės paviršiuje

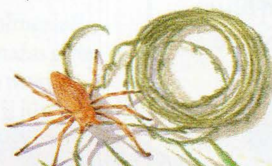
◀ *Sapnalaikis, p. 28*

DANGAUS DIEVO ISTORIJOS

GYSLOTIS
Didesni nei saldieji bananai, gysločiai, arba kepamieji bananai, plačiai vartojami afrikiečių ir indų virtuvėje. Didžiuliais gysločio lapais dažnai uždengiamas garuojantis maistas. Šiame pasakojime voriukas Anansis apsimeta, kad po gysločio lapu slepiasi nuo lietaus.

KARTĄ VORIUKAS KVAKU ANANSIS nuėjo pas dangaus dievą Niankonponą, norėdamas įsigyti jo istorijas. Dangaus dievas paklausė:

– Kodėl gi tu manai, kad gali nusipirkti mano istorijas? Turtingiausi kaimai mėgino, ir nė vienam nepavyko.

Kvaku Anansis neatlyžo:

– Kiek jos kainuoja?

– Aš prašau pitono Oninio, leopardo Osebo, širšių spiečiaus Moboro ir dvasios Moatijos.

Voras atsakė:

– Aš tau atnešiu visus šiuos dalykus ir dar pridėsiu savo motiną Nsiją.

Grižo voras namo ir persakė motinai Nsijai ir žmonai Asai dangaus dievo žodžius.

– Kaip man sugauti Oninį? – klausė jis.

– Eik nukirsk palmės šaką ir kokį nors vijoklį ir atnešk prie upelio, – pamokė Asa.

Kvaku Anansis padarė kaip liepta, o tada prie šakos ėmė su Asa ginčytis:

– Ji ilgesnė nei jis, – sakė Asa.

– Meluoji, – prieštaravo Anansis. – Jis ilgesnis.

Nugirdo pitonas, atšliaužė smalsumo vedamas ir paklausė, ko jie ginčijasi. Anansis paaiškino:

– Mano žmona Asa sako, kad ši palmės šaka už tave ilgesnė, o aš sakau, kad ne.

Taigi išsitiesė pitonas Oninis visu ilgiu prie šakos, ir vos tik jis taip padarė, čiupo Anansis vijoklį ir tvirtai apvyniojo juo pitoną nuo

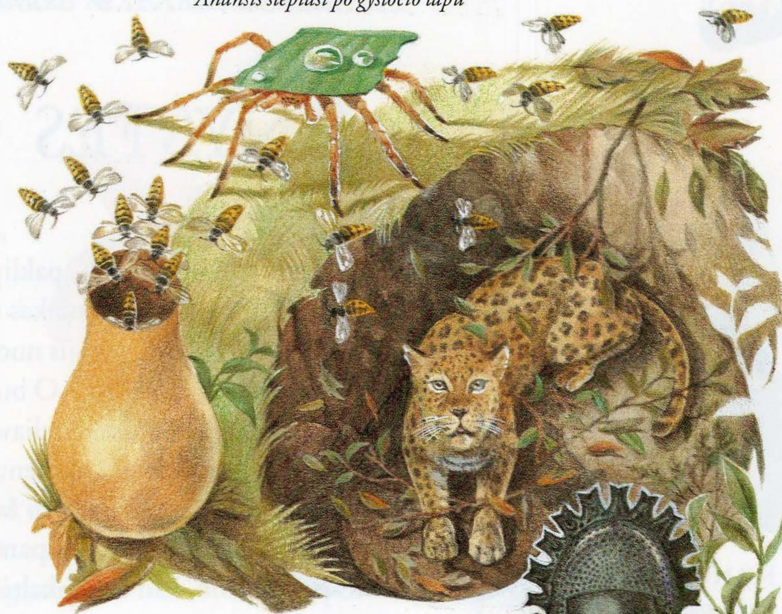

Vos tik pitonas išsitiesia prie šakos, Anansis jį vijokliu pririša prie jos

uodegos iki pat galvos.

Tuomet nukrypo jų mintys į širšių spiečių Moborą. Asa pamokė Anansį, ką daryti. Perpjovė voras moliūgą ir, pripylęs į jį vandens, nusitempė prie šakos, ant kurios kabojo spiečius. Pusę vandens jis užpurškė ant širšių, pusę ant savęs.

Anansis slepiasi po gysločio lapu

Tada nusiskynė gysločio lapą, užsidengė juo ir ėmė šaukti:

– Ei, širšės! Lyja! Aš slepiuosi po šiuo lapu, o jūs neturite jokios pastogės. Kodėl gi jums nesulindus į šį moliūgą, kad nesulytumėte?

Tada sulėkė širšės į moliūgą, o Anansis užvožė iš viršaus gysločio lapu ir taip jas sugavo.

Paskui liepė Asa Anansiui iškasti duobę. Jis taip ir padarė. Iškasęs duobę ant keliuko tarp leopardo Osebo urvo ir upelio, pridengė ją lapais. Vos išaušus nuskubėjo prie duobės, o ten blaškėsi bejėgis leopardas.

Širšės sulekia į moliūgą

Leopardas, įpuolęs į duobę

Anansis iš medžio išdrožia lėlę

Liko sugauti tik dvasią Moatiją. Išdrožė iš medžio Asa ir Anansis lėlę ir aptepė ją lipniais medžio sakais. Po to pastatė lėlę ten, kur žaidžia dvasios, prie jos padėjo žalvarinį dubenėlį su gardžia jamsų koše. Kai dvasios atėjo, Moatija pamatė lėlę ir paklausė:

– Ar galiu pasivaišinti?

Lėlė nieko neatsakė. Dvasia trenkė lėlei per veidą ir prilipo ranka. Ji vėl vožė, prilipo ir kita ranka.

Tada nuėjo Anansis pas dangaus dievą, nešinas pitonu Oniniu, leopardu Osebu, širšių spiečiumi Moboru, dvasia Moatija ir senąja motina Nsija. Pasišaukė dangaus dievas visus kitus dievus ir tarė:

– Žiūrėkit! Didieji karaliai buvo atvykę trokšdami mano istorijų, tačiau nesugebėjo jų nusipirkti. O Kvaku Anansis atnešė tai, ko prašiau, ir dar savo motiną pridėjo. Todėl šiandien dovanoju savo istorijas vorui Anansiui ir nuo šiolei jos garsės kaip Voro istorijos!

Dangaus dievas savo istorijas dovanoja voriukui Anansiui

MOLIŪGAI

Šie mėsingi vaisiai su stora žieve būna įvairios formos ir dydžio. Plačiausiai paplitę butelio pavidalo moliūgai. Juos galima išskaptuoti ir naudoti kaip indus.

JAUNYSTĖS OBUOLIAI

KILNUSIS ERELIS
Šiame pasakojime milžinas Tjacis pasiverčia ereliu, kad galėtų lesti jaučio mėsą, o paskui pagrobti Iduną su obuoliais. Lokis pasiverčia kitu plėšriuoju paukščiu – sakalu, kad išgelbėtų Iduną ir pargabentų ją atgal į Asgardą. Kilnusis erelis (viršuje) yra didžiausias plėšrusis paukštis Šiaurės Europoje. Tai stiprus ir įgudęs skrajūnas, jo sparnų plotis daugiau nei 2 m. Jis kaip kulka neria prie aukos ir nusineša ją savo galingais nagais.

❖

TJACIS
Milžinui Tjaciui be galo patiko erzinti ir kankinti dievus. Kaip ir dauguma kitų milžinų skandinavų mituose, jis puikiai apgaudinėdavo ir keisdavo išvaizdą, tačiau galų gale jį įveikė galingasis dievas Odinas.

NORS GUDRUOLIS LOKIS, pakliuvęs bėdon, sugebėdavo greitai iš jos išsikapstyti, vis tiek niekas negalėjo šalia jo saugiai jaustis. Jam viskas greitai pabosdavo, taigi jis nuolat krėsdavo išdaigas. Kartą per jį dievai vos neprarado jaunystės. O buvo taip.

Vieną dieną Lokis ir Odinas keliavo per dykynę. Eidami jie praalko, taigi papjovė jautį ir ant įkaitintų akmenų ėmė kepti mėsą. Kepė kepė, jau ir visai išalko, o mėsa kaip žalia, taip žalia. Tuo metu virš galvų išgirdo kažką besijuokiant ir pažvelgę aukštyn pamatė didžiulį erelį, tupintį medyje. Paukštis prisipažino, kad dėl jo kaltės kepsnys neiškepa.

– Jei duosite man iki soties mėsos, atkerėsiu jautį.

Dievai sutiko. Kai tik ore pasklido gardus kepsnio kvapas, erelis nusileido iš medžio ir pradėjo ryti mėsą. Lokis ir Odinas pamatė, kad greitai nieko neliks. Supykęs Lokis pastvėrė nuo žemės kuoką ir tvojo ereliui.

Vėzdas tvirtai prilipo prie paukščio ir prie Lokio rankų. Pakilęs į orą, erelis nešėsi ir Lokį.

Prašė maldavo dievas, kad plėšrūnas jį paleistų, tačiau erelis – iš tikrųjų tai buvo milžinas Tjacis – atkirto:

Odinas ir Lokis pažvelgia aukštyn ir pamato iš jų besišaipantį erelį

– Paleisiu tave tik tuomet, kai pažadėsi man Iduną ir jaunystės obuolius, dėl kurių dievai yra amžinai jauni.

Lokis pažadėjo.

Grįžęs į Asgardą, papasakojo jis Idunai, kad miške radęs nuostabių obuolių, dar puikesnių nei jaunystės vaisiai.

Erelis neša Lokį

◄ Klastūnas Lokis, p. 64

– Atsinešk obuolius ir palyginsime juos su mano rastaisiais, – kalbino jis.

Taip išviliojo Lokis Iduną iš Asgardo, kad ereliu pasivertęs milžinas Tjacis galėtų ją pagrobti.

Netekę Idunos ir obuolių, dievai pražilo ir suseno.

– Kas jai nutiko? – stebėjosi jie.

Paskui kažkas atsiminė matęs ją su Lokiu už Asgardo sienų. Prigriebė dievai Lokį ir prigąsdino jį ne viena, o tūkstančiu baisių mirčių, jei neparves Idunos atgal.

– Aš tai padarysiu, – pažadėjo Lokis, – jei Frėja paskolins man sakalo sparnus.

Užsidėjęs sparnus, nuskrido dievas į Tjacio kalną ir rado ten Iduną vieną. Pavertė ją riešutu ir pačiupęs nagais kiek įkabindamas lėkė atgal į Asgardą. Tačiau Tjacis, pasivertęs ereliu, jį vijosi. Mojuodamas galingais sparnais, jis sukėlė baisią audrą.

Dievai pamatė atūžiančią vėtrą ir suprato, kad tai Tjacis artinasi. Asgardo viduje jie sukrovė didžiulį laužą ir, vos tik Lokis nutūpė, uždegė sukrautas malkas. Tjacis įpuolė į liepsnas ir nusvilo plunksnas. Tuomet dievai jį užmušė, kam išdrįso pavogti Iduną. O jo akis Odinas nusviedė dangun, iš kur jos vis dar žiūri į mus tarytum žvaigždės.

Lokis išvilioja Iduną su jaunystės obuoliais iš Asgardo

Dievai, pasenę ir pražilę, tardo Lokį, kur prapuolė Iduna

STEBUKLINGI OBUOLIAI

Iduna, Bragio žmona, saugojo jaunystės obuolius, dėl kurių dievai neseno. Iduna – jaunystės ir grožio įasmeninimas. Dėl jos patiklumo Lokiui buvo lengva ją įkalbinti išnešti iš Asgardo obuolius. Ir skandinavų, ir graikų mitologijoje obuoliai simbolizuoja amžiną jaunystę.

Tjacis pleška liepsnose, o Odinas sviedžia milžino akis dangun

Toras milžinų šalyje, p. 118 ➤

ŽEMĖS KŪRĖJAS IR KOJOTAS

KOJOTAS
Šunų šeimos žinduoliai kojotai yra plačiai paplitę Šiaurės Amerikoje. Mažesni už vilką, jie yra gudrūs ir lengvai prisitaiko. Mėginimai kojotus išnuodyti, iššaudyti ar išgaudyti spąstais dažniausiai baigdavosi nesėkmingai. Kojotai atrodo nesunaikinami, kaip šiame pasakojime.

DIEVAS KLASTŪNAS
Kojotas – JAV pietvakarių genčių dievas klastūnas. Šiame Kalifornijos maidų mite Kojotas gudrus ir viską griaunantis, ligų, sielvarto ir mirties nešėjas. Tačiau kartais Kojotas padaro ir ką nors naudinga. Pvz., sijai lakotai pasakoja jį sukūrus arklį.

KADA VIRŠ ŠIO PASAULIO tyvuliavo vanduo, jo paviršiumi plaukiojo Žemės Kūrėjas. Su juo plaukė ir Kojotas. Jiedu buvo pirmieji vadai. Daina įkvėpęs pasauliui gyvybę, Žemės Kūrėjas tarė:

– Tebūnie visi pasaulyje geri!

Tačiau Kojotas suriko:

– Ne!

Kad ir ką gero sakė Žemės Kūrėjas, Kojotas jam prieštaravo. Tarkim, sukūręs žmones, Žemės Kūrėjas pareiškė:

– Mirę jie ir vėl atgims.

Tačiau Kojotas prieštyniavo:

– Kam? Jeigu jie mirs, tai tegul ir lieka mirę. Aš čia esu vyriausias – kaip pasakysiu, taip ir bus.

Kojotas turėjo sūnų, gerą vaiką, kuris niekada neišeidavo iš namų. Kartą Kojotas jam liepė:

– Eik ir atnešk iš upelio vandens.

Vaikui atėjus prie upelio, meldai virto

Meldai prie upelio virsta barškuolėmis ir nužudo Kojoto sūnų

barškuolėmis ir jam įgėlė. Berniukas mirė.

– Ką aš padariau! – raudojo Kojotas. – Atsiimu savo žodžius. Mirtis – prastas sumanymas.

Jis maldavo Žemės Kūrėją:

– Prikelk jį iš numirusių, ir aš sutiksiu su viskuo, ką tu sakysi.

Tačiau buvo per vėlu, Žemės Kūrėjas nebegalėjo atitaisyti to, kas įvyko. Piktas ir paniuręs Kojotas leidosi klajoti po pasaulį.

Visur, kur tik jis ėjo, darė piktus darbelius, rausė dirvą ir siaubė gyvenvietes. Tada Žemės Kūrėjas sušuko:

– Žmonės, jei pamatysite Kojotą, nužudykite jį. Jis ir už velnią blogesnis. Norėjau pasaulį sukurti gerą, tačiau jis man sukliudė.

Paklusdami Žemės Kūrėjui, išėjo žmonės ieškoti Kojoto. Po kiek laiko užspeitė jį mažoje salelėje.

– Lik čia, kol nudvėsi badu, – tarė jie.

O Žemės Kūrėjas jiems pasakė, kad jeigu po keturių dienų negirdės staugimo, tai reikš, jog Kojotas mirė.

Tačiau Kojotas virto rūku ir, nusidriekęs virš vandens į žemę, pabėgo. O paskui taip užstaugė, jog žmonėms plaukai piestu atsistojo. Taigi jie suprato, kad Kojotas gyvas.

Kas kartą, kai žmonės mėgindavo jį nudėti, Kojotas pabėgdavo. Todėl Žemės Kūrėjas liepė jiems pasidirbti didelę kanoją ir į ją sulipti, o pats užliejo pasaulį. Paskutinę akimirką šmurkštelėjo Kojotas kanojon.

Nenorėdamas saloje nudvėsti badu, Kojotas, virtęs rūku, pasprunka

Tvanui pasibaigus Kojotas iš kanojos užšoka ant kalno viršūnės ir tampa amžinu rūpesčiu žmonijai

Jis buvo užsimaskavęs, ir niekas nežinojo, kad jis čia, kol žmonės išvydo žemę – Kanojos kalno viršūnę, kyšančią virš vandens. Kojotas iššoko iš valties ir atkišęs iltis išdrožė:

– Ši žemė mano.

Atsiduso Žemės Kūrėjas:

– Broli, tu per daug galingas. Negaliu tavęs įveikti. Tu laimėjai.

Tad Kojotas vis dar klajoja po pasaulį, krėsdamas šunybes visur, kur tik pasirodo.

ŠOKIO PLIUMAŽAS
Maidai iš plunksnų nepaprastai nagingai daro vainikus, apsiaustus ir apklotus. Šie papuošalai dažnai naudojami per apeiginius šokius.

GELEŽINIS ŽMOGUS
Karalius liepė kalviui Valukagai nukalti geležinį žmogų, galbūt panašų į šią karo dievo Ebo statulėlę, padarytą fonų genties, gyvenančios Benine, Vakarų Afrikoje.

NUKALK MAN ŽMOGŲ!

SENIAI LABAI SENIAI gyveno karalius. Pasišaukė jis pas save kalvių vyriausiąjį Valukagą ir tarė:

– Nukalk man žmogų!

– Bet... – išsižiojo Valukaga.

– Jokių „bet“, – pertraukė valdovas. – Geležies gausi kiek tik tau reikia. Tačiau atmink, tai turi būti tikras, gyvas, kvėpuojantis žmogus, jo gyslomis turi tekėti kraujas, o galvoje darbuotis smegenys.

Pasiėmė Valukaga geležį ir liūdnas parspūdino namo. Jis apklausė visus savo draugus, tačiau nė vienas nenutuokė, kaip nukalti tikrą žmogų. Valukaga žinojo, kad jeigu nesukurs žmogaus, jį ir jo šeimą karalius žiauriai nubaus – gal net nužudys.

Vieną dieną, vaikštinėdamas ir galvodamas apie savo beviltišką padėtį, Valukaga sutiko seną draugą, kuris buvo išprotėjęs ir vienui vienas gyveno dykynėje. Išpasakojo jam kalvis savo bėdas, ir pamišėlis, kuris nebuvo toks jau pamišęs, kaip atrodė, pasakė jam, ką daryti.

Karalius įsako savo žmonėms nusiskusti galvas ir sudeginti plaukus, be to, surinkti šimtą puodų ašarų, kad Valukaga iš geležies galėtų sukurti žmogų

Išmintingi bepročio žodžiai vis dar skambėjo Valukagai ausyse, kai jis nuėjo pas karalių ir tarė:

– Pažadėjau nukalti žmogų ir jį nukalsiu. Bet pirma, jūsų didenybe, įsakykite visiems žmonėms nusiskusti galvas ir sudeginus plaukus sukrauti tūkstantį anglies krūvų. Po to liepkite jiems surinkti šimtą didelių puodų, sklidinų ašarų, ugniai gesinti. Nes paprasta medžio anglis ir paprastas šaltinio vanduo visiškai netinka kalant žmogų.

Karalius padarė taip, kaip prašė Valukaga. Visi žmonės turėjo nusiskusti galvas ir sudeginti plaukus, tačiau, kad ir kaip jie stengėsi, susidarė tik viena anglies krūva. Jie visi verkė, kol jų akys visai išdžiūvo, bet ašarų surinko tik du puodus.

Taigi dar kartą pasišaukė karalius Valukagą:

– Nesivargink ir nekalk žmogaus, – tarė jis, – nes negaliu tavęs aprūpinti nei anglimi, nei vandeniu.

– Jūsų didenybe, – atsiliepė Valukaga, – džiaugiuosi, kad nesurinkote pakankamai plaukų nei ašarų, nes, tiesą sakant, aš negaliu jums nukalti žmogaus!

KODĖL MES MIRŠTAME

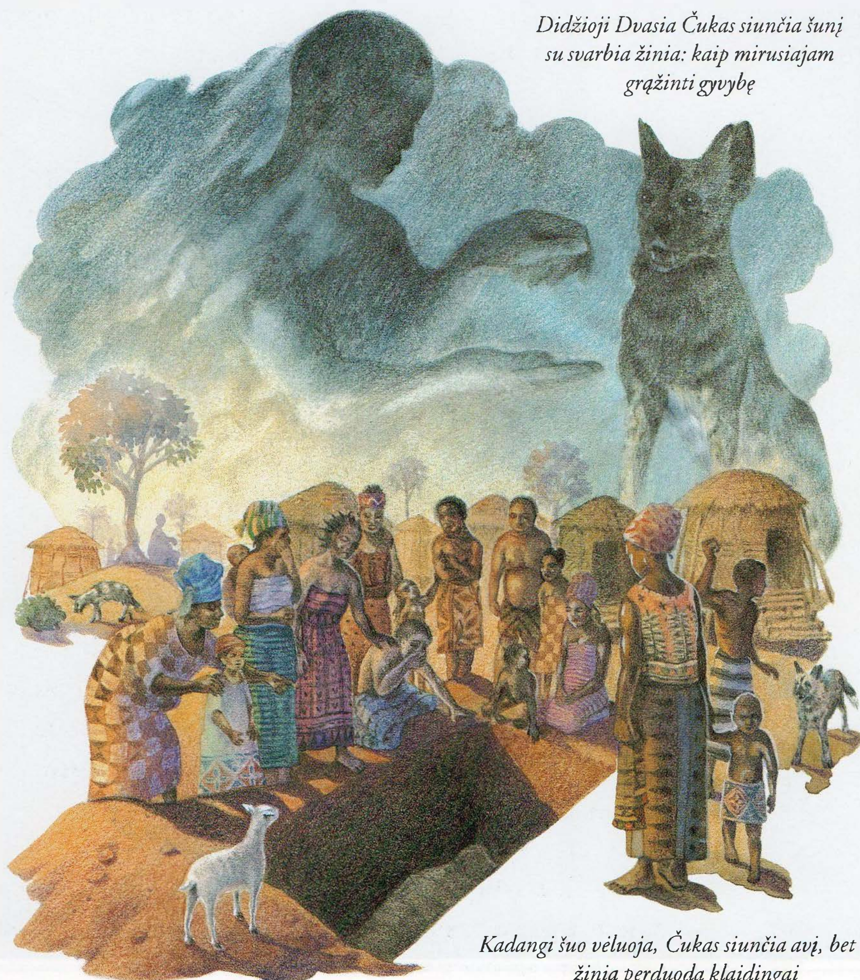
DIDŽIOJI DVASIA ČUKAS sukūrė pasaulį ir žmoniją. Jis pasiuntė šunį pasakyti pirmiesiems žmonėms, kad jeigu kas nors mirs, kūną reikia paguldyti ant žemės ir apibarstyti pelenais – tuomet žmogus vėl grįš į gyvenimą. Tačiau šuo kelyje užgaišo, tad Čukas su ta pačia žinia pasiuntė avį.

Atėjusi avis pamiršo, ką turi persakyti. Ji viską supainiojo ir pasakė, kad jeigu kas nors mirs, kūną reikia palaidoti.

Kai galų gale atbėgo šuo, jau buvo per vėlu. Niekas juo netikėjo.

– Mums avis sakė palaidoti mirusįjį, tad mes taip ir padarysime, – tarė pirmieji žmonės.

Taip pas žmones atėjo mirtis.

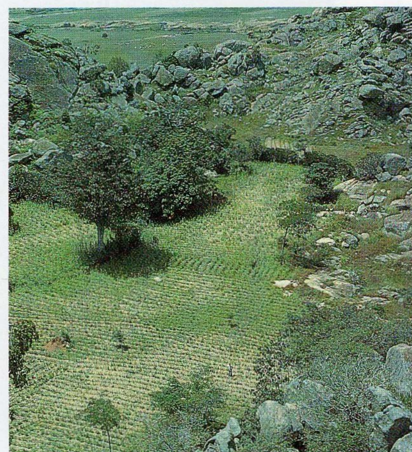

Didžioji Dvasia Čukas siunčia šunį su svarbia žinia: kaip mirusiajam grąžinti gyvybę

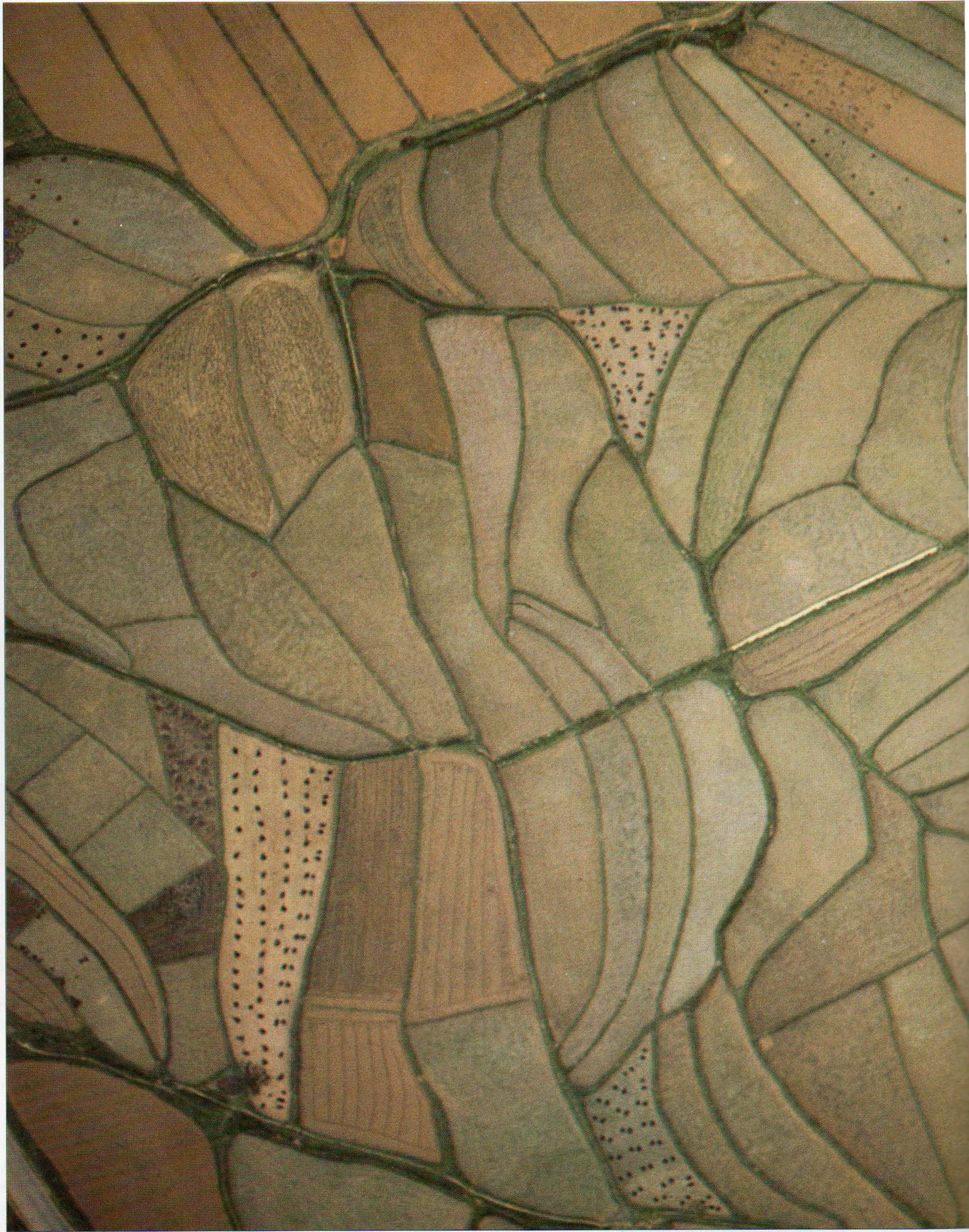
Kadangi šuo vėluoja, Čukas siunčia avį, bet avis žinią perduoda klaidingai

❖

DIDŽIOJI DVASIA
Čukas, kurio vardas reiškia „Didžioji Dvasia", yra ibų genties, gyvenančios pietvakarių Nigerijoje, aukščiausiasis dievas. Čukas yra visatos kūrėjas, iš jo kyla visi geri dalykai. Jo duktė – žemės deivė Alė.

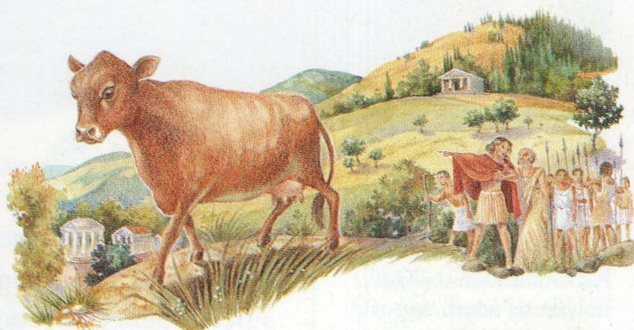
KULTŪROS CENTRAS
Nigerija – didžiulė šalis su kontrastingu gamtovaizdžiu: šalia atogrąžų drėgnųjų miškų driekiasi pievos. Nuo 500 m. pr. Kr. tai Afrikos kultūros centras. Čia gyvena keturios pagrindinės gentys. Ibai, kurie seka šią pasaką, įsikūrę pietryčiuose, hausai ir fulanai – šiaurėje, o jorubai – pietuose.

VAISINGUMAS IR ŽEMDIRBYSTĖ

Daugelyje mitų stengiamasi paaiškinti kasdienius gyvenimo stebuklus: saulėtekį ir saulėlydį, pasėlių augimą, kūdikių gimimą. Kartais vaisingumo ar žemdirbystės dievas, kaip Telepinu, gali supykti, ir tuomet jo pyktį reikia numaldyti, kartais dievą, kaip Ozyrį, reikia paaukoti žemei patręšti. Baikščią saulės deivę Amaterasu reikia išvilioti iš tamsios olos, kad noktų derlius, arba reikia atlikti drąsų žygdarbį, kad nualinta žemė vėl būtų vaisinga.

Šias temas gvildena viduramžių legendos apie karalių Artūrą. Artūras paveldi suskaldytą šalį ir ją suvienija. Paskui jo riteriai turi plaukti ieškoti prarastos krikščionių relikvijos – šventojo Gralio. Tiktai tada, kai tyriausias Artūro riteris seras Galahadas randa Gralį, nuniokota karalystė vėl suklesti.

Mite „Kadmas ir pasėti vyrai", kuriame pasakojama, kaip iš žemės išdygo išdidžių karių gentis, karvė rodo Kadmui, kur statyti didingą miestą

IZIDĖ IR OZYRIS

KŪRIMO DVASIA
Pomirtinio pasaulio dievas Ozyris buvo aukštas, gražus ir tamsiaodis. Jo garbintojai tikėjosi amžino palaimingo gyvenimo. Ozyris taip pat buvo kūrimo ir vaisingumo dievas.

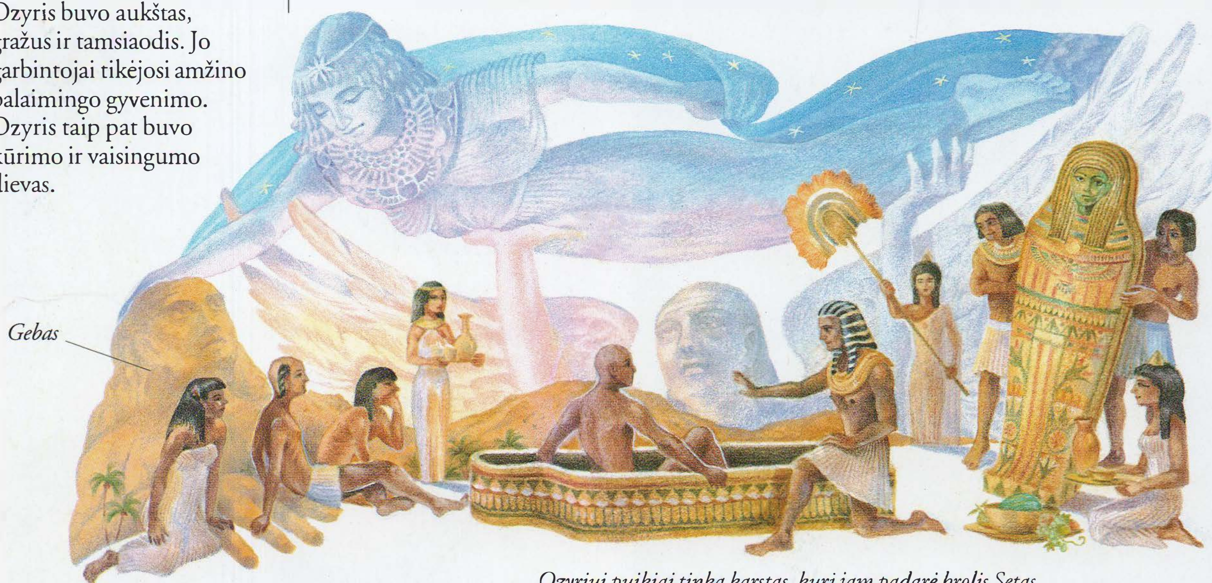
DANGAUS DEIVĖ NUTA ir jos vyras, žemės dievas Gebas, buvo tokie artimi, kad niekas tarp jų negalėjo gyventi. Nuta net vaikų negalėjo gimdyti. Taigi Šu, jų tėvas, išskyrė juodu, aukštai pakeldamas Nutos kūną, kad žemėje galėtų gyventi visokios būtybės. Netrukus Nuta susilaukė dviejų porų dvynukų: Ozyrio ir Izidės, Seto ir Neftidės. Izidė ir Ozyris mylėjo vienas kitą, o Neftidė nekentė Seto, nes irgi mylėjo Ozyrį.

Šiam ateinant į pasaulį, pasigirdo balsas, skelbiąs:

– Gimė visos žemės valdovas!

Tapo Ozyris Egipto karaliumi ir kartu su karaliene Izide išmintingai valdė šalį. Jis sukūrė įstatymus, išmokė žmones auginti duoną ir garbinti dievus.

Šu aukštai laiko dangaus deivės Nutos kūną, kad žemėje būtų vietos gyvybei

Ozyriui puikiai tinka karstas, kurį jam padarė brolis Setas

❖

GRIOVIMO DVASIA
Pasak mito, Setas turėjo išblyškusią odą ir raudonus plaukus – tai egiptiečiams rodo piktą būdą. Setas – amžinas gyvenimo kūrėjo Ozyrio priešas.

Tik vieną priešą turėjo Ozyris: savo pavydųjį brolį Setą. Kartą Setas slapta išmatavo Ozyrį ir sulig jo kūno ilgiu padirbo gražų, išdabintą karstą. Tada surengė puotą, į kurią pakvietė brolį. Parodė pavyduolis nuostabųjį karstą ir pasakė, kad padovanosiąs jį tam, kuriam jis tiks.

Visi svečiai iš eilės gulėsi karstan, bet visi buvo per maži. Pagaliau atsigulė Ozyris, karstas buvo kaip tik sulig jo ūgiu. Tuomet Setas su savo bendrininkais užkalė dangtį, užliejo verdančiu švinu ir paleido karstą Nilu pasroviui.

Išgirdusi, kas nutiko jos vyrui, Izidė iš skausmo nerado sau vietos. Ji nusikirpo savo ilgąsias garbanas, apsivilko gedulo rūbus ir leidosi ieškoti vyro. Niekas jai negalėjo pasakyti, kur karstas, bet galų gale žaidžiantys prie upės vaikai nurodė jai vietą.

Pargabeno Izidė karstą atgal į rūmus ir pasišaukė dievą Anubį šakalo galva, kad išbalzamuotų Ozyrio kūną. Bet pirmiausia deivė pasivertė paukštvanagiu ir, sklandydama virš vyro, įpūtė jam sparnais gyvybę. Ozyris atgijęs buvo tol, kol Izidė padovanojo jam sūnų Horą. Paskui ji paslėpė vaiką nuo Seto įtūžio.

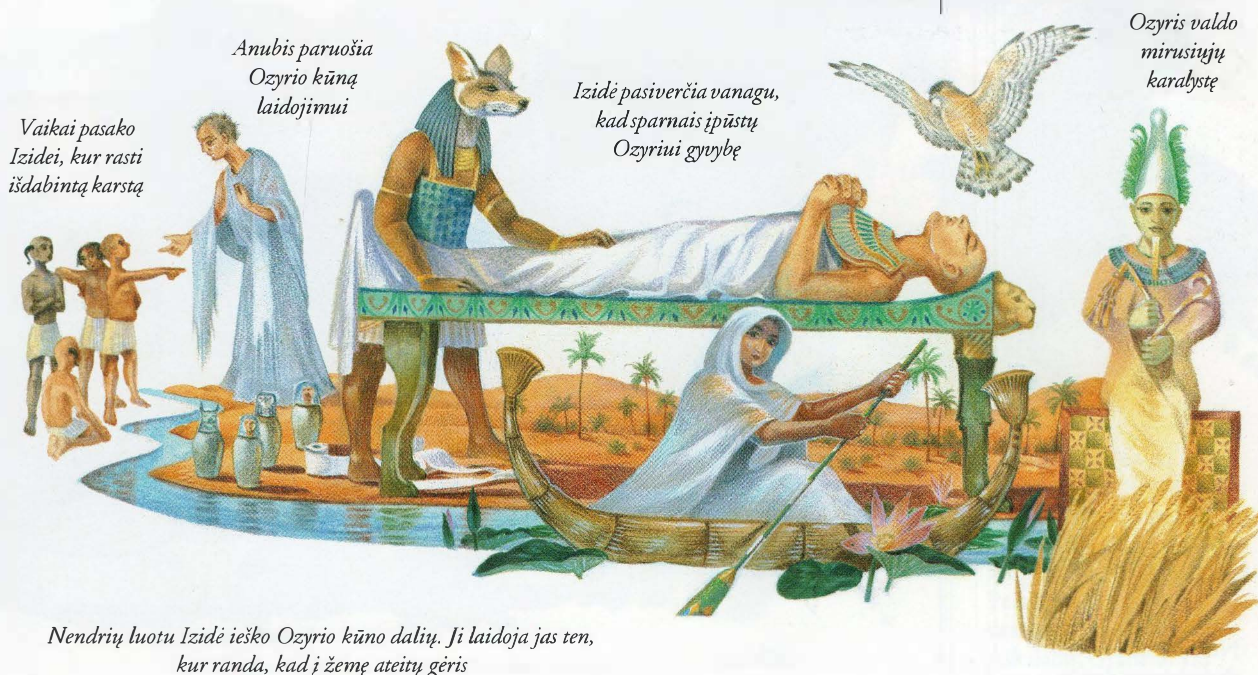
Kartą, medžiodamas mėnesienoje, Setas aptiko atvožtą karstą, įsiutęs sudraskė Ozyrio kūną į keturiolika dalių ir išmėtė po visą šalį.

Keliavo Izidė po visą Egiptą papiruso nendrių luotu, rinko Ozyrio palaikus ir kiekvieną dalį laidojo ten, kur rasdavo.

O Ozyris išvyko valdyti požemio karalystės. Ten jis teisia mirusiųjų

ANUBIS
Šis egiptiečių dievas šakalo galva vadovaudavo laidotuvėms ir buvo vadinamas Mumijų viešpačiu.

Nendrių luotu Izidė ieško Ozyrio kūno dalių. Ji laidoja jas ten, kur randa, kad į žemę ateitų gėris

sielas. Tačiau, kai jo sūnus Horas subrendo, Ozyris trumpam grįžo prašyti jo atkeršyti už savo mirtį. Taip Horas ir Setas pradėjo amžiną gėrio ir blogio kovą. Kartais, atrodo, laimės vienas, kartais kitas, tačiau abu yra nenugalimi. Sakoma, kad kai galų gale Horas įveiks Setą, Ozyris grįš gyvųjų žemėn ir vėl kaip kadaise valdys šalį.

❖

DANGAUS DIEVAS
Dangaus dievas Horas vaizduojamas sakalo galva. Daugelis egiptiečių manė, kad dangus – tai milžiniškas sakalas, o jo akys – saulė ir mėnuo.

PERSEFONĖ

PERSEFONĖ YRA DEMETROS, derlingumo deivės, dukra. Seniau ji buvo vadinama mergele – Kora, o dabar tapo Persefone, mirusiųjų karalystės valdove. Kas kartą, kai ji nusikerpa plauką, kas nors miršta. O viskas buvo taip.

Vieną dieną Kora skynė pievelėje gėles. Ūmai po jos kojomis prasivėrė žemė ir iš kiaurymės puikiame vežime, traukiamame keturių juodų eržilų, išniro niūrusis Hadas, požemio karalystės valdovas. Hadas iš tolo mylėjo Korą ir savo tamsioje karalystėje svajodavo apie jos nepaprastą grožį. Akimirksniu pačiupęs ją, įkėlė į dviračius ir nusivežė į savo valdas. Koros šauksmas dar ilgai aidėjo virš prasivėrusios prarajos, tačiau ji pati jau buvo dingusi. Išgirdo jos motina Demetra dukros klyksmą.

Žemei atsivėrus Kora iš siaubo išbarsto gėles

Hadas, požemio karalystės valdovas, pagriebia Korą ir įsodina į savo dviračius

Hado vežimas pradingsta tamsiose požemio pasaulio gelmėse

Apsisiautusi gedulo rūbais, uždegusi du deglus prie liepsnojančio Etnos kalno ir pasiėmusi juos į abi rankas, devynias dienas ir naktis nei valgydama, nei gerdama, klajojo po pasaulį ir šaukė savo dukterį. Tačiau jokio atsako neišgirdo.

Galiausiai Demetra atėjo pas saulę Heliją, kuris viską matė:

– Tuščiai šauki, – tarė jis. – Tavo dukra Kora dabar Hado nuotaka. Ji jau nebe mergelė. Jos vardas – Persefonė.

❖

METŲ LAIKAI

Nuo Demetros, derlingumo deivės, priklausė visų javų, gėlių ir augalų derlius. Praradusi dukrą, ji visiems augalams žemėje uždraudė augti. Kai Persefonė buvo požemio pasaulyje, užėjo žiema, o jai grįžus į žemę vėl atėjo vasara.

◄ *Dovanota ugnis, p. 58*

Demetra tarp visų dievų ir deivių buvo pati švelniausia, tačiau tai išgirdusi kraupiai suvaitojo. Savo įniršį ji išliejo ant pasaulio: uždraudė gėlėms žydėti ir javams augti. Greitai žemė virto dykyne. Veltui dievai prašė maldavo, kad ji pasigailėtų žemės. Galiausiai įsakė Dzeusas Hadui atiduoti mergelę, jei ji dar neragavo mirusiųjų valgio. Persefonė nieko nebuvo valgiusi, tik šešias granato sėkleles, kurias jai davė sodininkas Askalafas, todėl Hadas buvo priverstas nusileisti.

Pasiekusi viršutinį pasaulį, be kvapo puolė Persefonė motinai į glėbį.

Demetra klajoja po pasaulį, šaukdama dukterį

Kai Demetra sutinka išsiilgtą dukrą, ištirpsta žiema ir pasaulis vėl sužaliuoja

Požemio kalėjime Persefonė suvalgo šešias granato sėklas

Askalafas

GRANATO SĖKLOS

Persefonė negalėjo amžinai palikti požemio pasaulio, nes suvalgė granato sėklų iš Hado sodo. Sakoma, kad Persefonę valgant sėklas matė Hado sodininkas Askalafas. Granatas yra kietažievis vaisius su sėklelėmis sultingame minkštime. Granatmedis auga Viduržemio jūros šalyse ir kitose pasaulio dalyse, kur klimatas karštas ir sausas.

Ištirpo Demetros pyktis, ir pasaulis vėl sužaliavo.

Dzeusas pasakė Persefonei, kad kasmet šešis mėnesius ji turi praleisti požemio pasaulyje kaip Hado žmona, po vieną žiemos mėnesį už kiekvieną suvalgytą sėklelę. Tačiau kitus šešis pavasario ir vasaros mėnesius, sugrįžusi į žemę, ji gali būti su motina.

Kadmas ir pasėti vyrai, p. 96 ➤

KARDO SKERSINIS
Ant šio XIX a. japonų kardo skersinio, pagaminto iš sidabro, inkrustuoto auksu, vaizduojamas budistų dievas Kanonas, raitas ant karpio nugaros. Kanonas – gailestingas dievas, kuris, kaip tiki jūreiviai, saugo jų laivus nuo audrų.

PASAULIS BE SAULĖS

PAGIMDĘS SAULĖS DEIVĘ Amaterasu, mėnulio dievą Cukijomį ir audrų viešpatį Susanovą, Idzanamis taip džiaugėsi, kad padalijo savo atžaloms pasaulį. Amaterasu jis atidavė Aukštąsias dausų lygumas. Cukijomiui patikėjo nakties karalystę. O Susanovui paskyrė vandenynus.

Amaterasu ir Cukijomis džiaugėsi, o Susanovas rėkavo, plyšavo ir skeryčiojosi, kad jis nenorįs valdyti vandenynų.

– Geriau man būtum skyręs Jomi, Tamsos karalystę, – stūgavo jis.

Tačiau tai buvo Idzanamės, mirties ir žūties deivės, valdos.

Taigi, užuot rūpinęsis vandenimis, Susanovas blaškėsi po dangų ir žemę, visur pridarydamas bėdų. Jis išrovė medžius, ištrypė ryžių laukus ir sugriovė namus. Galiausiai dausose nudyrė odą obuolmušam arkliukui ir nutrenkė jį per šiaudinį stogą į šventą audimo menę, kur Amaterasu ir jos mergelės triūsė ausdamos pasaulio raštą ir tvarką.

Pasipiktinęs, kad gavo valdyti jūras, audrų viešpats Susanovas viską niokoja

Priblokšta ir išsigandusi, saulės deivė išlėkė iš menės. Ji užsidarė oloje ir niekur iš jos nėjo. Visas pasaulis: ir dangus, ir žemė, paskendo tamsoje. Niekas neaugo, greitai vėl įsiviešpatavo chaosas.

Nusprendė dievai išvilioti Amaterasu iš jos slėptuvės. Sugužėjo jie prie angos į olą ir ant sakakio medžio šakų pakabino stebuklingą veidrodį. Paskui liepė gaidžiams be paliovos giedoti, lyg būtų išaušęs rytas.

Išgirdusi giedant gaidį, Amaterasu mano, kad išaušo diena

UDZUMĖ
Linksmybių deivė išvilioja iš olos saulės deivę Amaterasu ir grąžina pasauliui šviesą. Ši medinė statulėlė dramblio kaulo veidu yra vos vos aukštesnė nei 13 cm.

◀ *Idzanamė ir Idzanakis, p. 26*

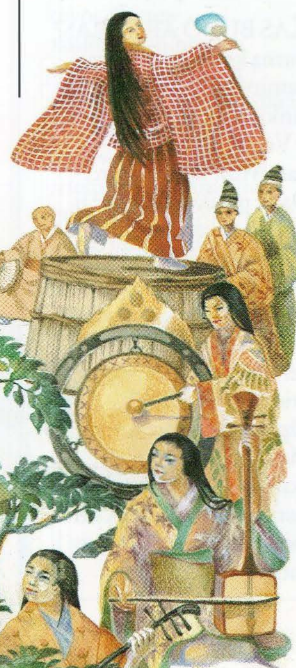
Jie sukūrė laužus. Keli dievai grojo, o jauna deivė, vardu Udzumė, užsiropštė ant apversto kubilo ir pradėjo šokti. Ji lingavo siūbavo visu kūnu taip gundomai ir juokingai, kad visi aštuoni milijonai dievų pratrūko kvatotis, kol dangus sudrebėjo.

Amaterasu pagavo smalsumas, ir ji, pravėrusi olos duris, šūktelėjo:

– Kas ten darosi?

– Mes linksminamės, – atsakė Udzumė, – nes radome deivę, kuri šviečia dar skaisčiau nei tu!

Juokingas Udzumės šokis išvilioja Amaterasu iš olos

Amaterasu

Dievai užtveria olos angą ir pakabina medyje veidrodį, kad Amaterasu patikėtų juos radus skaistesnę deivę

Pažvelgė Amaterasu laukan, o dievai pasuko į ją stebuklingą veidrodį, ir išvydo ji savo pačios atvaizdą. Kol ji, netekusi žado, stebeilijosi į savo pačios spinduliuojantį grožį, vienas iš dievų pačiupo ją už rankos ir ištraukė iš olos, o kitas užtvėrė angą šiaudine virve ir pasakė:

– Toliau žengti negalima.

Taip Amaterasu dievai juoku ir jos pačios grožiu išviliojo atgal į pasaulį, ir nuo tada saulė daugiau niekada neišnyko.

O Susanovą dievai nubaudė – nukirpo jam barzdą, rankų bei kojų nagus ir ištrėmė jį iš aukštųjų dausų lygumų. Tačiau ir dabar jis ir jo audros prikrečia žemėje piktų darbelių.

❖

SUSANOVAS

Daug istorijų pasakojama apie audros dievą Susanovą. Vienos jį vaizduoja gerą, kitos piktavalį. Pasak vienos iš jų, jis išgelbsti deivę, kurią norėjo praryti aštuongalvis slibinas. Anot kitos, Amaterasu padovanoja jam brangakmenių, iš kurių jis sukuria žaibą ir krušą.

KALAVIJAS AKMENYJE

❖

KAS BUVO ARTŪRAS? Pirmą kartą Artūras yra paminėtas keltų vienuolių rankraščiuose lotynų kalba ir Velso poemoje, parašytoje apie 600 m. Daug pasakojimų apie jį mus pasiekė iš „Britanijos karalių istorijos“, parašytos Džefrio Monmutiečio 1138 m. Pasak legendos, Artūras buvo kilmingas keltų valdovas, kovojęs prieš anglų ir saksų užpuolikus. Burtininkas Merlinas, su kalavijo akmenyje pagalba padėjęs rasti tikrąjį karaliaus Uterio įpėdinį, tapo Artūro patarėju.

BUVO KALĖDOS. Senajam karaliui Uteriui Pendragonui mirus, Londono didžiojoje bažnyčioje susirinko besivaidijantys ir besiriejantys baronai bei riteriai. Niekas nežinojo, kam jie sukviesti.

Išėję iš bažnyčios, šventoriuje visi išvydo didžiulį kalaviją, per metalinį priekalą įsmeigtą į milžinišką marmuro luitą. Akmenyje iškalti žodžiai skelbė: „Kas ištrauks kalaviją iš šio akmens, bus teisėtas visos Anglijos karalius“.

Kiekvienas baronas ir riteris manė, kad jam skirta karaliauti. Jie visi įsirėžę traukė kalaviją, tačiau nė vienas nevaliojo jo pajudinti. Galiausiai didikai numojo ranka.

Netrukus buvo paskelbta, kad Naujųjų metų dieną prasidės turnyras. Vyks riterių dvikovos ir iškilmės. Visi, siekiantys sosto, vėl galės mėginti ištraukti kalaviją iš akmens.

Iš visos šalies suplūdo žmonės dalyvauti turnyre. Atkeliavo ir riteris iš šiaurinės krašto dalies seras Ektoras su sūnumis – išdidžiuoju seru Kėjumi ir jo jaunuoju broliu Artūru.

Nė vienas riteris ar baronas nevaliojo ištraukti kalavijo iš akmens

Seras Kėjus *Seras Ektoras*

Merlinas

Kėjus pirmą kartą dalyvavo turnyre, todėl didžiai susijaudinęs pamiršo kalaviją. Jis tai pastebėjo tik atvykęs į dvikovų lauką.

– Eik ir atnešk iš užeigos namų mano kalaviją, – liepė Artūrui, – ir paskubėk!

Kiek įkerta lėkė jaunikaitis atgal į užeigą, tačiau duris rado užrakintas, visi buvo išėję. Kėjus buvo bjauraus būdo, todėl Artūras nenorėjo grįžti be kalavijo. Taigi, pamatęs šventoriuje į akmenį įsmeigtą kalaviją, vaikinas nutarė jį pasiskolinti. Greitai ištraukė ginklą ir nusinešė.

Vos dirstelėjęs, Kėjus suprato, kad tai kalavijas iš šventoriaus. Nunešė jį serui Ektorui ir išpyškino:

– Tėve, pažvelk! Aš ištraukiau kalaviją iš akmens. Manau, turiu būti teisėtas karalius.

Nusivedė seras Ektoras serą Kėjų ir Artūrą atgal į šventorių.

– O dabar, Kėjau, – tarė jis, – pasakyk man dar kartą, kaip gavai šį kalaviją?

Neatlaikė Kėjus tėvo žvilgsnio.

– Tėve, mano brolis Artūras jį man atnešė.

Tuomet seras Ektoras paklausė jaunikaičio:

– Kaip pas tave pakliuvo šis ginklas?

– Viliuosi, nieko blogo nepadariau, – sunerimo Artūras. – Kėjus pamiršo savo kalaviją, o šį pamačiau kyšantį iš akmens. Aš jį tik pasiskolinau. Leiskite, įsmeigsiu jį atgal.

Ir Artūras, kiaurai perdūręs priekalą, vėl suvarė kalaviją akmenin.

Čiupo seras Ektoras už rankenos ir iš visų jėgų truktelėjo kalaviją. Šis nė nekrustelėjo. Tada pamėgino seras Kėjus – kalavijas ir dabar nepajudėjo. Bet vos Artūras prisilietė prie jo rankenos, kalavijas išslydo iš akmens kaip iš sviesto.

Seras Ektoras priklaupė.

– Tėve, kodėl jūs klaupiatės? – nustebo Artūras.

❖

RITERIŲ DVIKOVA

XIII a. turnyruose, kuriuose vykdavo netikros kovos, skirtos pasilinksminimui, pradėtos rengti raitų riterių dvikovos. Per tokias dvikovas du riteriai lėkdavo ant žirgų priešpriešiais ir medine ietimi bandydavo išmušti vienas kitą iš balno.

Turnyras dvikovų lauke prasideda

Seras Ektoras ir seras Kėjus priklaupia prieš Artūrą, tikrąjį karalių

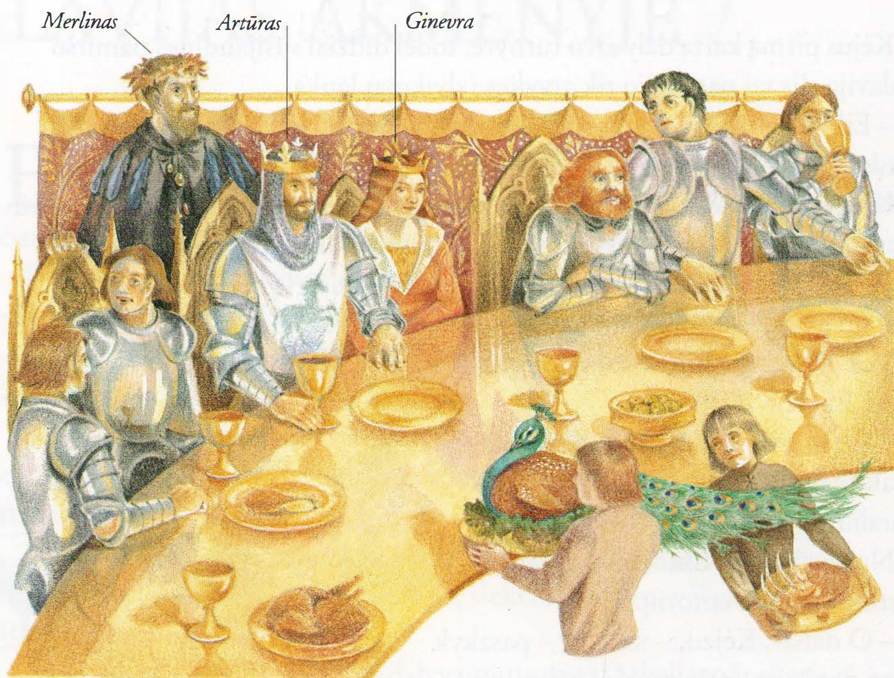

RITERIO KALAVIJAS

Kalavijas buvo vertingiausias riterio ginklas – pačios riterystės simbolis. Šis kalavijas yra dviašmenis, su svorį mažinančiu grioveliu, einančiu per geležtės vidurį.

KILNUSIS KARALIUS
Savo karalystę Artūras valdė teisingai ir garbingai, tad ir Apskritojo stalo riteriai buvo skatinami šias dorybes puoselėti. Šiame XIII a. drožinyje Artūras atrodo išmintingas ir susimąstęs.

Už karaliaus Artūro apskritojo stalo gali susėsti daugiau nei šimtas pačių kilniausių riterių

APSKRITASIS STALAS
Artūro stalas buvo apskritas, tad visi prie jo sėdintys buvo vienodai svarbūs. Vinčesterio stalas (viršuje) pagamintas maždaug 1300 m. Galbūt jis buvo naudojamas per viduramžių pramogas, vadinamas Apskritaisiais stalais, kai žaisdami didikai persirengdavo Artūro riteriais.

– Aš nesu tavo tėvas, – prisipažino seras Ektoras, – nors ir myliu tave kaip tikrą sūnų. Vieną audringą naktį burtininkas, aiškiaregys Merlinas atnešė tave, mažą, klykiantį kūdikį, prie mano durų. Tik dabar supratau, kad tu esi karaliaus Uterio Pendragono sūnus, teisėtas visos Anglijos karalius.

Taigi bernaitį Artūrą, kuris nė į riterius dar nebuvo įšventintas, žmonės paskelbė Anglijos karaliumi, nes kad ir kaip stengėsi, daugiau nė vienas didžiūnas nevaliojo ištraukti kalavijo iš akmens.

Karalius Artūras su seru Kėjumi dešinėje ir Merlinu kairėje ėmėsi rūpintis taika šalyje. Jis vedė gražiąją Ginevrą ir įkūrė Apskritojo stalo riterių ordiną. Aplink stalą buvo šimtas penkiasdešimt vietų, ir kai tik riteris nusipelnydavo prie to stalo atsisėsti, Merlinui mostelėjus ant krėslo atsirasdavo riterio vardas.

Daug žymių riterių sėdėjo Kamelote už apskritojo stalo, tarp jų serai Gaveinas, Persevalis, Lanselotas ir Galahadas, tauriausias riteris iš visų. Jų nuotykiai metai po metų eis iš lūpų į lūpas, nes tai buvo patys šauniausi iš visų laikų kilniųjų riterių.

Šventasis Gralis, p. 89 ➤

ŠVENTASIS GRALIS

KARALIUS ARTŪRAS už apskritojo stalo susodino geriausius visame pasaulyje riterius. Tačiau daugelį metų viena vieta vis buvo tuščia. Kas tik į ją atsisėsdavo, mirdavo, todėl ji buvo vadinama Grėsminguoju sostu. Merlinas išpranašavo, kad tuomet, kai Grėsmingajam sostui rasis riteris, apskritojo stalo dienos bus suskaičiuotos.

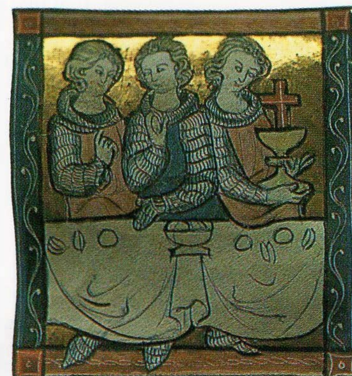
Vieną dieną rūmuose pasirodė jaunas beginklis riteris raudonais šarvais. Jis nusilenkė karaliui Artūrui, nuėjo tiesiai prie Grėsmingojo sosto ir atsisėdo. Riteriai aiktelėjo. Tačiau krėslo atloše atsirado auksinės raidės: „Jo didenybė karalaitis Galahadas".

– Sveiki atvykę, – tarė karalius Artūras. – Prašom pasakyti, kas jūs?

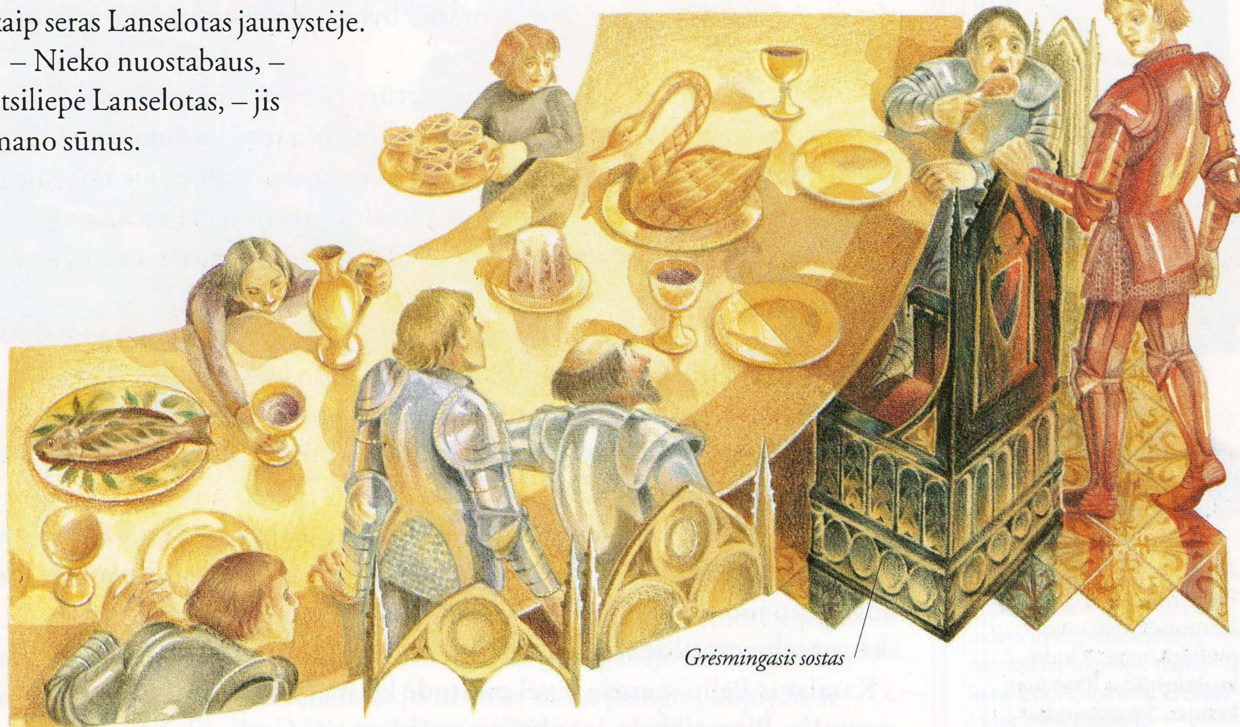
– Esu seras Galahadas, mano motina – Eleinė, Sužeistojo karaliaus, Pelio, duktė.

– Girdėjau apie karalių Pelį, kuris guli sužeistas Karboneko pilyje. Bet nežinojau jį turint vaikaitį. O be to, sere Galahadai, man susidaro įspūdis, kad jus pažįstu. Atrodote kaip seras Lanselotas jaunystėje.

– Nieko nuostabaus, – atsiliepė Lanselotas, – jis mano sūnus.

IEŠKANTYS RITERIAI
Ši XIII a. prancūzų rankraščio iliustracija vaizduoja Galahadą, Persevalį ir Borsą su šventuoju Graliu. Šie trys riteriai išvyko ieškoti Gralio ir vieninteliai jį rado.

Apskritojo stalo riteriai apstulbę spokso, kaip jaunas riteris eina tiesiai prie Grėsmingojo sosto

◄ Kalavijas akmenyje, p. 86

Skepetaitę mergelė kilsteli tik tiek, kad riteris galėtų suvilgyti lūpas

Tą naktį, kai riteriai puotavo, lauke siautė baisi audra. Staiga virš galvų sudundėjo griaustinis, plykstelėjo žaibas ir nutvieskė menę akinama šviesa. Riteriai nutilo, o į tą tylą ir keistą šviesą įžengė mergelė, nešina indu, uždengtu balta skepetaite. Iš to indo gėrė visi riteriai. Po to mergelė išėjo ir nežemiška šviesa dingo.

– Ką tai galėtų reikšti? – paklausė karalius Artūras.

Seras Galahadas atsakė:

– Tas indas – tai šventasis Gralis. Nerasiu ramybės, kol nepamatysiu jo neuždengto.

Jam pritarė kiti riteriai:

– Turime rasti Gralį, taip seniai dingusį.

Karalius Artūras nenorėjo jų leisti, nes numanė, kad tai ne paprastas nuotykis, kad daugeliui nepasiseks ir riteriai galbūt net žus kelionėje. Dabar jis suprato, kodėl Merlinas sakė, kad tą dieną, kai į Grėsmingąjį sostą atsisės riteris, Apskritojo stalo draugija pradės byrėti. Tačiau, prisiekę ieškoti Gralio, riteriai turėjo leistis kelionėn.

Visomis kryptimis išjojo karaliaus Artūro riteriai, kiekvienas pasirinkdamas sau kelią. Prireiktų visos knygos aprašyti didžiojo ieškojimo nuotykiams. Tačiau dauguma puslapių bylotų apie tai, kaip riteriai pasiklydo ir įsivėlė į kovas ar į meilės istorijas. Ne kiekvienam mirtingajam buvo leista ieškoti šventojo Gralio, o tik tyrų, taurių širdžių žmonėms.

Trys Apskritojo stalo riteriai jojo kartu. Jiems svetima buvo varžybos, pavydas ar garbės troškimas. Gralio jie ieškojo visa širdimi ir siela. Tai buvo serai Persevalis, Borsas ir Galahadas. O paskui juos jojo seras Lanselotas, maldaudamas Dievo atleidimo už nuodėmingą meilę Ginevrai, Artūro karalienei.

Serai Persevalis, Borsas ir Galahadas pasiekė jūros krantą ir pamatė jų laukiantį stebuklingą laivą. Vos jiems sulipus į denį, laivas išplaukė. Jis nugabeno juos į Karboneko pilį, kur apniukusią karalystę iš savo skausmo lovos valdė sero Galahado senelis, karalius Pelis.

Karaliaus Pelio menėje ir vėl pasirodė keista ryški šviesa. Įėjo dvi mergelės. Pirmoji kaip ir anksčiau nešė šventąjį Gralį, tik šį kartą neuždengtą, ir buvo aišku, kad ta nežemiška šviesa sklinda iš jo. Kita

ARDO TAURĖ
Buvo manoma, kad šventasis Gralis – tai prarasta taurė ar indas, į kurį surinktas Kristaus kraujas. Šventas indas galėjo būti panašus į šią VIII a. airių taurę iš Ardo.

mergelė nešė ietį. Nuo jos galiuko lašėjo didelės kraujo ašaros, kurias pirmoji mergelė rinko į Gralį.

– Ką tai reiškia? – paklausė seras Galahadas.

– Ši ietis perdūrė mūsų Viešpaties šoną, kai Jis buvo prikaltas prie kryžiaus. Indas – tai šventasis Gralis, į kurį buvo surinkti iš Jo žaizdos lašėję kraujo lašai.

Paėmęs ietį, seras Galahadas palietė jos galiuku karalių Pelį. Akimirksniu karalius išgijo ir jo apniukusioje karalystėje vėl sužydėjo gėlės. Tuomet, nuėję į koplyčią, visi aukojo mišias, tačiau šįkart neuždengtą šventąjį Gralį matė tiktai seras Galahadas, nes jo vienintelio iš visų Apskritojo stalo riterių mintys ir darbai buvo visiškai tyri. Žiūrėdamas į Gralį, jis tarsi pats pradėjo

Seras Galahadas paliečia ietimi karalių Pelį ir šis pasveiksta, o karalystė vėl atgyja

švytėti, kol visai susiliejo su šviesa. Paskui riteris, mergelės, ietis ir Gralis amžinai dingo iš šio pasaulio.

Išėję iš koplyčios, seras Borsas ir seras Persevalis rado ant žemės be jėgų susmukusį serą Lanselotą. Valios pastangomis jis sugebėjo iki čia atkakti, bet nors ir atgailavo už nuodėmes, jis nebuvo vertas įžengti į koplyčią ir pamatyti neuždengtą Gralį, kad ir buvo pats šauniausias iš visų šarvus vilkinčių riterių.

❖

KRYŽIAUS ŽYGIAI

Gralio mito atsiradimą galbūt paskatino kryžiaus žygiai, šventieji karai Artimuosiuose Rytuose (tada vadinamuose Šventąja Žeme) tarp krikščionių ir musulmonų. Tačiau, priešingai nei Artūro riteriams, kryžiaus žygių dalyviams labiau rūpėjo galia ir grobis nei religija.

❖

SERAS LANSELOTAS

Lanselotas buvo pats šauniausias Artūro riteris, tačiau jo nepriekaištingą reputaciją sugriovė meilė karalienei Ginevrai. Dėl jos Lanselotas negalėjo pamatyti šventojo Gralio.

Karaliaus Artūro mirtis, p. 156 ➤

Gluskapas ir Vazis

AUKSINĖ TĖVYNĖ
Daugelis algonkinų genčių yra iš tankiai miškais apaugusių Šiaurės Amerikos šiaurės rytų. Tuo galima paaiškinti jų tikėjimą, kad kai Gluskapas paleido strėles į beržus, iš jų žievės atsirado pirmieji žmonės. Iš beržų tošies buvo daromos kanojos, dubenys ir kiti rakandai. Kai kuriose gentyse beržo tošis laikoma šventa medžiaga.

❖

DIEVAS IŠPLAUKIA
Gluskapas mokė žmoniją daugelio dalykų, bet galiausiai dėl jų nuodėmingumo ir nedėkingumo prarado kantrybę. Jis išplaukė kanoja, tačiau vieną dieną sugrįš gelbėti žmonių nuo blogio.

GLUSKAPAS – PATS ŠAUNIAUSIAS KARYS. Jis – žmonių ir žvėrių viešpats. Jis sutramdė nakties vaiduoklius ir dienos dvasias. Galiausiai, klajonių metu nuveikęs daugybę didžių žygdarbių, Gluskapas nusprendė grįžti namo. Tačiau jam įžengus į namus žmona net akies krašteliu į jį nežvilgtelėjo.

Ji buvo įsistebeilijusi į būtybę ant grindų. Gluskapas kovėsi su vaiduokliais, velniais ir visokio plauko laukiniais žvėrimis, tačiau nieko panašaus dar nebuvo regėjęs.

– Kas tai? – paklausė jis.

– Tai galingasis Vazis, – atsakė žmona. – Ir aš tave perspėju: jei prie jo lįsi, pakliūsi bėdon. Aš jam dieną naktį privalau tarnauti.

– Aš nepakęsčiau tokio tirono, – atrėžė Gluskapas.

– Neturėtum kitos išeities, – paaiškino žmona. – Vienoje rankoje galingasis Vazis laiko praeitį, o kitoje ateitį. Jis viso pasaulio viešpats.

– Tik ne mano! – šaukė Gluskapas. – Aš esu žmonių ir žvėrių valdovas! Manęs niekas negali įveikti!

Ir nudrožė tiesiai prie galingojo Vazio.

– Aš tavęs nebijau, – išrėžė jis.

Bet Vazis tik patenkintas sugargaliavo.

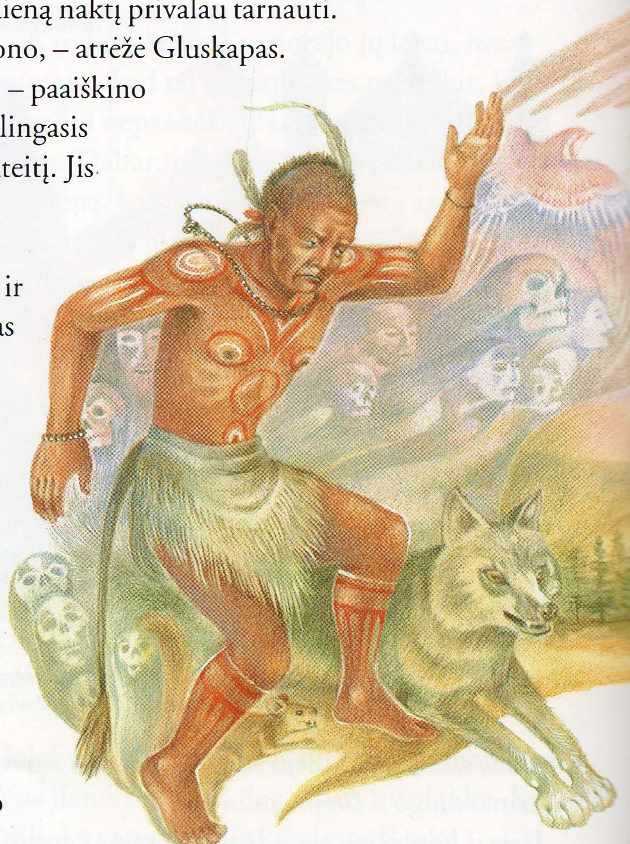
Gluskapas išsižergė ir pasiruošė kovai.

– Aš esu stipriausias, – sududeno jis.

Vazis sėdėjo ir čiulpė klevo cukrų.

– Aš esu žmonių ir žvėrių viešpats, – griaudėjo Gluskapas. – Ateik čia!

Bet Vazis taip pat ėmė klykti. Jis rėkė ir rėkė, kol Gluskapas pamanė, jog jam galva plyšianti.

Sutramdęs laukinius žvėris ir vaiduokliškas dvasias, Gluskapas grįžta namo

– Liaukis! – suriko jis.

Tačiau galingasis Vazis tik toliau sau plyšavo.

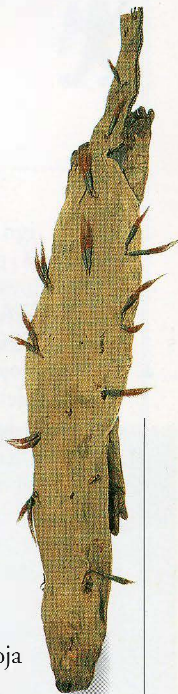
Trokšdamas kuo greičiau jį nuraminti, Gluskapas sušoko vaiduokliškąšokį ir sugiedojo kelias mirusiuosius prikeliančias giesmes. Paskui viešpats sušoko dvasių šokį ir sudainavo kelias demonus nubaidančias dainas.

Galų gale Vazis liovėsi rėkęs, pasižiūrėjo į Gluskapą ir išsišiepė lig ausų.

– Gu! – tarė jis.

Visiškai išsekintas savo didvyriškų pastangų nutildyti rėkiantį ir spiegiantį Vazį, Gluskapas išvirto kaip lapas.

Taigi, kai tik pamatysite ant grindų sėdintį kūdikį, iki ausų išsišiepusį ir be jokios priežasties guguojantį: „Gu! Gu!", galite neabejoti, kad jis prisiminė tą dieną, kai įveikė didįjį Gluskapą, žmonių ir žvėrių viešpatį, nugalėjusį visą platųjį pasaulį.

MEDICINOS KREPŠYS

Gentys, gyvenančios šiaurės rytų Amerikoje, tokiuose kaip šis krepšiuose laiko gydymo užkeikimais reikmenis ir vaistažoles. Jie gaminami iš ūdros odos (ūdra simbolizuoja gydomąją galią). Kadaise, gydytojui mirus, jo krepšys dažniausiai būdavo sudeginamas kartu su juo. Tačiau dabar medicinos krepšį tėvas perduoda sūnui arba šis lieka genčiai.

Iš visų nuo pat pradžios sukurtų būtybių kūdikis yra vienintelis, kurio niekas niekad neįveikė ir neįveiks iki Laiko pabaigos.

Kad ir koks stiprus Gluskapas, jis neprilygsta galingajam Vaziui ir nesutramdo jo siaubingo bliovimo

TELEPINU

HETITAI
Apie 1590 m. pr. Kr. Anatolijoje (dabartinėje Turkijoje) senovės žmonės, kurių mitologijai priklauso šis pasakojimas, įkūrė galingą imperiją. Hetitų imperija žlugo apie 1200 m. pr. Kr., bet savita civilizacija kai kuriose Anatolijos dalyse ir dabartinės Sirijos vietovėse gyvavo dar keletą šimtmečių.

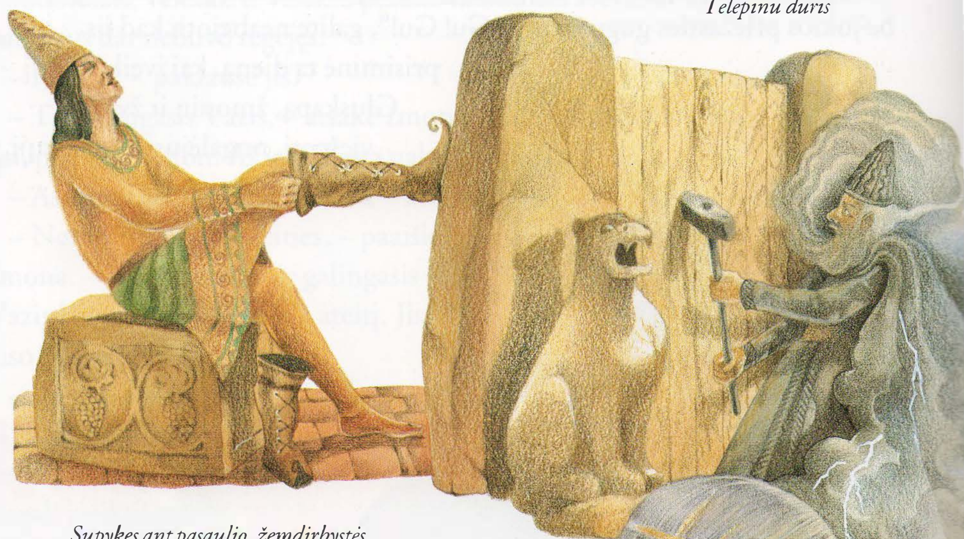

ORO DIEVAS
Šis reljefas vaizduoja hetitų oro dievą, dėvintį hetitams būdingą apdarą: smailią kepurę ir trumpą sujuostą tuniką. Hetitų dievų šeimoje oro dievas buvo svarbus, bet ne toks galingas kaip deivė motina.

ŽEMDIRBYSTĖS DIEVAS TELEPINU supyko ant pasaulio. Niekas nežinojo kodėl. Jis taip įniršo, kad, skubėdamas palikti pasaulį, kairįjį batą užsitraukė ant dešinės kojos, o dešinįjį ant kairės.

Be jo pasaulis paskendo migloje. Malkos nebedegė židinyje, dievai nebegirdėjo žmonių maldų. Ir žmones, ir dievus užgriuvo badas.

Oro dievas beldžia į sūnaus Telepinu duris

Supykęs ant pasaulio, žemdirbystės dievas Telepinu aunasi batus

Susirūpino Telepinu tėvas, oro dievas. Deivė motina Hanahana maldavo jį surasti sūnų, kol dar viskas neišmirė.

Pasiuntė jie erelį ieškoti Telepinu, tačiau šis nieko nerado. Tada pats oro dievas nuėjo į Telepinu namus, bet veltui daužė kūju duris.

Tąsyk Hanahana tarė:

– Pasiųskime jo ieškoti bitę.

– Liaukis juokavusi, – atkirto oro dievas. – Bitė per maža, iš jos jokios naudos.

Tačiau Hanahana vis tiek ją pasiuntė.

„Pasiųskime bitę ieškoti Telepinu," – siūlo deivė motina Hanahana

Ir šen, ir ten ieškojo bitė, galų gale rado dievą, miegantį dykynėje. Hanahanos liepta, bitė sugėlė Telepinu rankas ir kojas, be to, užlipdė jo akis vašku.

Hanahana manė, jog tai grąžins Telepinu sveiką protą, bet jis tik dar labiau įširdo. Jo atsinaujinęs įsiūtis sukėlė potvynius, kurie nusinešė namus, žmones ir gyvūnus.

Pagaliau bitė randa Telepinu

Galiausiai pašaukė dievai gydymo ir kerų deivę Kamruspasą. Atsistojo ji ant kalno šlaito, išrikiavusi dvylika avinų, auką Telepinu pykčiui numalšinti, ir sušuko:

– Požemio karalystės Durininke, atverk septynias duris, atšauk septynias sklendes. Tesuplaukia į tavo bronzinius katilus Telepinu įniršis, pikta valia ir įtūžis. Tenegrįžtie jie atgalios!

Telepinu grįžta ant erelio nugaros

Kerų deivė Kamruspasa prašo Durininką įsileisti Telepinu pyktį

Telepinu sugrįžus, jam aukojamos avino vilnos, vynas ir jaučiai

Tuomet griausmams dundant, žaibams blyksint grįžo Telepinu ant erelio nugaros.

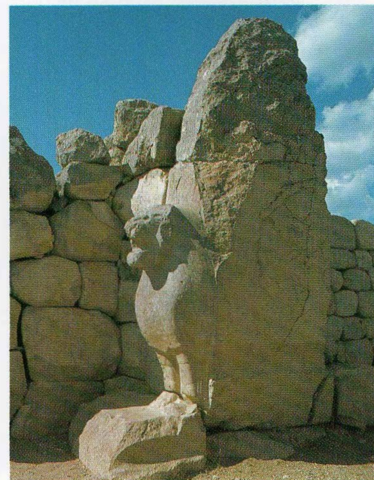
Pastatė žmonės priešais jį stulpą, pakabino ant jo avino vilnas, apačioje sukrovė javų, vyno ir jaučių aukas.

Pamalonino visi šie daiktai Telepinu, nes liudijo jie apie ilgą, sotų gyvenimą ir laimingus vaikus. Jo pykčio neliko nė kvapo.

❖

TELEPINU

Kitose kultūrose irgi randame panašių į šį mitų. Žemdirbystės dievui išnykus žemė miršta, jam grįžus vėl viskas sužaliuoja.

HATUŠAS

Įspūdingas senovės hetitų sostinės Hatušo (dabar Bohazkėjus Turkijoje) liekanas prie vakarinių vartų vis dar saugo milžiniški akmeniniai liūtai (viršuje). Maždaug 1650–1200 m. pr. Kr. Hatušas buvo klestintis miestas, ypač dėl stiprios hetitų kariuomenės ir sidabro bei geležies kasyklų, turtingiausių Mažojoje Azijoje. Kasinėjant Hatušą buvo rasta virš 10 000 dantiraščio lentelių su hetitų mitais – tokiais kaip šis apie Telepinu, – literatūros kūriniais ir istorinių įvykių aprašymais.

KADMAS IR PASĖTI VYRAI

ATĖNĖ
Šioje V a. pr. Kr. monetoje pavaizduota deivė Atėnė buvo karė ir mylimiausia Dzeuso dukra. Ji garsėjo protingumu, todėl buvo siejama su pelėda, senu išminties simboliu. Be to, Atėnė globojo Atėnų miestą.

KARYS
Ši „Kario vazos" piešinio detalė vaizduoja graikų karį su skydu ir ietimi. Pietų Graikijos miesto Mikėnų vaza gali būti datuojama apie 1200 m. pr. Kr.

KADMAS TURĖJO SESERĮ, vardu Europė. Ją, pasivertęs jaučiu, nusinešė Dzeusas, o vėliau ji tapo Kretos karaliaus Minojo motina. Europei dingus Kadmas išėjo jos ieškoti. Daugel mėnesių jis naršė po miškus ir klonius netoli namų, tačiau sesers nė pėdsako neaptiko. Galiausiai nukeliavo į Delfus, kur buvo aiškinamos dievo Apolono pranašystės, paklausti orakulo patarimo. Kadmas paklausė, ką jam daryti.

– Tavo sesuo saugioje vietoje. Neieškok jos daugiau, – bylojo orakulas. – Tavo likimas kitur. Iš čia išėjęs, pamatysi karvę. Sek paskui ją ir, kai ji išsekusi kris ant žemės, ten pastatyk didingą miestą.

Išėjęs iš Delfų, Kadmas, kaip orakulas ir sakė, pamatė karvę. Su būreliu bendražygių jis daugel mylių ją sekė, kol galiausiai ši nuvirto į žolę.

– Štai čia įkursime miestą ir pavadinsime jį Tėbais, – kalbėjo Kadmas. – Bet pirmiausia turime paaukoti šią karvę deivei Atėnei. Eikite ir atneškite iš šaltinio vandens deivei pagerbti.

Apolono orakulas Kadmui išpranašauja, kad karvė jam parodys, kur statyti naują miestą

Kadmas pamato karvę ir seka paskui ją

◂ *Persefonė, p. 82*

Semdami iš šaltinio vandenį, vyrai pajudino kraupų slibiną. Tas juos visus puolė ir sutriauškė savo šiurpiais ir baisingais nasrais. Įtūžęs Kadmas pastvėrė milžinišką akmenį ir galingu smūgiu nudėjo siaubūną.

Vos tik Kadmas paaukojo karvę, pasirodė deivė Atėnė. Ji paguodė jį, kad nesisielotų netekęs bendražygių.

– Aš tau skirsiu kur kas geresnius karžygius, nė vienas karalius tokių neturėjo. Surink slibino dantis ir pasėk juos dirvoje.

❖

PIRMIEJI TĖBŲ GYVENTOJAI

„Pasėtieji vyrai" buvo vadinami *spartais*, nuo graikiško žodžio „sėti". Penki išlikę gyvi buvo pirmieji Tėbų miesto gyventojai, kurių karaliumi tapo Kadmas.

Kai Kadmas pasėja slibino dantis, iš žemės išdygsta daugybė karių

Kadmas padarė kaip lieptas, ir iš vagų išdygo suaugę vyrai, visi kariai. Kol jie jo neužpuolė, Kadmas pirmas metė tarp jų akmenį. Jaunikaičiai taip nirtulingai kovėsi, norėdami išsiaiškinti, kas sviedė akmenį, jog galiausiai gyvi liko tik penki. Kadmas sudarė su jais taiką, ir kariai, stipriausi ir tvirčiausi tarp pasėtųjų, padėjo jam įkurti didį Tėbų miestą.

Tesėjas ir Minotauras, p. 108 ➤

GYVYBĖS IR MIRTIES MOTINA

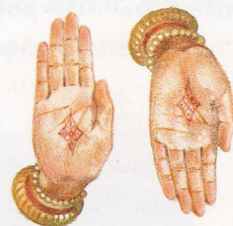
MIRTIES MOTINA
Šis XVIII a. reljefas vaizduoja deivę Durgą, žudančią demoną Mahišą, pasivertusį milžinišku buivolu.

DEIVĖ DEVĖ yra Šyvos, gyvybės kūrėjo ir naikintojo, žmona. Tai visa ko motina, savo rankose laikanti džiaugsmą ir skausmą, gyvybę ir mirtį. Ji turi daug vardų ir pavidalų.

Kai Devė yra gyvybės motina, tuomet ji neša lietų ir saugo nuo ligų. Ji švelni ir mylinti.

Kai tampa mirties motina, pasidaro siaubinga.

Kai įsikūnija į Durgą, geltonplaukę deivę kariūnę, – baugina. Tada ji turi aštuonias rankas ir joja kovon su priešais.

Savo rankose Devė laiko gyvybę ir mirtį

Tačiau kai Durga įsiunta, iš jos kaktos iššoka deivė Kalė, ir tada ne tik nedorėliai turi drebėti, bet ir geriesiems reikia pasisaugoti. Kalė nuožmi ir baisinga karė, ją visiškai užvaldo kraujo troškimas. Jeigu jos niekas nesustabdytų, ji siautėtų po pasaulį žudydama visus iš eilės, kol nė vieno neliktų gyvo.

Ir pačiai Durgai beveik nėra lygių kovoje. Ji pasirodė, kad apsaugotų dievus nuo demono Mahišos, kuris, pasivertęs didžiuliu buivolu, gąsdino juos pražūtingomis kanopomis bei ragais ir viesulą sukeliančiu kvėpavimu. Nei Višnus, saugotojas, nei Šyva, griovėjas, negalėjo jo įveikti.

Deivė kariūnė Durga puola demoną Mahišą

❖

DEIVĖ DEVĖ
Induizmo religijoje Devė, kurios vardas reiškia „deivė“, yra Dieviškoji Motina. Ji turi daug pavidalų. Gali pasirodyti kaip karingoji Durga ir siaubą kelianti Kalė, kurios minimos šiame pasakojime, gali būti švelni kaip gražioji Parvatė ar pamaldžioji Uma.

Išjojo tuomet Durga ant liūto priešais buivolą ir pagavo jį kilpa. O Mahiša pasivertė liūtu. Nukirto deivė jam galvą, bet demonas tapo žmogumi su kardu ir skydu. Paleido į jį Durga strėlę, ir virto Mahiša milžinišku drambliu, įžūliai trimituojančiu. Nukirto jam kariūnė straublį, o šis ir vėl virto didžiuliu buivolu. Puolė ją buivolas, bet deivė paklaikusiomis raudonomis akimis, pasiutusiai kvatodama aplenkė jį.

Ji užšoko raita ant buivolo ir spyrė jam į sprandą. Vos tik ji atitraukė koją, išlėkė pusė Mahišos sielos pro buivolo gerklę. Užsimojo Durga kardu ir nukirto demonui galvą. Kai buivolas sudribo, visi dievai sušuko:

– Pergalė!

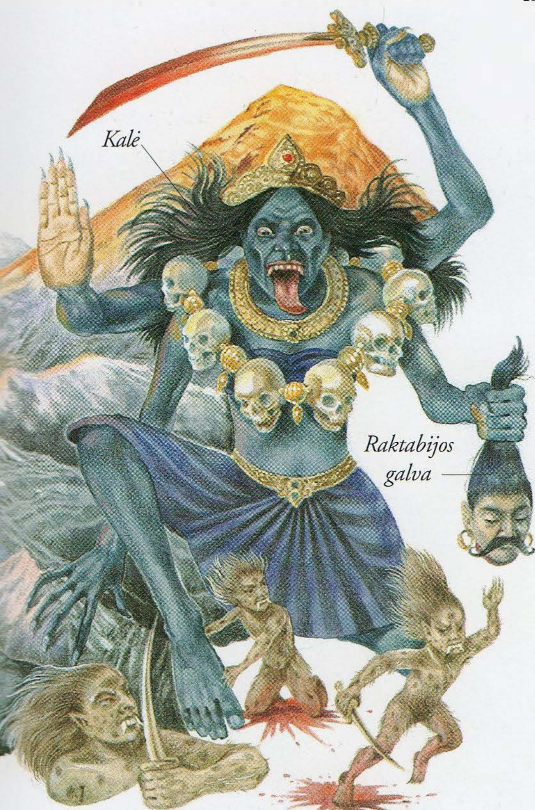
O demonai skausmingai suūbavo.

Tačiau Durga vis dar sunkiai kovėsi su demonų valdovais Chanda bei Munda ir demonu Raktabija. Kas kartą, kai žemėn nukrisdavo Raktabijos kraujo lašas, beregint išdygdavo naujas demonas. Kuo įnirtingiau Durga jį puolė, tuo daugiau demonų išdygdavo.

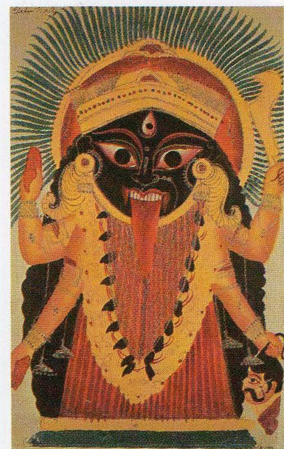
Pasišaukė tuomet Durga Kalę, ir ši atėjo. Jos burnoje stirksojo iltys, iškištu liežuviu ji gaudė kraują ore. Vienoje iš keturių rankų laikė kruviną kardą. Pirmiausia riaumodama ji papjovė demonų valdovus. Tada puolė Raktabiją ir vienu kirčiu nukirto jam galvą. Iškišusi liežuvį, ji gaudė varvančius kraujo lašus, kol visai išsausino demono kūną. O kelis mažus demoniukus, išdygusius ten, kur žemėn nuvarvėjo pora kraujo lašelių, prarijo nekramtydama.

Štai toks Devės, motinos, kuri laiko visatą savo įsčiose, įtūžis.

Kalė nukerta galvą Raktabijai

Iš Raktabijos kraujo išdygsta demonai

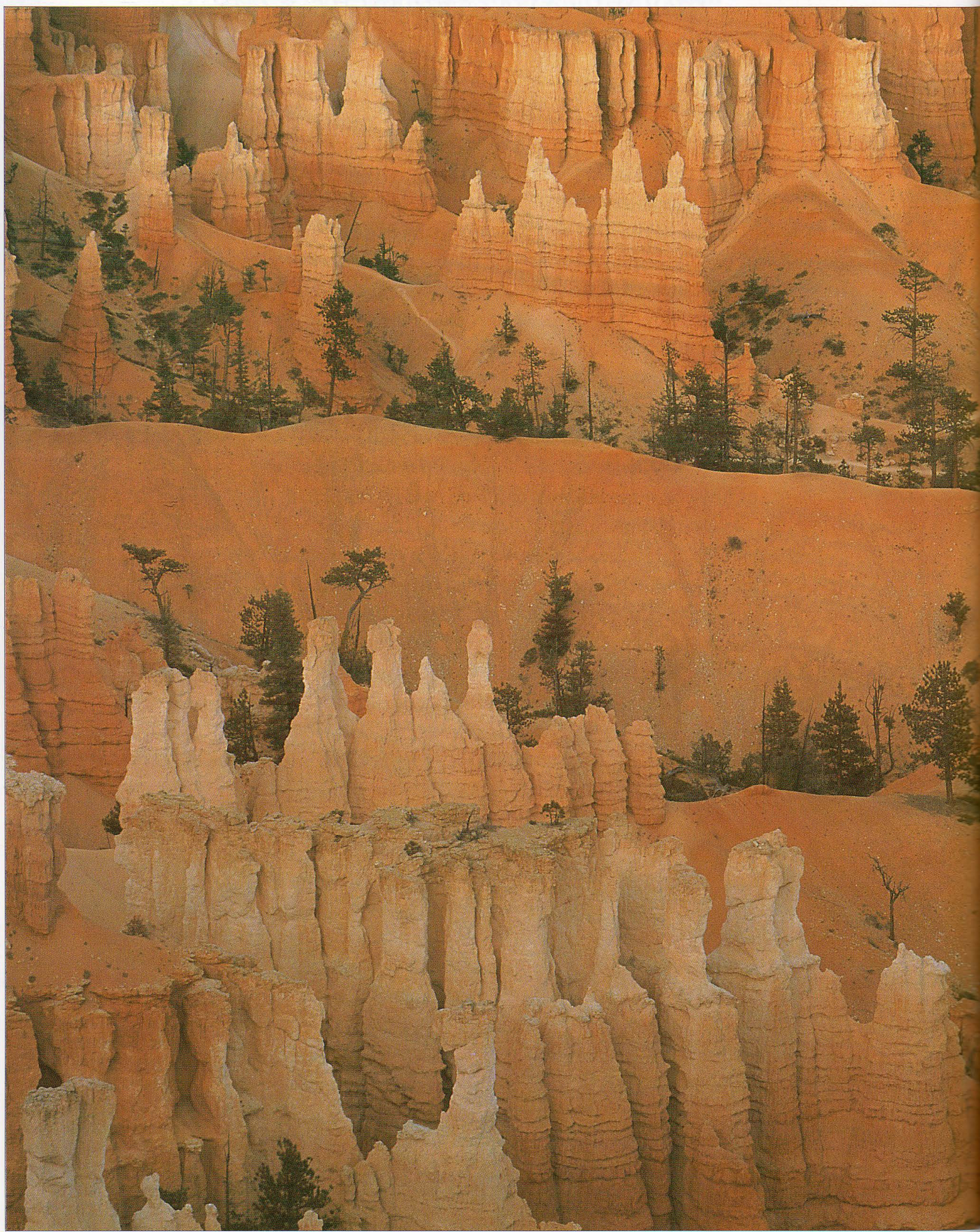
DEVĖ KAIP KALĖ
Šis XVIII a. piešinys vaizduoja Kalę, deivės Devės žiauriausią pavidalą, ilgu liežuviu lakančią kraują. Kairėse rankose ji laiko mirties simbolius: kardą ir nukirstą galvą. Tačiau vienoje dešinėje rankoje ji turi šventą knygą, o kita laimina savo garbintojus. Indijos miestas Kalkuta pavadintas deivės Kalės vardu.

❖

ŠYVA
Šyva, svarbus induizmo dievas, kaktos viduryje turi trečią akį, svaidančią ugnį. Meilės dievo Kamos iššauta aistros strėlė atitraukė jį nuo pamaldaus atsiskyrėlio gyvenimo. Šyva pamilo gražiąją kalnų mergelę Parvatę, vieną iš deivės Devės pavidalų. Šyva yra bauginantis ir švelnus, griaunantis ir gailestingas.

Dievas dramblio galva, p. 144 ➤

DIEVAI IR MIRTINGIEJI

Dievai kūrėjai, vos atlikę savo darbą, dažnai nusprendžia palikti pasaulį, tačiau kitiems dievams ir deivėms žmonės visą laiką atrodo įdomūs. Šiems nemirtingiesiems negana tik stebėti žmones iš šalies, jie negali atsispirti pagundai įsivelti į žmonių reikalus, ir tuomet vienas kitą veja nepaprasti nuotykiai. Kai kurie dievai net pamilsta mirtinguosius, ir iš tokių sąjungų gimsta nemažai mitologinių herojų. Šie pusdieviai apdovanoti nuostabiomis savybėmis, dažniausiai didžia jėga ar gudrumu. Kartais dievų dovana gaunama atsitiktinai, kaip pasakojime apie Taliesiną, paprastą berniuką, kuris tampa didžiu Velso poetu. O kartais – kaip suvokia karalius Midas – nemirtingųjų dovana yra baisus prakeikimas, o ne malonė.

Milžinas Hugis pralenkia Tjalvį pasakojime „Toras milžinų šalyje", kur milžinai apmulkina ir dievus, ir žmones

AUKSO KERAI

SATYRAI
Satyrai buvo miškų dievai, dažnai vaizduojami su arklių ar ožkų kanopomis ir uodegomis. Silenas buvo senesnis, bet, kaip ir kiti satyrai, Dioniso palydovas.

Pilvotas satyras Silenas, gerdamas vyną, pasakoja Midui keistas pasakas

AUKSO LOBIS
Šis ąsotis su monetomis, datuojamas 650–625 m. pr. Kr., rastas Efese, Turkijoje. Monetos nukaltos iš elektro – senovėje naudoto aukso ir sidabro lydinio.

DIEVŲ DOVANOS ne visuomet tokios geros, kaip atrodo. Pasimokykit iš karaliaus Mido, kuris manė išmintingas esąs. Dainius Orfėjas supažindino Midą su vyno dievo Dioniso misterijomis. Taigi, kai vieną dieną valstiečiai jam atvedė seną girtą satyrą, surištą gėlių vainikais, Midas pažino Sileną, Dioniso palydovą.

Dešimt dienų ir naktų vaišino Midas Sileną. O šis jam papasakojo daug keistų pasakų. Porino apie siaubingą sūkurį, pro kurį nė vienas keliauninkas negali praeiti. Šalia jo dvi srovės teka. Prie pirmosios auga medis, kurio vaisių paragavęs susensti. Prie antrosios auga kitas medis, nuo kurio vaisių vėl atjaunėji. Senis, atsikandęs vieną kąsnį, virsta pusamžiu vyru, po dviejų kąsnių jaunuoliu, po trijų – paaugliu, po keturių – vaiku, o po penkių – kūdikiu. Kąsk šeštą kartą, ir visai išnyksi.

Galiausiai parvedė Midas Sileną pas Dionisą prie Paktolo upės krantų. Dievui trūko palydovo ir atsidėkodamas, kad Silenas parsirado sveikas gyvas, paklausė Mido, kokios dovanos už tai norėtų.

Pirmiausia Midas pagalvojo apie Sileno pasakojimą, bet paskui atsiminė žmonių kalbas, jog kai jis buvęs kūdikis, skruzdės tempusios auksinius kviečių grūdus ir dėjusios jam tarp lūpų, – tai reiškė, jog būsiąs labai turtingas. Taigi, užuot pasirinkęs jaunystę, Midas išrėžė:

– Padaryki, kad visa, ko prisiliesiu, virstų spindinčiu auksu.

Kūdikį Midą skruzdės maitino auksiniais kviečių grūdais

Įvykdė dievas Mido norą. Apsidžiaugęs sėkme, karalius nuskubėjo namo. Pakeliui nulaužė žemai nulinkusią ąžuolo šaką, ir ji virto auksu. Palietė Midas akmenį ir žemės grumstą – šie jo rankose tapo blizgančiais aukso grynuoliais. Nurėškė obuolį, ir šis sublizgo auksu kaip pasakiški Hesperidžių obuoliai.

Grįžęs į rūmus, palietė durų staktas, ir šios sušvito. Net vanduo, kuriuo mazgojosi rankas, pavirto auksu. Liepė Midas tarnams atnešti valgių ir vyno. Tačiau kai siekė duonos, ir ji virto auksu, o kai dėjo kąsnį mėsos burnon – tarp dantų suskambo metalas. Net ir vynas, tekėdamas gerkle žemyn, tapo skystu auksu.

Midas negalėjo nei pavalgyti, nei atsigerti. Greitai jį pradėjo kankinti alkis ir troškulys. Jis ėmė nekęsti aukso, kurio taip geidė jo širdis. Maldavo Dionisą išlaisvinti jį nuo šios dovanos.

Dionisui pagailo vargšelio, ir jis tarė:

– Kad neliktų tos dovanos, eik prie Paktolo upės ištakų. Ten išsimaudyk skaidriame šaltiny ir nuplauk savo gobšumą.

Midas padarė kaip lieptas. Kol jis prausėsi, visas auksas nuo jo nuslinko į srovę ir nudažė vandenis. Net dabar upės krantuose grumstai geltonuoja.

VYNO INDAI
Senovės graikai dažnai gerdavo vyną. Buvo tikima, kad tai dievo Dioniso dovana žmonijai. Graikai vyną paprastai skiesdavo ir didesniame iš šių bronzinių indų, matyt, laikydavo vandenį. Mišinį supildavo į ąsotį ir samčiu išpilstydavo į puodelius.

Midas upėje nusimazgoja aukso kerus

Viskas, prie ko prisiliečia Midas, virsta auksu, net valgiai ir vynas

Karaliaus Mido ausys, p. 104 ➤

KARALIAUS MIDO AUSYS

APOLONAS
Ši besišypsanti Apolono statula priskiriama 575–550 m. pr. Kr. Apolonas, muzikos ir šviesos dievas, turėjo gražias ilgas garbanas.

APIE MIDĄ PASAKOJAMA dar viena istorija, kurioje paaiškėja, kad nors jis ir išsivadavo nuo aukso geismo, liko toks pat kvailas. Ėmė jis garbinti miškų, laukų ir bandų dievą Paną ir, atiduodamas šiam pirmenybę, įžeidė didįjį Apoloną.

Panas mėgo groti švilpyne paprastas, kaimiškas melodijas ir, kadangi kiekvienam patinka tai, ką girdi, ėmė girtis esąs geresnis muzikantas nei pats Apolonas, muzikos dievas. Kartą net įsidrąsino su juo pasivaržyti ir pakvietė teisėju upės dievą Tmolą.

Apsitaisė Tmolas teisėjo drabužiais, ant galvos užsidėjo ąžuolo vainiką, nuo kurio lig antakių karojo gilės, ir atsisėdo klausytis muzikos.

Pirmas užgrojo Panas. Jo linksmas liurlenimas visus sužavėjo. Tačiau kai lyrą paėmė Apolonas, jo išgaunamos gaidos, kedenamos vėjelio, raibuliavo kaip bangelės vandenyne, vaiskios ir kerinčios.

Panas

Tmolas ir Midas teisėjauja muzikos varžybose tarp Pano ir Apolono

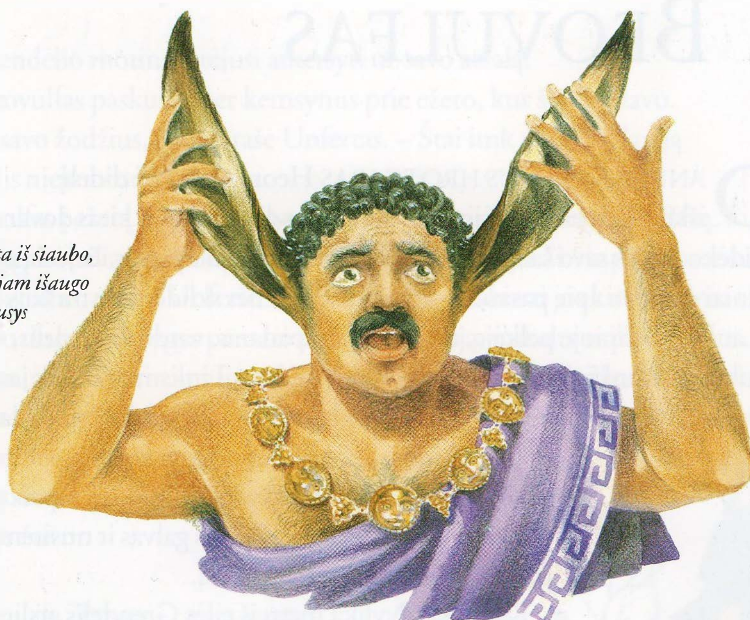
Midas

Tmolas

Apolonas

◄ *Aukso kerai, p. 102*

Midas nustėrsta iš siaubo, supratęs, kad jam išaugo asilo ausys

Tmolas nė kiek nedvejodamas laimėtoju paskelbė Apoloną, tačiau Midas prieštaravo:

– Man labiau patiko Pano muzikavimas, – pareiškė jis.

– Tu tikriausiai blogai girdėjai, – nustebo Tmolas.

– Mano ausys puikiai girdi, – atrėžė jis.

Tai išgirdęs Apolonas neapsikentė:

– Tau nepritinka žmogaus ausis turėti, jei tik taip tesugebi jomis naudotis.

Ir vietoje jų davė jis Midui ilgas, pilkas ir gauruotas asilo ausis.

– Esi asilas, tai ir atrodyk kaip asilas.

Karalius Midas gėdijosi savo naujųjų ausų ir mėgino jas slėpti nuo žmonių, susukęs į turbaną. Tačiau kirpėjas galiausiai sužinojo gėdingą jo paslaptį.

Kirpėjas niekam nedrįso prasitarti apie keistą karaliaus permainą, tačiau nevaliojo nulaikyti liežuvio už dantų. Taigi, nuėjęs toli į laukus, iškasė duobę ir pakuždėjo žemei savo paslaptį. Paskui duobę rūpestingai užkasė.

Tačiau visos paslaptys išaiškėja. Toje vietoje išaugo guotas nendrių. Vos paglostytos vėjelio, jos šlamėdavo tarsi kuždėdamos:

– Karalius Midas turi asilo ausis! Karalius Midas turi asilo ausis!

Supratęs, kad visi žino jo paslaptį, Midas mirė iš gėdos.

PUODELIS SU ASILU

Piešiniai ant senovės graikų keramikos dirbinių dažnai vaizduoja graikų mitologijos veikėjus ir scenas. Rečiau sutinkami gyvūnų formų puodeliai ir ąsočiai. Šis neįprastas dviąsis puodelis turi asilo galvą, kuri atstoja snapelį.

PANO ŠVILPYNĖS

Sakoma, kad karalius Midas išradęs švilpynes, kuriomis Panas grojęs muzikos varžybose. Matyt, todėl jam labiau patiko Pano, o ne Apolono muzikavimas.

Visi girdi nendrių kuždesį: „Karalius Midas turi asilo ausis!“

Pano mirtis, p. 172 ➤

BEOVULFAS

EPINĖ POEMA
Poema apie Beovulfą buvo dainuojama ir deklamuojama jau senų senovėje, kai dar nebuvo užrašyta. Šiandieninis variantas atsirado VIII a., nors vienintelis išlikęs rankraštis priskiriamas X a.

DANIJOS KARALIUS HROTGARAS Heorote pastatė didelę iškilmių menę. Čia jis dalijo auksines apyrankes ir kitas dovanas, atsidėkodamas savo šalininkams. Čia midus tekėjo upėmis, liejosi pagyros ir dainiai dainavo apie pasaulio stebuklus. Iš menės sklido linksmi balsai ir juokas.

Lauke, klampioje pelkėje, tykojo piktas padaras, vardu Grendelis, – šlykštus siaubūnas, slankiojantis po kaimyninius kraštus. Linksmas juokas jam kėlė skausmą. Kas naktį jis kentė baisiausias kančias. Galiausiai, nesitverdamas pykčiu, leidosi jis į Heorotą. Vyrai menėje miegojo apsunkusiomis nuo alaus galvomis ir sočiai prikimštais pilvais. Grendelis nusuko jiems galvas ir nusitempė kaip paskerstus gyvulius į savo irštvą.

Kas naktį dvylika metų iš eilės Grendelis atslinkdavo į Hrotgaro menę. Daugiau nebuvo girdėti nei dainų, nei juoko. Bet pagaliau atsirado karžygys, Beovulfas iš geatų krašto, kuris pareiškė:

– Arba nužudysiu šią pabaisą, arba pats žūsiu.

– Niekas prieš jį neatsilaiko, ką jau kalbėti apie tokį menką vyruką kaip tu, – šaipėsi Unfertas, vienas iš Hrotgaro vyrų.

– Aš jį nudėsiu plikomis rankomis, – atsakė Beovulfas.

Tą naktį Grendelis ir vėl įsilaužė į menę. Čiupo Beovulfas baidyklę ir ėmė su juo galynėtis. Siaubingai sutraškėjo subraškėjo siaubūno kaulai, kai karžygys nuplėšė jam galingą leteną. Sustaugė suriaumojo pabaisa ir pabrukęs uodegą nėrė į tamsą.

Kitą vakarą visi džiaugėsi ir puotavo. Bet per anksti jie šventė. Sutemus atslinko dar šlykštesnė baidyklė ir užmušė Escherą, geriausią karaliaus draugą.

Siaubūnas Grendelis tempia auką į savo irštvą pelkėje

Beovulfas prisiekia baisūną nužudyti plikomis rankomis

ANGLOSAKSAI
Apie 400 m. romėnams palikus Britaniją, britai prašė šiaurinės Europos genčių: anglų, saksų, jutų ir frizų, – pagalbos kovojant su piktais ir škotais. Šios gentys, vadinamos anglosaksais, nugalėjo britų priešus, bet paskui pradėjo kariauti su pačiais britais. Iki 600 m. jie užkariavo didelę Britanijos dalį.

Tai buvo Grendelio motina, atėjusi atkeršyti už savo atžalą.

Nusekė Beovulfas paskui ją per kemsynus prie ežero, kur ši tykodavo.

– Atsiimu savo žodžius, – atsiprašė Unfertas. – Štai imk mano kalaviją Hruntingą. Jis niekuomet neapvilia.

Nėrė Beovulfas į ežerą. Yrėsi vis gilyn ir gilyn, kol pasiekė baidyklės irštvą. Ši drėskė jam nagais, tačiau metalinių žiedų šarvai jį apsaugojo. Iš visų jėgų užsimojo Beovulfas, tačiau Unferto kardas negalėjo prakirsti jos kietos odos. Tuomet ežero dugne karžygys pamatė didžiulį kalaviją, nukaltą milžinui. Beovulfas vienintelis iš mirtingųjų galėjo jį pakelti. Griebęs kalaviją, kirto didžiavyris juo baidyklei.

Paraudo vandenys nuo kraujo.

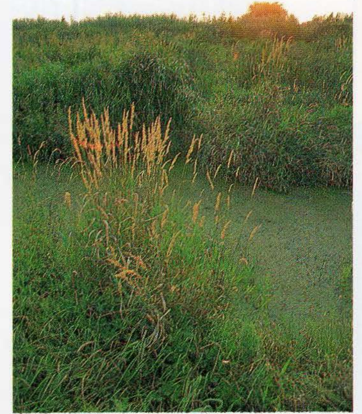
Ant kranto stovintys vyrai liūdnai tarė:

– Beovulfas žuvo.

Jaunasis karžygys čiumpa nuo ežero dugno didžiulį kalaviją ir kerta juo Grendelio motinai

Bet ūmai jis pasirodė viršuje, laikydamas Grendelio ir jo motinos galvas. Buvo iškelta didžiulė puota, dalijamos dovanos, o paskui Beovulfas ir jo bendražygiai sėdo laivan ir išplaukė kiro taku, banginio keliu atgal į geatų žemę, kur Beovulfas tapo karaliumi.

SIAUBŪNŲ ŽEMĖ
Anglosaksams nebuvo sunku patikėti, kad šlykščios pabaisos tykoja migloje, liūnuose ir pelkių maurynėse, tokiose kaip šios Keimbridžšyre, Anglijoje.

SPARNUOTAS SLIBINAS
Šis bronzinis sparnuotas slibinas, puošęs anglosaksų vado skydą, yra tik viena iš daugelio brangenybių, rastų XX a. ketvirto dešimtmečio pabaigoje įkapių laive Satono Hu miestelyje, Safolko grafystėje, Anglijoje.

TESĖJAS IR MINOTAURAS

KALNUOTA KRETA
Graikijos saloje Kretoje daug kontrastų: čia ir snieguotos kalnų viršūnės, ir derlingi slėniai. 2500–1100 m. pr. Kr. Kretą buvo užėmę minojinės kultūros nešėjai (nuo legendinio karaliaus Minojo vardo).

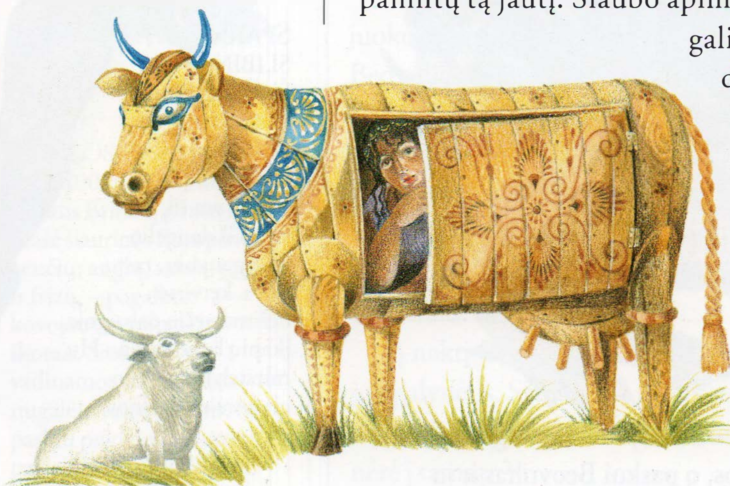
DIDYSIS DZEUSAS turėjo daug mirtingų mylimųjų, kurias sužavėdavo kuo nors pasiversdamas. Daugelis tų moterų pagimdė jam vaikus, apie kurių likimus sukosi visas pasaulis. Viena iš jų buvo Europė, kurią Dzeusas pamatė bevaikštinėjančią pakrante. Jis pasivertė baltu kaip sniegas jaučiu ir priėjo prie jos. Stebėdamasi tokiu gražiu ir ramiu jaučiu, Europė jį glostė ir kabino gėles jam ant ragų. O paskui drąsiai užšoko jam ant nugaros ir leidosi nunešama jūron.

Vos tik atsidūrė vandenyje, Dzeusas nuplaukė su Europe į Kretos salą ir pasivertęs ereliu su ja atsigulė. Moteris jam pagimdė tris sūnus: Minoją, Radamantą ir Sarpedoną.

Dzeuso palikta, Europė ištekėjo už Asterijo, Kretos valdovo, kuris augino jos sūnus kaip savo, o Minoją padarė savo sosto įpėdiniu. Netrukus Minojas tapo karaliumi ir į žmonas paėmė žaviąją Pasifaję. Jis taip didžiavosi ir puikavosi, jog pareiškė, kad patys dievai įvykdys jo troškimus. Norėdamas tai įrodyti, ant jūros kranto pastatė aukurą Poseidonui ir meldė, kad iš jūros ateitų pas jį nuostabus jautis. Minojas pažadėjo jautį paaukoti dievams.

Akimirksniu iš bangų iškilo baltas jautis. Jis buvo toks puikus, kad Minojas neatsispyrė pagundai ir dievų dovaną pasiliko sau, o vietoje jo paaukojo jautį iš savo bandos. Dievai žiauriai atkeršijo jam už tokį įžūlumą. Meilės deivė Afroditė padarė taip, kad Minojo žmona Pasifajė pamiltų tą jautį. Siaubo apimta, tačiau nevaliodama atsispirti Afroditės galiai, Pasifajė patikėjo savo paslaptį Dedalui, didžiam meistrui, kuris tarnavo karaliui Minojui ir jo rūmams Knose.

Taigi padirbo Dedalas tuščiavidurę medinę karvę, kad Pasifajė galėtų joje susirangyti. Iš čia ji galėjo nematoma leisti laiką su jaučiu, savo mylimuoju. Tačiau dievai, dar labiau bausdami, padarė taip, kad Pasifajė pagimdytų pabaisą, pusiau žmogų, pusiau jautį, kuris buvo pavadintas Minotauru.

Pasifajė susirango medinėje karvėje, kurią jai padarė Dedalas, ir laukia ateinant baltojo jaučio

◀ *Kadmas ir pasėti vyrai, p. 102*

Minotauras buvo įkalintas Dedalo Labirinto viduryje

Išvydęs, kas nutiko Pasifajei, Minojas nustėro iš siaubo. Jis kreipėsi patarimo į orakulą.

– Nuslėpk savo gėdą gudrumu, – pamokė orakulas.

Taigi liepė Minojas Dedalui pastatyti Labirintą, raizgalynę klystkelių su staigiais vingiais ir posūkiais, raitytais praėjimais ir aklikeliais, iš kurių niekas neištrūktų. Labirinto viduryje apgyvendino Minotaurą. Karalius Minojas pareikalavo, kad

Kas devyneri metai septyni jaunuoliai ir septynios mergelės aukojamos Minotaurui

Atėnai kas devyneri metai atsiųstų septynis jaunuolius ir septynias mergeles Minotaurui suėsti. Jie būdavo laivu atplukdomi į Kretą, o paskui nugabenami į Labirintą, kur pabaisa godžiai juos surydavo.

Du kartus Atėnai mokėjo šią mirtiną duoklę, nes kadaise karalius Egėjas netyčia tapo Minojo sūnaus mirties kaltininku. Ir štai atėjo metas mokėti trečiąjį kartą. Tačiau šįsyk į priekį žengė jaunas didvyris. Jis pasisiūlė, kad jį pasiųstų su kitais jaunikaičiais, ir žadėjo nužudyti Minotaurą arba pats žūti. Tai buvo Tesėjas, karaliaus Egėjo posūnis, kurio tikrasis tėvas buvo jūrų dievas Poseidonas. Tesėjas jau buvo įrodęs esąs sumanus ir drąsus, tad Egėjas leido jam vykti. Tarė jis posūniui:

– Laivuose, kuriuos anksčiau siunčiau į Kretą, buvo ištemptos juodos burės, nes gedėjome jaunų žmonių, atiduotų Minotaurui suryti. Šį kartą laive bus ir baltos burės – vilties ženklas. Jei nužudysi žvėrį, grįždamas iškelk baltas bures – tada žinosime, jog tau pasisekė, ir galėsime džiaugtis.

Sulig tais žodžiais laivas išplaukė.

MONETA SU MINOTAURU

Ši 400 m. pr. Kr. moneta buvo rasta Knose, Kretos saloje. Knoso rūmai su galybe painių koridorių galėjo įkvėpti mitą apie Labirintą.

Kai laivas pasiekė Kretą, Tesėjas iš karto iššoko į krantą ir, prisistatęs kaip Poseidono sūnus, metė iššūkį Minojui.

– Poseidono sūnus! – nusišaipė šis. – Didysis Dzeusas paliudys, kad aš esu jam sūnus, bet ar pripažins tave Poseidonas?

Tada nėrė Tesėjas stačia galva į jūrą, kur būrys delfinų, išrietusių savo nugaras virš bangų, palydėjo jį iki pat dugno. Ten iš

Būrys delfinų lydi Tesėją į vandenų gelmes, kur Amfitritė duoda jam žiedą ir karūną – malonės ženklą

jūrų deivės Amfitritės jis gavo aukso žiedą ir brangakmeniais nusėtą karūną. Kai delfinai parlydėjo jį atgal į krantą, jaunuolis aukštai iškėlė brangias dovanas, kad visi matytų jam suteiktą dievų malonę.

– O dabar žinok, karaliau Minojau, – pareiškė jis, – aš atvykau išvaduoti Minotauro iš baidyklės kūno, kurį jis gavo per dievų piktavališkumą ir žmonių kvailumą. Jei esi vyras, leisi man įeiti į Labirintą ir plikomis rankomis užmušti pabaisą. Jei aš laimėsiu, Atėnai bus išlaisvinti nuo baisios duoklės, jei žūsiu, tegu Minotauras geria mano kraują.

– Ką gi, – tarė karalius Minojas. – Pamėgink, Poseidono sūnau.

Kitą dieną karaliaus Minojo duktė Ariadnė, kuri pamilo kilnųjį Tesėją, priėjo prie jo ir pasakė:

– Jeigu pasiimsi mane į Atėnus ir vesi, aš tau parodysiu Labirinto raktą, kurį man davė jo architektas Dedalas.

DELFINO FORMOS ALIEJAUS INDAS
Senovės graikai delfinams, kurie dažnai vaizduojami jų mene, priskirdavo ypatingą galią. Šiame delfino formos ąsotyje buvo laikomas aliejus.

Tesėjas nesusimąstydamas sutiko, ir Ariadnė padavė jam siūlų kamuolį.

– Vieną siūlo galą pririšk prie įėjimo į Labirintą, – pamokė ji. – Po to paleisk kamuoliuką riedėti. Sek paskui jį, ir jis atves tave į patį vidurį, kur rasi mano netikro brolio Minotauro bjaurią irštvą. Eik nakčia, kai jis miega, tuomet galėsi užsmaugti jį ten, kur guli. Paskui susuk kamuoliuką, ir jis tave išves lauk.

Tą naktį Tesėjas padarė, kaip mokė Ariadnė. Kai jis pasinėrė į Labirinto tamsą, kamuoliukas tarsi švietė ir vedė jį prie grobio.

Kai Tesėjas prisilietė miegančio žvėries, šis pabudo ir riaumodamas čiupo jį į savo pražūtingą glėbį. Tačiau Tesėjas buvo stipresnis ir jiems besigalynėjant sulaužė pabaisai stuburą ir jį nužudė.

Susirūpinusi Ariadnė laukia prie įėjimo, kol Tesėjas grumiasi su Minotauru

Kai Tesėjas išsvirduliavo iš Labirinto, mirtinai išblyškęs ir apsitaškęs krauju, prie įėjimo jo laukė Ariadnė. Su kitais Atėnų jaunuoliais jie sėdo į laivą ir pabėgo, kol karalius Minojas dar nesužinojo, kas nutiko.

Tačiau Tesėjas nebuvo ištikimas Ariadnei. Ji padėjo jam iš meilės, o jis mergelės pagalbą priėmė žinodamas, kad iš tikrųjų nenori jos vesti. Kai po kelių dienų jie priplaukė Nakso salą, Tesėjas paliko Ariadnę miegančią ant kranto ir išplaukė namo be jos.

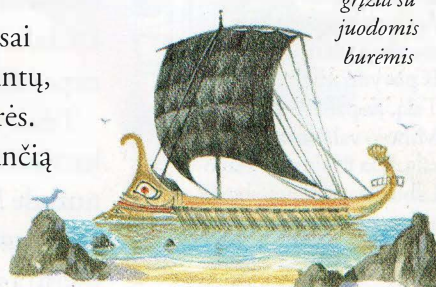
Tesėjas buvo taip paskendęs mintyse apie pamestą Ariadnę, jog visai pamiršo pažadą, duotą tėvui. Ir kai jo laivas pasirodė prie Atėnų krantų, jame vis dar plevėsavo juodos gedulo burės, o ne baltos pergalės burės. Karalius Egėjas, kuris mylėjo Tesėją labiau už gyvybę, šoko į putojančią jūrą. Nuo to laiko ji vadinama Egėjo jūra.

Taip Tesėjo didvyriškumą suteršė išdavystė, o linksmą grįžimą namo aptemdė skausmas.

❖

TESĖJAS

Egėjo posūnis Tesėjas buvo vienas didingiausių graikų herojų. Nužudęs Minotaurą ir tragiškai žuvus Egėjui, jis tapo Atėnų valdovu. Vėliau leidosi keliauti po pasaulį, ieškodamas nuotykių.

Tesėjo laivas grįžta su juodomis burėmis

Ikaro kritimas, p. 112 ➤

IKARO KRITIMAS

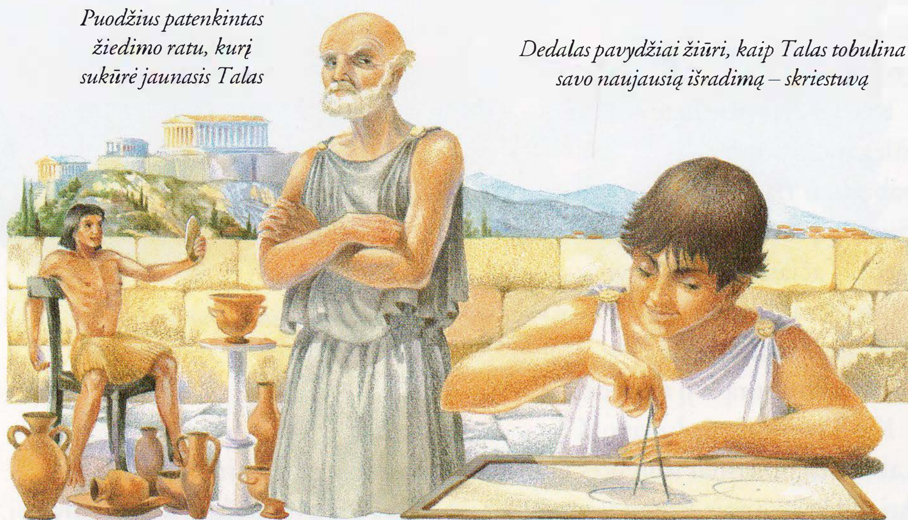
GRAIKŲ MOLINIAI INDAI
Dauguma senovės Graikijos miestų turėjo vietą, kur puodžiai žiedė ir pardavinėjo puodus. Vyno puodelis (viršuje), padarytas apie 490 m. pr. Kr., vaizduoja puodžių prie žiedimo rato lipdantį puodeliui ąsą. Puodelius paprastai margindavo kitas žmogus. Tokios kaip ši nutapytos scenos mums pasakoja apie kasdienį senovės graikų gyvenimą ir jų mitologiją.

❖

DIDYSIS MEISTRAS
Dedalas, Ikaro tėvas, Atėnuose garsėjo kaip menininkas ir amatininkas. Iš pavydo nužudęs sūnėną Talą, jis pabėgo į karaliaus Minojo valdomą Kretos salą. Čia jis suprojektavo Labirintą, kuriame buvo apgyvendintas siaubūnas Minotauras.

TARP VISŲ MEISTRŲ ir išradėjų Dedalas buvo pats geriausias ir garsiausias. Kiekvienas, kas tik norėdavo kokio nors ypatingo daikto, pirmiausia eidavo pas jį, į jo dirbtuves Atėnuose.

Dedalas turėjo sūnėną Talą, sesers Polikastės sūnų. Šis buvo jo mokinys. Nors berniukui tebuvo dvylika metų, jo meistriškumas sparčiai augo ir buvo matyti, kad berniukas pranoks net savo mokytoją! Tai Talas išrado pirmąjį pjūklą ir žiedimo ratą, taip pat pirmąjį skriestuvą. Greitai pasklido garsas apie Talo gabumus, ir žmonės su savo sudėtingais klausimais ėmė plaukti pas berniuką, o ne pas senąjį vyrą.

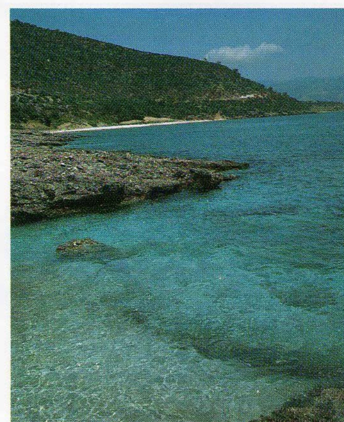
Puodžius patenkintas žiedimo ratu, kurį sukūrė jaunasis Talas

Dedalas pavydžiai žiūri, kaip Talas tobulina savo naujausią išradimą – skriestuvą

Apimtas pavydo, Dedalas nusiviliojo bernaitį į Atėnų šventyklą ir nustūmė nuo jos viršūnės. Talo motina Polikastė iš skausmo nusižudė, o Dedalas ir jo sūnus Ikaras, tuščiagarbis berniūkštis, nė per nago juodymą nepanašus į Talą, iš Atėnų miesto buvo ištremti.

Tėvas ir sūnus pabėgo į Kretos salą. Ten Dedalo įgūdžiai ir protas tarnavo karaliui Minojui. Tačiau ūmai jis pateko į karaliaus nemalonę, kai Tesėjas nužudė Minotaurą ir sugebėjo pasprukti iš tariamai aklino Labirinto, kurį Dedalas pastatė pabaisai apgyvendinti. Įtūžęs karalius Minojas įmetė meistrą ir sūnų į kalėjimą.

◀ *Tesėjas ir Minotauras, p. 108*

SAMO SALA
Sakoma, kad kai Ikaras skrido per arti saulės ir jo sparnų vaškas ištirpo, jis nukrito į jūrą netoli graikų Samo salos.

Kol Ikaras, vejodamas tuščias mintis, nerūpestingai gražinosi plaukus ir nagus, Dedalas sėdėjo susimąstęs, svarstydamas, kaip pabėgti iš Kretos. Plaukti iki artimiausios šalies buvo per toli, pasprukti laiveliu neįmanoma, nes karaliaus Minojo jūreiviai buvo labai budrūs.

Galiausiai Dedalo galvoje gimė drąsi mintis. Jis padarė dvi poras sparnų, plunksnas surišęs siūlu ir suklijavęs vašku. Baigęs savo kūrinį, pasivedėjo Ikarą į šalį ir tarė:

– Štai užsidėk ir sek paskui mane, bet būk atsargus ir neskrisk per arti saulės ar vandens. Laikykis vidurio. Mes pabėgsime su šiais sparnais.

Atsispyrė juodu nuo aukšto kyšulio ir nėrė horizonto link. Daugel mylių Ikaras atsargiai skrido paskui tėvą, bet galiausiai, jausdamasis jaunas ir nerūpestingas, smagindamasis drąsiais sparnų mostais, ėmė veržtis vis aukščiau į dangų, kaip laisvas paukštis.

Ikarui skrendant per arti saulės, vaškas, kuriuo suklijuoti sparnai, ištirpsta ir berniukas krinta pasitikti mirties

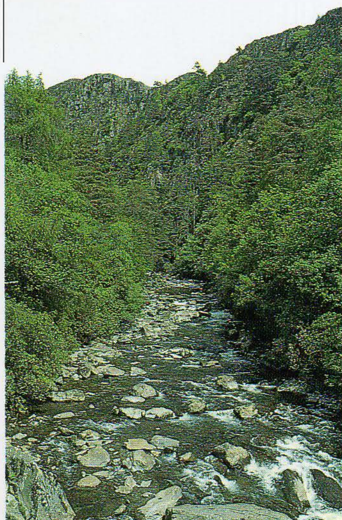
Kai Dedalas apsidairė, sūnaus niekur nebebuvo matyti.

– Ikarai! Ikarai! – šaukė susirūpinęs tėvas.

Tačiau atsako nesulaukė. Tiktai vandeny, toli apačioje, pabirusios ant bangų pleveno plunksnos ir vos vos raibuliavo vanduo toj vietoj, kur pasitikti savo mirties nukrito Ikaras. Berniukas skrido per arti saulės, ir vaškas, kuriuo buvo suklijuotos plunksnos, ištirpo kaip sviestas.

Enėjas požemio karalystėje, p. 154 ➤

SNOUDONIJA, VELSAS
Pasaka apie Taliesiną gimė laukiniame, kalnuotame šiaurės Velse.

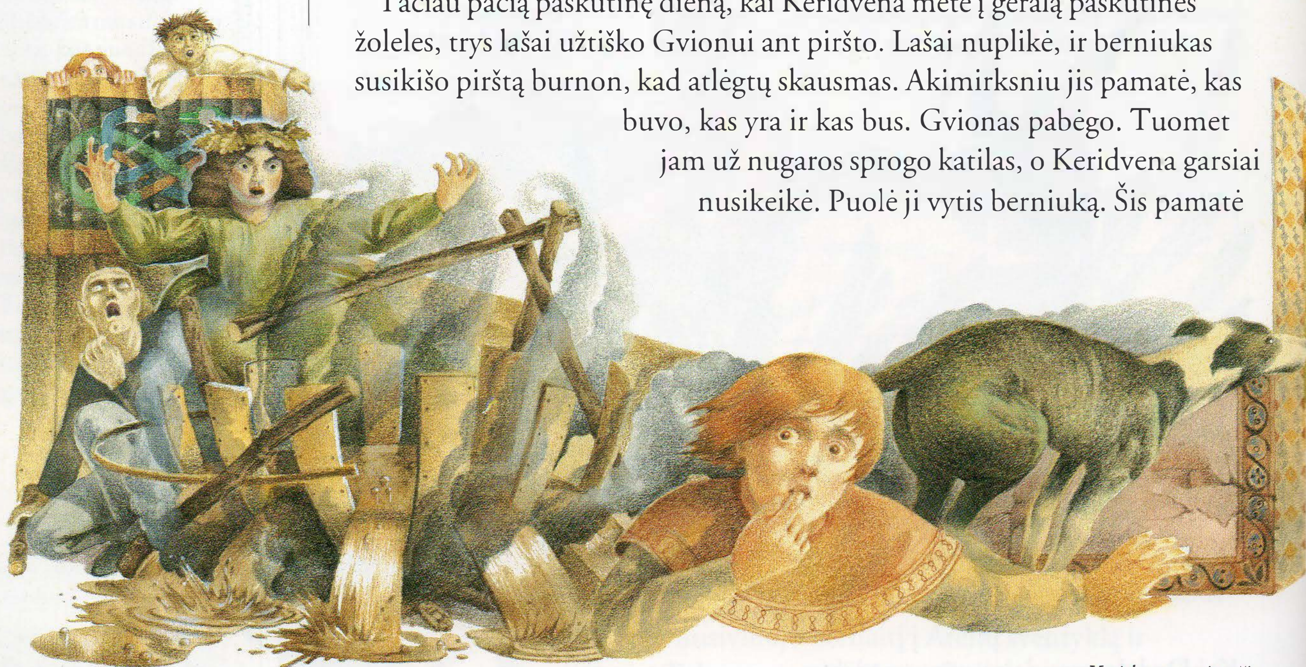
TALIESINAS

RAGANA KERIDVENA turėjo dukrą Kreivrę, gražiausią mergelę visame pasaulyje, ir sūnų Avagdų, už kurį bjauresnio nebūtum radęs. Kadangi Avagdus buvo toks atgrasus, tai Keridvena nusprendė išvirti jam katilą įkvėpimo ir išminties gėralo. Jo paragavęs, Avagdus sužinos visas ateities paslaptis, ir žmonės jį gerbs už išmintį ir neatstums dėl bjaurumo.

Sutaisė ji tą stebuklingą gėralą ir pastatė katilą ant ugnies. Gėrimas turėjo virti kiaurus metus ir vieną dieną. Baigus virti katile turėjo likti trys brangūs įkvėpimo ir išminties lašeliai.

Ugniai po katilu prižiūrėti ragana paskyrė aklą vyrą, vardu Mordas, o gėralo maišyti pristatė berniuką Gvioną. Ji pati rinko ypatingas žoleles, kurias kiekvieną dieną reikėdavo įmesti katilan.

Tačiau pačią paskutinę dieną, kai Keridvena metė į gėralą paskutines žoleles, trys lašai užtiško Gvionui ant piršto. Lašai nuplikė, ir berniukas susikišo pirštą burnon, kad atlėgtų skausmas. Akimirksniu jis pamatė, kas buvo, kas yra ir kas bus. Gvionas pabėgo. Tuomet jam už nugaros sprogo katilas, o Keridvena garsiai nusikeikė. Puolė ji vytis berniuką. Šis pamatė

Ragana Keridvena savo sūnui Avagdui verda katilą įkvėpimo ir išminties gėralo

Berniukas Gvionas nuo piršto nulaižo tris raganos gėralo lašus

Keridvena pasiverčia kurtu, kad pavytų Gvioną

ją atsivejančią ir pasivertė kiškiu, bet ragana virto kurtu ir nuskuodė iš paskos. Kiškis įšoko upėn ir tapo žuvimi, o žiežula virto ūdra ir jau buvo žuvį bepačiumpanti, bet ši virto paukščiu, o ji tada – vanagu. Paukštis nėrė

į kviečių krūvą ir virto auksiniu grūdeliu. Keridvena pasivertė juoda višta ir jį sulesė.

Devynis mėnesius ragana nešiojo Gvioną, kol pagaliau jis vėl gimė. Berniukas buvo toks gražus, kad Keridvena nesiryžo jo nužudyti, o įmetė jį jūron, suvystytą į odinį maišą.

Elfinas

Keridvena

Karalaitis Elfinas išgelbsti kūdikį ir pavadina jį Taliesinu

Kas kartą, kai Gvionas pasiverčia kokiu nors gyvūnu, kad pabėgtų nuo Keridvenos, ši tampa dar vikresniu žvėrimi ir jį vejasi

AISTETVODAS
Nacionalinis Aistetvodas yra kasmetinis Velso poezijos festivalis, per kurį pagerbiami dainių menai: poezija, muzika ir literatūra. Žodis „Eisteddfod“ reiškia „pasisėdėjimas“ ar „susibūrimas“.

Kūdikį rado karalaitis, vardu Elfinas, ir ištraukė iš vandens. Dėl vaiko nepaprasto grožio pavadino jį Taliesinu, „spinduliuojančia kakta“. Taliesinas tapo Elfino dainiumi, rūmų poetu. Kadangi jis buvo ragavęs trijų įkvėpimo ir išminties lašelių, greitai tapo geriausiu poetu visame Velse.

Tais laikais karalaičių rūmai buvo vertinami pagal jų dainius, taigi Elfinas labai didžiavosi. Tačiau jam nereikėjo girtis, jog Taliesinas puikesnis dainius už visus karaliaus Melgvino poetus. Karalius įmetė Elfiną į pilies rūsį, ir tas sėdėjo ten uždarytas, kol jo pagyros pasirodė esančios tiesa.

Taliesinas, kuris buvo dar tik vaikas, nuėjo į karaliaus Melgvino rūmus ir stovėjo prie durų, kol visi karaliaus dainiai ir dvariškiai suėjo vidun. Kai jie ėjo pro berniuką, jis kiekvienam įžūliai atkišdavo lūpas ir braukdavo per jas pirštu: „Brrm brrm..."

Paskui ir pats įžengė į rūmus. Kai karalius jo paklausė, kas jis, vaikigalis užgiedojo:

Elfino rūmų dainius aš esu,
Tėvynė mano – skliautas vasaros žvaigždžių.
Kadaise žmonės Merlinu mane vadino,
Bet greit visi karaliai pažinos Taliesiną.

Buvau ir rojuje, ir pragare buvau,
Ir laivą aš su Nojumi stačiau.
Žinau aš vardą kiekvienos žvaigždės,
Bet nieks nesužinos manos kilmės.

Keičiau pavidalus – galiu jums pasakyt,
Miriau ir kėliaus vėlei jau nesyk.
Gyvensiu žemėj lig pasaulio pabaigos,
Žmogus aš ar žuvis, jau niekas nesumos.

Į Keridvenos įsčias patekau,
Devynis mėnesius tenai kenčiau,
Tuomet buvau mažuoju Gvionu,
Tačiau dabar tapau Taliesinu.

Kol Elfinas nyksta pilies kalėjimo rūsyje, karalius Melgvinas stebi varžybas tarp savo poeto žilabarzdžio Heinino ir Taliesino

Taliesinas apstulbina rūmus savo pasakomis

Sušaukė Melgvinas dainius pasiklausyti. Be to, įsakė iš pilies rūsio atvesti sidabrinėmis grandinėmis surakintą Elfiną. Kai karalaitis buvo atvestas, Melgvinas liepė savo vyriausiam ir išmintingiausiam dainiui Heininui iškviesti Taliesiną į poezijos varžybas. Kai Heininas išsižiojo, jis nieko daugiau nesugebėjo padaryti, tik braukti pirštais per lūpas ir kaip kūdikis blerbti: „Brrm brrm!" Tas pats nutiko visiems karaliaus dainiams. O Taliesinas jiems atsakė eilėmis, pasakojančiomis apie pasaulio stebuklus ir ateitį.

Karalius Melgvinas įsitikino, kad Taliesinas iš tikrųjų geriausias poetas visame Velse. Jis tuoj pat įsakė nuimti nuo Elfino sidabrines grandines ir jį paleisti.

❖

KARALIAUS ARTŪRO DAINIUS

Tikrasis Taliesinas gyveno VI a. Legenda byloja, jog jis tapo karaliaus Artūro dvaro poetu.

ŽYGIS Į RŪMUS

VIENAS GALINGIAUSIŲ iš daugelio vudu dievų yra Gedė, mirties viešpats, dar vadinamas baronu Samedžiu. Jis tarp dievų išmintingiausias, nes jo galvoje sukaupta visų kada nors gyvenusių būtybių išmintis. Jei jis nori, gali net mirusįjį atgaivinti.

Kai Gedė iš tamsos įžengia į šviesą, jis užsideda tamsius akinius, kad apsaugotų akis. Tačiau dažnai išsiima dešinįjį stiklą sakydamas:

– Kairiąja akimi stebiu visą pasaulį, o dešiniąja saugau savo maistą, kad nė vienas vagis jo nenušvilptų.

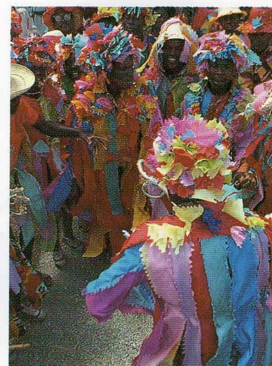
Gedės apetitas milžiniškas. Jis tikras ėdrūnas. Maistą kastuvais pila į savo srėbtuvę ir užgeria ypatingu gėralu, neskiestu romu, kuriame mirko dvidešimt vienas aštrus prieskonis. Niekas daugiau nepajėgia tos aštrybės nuryti, bet Gedei tai vieni juokai. Jis net nemirktels, jeigu deginantis skystis užtikš jam ant akių.

Kartais Gedė pasirodo kaip paskutinis valkata, bet dažniau tvarkingai apsitaisęs: su cilindru, ilgu juodu fraku ir lazdele. Kartą, kai Haitį valdė prezidentas Bornas, visas būrys žmonių apsirengė kaip Gedė – visi jie buvo vudu žyniai, kuriuose įsikūnijo paties dievo dvasia, – ir nužygiavo pro sargybinius, kurie buvo bejėgiai juos sulaikyti, paskui, įėję pro vartus, patraukė alėja aukštyn ir ėmė lazdomis belsti į rūmų duris.

Jie reikalavo pinigų, ir prezidentas jų nepašykštėjo. Kad ir koks galingas būtų žmogus, kol gyvas, net prezidentas yra bejėgis prieš mirtį ir pabaigoje turi sumokėti duoklę.

Dažnai Gedė pats sau niūniuoja dainelę, prisimindamas tą dieną, kai su savo garbintojais šoko eidamas į rūmus ir privertė prezidentą jiems sumokėti, kad tik jie išeitų.

Tėtušis Gedė – dailus vyrelis:
Frakas, cilindras juodas, lazdelė.
Tėtušis Gedė į rūmus traukia,
Stalas nukrautas namie jo laukia.

VUDU ŠOKĖJAI
Vudu dievai turi garbintojus, kurie šokdami ritualinius šokius gali įsiaudrinti iki ekstazės. Vudu religijos šaknys yra Vakarų Afrikoje, iš kur dauguma haitiečių buvo atvežti kaip vergai.

Tėtušis Gedė ir jo garbintojai, išsirengę į prezidento rūmus

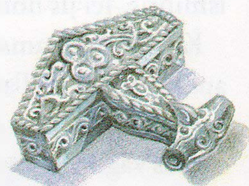

TORAS MILŽINŲ ŠALYJE

Ugniaplaukis Toras su stebuklinguoju kūju, diržu ir pirštinėmis vadelioja vežimaitį, traukiamą dviejų ožių

TORAS – GALINGIAUSIAS SKANDINAVŲ DIEVAS. Jo tėvas – Odinas, o motina – Žemė. Jis vadelioja vežimaitį, dviejų ožių traukiamą. Dievas turi tris nuostabius daiktus: diržą, kuriuo susijuosęs pasidaro dukart stipresnis, baisųjį kūjį Knežintuvą, su kuriuo triuškina savo priešus, ir geležines pirštines, kurias turi mūvėti mosuodamas kūju. Raudonbarzdis dangaus dievas Toras sergi Asgardą, dievų buveinę, ir savo garbintojų namus bei sodybas. Tačiau, kaip matyti iš pasakojimo apie Toro ir klastūno Lokio apsilankymą milžinų šalyje, net ir stiprusis Toras ne visada nugali.

Toro kūjis Knežintuvas

– Atsibodo man dykinėti Asgarde, – niurnėjo Toras. – Čia nėra su kuo jėgas išmėgina.

– Galynėtis su mano išmintimi tikrai tuščias reikalas, – atrėžė Lokis, – nes aš, be abejonės, laimėčiau!

– Raumenys geriau nei protas, – atkirto Toras, – tačiau juos reikia mankštinti. Kaip manai, ar man sektųsi milžinų šalyje?

– Yra tik vienas būdas tai sužinoti, – atsakė Lokis.

Taigi iškeliavo Toras ir Lokis į milžinų šalį ieškoti nuotykių. Pirmąjį vakarą jie apsistojo vieno valstiečio trobelėje. Šeimininkas neturėjo kuo nemirtingus dievus pavaišinti, todėl papjovė Toras savo abu ožius, tempusius vežimaitį, ir sudėjo jų mėsą į katilą. Susėdę valgyti, dievai pakvietė ir valstietį su šeimyna.

Kai kiekvienas suvalgė savo dalį, Toras patiesė prie ugnies nuluptus ožių kailius ir tarė:

– Sumeskite į odas kaulus.

Jis nepastebėjo, kad Tjalvis, valstiečio sūnus, peiliu perskėlė kulšies kaulą ir iščiulpė gardžias kaulų smegenis.

Švintant Toras atsikėlė, pasiėmė kūjį ir, iškėlęs jį virš ožių kailių, palaimino juos tarsi naujagimius. Ir šit ožiai atgijo, tačiau vienas šlubavo užpakaline koja. Apsiniaukė Toras kaip debesis ir taip suspaudė kūjį, kad net jo krumpliai pabalo.

– Kas nors už tai sumokės! – riaumojo jis.

KATILAS
Vikingai mėsą troškindavo dideliuose puoduose, arba katiluose. Šis geležinis katilas yra iš Osebergo pilkapyje (Norvegija) rasto laivo. Jis pakabintas ant trikojo, kuris būdavo pastatomas virš atviros ugnies.

◀ Jaunystės obuoliai, p. 72

– Prašau atleisti, galingasis Tore, – atsiprašinėjo valstietis. – Mano sūnus nežinodamas taip pasielgė. Pasiimk visą mūsų užgyventą turtą, bet, maldauju, pasigailėk mūsų gyvybių.

Pamatęs, kad žmogus gūžiasi iš baimės, Toras atlėgo. Kaip išpirką už sužalotą ožį jis į tarnus pasiėmė valstiečio sūnų Tjalvį ir dukterį Roskvą ir, iškeliaudamas su Lokiu, kartu išsivedė ir tuodu. Tačiau ožius paliko, kad sugytų sužalotojo koja.

Keliavo jie į rytus, kol priėjo jūrą, persikėlė per ją ir traukė toliau į milžinų šalį. Netrukus atsidūrė didelėje girioje. Jie ėjo tol, kol sutemo, tuomet susirado nakvynę milžiniškame urve su keliais ilgais koridoriais ir vienu šoniniu kambarėliu. Toras ėjo sargybą, šalia pasidėjęs savo galingąjį kūjį.

Pusiaunaktį siaubingai sudrebėjo žemė, ir visą naktį kažkas trankėsi ir dundėjo. Keliauninkai džiaugėsi išvydę ryto žarą.

Rytą, išėję iš urvo, jie pamatė garsiai knarkiantį milžiną. Taigi žemė drebėjo šiam atsigulant. Susijuosė Toras stebuklingąjį diržą, užsimovė geležines pirštines ir pasiėmė kūjį, tačiau tą akimirką milžinas atsibudo.

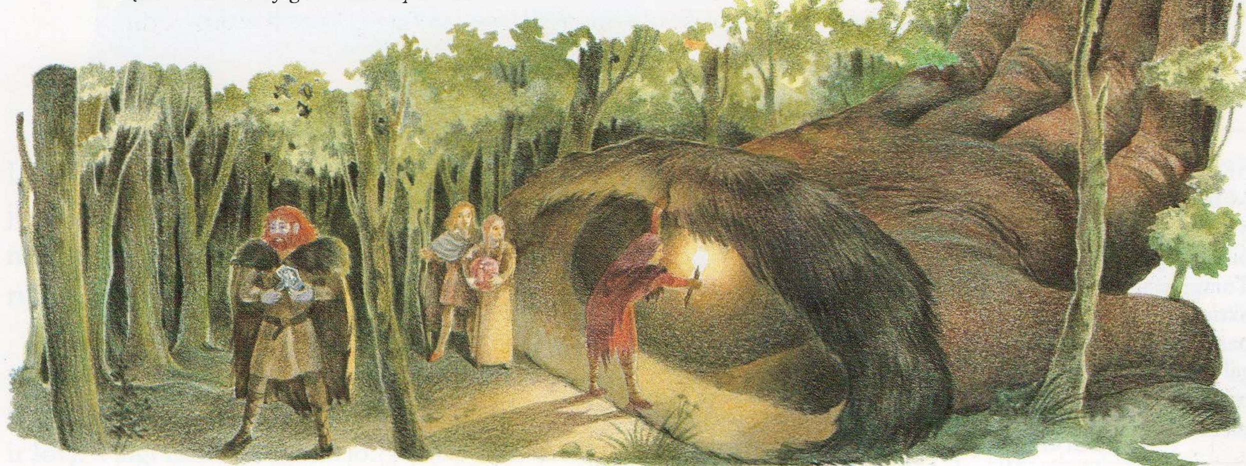
– Aš vardu Skriumis, – tarė milžinas, – o tu tikriausiai Toras iš Asgardo. Ką ten veikei mano pirštinėje?

Tuomet Toras pamatė, kad urvas, kuriame jie nakvojo, iš tikrųjų yra Skriumio pirštinė, o šoninis kambarėlis – pirštinės nykštys.

– Atrodo, keliaujame į tą pačią pusę, – tarė milžinas, – man patinka draugija, tai kodėl gi mums nekeliavus kartu? Jeigu savo krepšyje nešiu jūsų maistą, tai spėsite su mano dideliais žingsniais.

TORAS
Ši bronzinė Toro, laikančio savo barzdą (kuri virto kūju), statulėlė rasta Islandijoje. Ją padarė vikingai apie 1000 m. Toras – skandinavų griausmo dievas.

Girioje Toras ir jo palydovai randa saugią nakvynės vietą, nesuvokdami, jog tai milžino pirštinė

TORO KŪJIS
Knežintuvas, stebuklingas Toro kūjis, yra pagrindinis dievo ginklas. Kūjo formos talismanai neša sėkmę. Šis sidabro dirbinys rastas Danijoje.

Tą vakarą Skriumis įsitaisė po dideliu ąžuolu. Jis nusviedė krepšį Torui ir išsitiesė po medžiu.

Čiupo Toras ryšulį, tačiau, kad ir kaip stengėsi, nevaliojo nė vieno mazgo atrišti. Persiuto griausmavaldis, nes buvo išalkęs ir pavargęs, stvėrė savo kūjį Knežintuvą ir vožė miegančiam milžinui tiesiai į kaktą.

Pabudo Skriumis ir klausia:

– Kas tai? Ar lapas man ant kaktos užkrito?

Jis apsisuko ant kito šono ir vėl užmigo. Taigi Torui, Lokiui, Tjalviui ir Roskvai teko atsigulti be vakarienės, tačiau užmigti jie vis tiek negalėjo, nes Skriumis taip knarkė, kad net giria drebėjo.

Vidurnaktį Toras vėl čiupo savo kūjį ir smarkiai užsimojo. Šįkart kūjis sulindo milžinui į galvą. Bet Skriumis tik sumurmėjo:

– Tikriausiai gilė pataikė man į kaktą, – ir vėl nugrimzdo miegan.

„Tikriausiai gilė pataikė man į kaktą", – sumurma pro miegus milžinas Skriumis, kai Toras trenkia jam kūju.

Prieš auštant Toras nusprendė, kad trečiu smūgiu tikrai atsikratys milžino, taigi iš visų jėgų trenkė Skriumiui – kūjis visas iki koto sulindo į kaktą. Tačiau milžinas tik atsisėdo ir tarė:

– Tikriausiai paukštis šapelį iš medžio ant manęs numetė. Ką gi, vis tiek jau metas keltis. Jau netoli ir Utgardo milžinų pilis. Ten sutiksite tikrų milžinų, o ne tokių neūžaugų kaip aš. Tačiau būkit atsargūs – elkitės pagarbiai, o dar geriau apsisukite ir keliaukite iš kur atėję!

Nurodė Skriumis jiems kelią į Utgardą ir, persimetęs per petį krepšį, nuėjo savo keliais.

❖

SKRIUMIS
Milžino Skriumio pravardė – „Dičkis", nes jis buvo be galo didelis. Kai Toras mėgino kūju trenkti Skriumiui kakton, milžinas pamanė, kad jam ant galvos nukrito lapas, paskui gilė, o galiausiai medžio šakelė.

Toras ir jo palydovai džiaugėsi, pagaliau atsisveikinę su milžinu, ir nekreipė dėmesio į jo perspėjimą.

– Per toli nuėjome, kad grįžtume atgal, – pareiškė griausmavaldis.

Greitai keliauninkai pasiekė Utgardą, tačiau vartai buvo užkelti. Toras iš visų jėgų mėgino juos atkelti, bet niekaip nevaliojo. Tuomet rangydamiesi jie šiaip ne taip prasisprаudė pro virbus ir pakliuvo į kiemą.

Keliauninkai sugužėjo į didžiulę menę, kurioje buvo pilna milžinų. Šie sužiuro į juos paniekinamai. Visų jų viršiausias, Utgardas Lokis, taip išsiviepė, kad visus jo dantis galėjai suskaičiuoti.

– Negali būti, kad šis gležnutis vyrukas – žymusis Toras! Bet gal jis stipresnis, nei atrodo. Kad ir kas būtum, – kalbėjo milžinas, – jei nori čia pasilikti, turi mus linksminti rodydamas savo galią ar miklumą.

Lokis, ėjęs vorelės gale, suinkštė:

– Esu toks alkanas, jog galiu lažintis, kad už bet kurį milžiną daugiau suvalgysiu.

Rungtis su Lokiu buvo išrinktas milžinas, vardu Logis. Netrukus buvo atneštas didžiulis lovys ir pastatytas tarp jų ant grindų. Jame riogsojo milžiniškas kalnas mėsos. Lokis puolė valgyti iš vieno galo, o Logis iš kito.

VIKINGŲ PIRKLYS
Iki XI a. pradžios dauguma vikingų tapo krikščionimis, bet skandinavų dievai nebuvo pamiršti. Šis pirklys yra pasikabinęs krikščionių kryžių ir skandinavų kūjį.

Logis ir Lokis puola ryti mėsą valgymo varžybose

Tarp dievų ir žmonių

Lokis garsėjo neregėtu apetitu, ir dabar jis šveitė kaip pašėlęs, nes vakar vakare negavo vakarienės, o šįryt pusryčių. Jis rijo mėsą nekramtydamas.

Varžovai susitiko ties pačiu lovio viduriu – lygiosios. Bet Lokis suvalgė tik mėsą, o milžinas prarijo ir kaulus, ir lovį. Taigi Lokis pralaimėjo.

Milžinas Hugis lekia taip greitai, kad grįždamas sutinka Tjavį pusiaukelėje

Dabar atėjo Tjalvio eilė. Šis pasakė, kad su bet kuo eitų lenkčių, nes esąs vikrus kaip voverė ir greitas kaip kurtas. Taigi buvo paruoštas takelis, o Tjalvio varžovu išrinktas milžinas, vardu Hugis. Iš pradžių Tjalvis lėkė kaip vėjas, tačiau Hugis skuodė dar greičiau: jis nubėgo numatytą kelio atkarpą, apsisuko ir grįždamas pusiaukelėje sutiko Tjalvį. Taigi ir Tjalvis pralošė varžybas.

Atėjo eilė Torui.

– Gal surenkime gėrimo rungtynes? – pasiūlė Toras, nes buvo ne mažiau ištroškęs nei Lokis išalkęs.

Atnešė milžinai didžiulį geriamąjį ragą ir padavė Torui.

– Geras gėrovas šį ragą išgeria vienu mauku, – aiškino Utgardas Lokis, – bet daugelis mūsiškių išgeria per du kartus. Nė vienas dar nebuvo toks silpnablauzdis, kad prireiktų trijų gurkšnių.

GERIAMASIS RAGAS
Puotose vikingai maukdavo midų, svaigųjį gėrimą, pagamintą iš fermentuoto medaus ir vandens. Jie gerdavo iš ragų, padirbintų iš nugludintų jaučio ragų ar metalo. Kai geriamasis ragas pilnas, jo neįmanoma pastatyti, todėl gėrovas ragą turėdavo išgerti vienu mauku. Geriamasis ragas viršuje – kopija rago, rasto Danijoje, Jutlandijoje. Figūras ant rago iškalė meistrai.

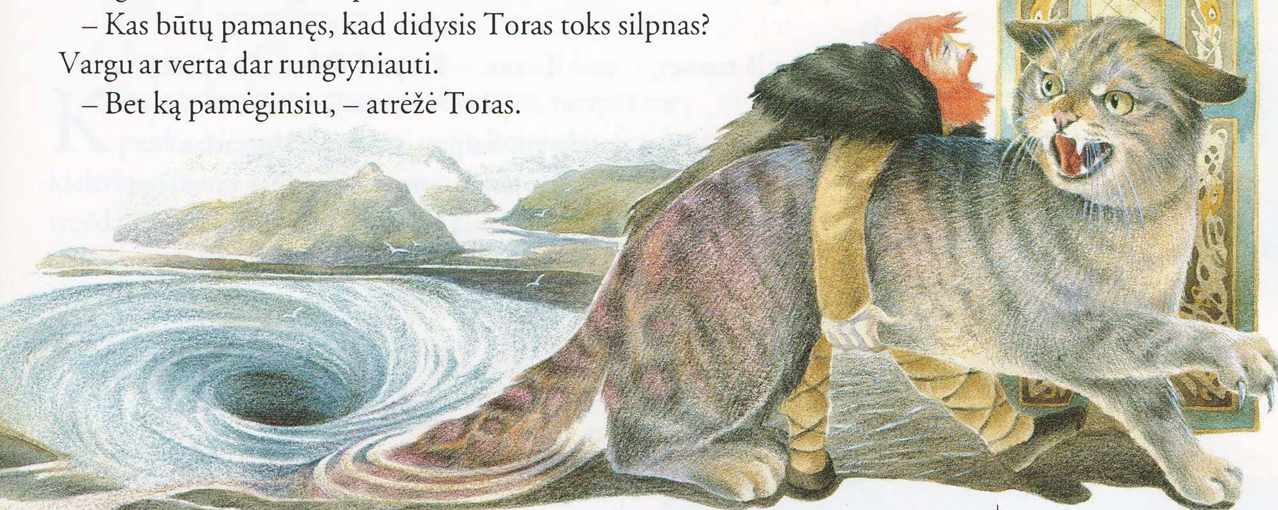
Kad ir kiek Toras maukia, niekaip neištuština geriamojo rago

Torui ragas neatrodė itin didelis, tad ėmėsi siurbti dideliais gurkšniais. Tačiau kai netekęs kvapo sustojo, gėrimo rage ne ką tebuvo sumažėję. Jis vėl truktelėjo, tačiau gėrimo vėl menkai sumažėjo. Toras pamėgino trečią kartą. Jis tol gėrė, kol jau manė sprogsiąs, bet kai visas apsiputojęs, pritrūkęs kvapo sustojo, ragas vis dar nebuvo tuščias.

Utgardas Lokis nusišaipė:

– Kas būtų pamanęs, kad didysis Toras toks silpnas? Vargu ar verta dar rungtyniauti.

– Bet ką pamėginsiu, – atrėžė Toras.

Toras iš visų jėgų mėgina nuo žemės pakelti pilką katę

– Yra toks paprastas žaidimas, kurį žaidžia mūsų vaikiukai, – pasakė Utgardas Lokis. – Iš tiesų, visai paprastutis. Reikia tik pakelti nuo žemės tą pilką katę. Tikrai to nesiūlyčiau tokiam pagarsėjusiam stipruoliui, bet kad neatrodai toks, kaip žmonės sako.

Toras priėjo prie katės, apglėbė ją rankomis per pilvą ir trūktelėjo. Paskui trūktelėjo dar kartą ir dar kartą iš visų jėgų, tačiau katė rietė nugarą vis aukščiau ir aukščiau, kol galiausiai išsekęs griausmavaldis kilstelėjo nuo žemės vieną katės leteną. Bet tai buvo viskas, ką jis valiojo padaryti.

– Nesisielok, – kuo švelniausiu balsu tarė Utgardas Lokis. – Šiaip ar taip, tai gana didelė katė.

Toras tik sužaibavo akimis:

– Jei manai, kad esu toks nupiepėlis, kodėl gi nė vienas jūsiškis nepersiima su manimi? – suriaumojo jis.

– Negali gi tikėtis, kad save gerbiantis milžinas eis imčių su tuo, kuris net katės nevalioja pakelti, – atkirto Utgardas Lokis. – Bet jeigu nori, gali pasigalynėti su mano senute aukle Ele.

Į menę įkūprino išdžiūvusi senė ir išsiskėtė imtynininko poza. Čiupo ją Toras ir pamėgino parversti ant žemės, tačiau, kad ir kaip stengėsi ir stenėjo, nepajėgė jos pajudinti. Tada su netikėta jėga senė parklupdė Torą ant vieno kelio.

Utgardas Lokis sušuko:

– Liaukitės galynėtis! Nėra prasmės tęsti kovą. Pripažįstu, Toras ir jo palydovai stengėsi kaip įmanydami.

❖

VIKINGŲ VARŽYBOS

Vikingai pašėlusiai mėgo varžytis ir žaisti įvairius žaidimus. Skandinavų mituose, kaip ir šiame, atsispindi jų kovinga prigimtis.

Senė parklupdo Torą ant vieno kelio

Žemėje aplink Utgardo pilį liko Toro kūjo smūgių žymės

Kitą rytą Utgardas Lokis palydėjo Torą ir jo draugus iki kelio į Asgardą.

– Pasišaipėte iš manęs, – tarė Toras. – Kaip aš dabar dievams į akis pažiūrėsiu?

– Aš tau pasakysiu kaip, – atsiliepė Utgardas Lokis. – Mes, milžinai, girdėjome apie tavo jėgą bei miklumą ir, tiesą sakant, nenorėjome su tavimi varžytis. Todėl aš pats, pasivadinęs Skriumio vardu, kuris reiškia „Dičkis“, pasitikau jus miške. Jei pažvelgsite į mano pilies pusę, pamatysite tris didžiulius slėnius. Tai tavo kūjo smūgių žymės. Manei, kad tvoji man, bet aš tave apmulkinau. Tas pats nutiko ir per varžybas. Lokio varžovė buvo viską savo kelyje ryjanti Ugnis. Tjalvis ėjo lenkčių su Mintimi, už kurią nėra nieko greitesnio. O tu, Torai, gerdamas iš rago nepastebėjai, kad kitas jo galas įmerktas į jūrą. Niekas negali išgerti visos jūros, tačiau tau truktelėjus ji nuseko. Nuo šiol dukart per dieną tavo didvyriškų gurkšnių atminimui jūra nuseks ir vėl patvins. Apie katę tiek pasakysiu: kad pakėlei vieną jos leteną, buvo dar didesnis žygdarbis, nes katė – tai visą žemę juosianti Midgardo gyvatė. O per imtynes pamatėme tavo tikrąją jėgą, nes senutė Elė – tai Senatvė, ir dar nebuvo tokio, kuris ją įveiktų.

Išgirdęs, kaip buvo apgautas, Toras įširdo ir siekė savo kūjo, kad pamokytų Utgardą Lokį, bet milžinas jau buvo dingęs iš akių. Persiutęs Toras pasišovė su žeme sulyginti milžinų pilį, bet jam prieš akis plytėjo tik žali laukai ir pilkas dangus.

Taigi Toras ir jo palydovai grįžo į Asgardą.

– Gudrumas visada įveikia jėgą, – išdrožė Lokis.

– Pasakyk tai mano kūjui, – burbtelėjo Toras.

GILUS TARPEKLIS
Plyšiai ir įskilimai būdingi Islandijos gamtovaizdžiui. Visgi jie tikriausiai atsirado ne dėl galingų Toro kūjo smūgių, bet dėl giliai po žeme kunkuliuojančių vulkanų.

Baldro mirtis, p. 162 ➤

KUCHULINAS

KONHOVARAS, OLSTERIO KARALIUS, turėjo šimtą penkiasdešimt patarnaujančių berniukų. Štai kaip jis leisdavo kiekvieną dieną: trečdalį dienos žiūrėdavo, kaip berniukai žaidžia, kitą trečdalį žaisdavo žaidimą, panašų į šaškes, o likusį trečdalį gerdavo, kol užmigdavo.

Karalius Konhovaras

Tinginys karalius Konhovaras dienas leidžia žaisdamas, žiūrėdamas į besikaunančius berniukus ir gerdamas

Mažasis Kuchulinas maldauja motiną, kad leistų eiti ir kautis su vyresniais berniukais

Berniukai iš jo juokiasi ir svaido į jį ietis, bet Kuchulinas atmuša jas savo žaisliniu skydeliu

Konhovaro sūnėnas Kuchulinas maldavo motiną, kad leistų jam prisidėti prie berniukų.

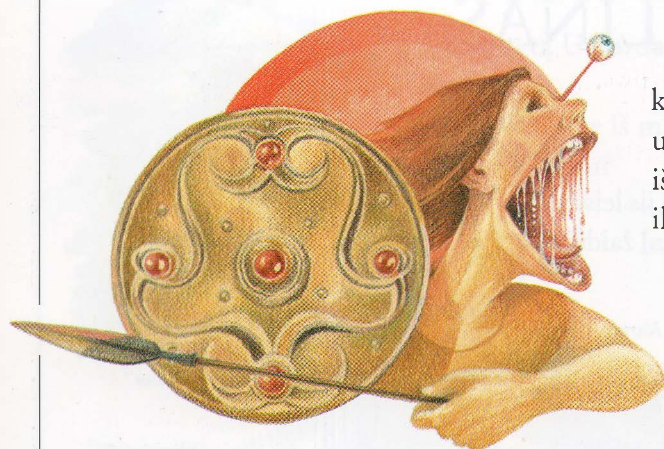
– Tu dar per mažas, – prieštaravo ji, nes jam tebuvo vos šešeri. – Palūkėk truputį.

Bet Kuchulinas nelaukė. Pasiėmęs lazdą, sviedinį, žaislinius ietį ir skydą, jis iškeliavo. Eidamas sviesdavo ietį ir bėgdavo pirmyn, kad suspėtų pagauti, kol ši dar nenukrito žemėn.

Kai vaikas atkeliavo į žaidynių lauką, berniukai iš jo juokėsi ir liepė eiti šalin. Jie mėtė į jį ietis, bet Kuchulinas atmušė jas savo žaisliniu skydeliu.

OLSTERIO CIKLAS
Kuchulinas yra Olsterio ciklo mitų, priskiriamų VII a., herojus.

Įtūžęs, kad berniukai iš jo šaiposi, Kuchulinas pirmą kartą gyvenime pasiduoda kautynių įniršiui, kuris dailų bernaitį paverčia siaubą keliančia baidykle

Kai bernaičiai puolė mažametį, jį pirmą kartą pagavo kautynių įniršis. Atrodė, kad jo plaukai dega. Viena akis užsimerkė ir sulindo į akiduobę, kita užsiplieskė ir išsprogo. Kai jis suurzgė, jo veidas persikreipė nuo ausies iki ausies. Jis taip plačiai išsižiojo, jog pro jo gerklę buvo galima kiaurai matyti. Už jo galvos tviskėjo raudona šviesa. Kuchulinas vijosi berniukus iki pat tos vietos, kur žaidė karalius. Konhovaras priėmė bernaitį tarnauti, nes šis buvo karaliaus sesers vaikas. Kai kas sako, kad jo tėvas buvo Lugas, visų menų meistras, dieviškųjų Tuaha de Dananų, Airijos pirmųjų valdovų, valdovas.

Kuchulinas atliko daugybę didžių žygdarbių ir išgarsėjo kaip Olsterio Skalikas. Jis išaugo į dailų jaunikaitį – jo grožis dingdavo tik tada, kai jį pagaudavo kautynių įniršis. Jo plaukai prie šaknų buvo rudi, per vidurį kraujo raudonio, o galiukai auksiniai. Karalius Kohovaras, matydamas, kokiu šauniu jaunikaičiu tapo jo sūnėnas, pasiuntė devynis vyrus į Airijos provincijas surasti jam nuotakos. Tačiau jie grįžo, nė vienas neradęs tinkamos Kuchulinui mergelės. Taigi pats Kuchulinas, pasidabinęs gražiausiais rūbais: baltais lininiais marškiniais, tamsiai raudona tunika ir įsisegęs dailaus aukso sagę, – išsirengė pirštis Emerai, Forgalio Manacho Gudriojo dukrai. Visoje Airijoje nebuvo žavesnės mergaitės už Emerą. Ji koketavo su jaunuoju kariu ir nenusileido jam protingumu. Pasižadėjo jiedu vienas kitam.

Forgaliui Manachui nepatiko, kad jo duktė atiteks paprastam kariui, ypač tokiam, kuris dėl savo siaubą keliančio kautynių įniršio garsėjo kaip

GALIOS ŽENKLAS
Tokius cilindrinius papuošalus, antkaklius, ant kaklo nešiojo turtingi vyrai ir moterys. Auksinius antkaklius, tokius kaip šis, turėjo tik galingiausieji. Kario antkaklis ne tik reiškė jo rangą, bet ir turėjo atnešti jam sėkmę mūšyje.

Kuchulinas ir Emera prieš jos tėvo Forgalio Gudriojo valią pasižada vienas kitą mylėti

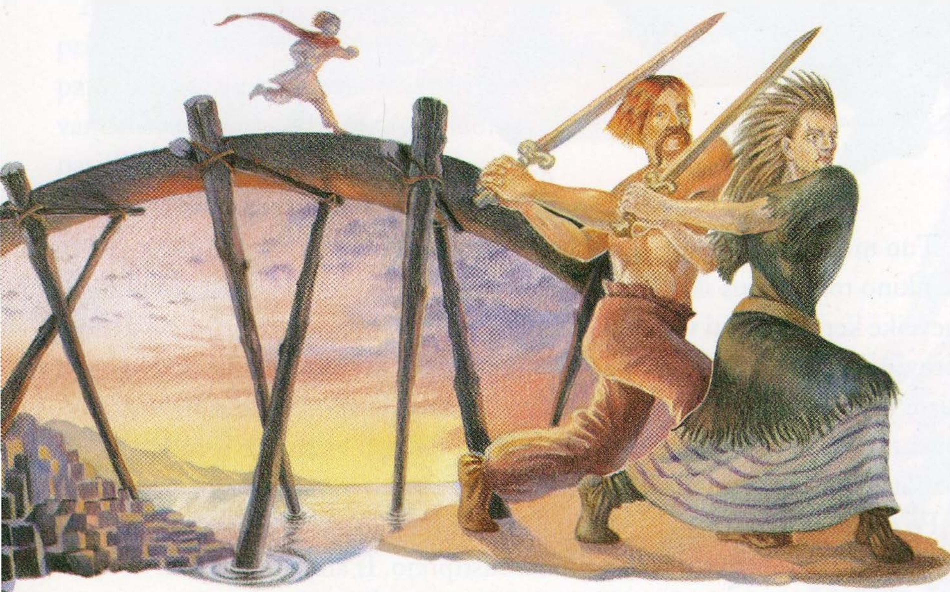
Persisukėlis. Forgalis ne be reikalo buvo vadinamas Gudriuoju. Jis nuėjo pas karalių Konhovarą ir gyrė galingąjį Kuchuliną už jo didį meistriškumą karo mene.

– Bet, – tarė jis, – jis niekuomet neatskleis visos savo galios, jei nesimokys pas Skatachą, škotų moterį karę.

Forgalis žinojo, kad nė vienas vyras, tapęs jos mokiniu, neišgyveno, nes ji buvo smarkiausia iš kada nors gyvenusių karių.

Vos tik Kuchulinas išgirdo šį pasiūlymą, leidosi ieškoti Skatachos. Ji gyveno saloje, ir vienintelis kelias į tą salą vedė per aukštą tiltą, kuris, vos tik užkėlus ant jo koją, imdavo šokinėti kaip išgąsdintas žirgas. Kuchulinas liuoktelėjo kaip lašiša ant tilto vidurio ir nuo jo nušoko, šiam dar nespėjus nutrenkti jo vandenin.

Skatacha priėmė jį į savo mokinius ir mokė visų karo menų. Ji mokė didžiavyrį, kaip kirsti kardo ašmenimis ir prisidengti skydu, mokė katės

Kuchulinas liuokteli kaip lašiša per stebuklingą tiltą ir tampa Skatachos, neįveikiamos moters karės, mokiniu

miklumo ir karžygio klyksmo, smūgio, kuris apsvaigina, ir kirčio, kuris amžinai užmigdo. Vienintelį iš visų savo mokinių ji mokė Kuchuliną žaibiškai sviesti ietį, kad jos nė vienas priešas neatlaikytų.

Paskui paliko narsuolis Skatachą ir nudardėjo savo vežimaičiu į Forgalio tvirtovę. Užrėmė Forgalis vartus, bet Kuchulinas peršoko per sienas. Mėgindamas pabėgti nuo didžiavyrio įsiūčio, Forgalis nukrito ir užsimušė, o Kuchulinas paėmė žaviąją Emerą į žmonas.

AKMENS KARYS
Šis akmeninis airių kario, galbūt vado ar dievo, biustas yra iš Tandaragio (Armos grafystė šiaurės Airijoje). Jis 60 cm aukščio ir priskiriamas I a. Gumbai ant kario šalmo gali būti ragų likučiai.

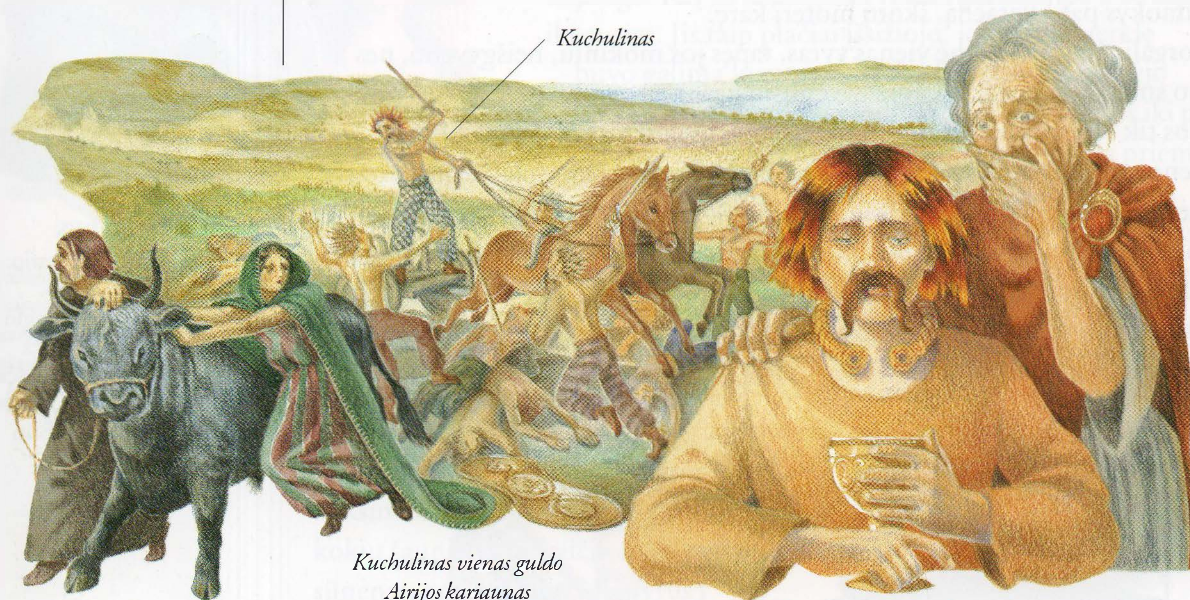

PUOŠNŪS ŽIRGAI
Airių kariai į kautynes jodavo gražiai padabintuose, žirgų traukiamuose vežimuose. Šie bronziniai apsodai, inkrustuoti raudonu emaliu, puošė žirgo pakinktus.

Tais laikais airiai buvo puikūs kariai ir puldavo kautis vos gavę kokią dingstį. Taip jau nutiko, kad Airijos kariaunos patraukė į kautynes, kai Konachto karalius Aililis ir karalienė Meva mėgino pavogti nuostabų Olsterio jautį.

Kuchulinas

Kuchulinas vienas guldo Airijos kariaunas

Karalius Aililis ir karalienė Meva vagia nuostabųjį Olsterio jautį

Kuchulino motina mato, kaip sūnaus vynas virsta krauju, ir supranta, kad jis yra pasmerktas

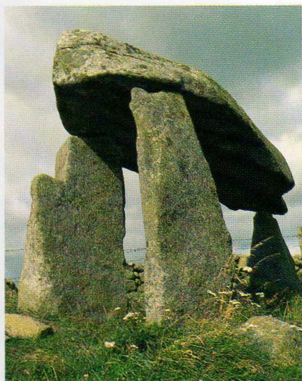
Tuo metu Olsterio vyrai buvo prakeikti – juos buvo apleidusios jėgos ir kankino toks baisus skausmas, kad jie visai negalėjo kautis. Tik Kuchulino neveikė kerai. Vienui vienas jis sulaikė prie brastos Konachto ir kitų Airijos provincijų kariaunas. Pirmiausia jis iškvietė į dvikovą geriausius karžygius ir visus juos išguldė. Tuomet sėdo į savo vežimaitį ir puolė kariuomenes. Jis pražudė tiek daug vyrų, kad tos dienos mūšis tapo vienomis iš trejų baisiausių Airijos žudynių.

Po didžių Kuchulino žygdarbių priešiškumas tarp Olsterio vyrų ir kitų Airijos provincijų neišnyko, o tik dar sustiprėjo. Ir atėjo diena, kai Kuchulinas vėl rengėsi su jais kautis. Jis nuėjo atsisveikinti su motina, ir ši pavaišino jį vynu. Bet kai sūnus pakėlė kaušą prie lūpų, ten buvo kraujas. Triskart motina plovė puodelį ir pylė į jį vyną, ir triskart vynas virto krauju.

– Nusisuko nuo manęs laimė, – tarė Kuchulinas. – Aš negrįšiu gyvas.

Motina prašė, kad sūnus tądien pasiliktų su ja, kol grįš jo laimė, bet jis nesutiko:

– Aš niekuomet neatsisakiau kautis ir niekada neatsisakysiu. Garbingas vardas svarbiau nei ilgas gyvenimas.

STOVINTYS AKMENYS
Legani dolmenai (akmens stalas) Dauno grafystėje, šiaurės Airijoje, galėjo būti senovinis kapas. Mirštantis Kuchulinas tikriausiai prisirišo prie panašių akmenų.

Traukdamas į kautynes, Kuchulinas pamatė mergelę balta oda ir raudonais plaukais, vieną iš fėjų, Sidę, raudančią prie brastos. Ji skalbė ir skalbė ryšulį sukruvintų drabužių. Druidas Katbadas, jojantis kartu, tarė:

– Tai tavo rūbus ji skalbia ir verkia, nes žino, kad eini mirti.

Tačiau Kuchulinas traukė toliau. Lėkdamas savo vežimaičiu, karžygys šimtais klojo Airijos karius. Vyrai krito kaip lapai nuo medžių. Greitai visa lyguma nuo kraujo nusidažė raudonai. Bet pagaliau Lugidas, Kurojo sūnus, persmeigė ietimi Kuchulinui pilvą, ir šis suprato, jog gavo mirtiną dūrį.

Didžiavyris paprašė, kad jam leistų nueiti prie ežero ir atsigerti vandens, ir Lugidas patenkino jo norą. Kuchulinas nuėjo prie vandens, atsigėrė ir nusiprausė. Tuomet grįžo pasitikti mirties.

Viduryje kautynių lauko stūksojo milžiniškas akmuo. Kuchulinas diržu prisirišo prie to akmens, kad mirtų stovėdamas. Jis tol kovėsi, kol ant jo peties nutūpė varna, karo deivės Moriganos paukštis, o gal net pati deivė, ir tada Lugidas smogė mirtiną smūgį.

Taip išleido dvasią galingasis Kuchulinas, Olsterio Skalikas.

Jodamas su druidu Katbadu į kautynes, Kuchulinas pamato raudančią fėją, skalbiančią kruvinus drabužius

Pasiryžęs mirti stačiomis kaip karžygys, Kuchulinas prisiriša prie akmens. Tačiau kai apie jo bejėgį kūną ima sukiotis varna, jo priešas Lugidas pasirengia smogti

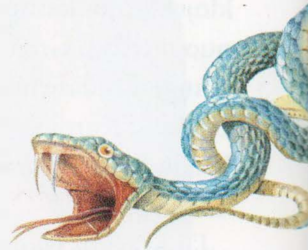
HERAKLIO ŽYGDARBIAI

HERA
Dzeuso žmona Hera buvo galingiausia graikų deivė, santuokinės meilės globėja. Būdama pavydi iš prigimties, ji keršijo daugeliui Dzeuso mylimųjų.

DIDYSIS DZEUSAS, dievų valdovas, turėjo daug meilės nuotykių su mirtingomis moterimis, tuo skaudindamas savo žmoną, deivę Herą. Iš šių meilės ryšių gimę vaikai buvo pusdieviai, ir tarp jų nebuvo šaunesnio nei Heraklis, nes jis buvo pagimdytas žmonėms ir dievams ginti.

Sugulė Dzeusas su Alkmene, Heraklio motina, pasivertęs jos vyru Amfitrionu, kuris buvo išvykęs karan. Įsakė dievas laikui sulėtėti, kad viena naktis prailgtų lig trijų. Kai kitą rytą grįžo Amfitrionas, Alkmenė buvo tokia pavargusi, jog jo net nepasitiko, – ji jau nešiojo Dzeuso kūdikį.

Po devynių mėnesių Dzeusas gyrėsi Olimpe, kad jam tuoj gimsiąs sūnus didvyris.

– Jo vardas bus Heraklis, ir jis valdys kilniuosius Persėjo rūmus.

Hera įtūžo, tuo labiau kad „Heraklis“ reiškia „Heros šlovė“. Nuėjusi pas Dzeusą, ji paklausė:

– Ar tu prisieki, kad šiandien Persėjo rūmams gimęs kūdikis bus Mikėnų karalius?

– Prisiekiu, – tarė Dzeusas.

Hera tuoj pat nuskubėjo į Mikėnus ir pagreitino Euristėjo, Heraklio pusbrolio, gimimą. Po to nuėjo ir atsisėdo prie Alkmenės miegamojo durų. Užkerėjo ją, kad nepagimdytų iki kitos dienos ryto. Dzeusas negalėjo sulaužyti savo žodžio, todėl vietoje Heraklio karaliumi tapo Euristėjas. Tačiau Hera sutiko, kad jeigu Heraklis atliks dvylika žygdarbių, kuriuos lieps padaryti Euristėjas, jis taps dievu. Alkmenė taip išsigando, atsidūrusi Dzeuso ir Heros kivirčų sūkuryje, jog paliko kūdikį prie Tėbų miesto sienų.

Pamatęs, kas atsitiko, Dzeusas paprašė deivės Atėnės, kad ši pro šalį pravestų Herą.

– Tik pažvelk į šį stiprų kūdikį! – sušuko Atėnė. – Gal jo motina išsikraustė iš proto, kad jį paliko. Tu žindai, Hera, duok jam atsigerti.

Taigi apgauta Hera, davusi vaikui pažįsti iš savo krūties, išgelbėjo Herakliui gyvybę. Vėliau Atėnė grąžino kūdikį Alkmenei.

– Gerai jį saugok, – liepė ji.

Bijodama Heros pykčio, Alkmenė palieka mažąjį Heraklį už miesto sienų

Po metų Hera vėl pamėgino sujaukti Dzeuso planus. Ji pasiuntė dvi siaubingas gyvates, raibuliuojančiais mėlynais žvynais ir ugnimi žybsinčiomis akimis, kad suleistų savo nuodingus geluonis miegančiam kūdikiui. Rytą Alkmenė rado Heraklį sėdintį ir krykštaujantį iš pasitenkinimo, o abipus lopšio karojo negyvos angys. Jis užmušė jas plikomis rankytėmis.

Mažasis Heraklis nuodingas angis pasmaugia plikomis rankomis

Tai buvo tik vienas iš daugelio stulbinančių Heraklio žygdarbių vaikystėje. Augo jis aukštas ir tiesus, ne pagal metus tvirtas, su akyse liepsnojančia drąsa. Jaunuolis mėgo klajoti žvaigždėtomis naktimis, jis mokėsi ne tik kautis, bet ir mąstyti. Heraklis puikiai valdė ir lanką, ir ietį, tačiau jo mėgstamiausias ginklas buvo kuoka, kurią išsidrožė iš laukinio alyvmedžio.

Pagaliau atėjo laikas Herakliui imtis dvylikos žygdarbių, kuriuos atlikęs taptų nemirtingas. Pirmoji Euristėjo skirta užduotis turėjo būti ir paskutinė, nes jis liepė savo pusbroliui nužudyti Nemėjos liūtą, siaubą keliantį žvėrį, kurio stora oda buvo nesužeidžiama.

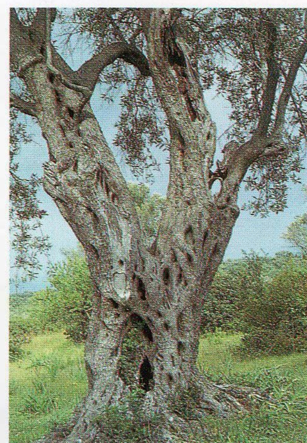
Atvykęs į Nemėją, Heraklis nerado nė vieno žmogaus, kuris jam pasakytų, kur yra liūtas, nes žvėris visus surijo savo kelyje. Taigi jaunuolis jo ieškojo po visą šalį ir galiausiai rado jo urvą. Čia jis palaukė, kol grobuonis grįžo iš medžioklės aptaškytais aukų krauju karčiais.

Įtempė Heraklis lanką, tačiau visos strėlės nuo žvėries atšoko. Kirto jam didvyris kardu, tačiau šis atsimušė liūto nesužeisdamas. Tada nusekė Heraklis paskui baisūną į urvą, stvėrė jį glėbin ir užsmaugė negyvai.

Kai Heraklis, apsisiautęs kaip šarvais liūto kailiu, grįžo į Tėbus, karalius Euristėjas iš baimės vos nenualpo.

– Kitą kartą, – išlemeno jis, – pasiųsk man tik žinią, kad atlikai užduotį. Nėra jokio reikalo pačiam rodytis.

Nes Euristėjas bijojo, kad jo pusbrolis su Tėbų karaliumi gali pasielgti taip pat kaip su Nemėjos liūtu.

ALYVMEDIS KORFU SALOJE

Heraklis (romėnai jį vadino Herkuliu) savo mėgstamiausią medinę kuoką išsidrožė iš alyvmedžio. Šis visžalis, senovėje labai vertintas medis puikiai auga Viduržemio jūros šalyse.

Heraklis grumiasi su Nemėjos liūtu, iš lėto jį smaugdamas

❖

PUSDIEVIAI

Daugelis graikų mitologijos veikėjų, tokie kaip Heraklis, Persėjas, Tesėjas ir Achilas, buvo pusdieviai, t. y. pusiau dievai, pusiau mirtingieji. Kiekvienas turėjo ypatingą galią. Heraklis pasižymėjo antžmogiška jėga.

Keletas Heraklio žygdarbių buvo panašūs: Euristėjas jį siuntė kautis su kokia nors pabaisa, ir jis jėga ar apgaule ją nugalabydavo ar pagaudavo. Jo antroji užduotis buvo nudėti daugiagalvę hidrą, šlykščią baidyklę, kurios vien kvapas buvo mirtinas. Kas kartą, kai Heraklis nukirsdavo jai vieną galvą, išaugdavo nauja. Bet galiausiai jis ją įveikė.

Dar Heraklis grūmėsi su Kerinėjos stirna, Erimanto šernu, Stimfalo paukščiais, Kretos jaučiu, Diomedo kumelėmis ir Geriono karvėmis. Taip pat jis turėjo pavogti auksinę amazonių karalienės Hipolitės juostą, kurią Euristėjas norėjo padovanoti savo dukrai Admetei.

Erimanto šernas

Stimfalo paukščiai

Kretos jautis

Geriono karvės

Hidra

Kerinėjos stirna

Amazonių karalienė Hipolitė

Diomedo kumelės

❖

AMAZONIŲ KARALIENĖ

Amazonės buvo karingos moterys, kurios savo karalystėje gyveno be vyrų. Jų karalienė Hipolitė juosėjo stebuklingą juostą, kurią Heraklis turėjo pavogti.

Visas šias užduotis Heraklis atliko. Tačiau likusios trys buvo kitokios.

– Aišku, kad jis gali medžioti ir kautis, – postringavo Euristėjas, – bet pažiūrėkim, kaip jam sekasi sunkūs darbai.

Ir pasiuntė Heraklį išmėžti Augėjo tvartų. Euristėjas ir jo dvariškiai vien tik apie tai pagalvoję leipo juokais, nes Augėjo tvartai nė vieno kartelio nebuvo valyti. Galvijų ir arklių mėšlo prisikaupė tokios didelės krūvos, kad per jas beveik nesimatė pastatų.

– Po metų ar dvejų mėžimo jis nebegalės žiūrėti į mane iš aukšto, nosį užrietęs, – juokėsi Euristėjas, – net jeigu jis ir dievo sūnus. Jis iš viso nebenorės nosies turėti!

Tačiau Heraklio tai neįbaugino. Atvykęs į tvartus, jis pasakė karaliui Augėjui:

– Aš tai padarysiu iki sutemstant.

Pirmiausia tvarto sienose Heraklis išlaužė dvi spragas. Paskui paleido per tvartus dviejų netoliese srovenančių upių vandenis, ir šie tvartus, laukus bei slėnius išplovė per dieną. Taip Heraklis, nė kiek nesusitepęs rankų, išmėžė kalnus mėšlo.

Vienuoliktas žygis buvo dar sudėtingesnis. Heraklis turėjo atnešti auksinių obuolių iš Hesperidžių sodo, kuris nokino vaisius toli vakaruose, kur leidžiasi saulė, ant Atlanto kalno šlaitų. Obuoliai augo ant medžio, kurį žemė motina Gaja vestuvių proga padovanojo deivei Herai. Jį prižiūrėjo trys mergelės Hesperidės. Be to, brangius vaisius nuo vagių saugojo apie medį susirangęs baisus slibinas.

Hesperidžių sodas

Heraklis kaip šarvais apsisiaučia Nemėjos liūto kailiu

Karaliaus Augėjo tvartai

❖

LEGENDINĖS EILUTĖS

Šiandien labai sunki užduotis apibūdinama kaip „herakliška“, prisimenant Heraklio žygdarbius. Rašytojai, aprašydami purviną vietą, gali paminėti Augėjo tvartus.

❖

AUKSINIAI OBUOLIAI

Hesperidės saugojo auksinius obuolius, kuriuos Herai davė žemė motina Gaja. Kas jų suvalgydavo, tapdavo nemirtingas.

❖

ATLANTO NAŠTA
Atlantas buvo vienas iš nugalėtų titanų, kurį Olimpo dievai nuteisė ant pečių laikyti dangaus skliautą. Jo trys dukterys, Hesperidės, sode prižiūrėjo auksinius obuolius.

Heraklis nežinojo, kaip pavogti šį turtą, ir nusprendė paklausti dievų patarimo. Jam buvo pasakyta, kad tiktai Nerėjas, jūrų senis, žino kelią į Hesperidžių sodą. Heraklis užklupo Nerėją miegantį ir tvirtai jį laikė, nors šis visaip kaitaliojo savo pavidalą, mėgindamas ištrūkti. Galiausiai Nerėjas jam nupasakojo kelią.

Prieš eidamas į sodą, Heraklis prisiartino prie Atlanto, kuris ant savo pečių laikė dangaus skliautą.

– Tikriausiai pavargai, laikydamas tokį sunkų svorį,– prabilo Heraklis. – Jei man padėsi, aš palaikysiu dangaus skliautą.

– Ką turiu padaryti? – noriai paklausė Atlantas.

– Atnešk man auksinių obuolių, kuriuos prižiūri tavo trys dukterys. Jos tau tikrai duos.

– Dukterys gal ir duos man obuolių, tačiau slibinas, saugantis medį, mane tikrai nugalabys.

– Aš nušausiu slibiną strėle.

– Tada padarysiu ko prašai.

Taigi Heraklis nudobė slibiną ir sulinko po Atlanto našta. Grįžęs su obuoliais, titanas džiaugsmingai švilpavo.

– Kaip smagu vėl laisvam vaikščioti po pasaulį, – džiūgavo jis. – Aš pats nunešiu šiuos obuolius Euristėjui. Tu esi tvirtas ir stiprus vaikinas, puikiausiai gali vietoje manęs laikyti dangaus skliautą.

Tačiau Heraklį Nerėjas buvo įspėjęs, kad taip gali atsitikti. Taigi jis tarė:

– Su džiaugsmu tave pakeisiu – juk tu dėl manęs tiek daug padarei. Tačiau jaučiu, kad dangus man tuoj galvoje pritrins žaizdą. Jeigu valandžiukę palaikysi dangaus skliautą, aš iš žolės pasidarysiu pagalvėlę.

Atlantas padėjo obuolius ir perėmė iš Heraklio dangų. Bet užuot daręsis pamušą, Heraklis paėmė obuolius ir nueidamas šūktelėjo:

– Ačiū!

Ant pečių Atlantas laiko sunkų dangaus skliautą

Hesperidžių sode slibinas saugo auksinius obuolius

Dvyliktasis Heraklio žygis buvo iš visų sunkiausias. Jis turėjo nusileisti į Hadą, požemio karalystę, ir atvesti trigalvį pragaro sargą Cerberį. Trigalvis šuo sergėjo, kad mirusieji neišeitų iš Hado, o gyvieji neįlįstų vidun.

Nusileidęs į pomirtinį pasaulį, Heraklis pamatė daug draugų ir seniai mirusių legendinių didvyrių, kurie, atrodo, sveikino jį arba jam grasino. Tačiau jis žinojo, kad tai tik šešėliai ir, nekreipdamas į juos dėmesio, ieškojo šuns.

Pats Hadas ir jo žmona Persefonė sutiko didžiavyrį. Požemio valdovas nusijuokė ir tarė:

– Šuo tavo, jei galėsi jį pasiimti.

Heraklis, sukaupęs visą drąsą, griebė galingomis rankomis šunį už gerklės ir smaugdamas jį, kaip smaugė Nemėjos liūtą, nusitempė į dienos šviesą.

Visą kelią šuo kaukė ir urzgė, o ten, kur ant žemės nutiško jam iš nasrų varvančios seilės, išaugo nuodingos kurpelės.

Kai Heraklis su šunimi atvyko į Tirintą, jo pusbrolis Euristėjas taip išsigando, jog maldavo nuvesti šunį atgal. Tokia buvo Heraklio žygių pabaiga.

Mirtingoji Heraklio pusė mirė, kai jis apsivilko žmonos per klaidą nuoduose išmirkytus marškinius. Tačiau jo nemirtingoji pusė, gyvenanti amžinai, yra nenugalima. Kol jo mirtingas šešėlis klajoja po Hadą, jo nemirtingoji pusė saugo dangaus vartus.

Sakoma, kad kai Heraklis prisidėjo prie dievų, Atlantas dar labiau sulinko po savo našta.

Heraklis nusileidžia į požemio karalystę ieškoti trigalvio šuns Cerberio

Sparnuotas žirgas, p. 148 ➤

DIEVAI IR GYVŪNAI

Žmonės pasaulį visuomet dalijosi su gyvūnais ir, kaip liudija priešistoriniai urvų piešiniai, gyvūnai nuolat žadino žmonių vaizduotę. Jie medžiojo žvėris, dirbo su gyvuliais ir netgi garbino gyvūnus. Senovės egiptiečiai taip gerbė kates, jog kuriai nors mirus jos būdavo gedima, ji būdavo balzamuojama ir palaidojama kartu su balzamuotomis pelėmis, kad turėtų ką valgyti.

Pasaulio mituose išryškėja kiekviena mūsų santykių su žvėrimis smulkmena, taip pat pasakojamos istorijos apie išgalvotus gyvūnus: Pegasą, sparnuotą žirgą, ir Feniksą, nemirtingą harmonijos paukštį.

Legendoje „Plunksnuota gyvatė", kur gyvūnų tyrumas iškeliamas virš žmonių geidulių, Kecalkoatlis, dievas gyvatė, atšlyja iš siaubo pamatęs, kad jam duotas žmogaus veidas

ROMULAS IR REMAS

AMŽINASIS MIESTAS
Pasak legendos, Romulas ir Remas 753 m. pr. Kr. įkūrė Romą, „amžinąjį miestą“. Jie pastatė miestą ant septynių kalvų prie Tiberio upės, dabartinėje Italijoje.

NUMITORĄ, ALBOS KARALIŲ, išvijo žiaurus brolis Amulijus. Jis pasirūpino, kad Numitoras neturėtų įpėdinių, priversdamas karaliaus vienintelį vaiką, dukterį Rėją Silviją, tapti vestale, skaisčia mergele, ir tarnauti Vestos, šeimos židinio deivės, šventykloje. Bet vis dėlto Rėja vėliau pagimdė dvynukus Romulą ir Remą. Jų tėvas buvo ne žmogus, o karo dievas Marsas. Sužinojęs, kas atsitiko, Amulijus nužudė Rėją Silviją, o berniukus liepė įmesti į Tiberio upę.

Upės vandenys atsargiai išnešė dvynukus ant kranto. Ten

Piemuo Faustulas užtinka dvynius Romulą ir Remą, žindomus vilkės

juos rado vilkė ir žindė savo pienu. Vilkė jais rūpinosi, kol juos užtiko Faustulas, vienas iš senojo karaliaus piemenų, ir abu įsisūnijo.

Kai berniukai užaugo, Faustulas pasakė jiems, kas jų tikrasis tėvas, ir apsakė jų motinos likimą. Romulas ir Remas atkeršijo už ją: jie nužudė Amuliją ir grąžino Numitorą į sostą.

Paskui jiedu nusprendė ant Tiberio upės kranto įkurti miestą. Suprasdami, kad tik vienas iš jų gali būti valdovu, kreipėsi į dievus patarimo. Kiekvienas užkopė ant aukšto kalno ir dairėsi į visas šalis. Remas pamatė skrendant šešis vanagus, o Romulas dvylika. Todėl pastarasis, nusprendęs, kad dievai palaiko jį, pradėjo dėti Romos miesto pamatus.

ROMĖNŲ ŽAIDYNĖS
Atletiškumas, įgudimas ir drąsa būdavo išbandomi organizuotose žaidynėse, kurias romėnai labai mėgo. Ši III a. mozaika vaizduoja dvi atletes.

Jis žambiu išarė vagą, žyminčią vietą, kur bus miesto sienos. Bet Remas, peršokęs per siaurą vagą, nusišaipė sakydamas, kad Romos priešai lygiai taip pat lengvai galės perlipti per sieną. Romulas taip įtūžo, jog, trenkęs broliui, vietoje jį nudėjo.

Po kiek laiko miestas buvo pastatytas. Jis turėjo valdovą, bet neturėjo gyventojų. Taigi paskelbė Romulas šventą giraitę

Remas šaiposi iš siauros vagos, kurią aria Romulas

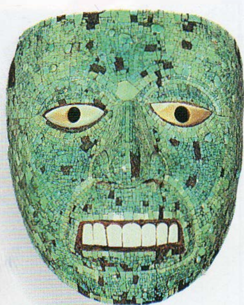
būsiant visiems prieglobsčiu, ir bemat suplaukė į ją visokio plauko nusikaltėliai ir perėjūnai, kuriuos Romulas sutiko kaip savo valdinius.

Tačiau vis dar nebuvo moterų. Todėl surengė Romulas žaidynes ir sukvietė kaimynus sabinus. Kol sabinų vyrai linksminosi, valdovas su savo valdiniais daugelį sabinų moterų nusitempė į Romą. Kilo kruvinas karas, bet galiausiai pačios moterys sustabdė kautynes, maldaudamos savo naujų vyrų ir savo tėvų nežudyti vieni kitų be reikalo.

Romulas, Romos įkūrėjas, neilgai valdė šioje žemėje. Nes jo tėvas Marsas paprašė visagalį Jupiterį padaryti Romulą dievu. Jupiteriui sutikus Marsas nusileido savo dviračiais ir nusinešė sūnų. Jo žmogiškasis kūnas išnyko kaip dūmas, ir jis tapo dievu. Iš aukštybių Romulas matė, kaip klestėjo ir kaip žlugo didžioji tauta, kurią jis sukūrė.

Atitraukęs sabinų vyrų dėmesį, Romulas su bendražygiais griebia sabinų moteris ir nešasi jas į Romą

PLUNKSNUOTA GYVATĖ

KECALKOATLIO KAUKĖ
Ši XV a. turkio mozaikos kaukė vaizduoja Kecalkoatlį, actekų kūrimo, mokymosi ir vėjo dievą. Actekai tikėjo, kad jie gyvena po Kecalkoatlio, dievo plunksnuotos gyvatės, saule, kad saulė juda tik nešama jo kvėpavimo, o kai kariai miršta, po ketverių metų jų sielos virsta retais plunksnuočiais ir skrenda pasitikti šios saulės.

TESKATLIPOKA
Pagal actekų mitologiją Teskatlipoka buvo karių, nakties dangaus ir griaustinio dievas. Jo vardas, reiškiantis „padūmavęs veidrodis“, kilęs iš pasakojimo apie stebuklingą veidrodį, kuriame jis viską mato, taip pat skaito žmonių mintis.

KECALKOATLIS, DIEVAS GYVATĖ, valdė dievų miestą. Jis buvo nepaprastai tyras, skaistus ir geraširdis. Nė vienas darbas jam neatrodė žeminantis. Jis net šlavė takelius lietaus dievams, kad šie atkeliautų ir palytų.

Kecalkoatlio klastingąjį brolį Teskatlipoką erzino jo nepaprastas gerumas. Su keliais draugais jis nusprendė iškrėsti bjaurų pokštą Kecalkoatliui ir paversti jį malonumų siekiančiu niekšu.

– Mes jam duosime žmogaus veidą ir kūną, – piktai nusišiepė jis.

Padūmavusiame veidrodyje jie parodė Kecalkoatliui jo naują atvaizdą. Vos tik šis pažvelgė į veidrodį ir pamatė savo veidą, jį pagavo visos žemiškos aistros, kurios kamuoja žmoniją.

Padūmavusiame veidrodyje Teskatlipoka rodo Kecalkoatliui jo naująjį, žmogaus veidą ir kūną

Teskatlipoka pila į indą vyno Kecalkoatliui

Kecalkoatlis išgeria vyną ir mylisi su seserimi Kecalpetatle

Kojotas Ksolotlis padaro Kecalkoatliui apsiaustą iš žalių, raudonų ir baltų plunksnų

Iš siaubo jis sušuko:

– Aš daugiau nebetinku į karalius. Negaliu toks žmonėms pasirodyti, – ir pasišaukė kojotą Ksolotlį. Šis, Kecalkoatliui artimesnis nei jo paties šešėlis, padarė jam apsiaustą iš žalių, raudonų ir baltų paukščio kecalio plunksnų. Taip pat padirbo jam turkio kaukę ir peruką su barzda iš mėlynų ir raudonų plunksnų. Jis parausvino karaliaus lūpas, nutepė jo kaktą geltonais dažais ir apipaišė dantis, kad atrodytų kaip gyvatės. Taigi Kecalkoatlis persirengė plunksnuota gyvate.

Tačiau Teskatlipoka sugalvojo broliui iškrėsti naują piktadarystę. Jis davė Kecalkoatliui vyno, sakydamas, kad tai vaistai nuo jo ligos. Šis, niekada neragavęs vyno, greitai apgirto. Kol karalius buvo apsvaigęs, Teskatlipoka įkalbėjo jį mylėtis su savo seserimi, gražiąja Kecalpetatle.

Atsibudęs Kecalkoatlis baisiausiai gėdijosi to, ką padarė.

– Kraupi diena, – suaimanavo jis ir nusprendė mirti.

KOJOTAS
Ši toltekų puošmena, padengta perlamutrine mozaika, simbolizuoja karį iš toltekų Tulos miesto. Kojotas nasruose laiko vyro galvą. Kojotas Ksolotlis buvo actekų Vakarinės žvaigždės dievas. Vardas Ksolotlis reiškia „dvynys“, taigi šis dievas dažnai buvo vadinamas Kecalkoatlio antrininku arba broliu dvyniu.

PAUKŠTIS KECALIS
Šis spalvingas paukštis iš Centrinės Amerikos yra susijęs su dievu plunksnuota gyvate, Kecalkoatliu. Actekai ilgas paukščio uodegos plunksnas naudojo per apeigas.

Įsakė Kecalkoatlis tarnams iškalti akmeninę dėžę ir išgulėjo joje keturias dienas. Tuomet pakilo ir liepė sukrauti į dėžę visus jo rečiausius turtus, o paskui ją užkalti.

Tada, nuėjęs prie jūros, apsisiautė Kecalkoatlis savo kecalio plunksnų apsiaustą ir užsidėjo turkio kaukę. O paskui įžengė į liepsnas ir susidegino, liko tik pelenų krūvelė ant kranto. Iš tų pelenų į dangų pakilo reti paukščiai.

Kai Kecalkoatlis mirė, keturias dienas neišaušo aušra, kol dievas su savo antrininku Ksolotliu nenusileido į mirusiųjų pasaulį pasimatyti su tėvu Miktlantekutliu. Tarė jis savo tėvui, mirusiųjų valdovui:

– Aš atvykau paimti brangiųjų kaulų, kuriuos tu čia turi, ir apgyvendinti žemę.

Mirusiųjų viešpats atsakė:

– Gerai.

Kecalkoatlio tarnai krauna į dėžę jo brangenybes

Iš Kecalkoatlio pelenų pakyla reti paukščiai

❖

KARALIUS KECALKOATLIS
Karalius, vardu Kecalkoatlis, valdė toltekus, kuriuos užkariavo actekai. Tai buvo nepaprastais gabumais apdovanotas žmogus, panašiai kaip keltų mitologijoje karalius Artūras. Actekai tikėjo esą jo palikuonys ir pasakojo apie jį daug legendų.

Pasiėmė Kecalkoatlis ir Ksolotlis brangius kaulus ir grįžo atgal į gyvųjų pasaulį. Aušrai išaušus pašlakstė dievas kaulus savo krauju ir davė jiems gyvybę. Kaulai tapo pirmaisiais žmonėmis.

Kecalkoatlis mokė žmones daugelio svarbių dalykų. Jis rado kukurūzus, kuriuos skruzdės buvo paslėpusios, ir pavogęs vieną grūdą atidavė jį savo sukurtiems žmonėms, kad šie patys galėtų užsiauginti duonos. Išmokė juos gludinti nefritą, austi margaspalvius raštus ir dėti mozaikas. Dar pamokė juos matuoti laiką ir skaityti iš žvaigždžių, padalijo metus į metų laikus.

PLUNKSNŲ GALVOS APDANGALAS
Šis galvos apdangalas, padarytas iš paukščio kecalio plunksnų, priklausė Montesumai, paskutiniajam actekų valdovui. 1519 m. galvos apdangalą jis padovanojo ispanų keliautojui Kortesui, manydamas, jog tai grįžęs Kecalkoatlis. Po dvejų metų ispanai užkariavo visą actekų imperiją.

Kecalkoatlis

Kecalkoatlis moko žmones austi, gludinti nefritą ir dėti mozaikas

Kecalkoatlis ir Ksolotlis kiekvieną žmogų sukuria iš kaulų, parsineštų iš mirusiųjų karalystės

Ksolotlis

Galiausiai atėjo metas Kecalkoatliui palikti žmones, kad jie patys savimi rūpintųsi. Išaušus tai dienai danguje pasirodė žvaigždė Kecalkoatlis, kurią mes vadiname Venera. Todėl Kecalkoatlis vadinamas Aušros viešpačiu. Kai kas sako, kad dievas išplaukė į rytus ant gyvačių plausto ir vieną gražią dieną sugrįš.

Kecalkoatlis išplaukia

DIEVAS DRAMBLIO GALVA

❖

GALIOS SIMBOLIS
Dramblys – galios, išminties, ištikimybės, taikos ir laimės simbolis. Indų mitologijoje sakoma, kad dramblys remia dangų. Todėl senų pastatų kolonas dažnai laiko akmeniniai drambliai.

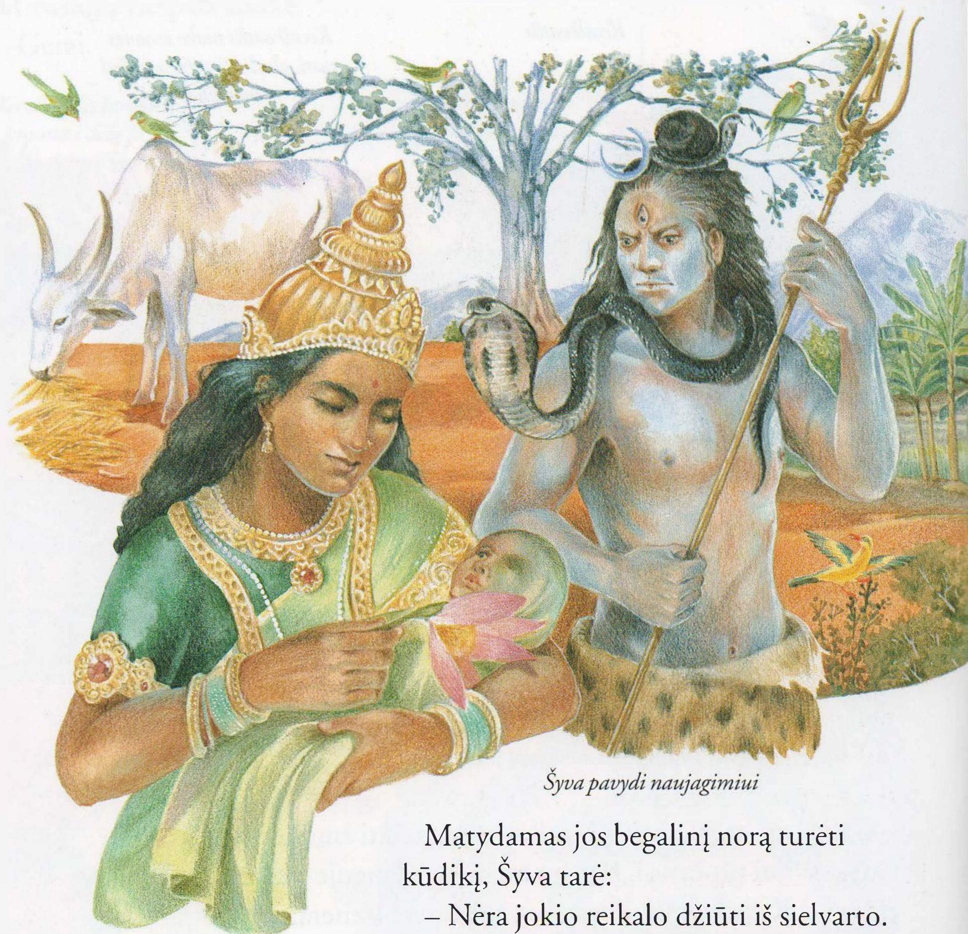
DIDIS MENININKAS
Šyva dažnai vaizduojamas kaip naikintojas, tačiau jis turi ir taikių pavidalų. Ši bronzos statulėlė vaizduoja Šyvą kaip Vinadharą, „Didįjį menininką".

VISI VYRAI širdyje nešiojasi dievą Šyvą, kaip visos moterys – deivę Devę, kuri kartais vadinama Parvate. Atoslūgiai ir potvyniai visatoje, kuri čia banguoja, čia būna rami, yra Šyvos ir Parvatės sąjunga.

Ištekėjusi už Šyvos, Parvatė svajojo apie vaikus, o Šyva, išsivadavęs iš bet kokių troškimų, visai jų nenorėjo.

– Aš niekada nemirsiu, – postringavo jis, – taigi man nereikia sūnaus, kad jis aukotų aukas už mano sielą. Man užtenka to džiaugsmo, kurį jaučiame padėdami vyrams ir moterims susilaukti vaikų. Mums nereikia savų.

Tačiau Parvatė troško vaikelio, jos bekraštis liūdesys vis augo ir didėjo.

Šyva pavydi naujagimiui

Medžiagos gniužulas, kurį Parvatė sūpuoja rankose, virsta kūdikiu Ganeša

Matydamas jos begalinį norą turėti kūdikį, Šyva tarė:

– Nėra jokio reikalo džiūti iš sielvarto. Jeigu nori myluoti ir bučiuoti sūnų, duosiu tau jį, – ir padavė jai iš suknelės susuktą gniužulą. – Štai tau sūnus.

◂ *Gyvybės ir mir ies motina, p. 98*

Prisispaudė deivė medžiagos gniužulą prie krūtinės, ir staiga jis suspurdėjo. Paglostė jį lotoso žiedais, ir gniužulėlis ėmė kvėpuoti. Tai buvo tikras kūdikis, prašantis pieno iš jos krūties.

Žįsdamas vaikelis šypsojosi savo motinai.

Bet Šyvai nepatiko, kad medžiaginis kūdikis atgijo. Pavydėdamas dėmesio ir švelnumo, kurį naujagimiui skyrė jo žmona, jis rūsčiai pažvelgė į vaikelį ir iš jo viduriniosios akies pasipylę ugniniai spinduliai sudegino kūdikio galvą!

Iš Šyvos gavęs naują galvą, Ganeša tampa drambliagalviu sėkmės dievu

Parvatė nežinojo, kur dėtis iš skausmo, tad Šyva, jausdamas kaltę, apsižvalgė aplinkui naujos galvos. Šalia pamatė dramblį su viena iltimi. Šyva tuojau pat nukirto jam galvą ir uždėjo ją vaikeliui.

Štai kaip atsitiko, kad mažasis pilvotas dievas Ganeša, kuris po pasaulį jodinėja ant žiurkės ir yra besimokančiųjų globėjas ir sėkmės nešėjas, gavo dramblio galvą.

Ganeša joja ant žiurkės, protingumu pagarsėjusio gyvūno

❖

PROTINGA ŽIURKĖ

Nors Vakarų pasaulyje žiurkės paprastai simbolizuoja mirtį, puvimą, ligas ir bailumą, Rytuose ji dažnai labai gerbiama. Pvz., induistui žiurkė yra protingumo ir įžvalgumo simbolis – tinkamas „žirgas“ Ganešai.

GANEŠA

Indų moksleivių sąsiuvinius dažnai puošia šio dievo atvaizdas, turintis atnešti jiems sėkmę. Ganeša neretai vaizduojamas su ginklu – tai įspėjimas tiems, kurie jo negerbia.

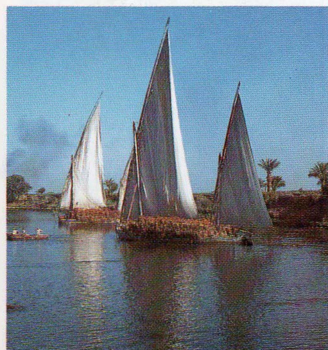

DEIVĖ KATĖ

BASTA
Ši Bastos, arba Bastet, deivės katės, statulėlė vaizduoja ją su kačiukais prie kojų – taip pabrėžiamas jos ryšis su vaisingumu. Vienoje rankoje ji laiko tarškynę, kitoje – deivės liūtės Sechmet, jos grėsmingojo pavidalo, atvaizdą.

NILAS
Senojo Egipto šventosios katės žuvaudavo Nile. Dėl nuolatinių šios upės potvynių žemė buvo nepaprastai derlinga, todėl civilizacija klestėjo.

SENOVĖS EGIPTE KATĖ buvo šventas gyvūnas. Namuose kilus gaisrui, šeimininkai pirmiausia gelbėdavo katę. Ją nužudyti buvo nuodėmė.

Deivė katė, kuri kiekvieną naktį išgelbėdavo saulės dievą Ra nuo chaoso slibino Apepo, gavo Bastos vardą. Ji yra meilės deivė, skleidžianti saulės šilumą.

Deivės garbinimo centras – Bubasčio miestas, kuriame jos garbei pastatyta nuostabi šventykla. Kiekvieną pavasarį miestelėnai palikdavo miestą ir grįždavo atgal laivais, mušdami būgnus, švilpaudami dūdelėmis, dainuodami ir plodami. Linksmybės trukdavo visą naktį. Katės, besirūpinančios savais reikalais, irgi miaukteldavo kartelį kitą Bastos garbei.

Bubasčio žmonės linksminasi pavasario šventėje, skirtoje deivei katei Bastai

◀ *Pirmieji daiktai, p. 16*

PAUKŠČIŲ KARALIUS

KADŲ KADAISE, pirmajame pasaulio istorijos rate, keturkojai gyvūnai savo karaliumi išsirinko liūtą, žuvys pabaisą Anandą, o paukščiai auksaplunksnį gaigalą. Šis auksinis paukštis buvo vienas pirmųjų Budos pavidalų: Buda gimė daugelį kartų įvairiais pavidalais, žmonių ir gyvūnų, kol galiausiai išsilaisvino iš gyvenimo rato. Jis visuomet išsiskyrė išmintimi, vadovo savybėmis ir kuklumu. Iš jo gyvenimo istorijų, vadinamų džatakomis, galima daug pasimokyti. Netgi tuomet, kai jis gimė benamiu, niekinamu šunimi, mintančiu išėdomis, rastomis šiukšlyne, Buda tapo visų benamių šunų vadeiva ir pelnė karaliaus malonę.

Anuomet karalius auksaplunksnis gaigalas turėjo mielą dukrelę, kuri buvo didžiausias jo turtas. Ji paprašė tėvo, kad leistų jai pačiai išsirinkti vyrą, ir jis sutiko. Sušaukė visus paukščius ant uolos plynaukštės aukštai Himalajų kalnuose, kad galėtų duktė išsirinkti vyrą. Suskrido paukščiai visi iki vieno.

Didžiuliame būryje karaliaus dukters žvilgsnis užkliuvo už visomis spalvomis raibuliuojančio gražuolio povo.

– Šitas bus mano vyras, – tarė ji.

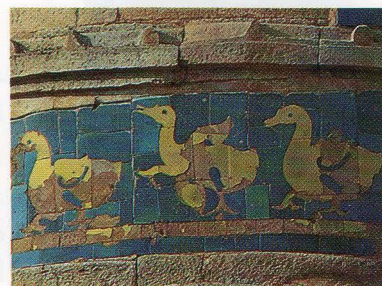
Kai povas tai išgirdo, pagavo jį didybė ir tuštybė. Jis staipėsi kraipėsi, sparnais mosikavo, o galiausiai išskleidė savo nuostabią uodegą, visiems rodydamas savo grožį.

Tuomet karalius gaigalas pasakė:

– Šis paukštis nežino, kas yra kuklumas ir padorumas. Mano duktė niekada netekės už tokio pasipūtusio netikšos.

Taigi karalius dukterį išleido už jauno gaigalo, savo sūnėno, o povas susigėdęs nuskrido šalin.

Žmonės per tuštybę dažnai praranda ranka pasiekiamą turtą.

KOKLIAI SU ANTIMIS
Auksinės antys ant šių koklių iš Man Singo rūmų Gvaliore, Indijos šiaurėje, simbolizuoja Budą, budizmo įkūrėją.

Karalius gaigalas nusprendžia dukterį ištekinti už savo kuklaus sūnėno

Karaliaus gaigalo pavarytas tuščiagarbis povas susigėdęs nuplasnoja šalin

SPARNUOTAS ŽIRGAS

PEGASO GIMIMAS
Šis mitas byloja, kaip graikų didvyris Persėjas nugalabijo siaubą keliančią Medūzą ir iš jos iššoko Pegasas, sparnuotas žirgas (reljefas viršuje). Čia taip pat pasakojama, kaip vėliau Belerofontas, raitas ant Pegaso, nudėjo baisiąją Chimerą.

AKRISIJAS, ARGO KARALIUS, turėjo tik vieną vaiką, dukterį, vardu Danajė. Jis norėjo sūnaus ir paprašė orakulo nusakyti ateitį. Orakulas išpranašavo:

– Tu neturėsi sūnaus, o tavo vaikaitis tave nužudys.

Išsigandęs karalius užrakino savo dukterį aukštame bokšte už žalvarinių durų. Tačiau dievas Dzeusas atėjo pas Danają pasivertęs aukso lietumi ir po kiek laiko jai gimė sūnus Persėjas.

Bijodamas Dzeuso įtūžio, jei nužudytų dukterį ir vaikaitį, Akrisijas uždarė juos į medinę skrynią ir įmetė jūron. Meldėsi Danajė Dzeusui, prašydama jo pagalbos, ir bangos nenuskandino skrynios ir atplukdė ją į Serifo salą.

Netrukus Danają pamatė salos karalius Polidektas. Jis geidė ją vesti, tačiau moteris jį atstūmė. Karalius suprato, kad kol Persėjas, išaugęs į stuomeningą vyrą, bus šalia motinos, jam niekada nepavyks palenkti jos savo įnoriams. Tad nusprendė Persėju atsikratyti. Iškėlė Polidektas salos jaunuoliams puotą. Visi svečiai sunešė dovanas, išskyrus Persėją, kuris buvo vargšas. Susigėdęs jis pažadėjo karaliui dovaną.

– Atnešk man gorgonės Medūzos galvą, – sukikeno Polidektas.

Medūza buvo siaubą kelianti pabaisa su gyvatėmis vietoje plaukų. Kas į ją pažvelgdavo, virsdavo akmeniu. Užduotis buvo neįvykdoma.

Pagailo Dzeusui Persėjo ir pasiuntė jam du nemirtinguosius – Atėnę ir Hermį. Atėnė jam paskolino savo nublizgintą skydą ir pasakė:

– Žiūrėk tik į Medūzos atspindį skyde ir nepavirsi akmeniu.

Hermis Persėjui paskolino pjautuvą gorgonės galvai nukirsti. Ir dar nusakė, kaip rasti Šiaurės Vėjo nimfas, kurios jam paskolintų sparnuotus sandalus, krepšį Medūzos galvai įdėti ir Hado, požemio karalystės valdovo, šalmą, kurį užsidėjęs tampi nematomas.

Kai Persėjas nukerta Medūzai galvą, iš jos kūno išlekia Pegasas

◄ *Heraklio žygdarbiai, p. 130*

Apsiavęs sandalus ir užsivožęs šalmą, Persėjas nematomas nulėkė į tolimuosius vakarus. Jis užklupo Medūzą ir jos dvi seseris miegančias tarp vėjo nugairintų kitų didvyrių statulų: visi nuo jos žvilgsnio virto akmenimis.

Žiūrėdamas tiktai į Medūzos atspindį skyde, Persėjas, užsimojęs pjautuvu, nukirto jai galvą ir įmetė į krepšį. Iš jos kūno išlėkė nuostabus sparnuotas žirgas Pegasas.

Keliaudamas namo, Persėjas pamatė prie uolos prirakintą mergelę Andromedą. Ji turėjo būti paaukota jūrų pabaisai, tikintis išvaduoti šalį iš nelaimės. Kai siaubūnas išniro iš gelmių, Persėjas ištraukė Medūzos galvą ir baidyklė virto akmeniu. Netrukus didžiavyris ir Andromeda, kuri pamilo jį iš pirmo žvilgsnio, susituokė.

Kai Persėjas grįžo į Serifą, Polidektas Danają buvo padaręs verge. Karalius apstulbo pamatęs jaunuolį gyvą ir netikėjo, kad šis galėjo užmušti Medūzą. Persėjas jam parodė gorgonės galvą, ir šis akimoju virto akmeniu.

Orakulo pranašystė išsipildė, nes Persėjas galiausiai nužudė savo senelį. Vieną dieną per žaidynes jis metė diską ir dievų valia šis pataikė į Akrisiją.

O sparnuotas žirgas tarnavo didvyriui Belerofontui. Jis lėkė šiuo žirgu į kovą su ugnimi dvėsuojančia Chimera, pabaisa liūto galva, ožkos liemeniu ir gyvatės uodega. Karžygys nugalabijo baidyklę, sviedęs ietį jai į gerklę. Ant ieties galo buvo švino gabalėlis, kuris ištirpo nuo ugningo Chimeros kvapo ir išsvilino jai vidurius.

Belerofontas buvo didis karžygys, tačiau ėmė manyti esąs lygus dievams ir bandė ant Pegaso pasikelti į Olimpą. Tuomet Dzeusas pasiuntė gylį įgelti žirgui ir šis pasibaidė. Belerofontas nukrito ant žemės ir savo dienas baigė elgetaudamas. O Pegasą Dzeusas pakinkė nešioti griaustinio ir žaibų.

PEGASAS
Šioje monetoje iš Atėnų vaizduojamas sparnuotas žirgas. Manoma, kad Belerofontas sutramdė Pegasą, uždėjęs jam apynasrį, kurį gavo iš išminties deivės Atėnės.

Raitas ant Pegaso Belerofontas puola baisią, ugnimi besispjaudančią Chimerą

Atlantida, p. 170 ➤

BENTENĖ IR KARALIUS SLIBINAS

PASIJODINĖJIMAS
Šioje japonų piešinio detalėje vaizduojama Bentenė, raita ant jaučio, sėkmę nešančio gyvulio.

JŪRŲ GELMĖSE GYVENA žmonės slibinai. Ten drakonas Riuo karaliauja nuostabiuose koralų ir krištolo rūmuose. Jis turi žmogaus kūną, tačiau jo karūną puošia angis, o jo palyda – vandens gelmių gyvatės, žuvys ir siaubūnai. Tai išmintingas ir garbingas karalius, saugantis sintoizmo tikėjimą. Daugelis žmonių, netyčia įpuolusių jūron, ir toliau sau gyvena, virtę dvariškiais, karaliaus drakono dvare.

Kamakūroje, Ramiojo vandenyno pakrantėje, stovi didinga šventykla, panaši į karaliaus drakono rūmus, pastatyta, kad primintų meilės deivės Bentenės ir karaliaus slibino, gyvenusio Paveikslo salos tvenkinyje, santuoką.

Šis slibinas siaubdavo aplinkinius kaimus ir rydavo vaikus. Bentenė, negalėdama ramiai žiūrėti į tokias baisybes, sukėlė žemės drebėjimą ir sklandė dulkių debesyse virš slibino urvo. Leisdamasi žemyn, ji kvietė baisūną išlįsti. Priešingai nei Riuo, šis karalius buvo bjaurus ir atgrasus, su gyvatės žvynais ir dvišaku gyvatės liežuviu. Iš pradžių Bentenė pasidygėjo. Tačiau karalius slibinas prabilo į ją švelniais, meiliais žodžiais ir tol meilinosi, kol jos širdis atlėgo. Išgavusi pažadą, kad liausis siautėjęs, mergelė už jo ištekėjo.

Vien žodžiais laimėjo Bentenę slibinas, nes ji – iškalbos ir muzikos deivė. Ji visada nešiojasi mažą styginį instrumentą, bivą, o kartais pasirodo talentingiems muzikantams, kai šie groja iš visos širdies.

Bentenė vilki ilgą margaspalvę mantiją, o jos karūną puošia brangakmenis. Ji garbinama visuose gražiuose pajūrio kampeliuose. Žmonės jai meldžiasi prašydami pinigų, nes ji apdovanoja turtais tuos, kurie laimi jos palankumą iškalbingais prašymais.

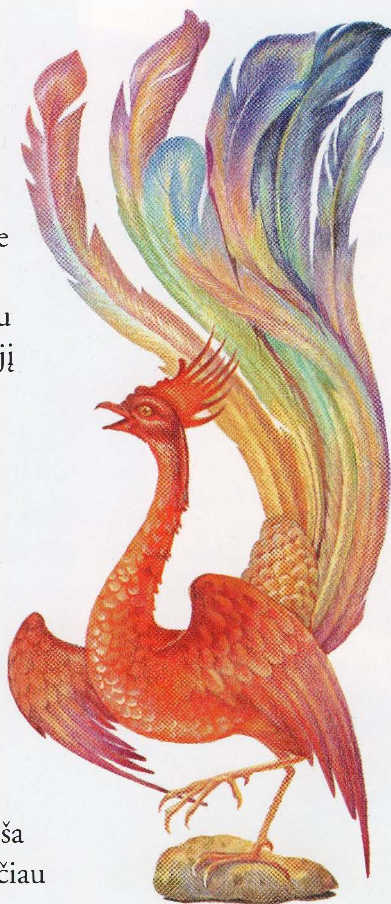
Bentenė sutinka tekėti už dievo slibino, jei jis liausis žiauriai siautėjęs

FENIKSAS

FENIKSAS GIMĖ SAULĖJE. Jo plunksnos žaižaruoja visomis vaivorykštės spalvomis, o jo čiulbėjimas maloniai glosto ausį. Jis prausiasi tik pačiame tyriausiame šaltinyje, ištekančiame iš Kunlūno kalnų, o nakvoja Tano oloje. Savo gražiąją uodegą jis gali iškelti aukščiau už aukšto žmogaus galvą. Kur tik jis eina, jį apsupa trys šimtai šešiasdešimt įvairiausių paukščių, lenkiančių prieš jį savo galvas.

Kaip ir kiti dvasiniai gyvūnai: drakonas, vienaragis ir vėžlys, feniksas įkūnija abu pradus – vyriškąjį ir moteriškąjį, in ir jang. Jo galva – tai saulę sveikinantis gaidys, o nugara – mėnulio pjautuvas. Jo sparnai – vėjo dvelksmas, uodegos plunksnos – medžiai ir gėlės, o jo pėdos – pati žemė. Kur tik feniksas pasirodo, atneša sėkmę. Tačiau kai jis išskrenda, atslenka nelaimė.

Feniksas įkūnija abu pradus, vyriškąjį ir moteriškąjį

Kiti trys kinams reikšmingi dvasiniai gyvūnai yra drakonas, vienaragis ir vėžlys

❖

ATGIMĘS IŠ PELENŲ

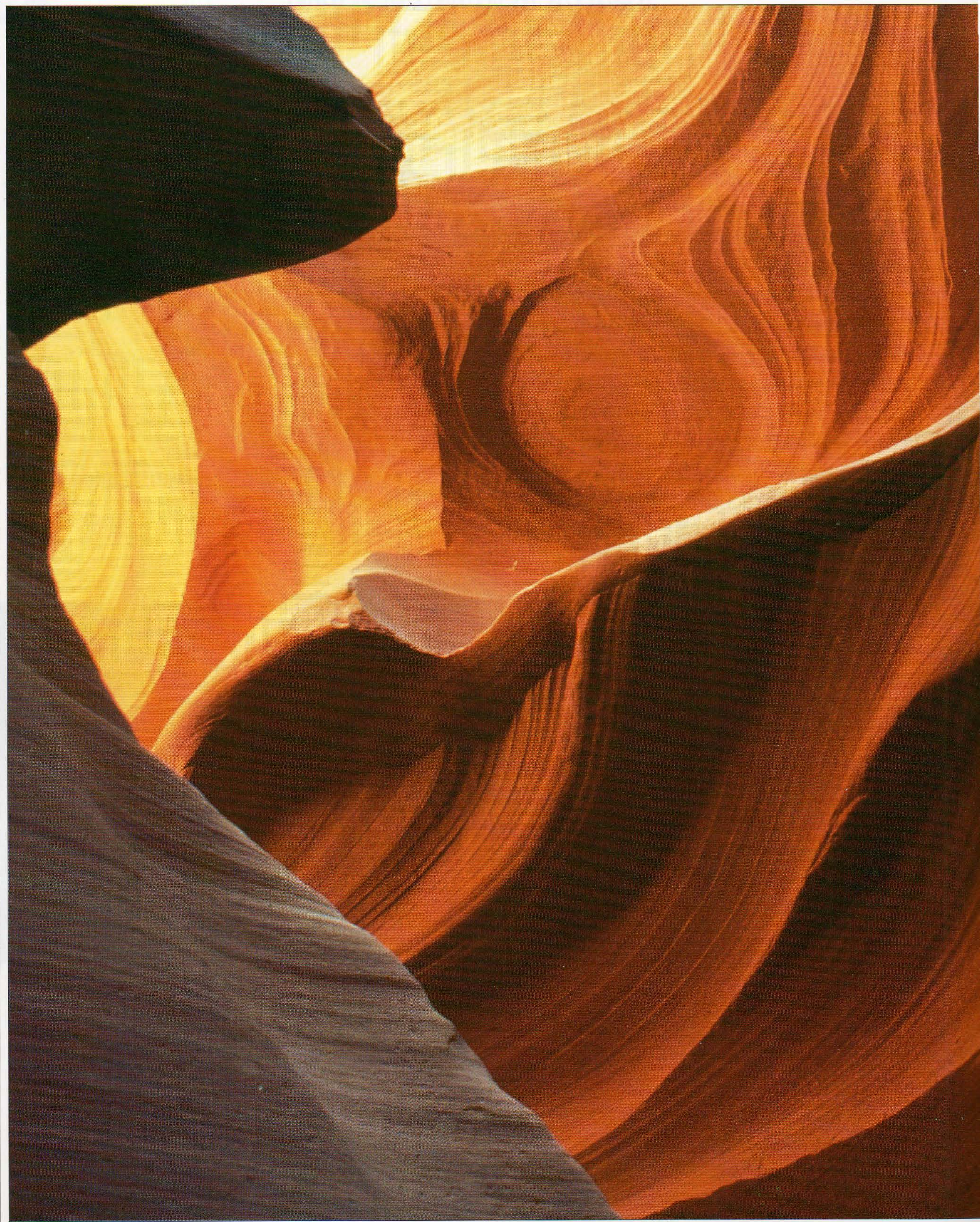
Egiptiečiai irgi tikėjo esant paukštį, vadinamą feniksu, kuris buvo vienintelis pasaulyje. Pasenęs feniksas susisuko lizdą iš cinamono medžio šakelių bei smilkalų ir šoko į liepsnas. Iš ugnies liežuvių paukštis atgimė. Šiuo mitu tikėjo ir senovės graikai.

HARMONIJOS PAUKŠTIS

Kinų mitologijoje pasakiškas feniksas (šiame XV a. paveiksle ant šilko pavaizduotas su fėja) simbolizavo grožį ir harmoniją. Todėl jis ypač dažnai siejamas su vestuvėmis.

◀ *Kosmoso kiaušinis, p. 22*

PABAIGOS VIZIJOS

Kiekvienas žmogus numato savo gyvenimo pabaigą, o visos mitologijos, kaip žinome, pranašauja pasaulio pabaigą. Dažnai, pvz., skandinavų ar iranėnų mituose, teigiama, kad kils naujas pasaulis, tyras ir apsivalęs nuo dabartinio griuvėsių. Kai kuriose tradicijose netgi laukiama šios paskutinės teismo dienos, laikomos ne pabaiga, o pradžia.

Tačiau tuo pat metu vertiname savo gyvenimą čia ir dabar. Pasaulio mitologijose gausu drąsių vyrų ir moterų, kurie leidžiasi į kraupaus požemio pasaulio gelmes ieškoti nemirtingumo, patarimo ar – kaip širdį veriančioje istorijoje „Orfėjas ir Euridikė" – prarastos mylimosios. Taip pat daug pasakojama apie didvyrius, kuriems mirtis nėra visa ko pabaiga, o tiktai atokvėpis prieš vėl grįžtant ginti žmonijos.

Pasakojime „Koks pasaulis didelis!" susitinka du greit mirsiantys seniai, veltui pražudę savo gyvenimus kelionėje aplink pasaulį

ENĖJAS POŽEMIO KARALYSTĖJE

VENERA
Pagal Vergilijaus „Eneidą" Enėjo motina buvo Venera, romėnų meilės ir grožio deivė. Galva viršuje yra garsiosios skulptūros, vadinamos Milo Venera.

ROMĖNAI KILDINAMI IŠ ENĖJO, meilės deivės Veneros ir paprasto Trojos piemens Anchiso sūnaus. Jis buvo vienas narsiausių karių, gynusių Trojos miestą, kurį daugel metų buvo apgulę graikai. Kai pagaliau jie užėmė miestą, Enėjas, nešdamas ant pečių tėvą, pabėgo. Po ilgų klajonių jis galiausiai pasiekė Italiją.

Kelyje Enėjas patyrė daugybę nuotykių. Jo tėvas Anchisas mirė. Karžygis prarado mylimą Kartaginos karalienę Didoną. Tačiau dievų valia ir jo paties didis likimas nuolatos stūmė jį pirmyn.

Taip jau nutiko, kad keliaudamas Enėjas ir jo laivai atplaukė į Kumus, kur oloje gyveno Sibilė, skelbianti dievo Apolono pranašystes. Jos balsas aidėdavo garmėdavo pro šimtą angų uoloje. Apolono šventyklą Kumuose pastatė Dedalas, toje vietoje, kur nusileido atskridęs iš Kretos. Pats Dedalas padirbo auksines šventyklos duris, kuriose pavaizdavo kiekvieną karaliaus Minojo, karalienės Pasifajės ir Minotauro istorijos sceną. Visas, išskyrus vieną. Dukart Dedalas mėgino išraižyti savo sūnaus Ikaro kritimą, tačiau jo rankos per daug drebėjo.

Priėjo Enėjas prie Sibilės, ir ši nusakė jam ateitį. Tuomet jis dar užklausė:

– Ar tiesa, kad vartai į požemio šalį yra čia? Norėčiau dar kartą žvilgtelėti į savo tėvą.

Atsakė Sibilė:

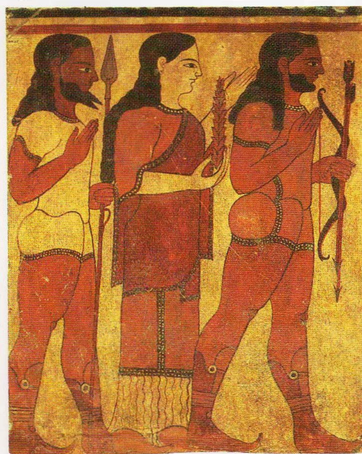
– Požemio karalystės vartai visuomet atverti, ir pro juos praeiti lengva. Tačiau grįžti sunku. Jei turi eiti, nusilaužk auksinę šakelę iš šventos giraitės ir duok ją dovanų Prozerpinai, požemio karalystės valdovei. Aš tau parodysiu kelią.

Enėjas nusilaužė šakelę, kuri spingsėjo kaip žiburys, kai jiedu nusileido į juodą angą, iš kur į dangų veržėsi nuodingas požemio pasaulio kvapas. Per požemio šalį juosiančią Stikso upę juos perkėlė paniuręs valtininkas Charonas.

Tamsiose gelmėse Enėjas matė daug pažįstamų veidų, netgi savo mylimąją Didoną, tačiau ji su juo nesikalbėjo. Jis praėjo pro prakeiktuosius, kenčiančius bausmes Tartare, ir galiausiai priėjo palaimintas Eliziejaus pievas. Čia jis rado savo tėvo vėlę.

– Tėve, – sušuko Enėjas, – leisk tave apkabinti!

Tačiau kai ištiesė rankas, jam pasirodė, jog apglėbė miglą.

Į POŽEMIO KARALYSTĘ
Ši freska (sienų tapyba) vaizduoja, kaip du palydovai lydi vėlę į požemio pasaulį. Romėnai tikėjo, kad mirties akimirką sielą išsiveda dvasios.

◀ *Ikaro kritimas, p. 112*

Netoliese Enėjas pamatė vėles, noriai geriančias užmaršties vandenį iš Letos upės.

– Kodėl vėlės nori pamiršti šią gražią vietą ir grįžti į nuodėmingą pasaulį? – stebėjosi jis.

Anchisas atsakė:

– Iš pradžių viskas buvo tyra siela. Dalis tokios sielos dega kiekvieno žmogaus kūne. Tačiau baimė ir meilė mus vėl kviečia gyventi. Tiktai keletas vėlių trokšta pasilikti šiose lankose, kol baigsis laiko ratas, kol mes vėl visi tapsime tyromis sielomis. Dauguma vėlių anksčiau ar vėliau išsiilgsta atviro dangaus ir ateina atsigerti užmaršties, kad vėl gimtų.

Po to Anchisas parodė Enėjui nuostabų vaizdą: kilmingą tautą, kuria taps jo palikuonys. Anchisas pasakė, kad jie vadinsis romėnais ir sukurs didingą imperiją, gyvuosiančią šimtmečius.

Galiausiai tėvas ir sūnus turėjo išsiskirti. Enėjas ir Sibilė grįžo į gyvųjų pasaulį. Visą kelią karžygys buvo paskendęs mintyse apie šlovingą ateitį, nulemtą jam dievų.

Trojai degant Enėjas pabėga, ant pečių nešdamas tėvą

Sibilė liepia Enėjui nulaužti auksinę šakelę ir nunešti ją dovanų Prozerpinai, požemio šalies valdovei

Sibilė žiūri, kaip Enėjas mėgina apkabinti tėvo Anchiso vėlę

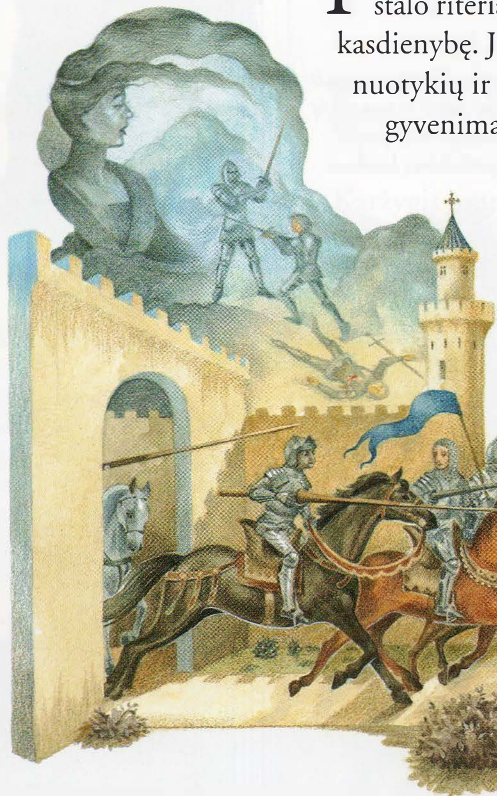
Trokštančios atgimti vėlės geria iš Letos upės

KARALIAUS ARTŪRO MIRTIS

Ginevrą išgelbsti jos mylimasis, seras Lanselotas

PO ŠVENTOJO GRALIO PAIEŠKŲ karalius Artūras ir Apskritojo stalo riteriai, atskleidę pačią didžiausią paslaptį pasaulyje, vėl pasinėrė į kasdienybę. Jie ir toliau rūpinosi teisingumu bei tvarka, leidosi ieškoti nuotykių ir dalyvavo turnyruose bei puotose, tačiau kažko trūko, gyvenimas neteko skonio.

Rūmuose prasidėjo niekingos rietenos, susibūrė grupuotė, pašiepianti taurius Apskritojo stalo riterių tikslus. Jai vadovavo pats karaliaus Artūro sūnėnas Mordredas. O visų blogiausia, kad meilė tarp sero Lanseloto ir Artūro žmonos, karalienės Ginevros, tapo akivaizdi. Dėl jos Apskritojo stalo draugija iširo amžinai.

Karalius Artūras

Artūro riteriai išjoja kovoti su Mordredo kariauna

Dėl nuodėmingos meilės serui Lanselotui karalienė buvo nuteista degti ant laužo. Lanselotas ją išgelbėjo, tačiau gelbėdamas nužudė serus Garetą ir Gaherį, pačius kilniausius ir drąsiausius riterius. Karalius Artūras ir seras Gaveinas, Gareto ir Gaherio brolis, keršydami už bičiulių žūtį, serui Lanselotui paskelbė karą. Apskritojo stalo riteriai buvo priversti rinktis, kieno pusėje kautis brolžudiškoje beprasmėje kovoje. Kol jie nuožmiai žudė vienas kitą, niekšas Mordredas užėmė Anglijos sostą ir pasiskelbė karaliumi.

Tuomet susitiko Kemlane karaliaus Artūro armija ir Mordredo šalininkai. Abiem pusėms sudarius taiką, vienas riteris žolėje pastebėjo gyvatę ir smogė jai kalaviju. Sužėrėjo saulės spinduliai ant nuogo kalavijo ir puolė viena kitą kariaunos, įtardamos klastą.

❖

PASKUTINIS MŪŠIS
Kemlano mūšio vieta niekam nežinoma. Vieni šaltiniai nurodo Velsą, kiti Škotiją, treti Solsberio lygumą Anglijoje. Tačiau labiausiai tikėtina vieta yra Žudynių tiltas Anglijos pietvakariuose, Kornvalyje netoli Kemelfordo. Legenda byloja, kad kova buvusi tokia įnirtinga, jog kraujas Kemelio upę nudažė raudonai.

Įsiliepsnojo baisiausias, kruviniausias mūšis, džeržgėjo plienas, krito narsūs riteriai.

Kautynėms baigiantis, apsidairė karalius Artūras ir pamatė, kad iš gausybės jo riterių tik du, seras Lukanas ir seras Bediverė belikę, ir tie sunkiai sužeisti.

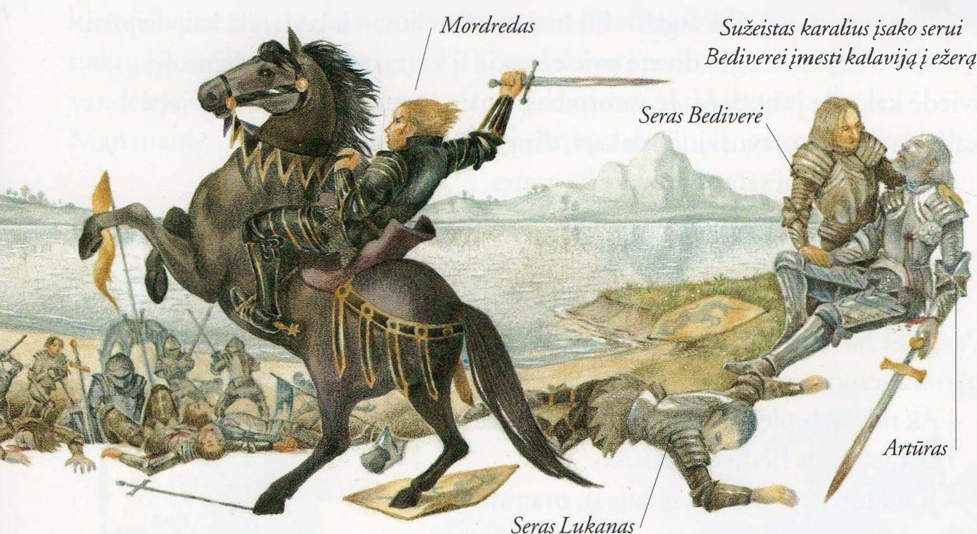
– Vargas man, – suvaitojo karalius Artūras, – o kad mano akys nebūtų regėjusios šios baisios dienos! Dabar man atėjo galas.

Tuomet Artūras pamatė serą Mordredą, atsirėmusį į savo kalaviją prie žuvusiųjų krūvos.

– Paduokite man ietį, – liepė karalius serui Lukanui. – Štai išdavikas, per kurį tiek daug kraujo pralieta!

– Palikite jį, – tarė seras Lukanas. – Jis kankinasi.

Tačiau Artūras iškvietė Mordredą į dvikovą ir kiaurai pervėrė jį ietimi. Pajutęs mirties alsavimą, Mordredas iš paskutiniųjų pasikėlė ir kirto

kalaviju savo dėdei. Seras Mordredas krito negyvas, o Artūrui aptemo sąmonė.

Išnešė sužeistą karalių seras Lukanas ir seras Bediverė iš mūšio lauko. Atgabeno jį prie ežero, kur, būdamas jaunas, iš Ežero mergelės Artūras gavo stebuklingąjį kalaviją, Ekskaliburą. Netekęs jėgų, seras Lukanas irgi mirė.

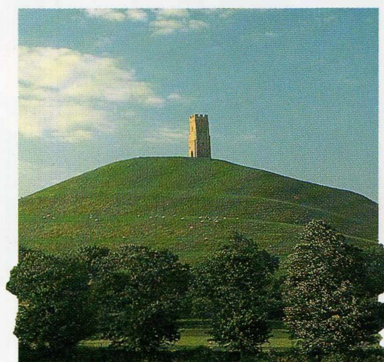
Tada liepė karalius serui Bediverei:

– Paimk mano kalaviją ir įmesk jį į ežerą. Sugrįžęs pasakyk, ką matei.

Paėmė seras Bediverė kalaviją, tačiau jam pagailo tokio brangaus ginklo ir jis neįmetė jo į ežerą, kaip liepė karalius.

ĮSIMYLĖJĖLIŲ SUSITIKIMAS
Ši XV a. prancūzų rankraščio iliustracija vaizduoja Lanseloto ir Ginevros pirmąjį bučinį. Juos stebi susitikimą surengęs dvariškis, vardu Galeotas.

AVALONO SALA
Manoma, kad Avalono sala, kur po Kemlano mūšio buvo palaidotas Artūras, – tai Anglijos pietvakariuose, Somersete, esantis Glastonberis Toras. Kadaise salą juosė pelkės ir liūnai.

Seras Bediverė, paskutinis Artūro riteris, atsisveikindamas liūdnai mojuoja mirštančiam karaliui tolstančiame laivelyje

– Ką matei? – paklausė jam sugrįžus karalius Artūras.

– Valdove, – dvejodamas atsakė seras Bediverė, – mačiau tik vėjo kedenamas bangas, daugiau nieko.

– Eik atgal, – liūdnai tarė karalius, – ir padaryk, kaip liepiau.

Grįžo seras Bediverė prie ežero ir šį kartą, smarkiai užsimojęs, sviedė kalaviją į vandenį. Jo nuostabai, išniro iš gelmių ranka, sugriebė kalaviją ir, pamojavusi juo triskart, dingo po vandeniu.

Apsakė karaliui seras Bediverė ką matęs.

– Tuomet tikrai jau atėjo pabaiga, – sušnibždėjo karalius Artūras. – Nuveskite mane prie pat kranto.

Apglėbė seras Bediverė karalių, ir abu šlitiniuodami nuėjo prie vandens. Pasirodė laivelis, jame sėdėjo trys damos, viena iš jų karaliaus Artūro netikra sesuo, ragana karalienė Morgana. Ji tarė:

– Ak mielas broleli, ko gi tu taip ilgai delsei? – ir padėjo karaliui įlipti į laivelį.

Tuomet seras Bediverė sušuko:

– Karaliau Artūrai, kas gi bus su manimi?

Atsakė jam karalius:

– Turi pats savimi pasirūpinti, nes iš manęs nebėra jokios naudos. Aš išvykstu į Avalono salą gydytis žaizdų. Jeigu nieko apie mane nebeišgirsite, tai melskitės už mano sielą.

Ir laivelis nusiyrė lygiu vandens paviršiumi, pamažu toldamas melsvoje migloje.

Žmonės kalba, kad karalius Artūras mirė nuo baisių žaizdų. Bet kiti sako, kad jis išgijęs tebegyvena stebuklingoje Avalono saloje ir sugrįšiąs tuomet, kai Angliją ištiksianti kokia baisi neganda. O ant paminklo, kurį jo atminimui pastatė seras Bediverė, yra toks įrašas: „Čia ilsisi Artūras, buvęs ir būsiantis karalius“.

ARTŪRO MIRTIS
Šioje XIV a. prancūzų rankraščio iliustracijoje ištikimasis seras Bediverė grąžina Artūro kalaviją Ežero mergelei. Pirmame plane sužeistas karalius laukia mirties.

BRANO KELIONĖ

VIENĄ DIENĄ, KAI BRANAS, Fevalio sūnus, vaikštinėjo netoli savo pilies, išgirdo skambant švelnią muziką. Jos besiklausydamas jaunikaitis užmigo. Nubudęs šalia savęs išvydo sidabrinę obels šakelę, aplipusią baltais žiedais.

Branas parsinešė šakelę į pilį, kur jo laukė kariai. Ten jis pamatė moterį, kuri pasisveikino su juo ir padainavo jam apie jūrų džiaugsmus ir ten esantį pasaulį su daugybe salų, kiekviena iš jų savaip žavinga.

– Palik šį tingų gyvenimą, – viliojo ji, – ir plauk į jūrą.

– Būtinai plauksiu, – atsakė karalaitis.

Sulig tais žodžiais sidabrinė obels šakelė iš jo rankų perskriejo į moters rankas.

Taigi išsiruošė Branas jūron su trimis būriais palydovų, po devynis vyrus kiekviename būryje, kuriems vadovavo jo įbroliai. Po dviejų dienų ir dviejų naktų jie sutiko Manananą, jūrų dievą, lekiantį per bangas karieta, nes jam vandenynu skrieti buvo taip pat lengva kaip važiuoti kieta žeme. Mananas irgi Branui dainavo apie gelmių stebuklus ir gausybę jūros salų.

KELTŲ SAGĖ
Vadinamas Hunterstono sage, šis nuostabus papuošalas buvo padarytas Airijoje apie 700 m. Žlugus Romos imperijai, Airija tapo svarbiu krikščionybės, meno ir mokslo centru. Keltų mitus pirmieji užrašė airių vienuoliai.

Branas klausosi kerinčių moters dainų apie keliones ir nuotykius

Mananas, jūrų dievas, pasakoja Branui apie gelmių stebuklus

PALAIMINTASIS BRANAS
Velso legendose pasakojama apie kitą didvyrį, vardu Branas, – Palaimintąjį Braną. Jis buvo nušautas užnuodyta strėle kovoje su airių karaliumi Matolvchu. Jo galva buvo palaidota Londone ant Baltosios kalvos (dabar ten stovi Londono Taueris), kad saugotų nuo užpuolikų. Karalius Artūras ją iškasė, labiau pasikliaudamas savo žmonių narsa.

Pirmoji sala, kurią jie priplaukė, vadinosi Džiaugsmo sala. Visi jos gyventojai nei iš šio, nei iš to šypsojosi ir juokėsi – džiaugėsi, ir tiek. Branas pasiuntė vieną vyrą sužinoti, kas ten darosi. Tik pastatęs koją ant žemės, bernaitis irgi ėmė šieptis, kvatoti ir visai pamiršo žmonių kalbą. Jis neatsakė nė į vieną klausimą ir negrįžo į laivą. Tad Brano palydovai paliko jį ir nuplaukė tolyn.

Paskui jie priplaukė Moterų salą. Tos salos valdovė šūktelėjo:

– Sveiki, nepažįstamieji! Lipkit į krantą.

Regis, tik kokius metus Branas su palydovais linksminosi, puotavo ir ūžavo Moterų saloje. Bet štai vienas vyras prabilo apie žaliąsias tėviškės kalvas, vieną po kito juos ėmė kamuoti namų ilgesys. Nors ir laimingi, jie

Branas priplaukia Džiaugsmo salą ir Moterų salą

išsiruošė atgalios.

Moterys maldavo juos pasilikti, tačiau Branas su palyda tvirtai apsisprendė.

– Kad ir ką darytumėte, – pamokė valdovė, – pirmiausia pasiimkite savo draugą iš Džiaugsmo salos. Po to patariu jums plaukti tolyn ir negrįžti namo.

Branas paėmė bernaitį iš Džiaugsmo salos, tačiau tas visiškai negalėjo

KITAS PASAULIS
Stebuklingos salos, į kurias plaukė Branas, dar buvo vadinamos „kitu pasauliu". Manyta, kad jos yra kažkur vakaruose, už vandenyno, kurį dabar vadiname Atlantu.

BRANO GRĮŽIMAS
Šis įspūdingas jūros peizažas, žvelgiantis į vakarus nuo pietvakarių Airijos pakrantės, gali būti netoli tos vietos, kur Branas ir jo vyrai norėjo išsilaipinti po kelionės į stebuklingąsias salas.

prisiminti, ko jis juokėsi. Paskui, nepaisydami valdovės patarimo, jie pasuko gimtosios Airijos link.

Prisiartinę prie kranto, pamatė didelį būrį žmonių. Branas šūktelėjo jiems, kad jis yra Branas, Fevalio sūnus, grįžęs iš klajonių. Žmonės atsakė:

– Mes nepažįstame tokio žmogaus.

Tik vienas senis tarė:

– Yra legenda apie žmogų tokiu vardu. Jis išplaukė jūron ir negrįžo.

Jaunikaitis, kurį pirmąjį buvo suėmęs namų ilgesys, nesulaukdamas, kada baigsis šnekos, iššoko iš laivo ant kranto. Vos tik jo kojos palietė žemę, jis

Pagaliau Branas ir jo palydovai grįžta namo, tačiau pamato, kad žmonės juos pamiršo

bemat virto dulkių sauja, tarsi jau seniai būtų miręs. Laikas kitaip bėga stebuklingose salose: vieneri metai Moterų saloje – tai daugel metų čionai, namuose.

Apsakė Branas žmonėms ant kalno savo nuotykius, kad apie jo kelionę žinotų būsimosios kartos, po to apsuko laivą ir išplaukė. Nuo tada niekas nebematė Brano, Fevalio sūnaus. Tačiau jis, aišku, vis dar plaukioja tolimose jūrose iš vienos salos į kitą.

❖

HEROJAI KELIAUTOJAI
Legenda apie Braną, herojų keliautoją, atkartojama kitų tautų mituose ir epuose, ypač pasakojime apie graikų didžiavyrio Odisėjo keliones.

BALDRO MIRTIS

GRAŽUOLĮ BALDRĄ, Odino sūnų, kankino košmarai. Nors dieną dievaitis ir žinojo, kad visi jį myli, kasnakt sapnuodavo, kad bus nužudytas.

Taigi pasibalnojo Odinas aštuonkojį žirgą Sleipnį ir leidosi vaivorykštės tiltu pas Helę į mirusiųjų karalystę Niflheimą. Prajojęs Helės skaliką, jis pasuko tiesiai prie seniai mirusios pranašės kapo. Taręs burtažodį, pažadino šią iš miego ir paklausė:

– Kodėl Helės karalystė auksu ir brangenybėm išpuošta, lyg kokiai puotai?

Toji atsakė:

– Midus ir vaišės Helės karalystėje Baldrui ruošiami.

– Kas gi nužudys šauniausią tarp dievų? – kamantinėjo Odinas.

– Mirtiną smūgį kirs aklasis dievas Hodas.

– O kas gedės?

– Tu, Odinai. Neklausinėk manęs daugiau, – sulig tais žodžiais pranašė ir vėl nugrimzdo mirties miegan.

Naujienos, parvežtos iš Helės karalystės, dievų nė kiek nepaguodė. O Baldras toliau blaškėsi ir vartėsi sapnuodamas savo mirtį.

Tuomet Baldro motina Friga leidosi po pasaulį prisaikdindama kiekvieną sutiktąjį, kad niekada nieko blogo nepadarytų Baldrui. Jai prisiekė ugnis ir vanduo. Gyvūnai ir paukščiai davė jai priesaiką. Gyvatės prisiekė. Ligos jai saikstės dievais. Dievažijos žemė ir medžiai. Dievagojosi nieko pikto nedaryti metalai ir akmenys.

Galų gale Baldras buvo saugus. Greitai dievai susigalvojo

Sleipnis neša Odiną pas Helę į mirusiųjų karalystę sužinoti, kodėl jo numylėtą sūnų Baldrą kamuoja košmarai

SLEIPNIS
Šis piešinys ant akmens iš Gotlando salos Švedijoje vaizduoja Odino aštuonkojį eržilą Sleipnį, greitesnį už visus žirgus. Raitelis galbūt Odinas, o gal nukautas karys, įžengiantis į Valhalą, Odino menę.

◀ *Toras milžinų šalyje, p. 118*

naują žaidimą. Gražuolis Baldras turėdavo stovėti ramiai, o dievai sviesdavo į jį kokį pražūtingą ginklą. Jie svaidė akmenis, kirto kalavijais ir dūrė ietimis, tačiau niekas jo nežeidė.

Nelikdavo nė menkiausio įdrėskimo. Visi dievai leipdavo juokais.

Tikriau sakant, visi, išskyrus vieną. Klastūną Lokį erzino toks dievų džiūgavimas. Jis pasivertė senute ir nuėjo pas Frigą. Klastuolis paklausė jos, ko dievai juokiasi, ir Friga paaiškino, kad visi pasaulyje prisiekė nedaryti Baldrui nieko pikta.

– Ką, visi visi pasaulyje? – nustebo Lokis.

– Visi, išskyrus tą jauną amalo stiebelį, – atsakė Friga.

Lokis, nudrožęs tiesiai prie amalo, išrovė jį ir nusinešė į dievų buveinę. Priėjęs prie aklojo dievo Hodo, paklausė:

– Kodėl tu nieko nemeti į Baldrą?

– Nematau, kur jis stovi, – atsakė Hodas, – be to, neturiu ginklo.

– Kodėl gi tau nesviedus šios lazdelės? – meilinosi Lokis. – Aš nukreipsiu tavo ranką.

Taigi sviedė Hodas amalą į Baldrą, ir šis, kiaurai pervertas, krito negyvas. Tai buvo baisiausias dalykas, kada nors padarytas dievų ar žmonių.

Juokas užstrigo dievams gerklėse. Jie negalėjo nei prakalbėti, nei pajudėti. Tik apstulbę žiūrėjo į mirusį gražuolį dievą.

Niekas nepakėlė prieš Lokį rankos, nes tai įvyko šventoje vietoje. Jie leido jam eiti. O tada baisiausiai kūkčiodami apsipylė ašaromis.

Kol Lokis kreipia Hodo ranką, kad tas sviestų pražūtingą amalą, kiti dievai svaido į Baldrą lazdas ir akmenis, žinodami, kad jo nesužeis

Puikiajame Baldro laive sukrovė dievai didžiulį laužą ir, milžinės Hiurokinos padedami, nuleido laivą į vandenį. Susirinko visi dievai, o Odinas, pasilenkęs šnibždėti atsisveikinimo žodžių Baldrui į ausį, nepastebimai užsmaukė jam ant rankos savo aukso apyrankę Draupnį. Po to uždegė laužą ir išlydėjo Baldrą į ilgą kelionę.

AMALAS
Šis visžalis augalas su baltomis, lipniomis ir minkštomis uogomis auga aukštai plačialapiuose medžiuose, ypač senose obelyse. Per amžius su juo siejami įvairūs prietarai ir tradicijos. Senovės Skandinavijoje už durų kabantis amalas kvietė užeiti vidun kaip taikos simbolis.

FRIGA
Vaisingumo deivė Friga – Odino žmona ir visų dievų motina. Ji turėjo apgailėtiną sugebėjimą: galėjo numatyti ateitį, bet negalėjo jos pakeisti. Friga taip pat buvo vedybų deivė.

SIDABRO APYRANKĖ
Ši gryno sidabro vikingų apyrankė, rasta Danijoje, Fiuno saloje, buvo nešiojama ant žasto. Tokios apyrankės kaip ši buvo labai vertinamos, nes jas dažnai drąsiam kariui dovanodavo karalius. Odino auksinė apyrankė Draupnis – viena iš trijų dievų brangenybių.

Friga paklausė:

– Kas iš dievų išdrįs nusigauti į Helės valdas ir derėtis su ja, kad leistų Baldrui pas mus grįžti?

Sėdo Hermodas, kitas Odino sūnus, ant Sleipnio ir iškeliavo pas Helę. Skriejo jis per tamsius slėnius, kol prijojo Helės karalystės vartus. Pasiprašė įleidžiamas vidun ir ten pamatė savo brolį Baldrą.

Hermodas prašo Helės leisti Baldrui grįžti į gyvųjų pasaulį

Prašė Hermodas deivę Helę, kad leistų broliui grįžti į gyvųjų pasaulį.

– Visi myli Baldrą. Visi jį apraudа, – maldavo dievaitis.

– Jei tikrai taip yra, kaip sakai, – tarė Helė, – tegrįžta Baldras į gyvenimą. Tačiau jei atsirastų bent vienas, kuris jo neapraudotų, jis pasiliks su manimi.

Atsisveikino Hermodas su broliu, ir tas padavė jam apyrankę Draupnį, ženklą tėvui Odinui. Nuo to laiko kas devintą naktį Draupnis verkdavo, o iš jo ašarų pasidarydavo aštuonios lygiai tokios pat apyrankės.

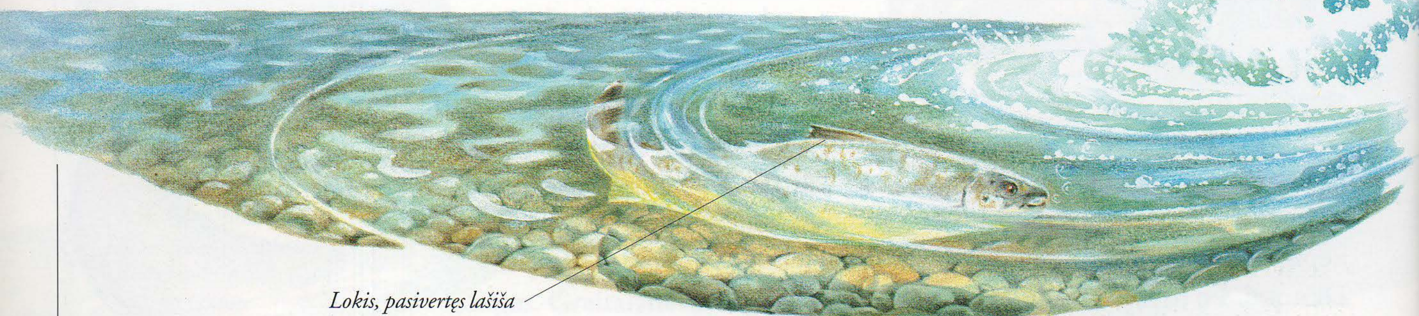
Dar kartą leidosi Friga per pasaulį, ir visi, kurie prisiekė Baldrui nieko bloga nedaryti, jį apraudojo. Net ir amalas, jį užmušęs, raudojo su visais. Galiausiai ji priėjo olą, kurioje sėdėjo milžinė. Šioji sustenėjo:

– Nė ašarėlės neišliesiu dėl Baldro. Man iš jo nei gyvo, nei mirusio jokios naudos. Telieka jis sau pas Helę.

Milžinė buvo persirengęs Lokis, o kur tau Lokis raudos!

Iki šiol dievai pakentė klastuolio piktus darbelius, bet šį kartą jis per toli nuėjo.

Nuo dievų įtūžio Lokis pasislėpė kalnų trobelėje. Namelio visose sienose buvo po duris, kad klastūnas galėtų matyti visus ateinančius. Dieną, pasivertęs lašiša, jis slėpdavosi po kriokliu.

Lokis, pasivertęs lašiša

Vieną vakarą sėdėdamas trobelėje, Lokis susimąstė, ar gali jį dievai sugauti virtusį lašiša? Jis tingiai nėrė tinklą, paskui sviedė jį ugnin. Staiga, pamatęs besiartinančius dievus, šoko į saugią vietelę po krioklių.

Įžengę į trobelę ir pažvelgę į židinį, dievai pamatė tinklą. Supratę, kad Lokis greičiausiai pasivertė žuvimi, pagal jo pavyzdį jie nunėrė naują tinklą.

Sugavę klastūną, nutempė jį į olą ir pririšo prie trijų akmenų vieno jo sūnaus žarnomis. Ten jį ir paliko, o virš jo pakabino gyvatę, iš kurios ant piktavalio veido laša nuodai.

Lokio slėptuvė ant kalno viršūnės

Odinas

Dievai suvokia, kad Lokis, pasivertęs žuvimi, slepiasi po krioklių, todėl neria naują tinklą jam sugauti

KLASTŪNAS LOKIS
Lokis – apgaulinga oro ir ugnies dvasia, galinti būti piktavalė. Jo pravardė „keičiantis pavidalus" atskleidžia jo sugebėjimą kuo nors pasiversti, kai nori apmulkinti ar apgauti dievus. Ant akmeninio dumplių skydo (viršuje) Lokis pavaizduotas susiūtomis lūpomis. Tai iš dar vieno pasakojimo apie Lokį, kur nykštukas susiuva jam lūpas, kad šis liautųsi plepėjęs.

Lokio žmona mėgina į kaušelį surinkti gyvatės nuodus prieš jiems nulašant jos vyrui ant veido

Lokio ištikimoji žmona Sigiuna vis dar sėdi prie jo, rinkdama nuodus į kaušelį. Bet kai kaušelis prisipildo ir ji pasisuka jų išpilti, nuodai laša ant Lokio veido. Kai jis raitosi iš skausmo, dreba žemė.

Taip už Baldro, Odino ir Frigos mylimiausią sūnų, buvo atkeršyta. Tačiau žmonės sako, kad vieną dieną, po ragnaroko, dievų saulėlydžio, jis grįš į gyvųjų pasaulį.

Ragnarokas, p. 174 ➤

ORFĖJAS IR EURIDIKĖ

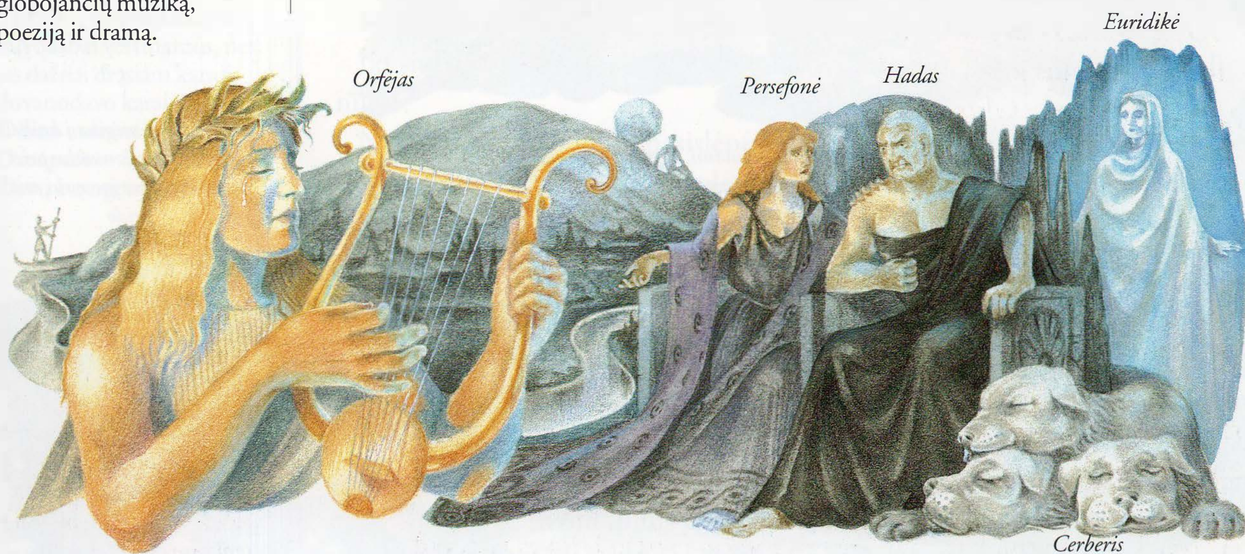
ORFĖJO MUZIKA
Ši III a. mozaika, rasta Turkijoje, Antiochijoje, buvusiame Sirijos mieste. Joje vaizduojamas paukščiams ir žvėrims grojantis Orfėjas. Dainiaus motina buvo Kaliopė, vyriausioji iš devynių mūzų, Dzeuso dukterų, globojančių muziką, poeziją ir dramą.

NIEKAS NEGALĖJO PRILYGTI dainiui Orfėjui, mūzos Kaliopės sūnui. Kai jis skambindavo savo lyra, paukščiai nutūpdavo jo pasiklausyti, o žvėrys liaudavosi bijoję ir prieidavo arčiau. Medžiai nulenkdavo šakas, kad geriau girdėtų vėjo atnešamas melodijas. Lyrą jam padovanojo dievas Apolonas, o kai kurie net sako šį esant jo tėvą.

Orfėjas vedė Euridikę. Ji buvo tokia miela ir graži, kad ja susižavėjo vyras, vardu Aristėjas. Kai moteris atstūmė besimeilinantį Aristėją, šis puolė ją vytis. Nuo jo bėgdama, Euridikė užmynė gyvatę ir jos įgelta susmuko negyva.

Nežinojo Orfėjas, kur dėtis iš skausmo. Pasiėmė jis savo lyrą ir leidosi į požemio karalystę susigrąžinti Euridikės. Širdį veriančia lyros rauda jis pakerėjo valtininką Charoną, ir šis perkėlė Orfėją per siaubingą Stikso upę. Graudinga lopšine užliūliavo Cerberį, trigalvį šunį, saugantį vartus, o tyra ir švelnia lyros aimana palengvino prakeiktųjų kančias.

Galų gale Orfėjas prisiartino prie paties Hado sosto. Mirusiųjų karaliui nepatiko, kad gyvasis įžengė į jo viešpatiją, bet, sugraudintas Orfėjo sielvartingo dainavimo, apsipylė geležinėmis ašaromis. Jo žmona, Persefonė, maldavo vyrą išklausyti dainiaus prašymą.

Persefonė maldauja vyrą padėti Orfėjui, kurio graudi muzika ir daina iki ašarų sugraudino Hadą

Taigi Hadas įvykdė jo norą. Euridikė galėjo grįžti paskui Orfėją į žemę. Tik su viena sąlyga: dainius nežvilgtels į ją, kol ji neišeis į saulės šviesą.

Leidosi Orfėjas kelionėn, kopdamas stačiu taku, vinguriuojančiu iš tamsios mirusiųjų karalystės. Džiaugsmo dainas dainuodamas, vedė jis Euridikės vėlę atgal į gyvenimą. Nė karto neatsigręžė dainius, kol pasiekė saulės šviesą. O tuomet atsisuko pažiūrėti, ar Euridikė vis dar čia.

Štai jo mylimoji, prie pat angos į tamsų urvą, beveik jau atgijusi. Bet vos Orfėjas pažvelgė, jo išsvajotoji dingo migloje, jos paskutinis meilės ir skausmo šūksnis buvo tik vėjo atneštas šnabždesys iš pragaro gelmių. Jis prarado ją amžinai.

Nevilties apimtas, Orfėjas tapo nuožmus. Kitų moterų pusėn jis net nepažvelgdavo, bijodamas, kad jos primins jam prarastą mylimąją. Grupelė pašėlusių moterų, vadinamų mainadėmis, įtūžusios, kad dainius jas paniekino, kaip paklaikusios puolė Orfėją ir sudraskė jį į skutelius. Išmetė jo nutrauktą galvą į Hebro upę, ir galva nuplaukė tolyn vis dar rypuodama: „Euridike! Euridike!“

Raudodamos devynios mūzos surinko dainiaus kūno dalis ir palaidojo jas prie Olimpo kalno. Sakoma, kad nuo tos dienos netoliese gyvenančios lakštingalos čiulba gražiau negu kitur. Orfėjas po mirties vėl susitiko su savo mylima Euridike.

O mainadėms, taip žiauriai nužudžiusioms Orfėją, dievai neleido mirti. Jau betrypdamos savo triumfo šokį, jos pajuto, kad jų kojų pirštai ilgėja ir raitydamiesi lenda į žemę. Kuo labiau jos priešinosi, tuo giliau skverbėsi šaknimis virtę pirštai. Jų kojos sumedėjo ir apsunko, taip pat ir jų kūnai; galiausiai žudikės virto nebyliais ąžuolais. Metų metus jos ten stovėjo, talžomos piktų vėjų, kuriuos kadaise jaudino Orfėjo lyros garsai, kol galiausiai jų negyvi, drevėti kamienai nuvirto ant žemės.

LAKŠTINGALA
Šio mažo, neišvaizdaus paukštelio giesmė nepaprastai melodinga, iš čia ir posakis „čiulba kaip lakštingala“.

Dievai Orfėjo žudikes, mainades, paverčia ąžuolais

❖

MAINADĖS
Šios Dioniso, vyno ir malonumų dievo, palydovės šėlo po kalnus, grodamos fleitomis, mušdamos būgnelius ir šokdamos kaip paklaikusios. Pagautos siautulio, mainadės galėdavo užmušti plikomis rankomis.

SEDNA

DVASIOS KAUKĖ
Eskimų mitologijoje gamtos jėgas veikia kelios dvasios. Ši medinė kaukė simbolizuoja ne vieną dvasią. Ji juda įvairiai, nelygu kaip šoka ją užsidėjęs asmuo, rodydamas, kaip susijusios gamtos dvasios.

SEDNA VADINAMA jūros gyvūnų motina. Kadaise ji buvo paprasta mergelė, tačiau dabar yra deivė, gyvenanti jūros dugne. Štai kaip viskas nutiko.

Sedna nenorėjo ištekėti. Ji atstūmė visus savo kaimo jaunikaičius. Bet paskui pamilo šunį ir už jo ištekėjo.

– Tai atneš nelaimę, – piktinosi atstumti jaunikaičiai, kurie norėjo patys Sedną vesti. Taigi pasiėmė ją į jūrą ir išstūmė iš valties. Nusitvėrė mergelė valties krašto, tačiau jie nukapojo jai pirštus. Krisdami į jūrą, pirštai virto pirmaisiais ruoniais ir kitais vandenų gyvūnais. Sedna nugrimzdo jūros dugnan ir tapo požemio pasaulio valdove, visų gyvų būtybių viešpate.

Dėl žiauraus likimo, kurį jai teko iškęsti, Sedna greitai užsirūstina. Kai kas nors ją įžeidžia, ji uždaro visus gyvūnus, tad žmonės nieko nebesužvejoja ir nesumedžioja.

Tada koks nors drąsus žmogus, turintis šamano galią, žynys, sugebantis bendrauti su dvasiomis, rizikuodamas savo gyvybe turi leistis į jūrą nuraminti deivės. Jis turi praeiti pro baisius Sednos rūmų sargus, tarp jų ir piktą juodą šunį, kol pasiekia pačią valdovę.

Visos žmonijos nuodėmės nuskęsta vandenyje ir renkasi kaip purvas ir suodžiai Sednos plaukuose. Kadangi ji neturi pirštų, negali išsitrinkti galvos. Todėl šamanas turi supinti nešvarius deivės plaukus į dvi storas kasas, iššukavęs kaltūnus ir išvalęs purvus. Atsidėkodama Sedna paleidžia gyvūnus, ir žmonija vėl turi kuo maitintis.

Kai Sedna grimzta į jūros dugną, jos nukirsti pirštai tampa pirmaisiais jūros gyvūnais

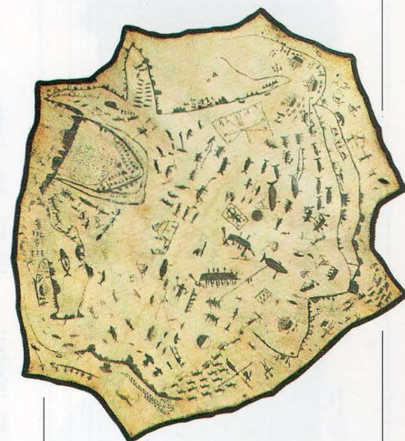
Sednos pirštai virsta ruoniais, jūrų vėpliais, banginiais ir delfinais

KOKS PASAULIS DIDELIS!

Dvi poros šunimis pakinkytomis rogėmis iškeliauja į skirtingas puses

PIEŠINYS ANT RUONIO ODOS
Arktyje eskimai manosi medžioklės ir žvejybos laimikiu. Paveiksliukai šiame piešinyje vaizduoja žmones, važiuojančius šiaurės elnių tempiamomis rogėmis, irkluojančius kanojas ir medžiojančius ruonius, vertinamus dėl mėsos ir odos.

DVI POROS GYVENO KARTU. Vieną dieną tarp vyrų užsimezgė pokalbis:

– Pasaulis didelis, – tarė vienas.

– Kaži ar labai? – spėliojo kitas.

– Pažiūrėkim, – pasiūlė pirmasis.

Taigi pasikinkė jie roges ir iškeliavo į skirtingas puses. Išsiskirdamos jų žmonos verkė, tačiau kiekviena lydėjo savo vyrą, bėgdama šalia rogių.

Metų metus jie keliavo. Žmonos gimdė vaikus, vaikai užaugo, gimdė savo vaikus ir taip toliau, kol galiausiai per ledynus keliavo dvi didžiulės gentys.

Pirmosios poros paseno ir nusilpo. Vyrai nebevaliojo vadelioti rogių, o moterys nebespėjo žingsniuoti šalia. Bet vis tiek keliavo.

Pagaliau pamatė tolumoje kažką judant. Jie vis ėjo ir ėjo, kol galų gale susitiko ten, kur išsiskyrė.

– Pasaulis didelis, – tarė pirmasis.

– Net didesnis, nei manėme, – atsiliepė antrasis.

Ir tada abudu mirė.

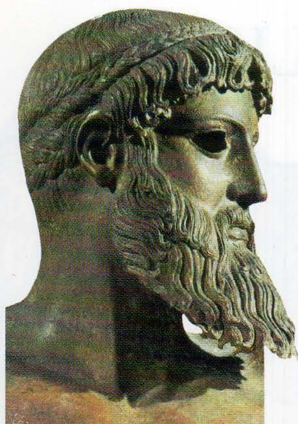

Du seniai susitinka po ilgos kelionės

ATLANTIDA

JŪRŲ DIEVAS
Ši bronzinė Poseidono galva yra statulos (450 m. pr. Kr.) dalis. Dzeuso brolis, jūrų, ežerų ir žemės drebėjimų dievas Poseidonas buvo vienas galingiausių tarp nemirtingųjų. Jis dažnai vaizduojamas laikantis trišakį, tridantį ginklą, kurį naudojo tunų žvejai.

GRAIKAI TURI DAUG LEGENDŲ apie tolimą praeitį: apie pirmąjį žmogų Foronėją, apie Deukalioną ir Pirą, kurie išsigelbėjo nuo tvano, Dzeuso pasiųsto išvalyti pasauliui nuo piktų žmonių. Tačiau kai graikų politinis veikėjas Solonas papasakojo šiuos mitus senovės Egipto žyniams, šie nusijuokė.

– Jūs, graikai, visai nežinote savo istorijos. Kalbate apie vieną potvynį, bet jų buvo daugybė. Jūsų protėviai žuvo kaip tik šio potvynio metu! – Ir žyniai papasakojo Solonui apie Atlantidos salą, iš kurios prieš devynis tūkstantmečius didžiąją pasaulio dalį valdė pati kilniausia tauta.

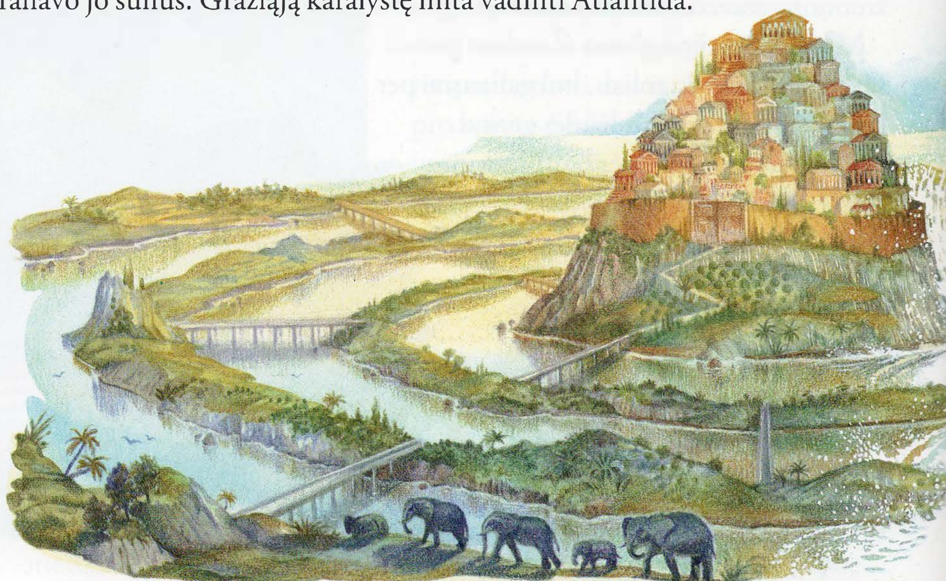
Kadaise uolėtoje saloje gyveno varguolių pora Euenoras ir Leukipė. Jie turėjo dukrelę Klitą. Poseidoną, jūrų dievą, pavergė Klitos grožis, ir jiedu susituokė. Tada dievas perkūrė salą, kad ši būtų tinkama vieta jaunajai nuotakai.

Jis supylė saulėtą ir kerinčią grožiu salą, kurią juosė žemės ir jūros žiedai. Derlinguose laukuose noko gausybė kviečių, vaisių ir daržovių, kalvotose giriose klaidžiojo visokiausi gyvūnai, netgi dramblių kaimenės, o po žeme glūdėjo daugybė brangių rūdų.

Klita pagimdė Poseidonui penkias poras dvynių berniukų. Jie visi tapo karaliais, o vyriausiasis, Atlantas, buvo karalių karalius. Po jo mirties karaliavo jo sūnūs. Gražiąją karalystę imta vadinti Atlantida.

ATLANTIDOS ŠEŠĖLIAI
Senovės griuvėsiai, dunksantys Pamukalės (Turkija) kalnų tvenkinyje, liudija Poseidono ūmią griaunamąją galią.

Gražiąją Atlantidos karalystę supa žemės juostos, sujungtos tiltais

◀ *Sparnuotas žirgas, p. 148*

Atlantidos žmonės išmanė taikos bei karo menus ir greitai ėmė valdyti visas Viduržemio jūros tautas. Kiekvienas salos karalius kuo nors praturtino šalį. Išorinė Atlantidos miesto siena buvo padengta žalvariu, o vidinė alavu. Rūmai su Poseidono šventykla salos viduryje išpuošti auksu. Namai sumūryti iš baltų, juodų ir raudonų akmenų: vieni vienspalviai, kiti margi. Į jūrą vėrėsi didžiulis uostas, o žemės juostas jungė tiltai.

Tokia buvo Atlantida tomis šlovingomis dienomis.

Daugel metų karaliai valdė gerai ir išmintingai, kiekvienas savo išmintį perduodamas įpėdiniui. Tačiau karta po kartos karalių dieviškasis kraujas skystėjo, jie vis labiau ir labiau atsidavė mirtingųjų geismams ir žemiškiems troškimams. Jei kadaise brangius daiktus vertino tik dėl šių grožio, tai dabar juos pagavo godumas. Ten, kur kadaise žmonės gyveno draugiškai ir darniai, dabar riejosi dėl valdžios ir šlovės. Didysis Dzeusas, matydamas savo numylėtą tautą kasdien vis giliau grimztančią į garbės troškimo ir nedorybių liūną, papriekaištavo Poseidonui, kam leidžiąs tokius dalykus. Šis, sielvarto ir pykčio deginamas, sujudino jūrą. Pakilo milžiniška putota banga ir prarijo Atlantidą. Amžinai pranyko sala vandenyne.

Kas žino, galbūt ten, kur ji nugrimzdo, vandenyno dugne, Poseidono vaikai ir vėl vaikštinėja Atlantidos gatvėmis, ir vėl klesti taika ir išmintis, o gal tik žuvys žaidžia tarp jūros nugludintų šio pasakiško miesto sienų.

Poseidonas sukelia milžinišką bangą, kad ši prarytų Atlantidos miestą

Jūros dugne dunkso didis Atlantidos miestas

❖

TIKROJI ATLANTIDA?
Archeologai mano, kad Atlantida galėjo būti Strongilės sala (dabar Santorinės salynas) Viduržemio jūros rytuose. Apie 1500 m. pr. Kr. vulkano išsiveržimas paskandino šią salą.

PANO ŠVILPYNĖ
Panas garsėjo grojimu nendrinėmis švilpynėmis. Galbūt jo švilpynė buvo padaryta iš *Arundo donax*, o gal iš ispaniškos nendrės. Iš nendrių dūdelės daromos jau 5000 metų.

PANO MIRTIS

PANAS, MEDŽIOTOJŲ, PIEMENŲ ir visų laukinių būtybių dievas, buvo vienas iš keisčiausių graikų dievybių. Jo kaktoje styrojo du ožkos ragai, kojos su dailiomis ožkos kanopomis buvo apžėlusios plaukais. Jis dažnai lankydavosi nuošaliose, laukinėse vietose, švilpaudamas nendrinėmis dūdelėmis. Panas pūtė nendrines švilpynes, nes jo pamiltąją nimfą Siringą, bėgančią nuo jo persekiojimų, dievai pavertė nendre.

Paną garbino tiek egiptiečiai, tiek graikai. Tuos, kurie pajusdavo jį esant šalia, dažnai apimdavo siaubinga baimė, ir jie lėkdavo, kaip dabar sakome, pagauti panikos. Kai kurie žmonės mano, kad Panas vis dar lankosi nuošaliose vietelėse. Tačiau pasakojama keista istorija, kad 14–37 m., valdant romėnų imperatoriui Tiberijui, pro graikų Paksų salą į Italiją plaukiantį laivą pasiekė dieviškas balsas:

– Didysis dievas Panas mirė!

Panas dažnai lankosi nuošaliose vietose. Kas pajunta jį esant šalia, tą pagauna panika

Jūreiviai perduoda naujieną apie Pano mirtį

Jūreiviai iš laivo denio, kur tik pamatę krantą, visiems, turintiems ausis, kartodavo išgirstą naujieną:

– Didysis dievas Panas mirė!

Tuomet tuščiuose laukuose kildavęs baisus raudojimas.

GYVATĖ VAIVORYKŠTĖ

PASAULĮ SUKŪRĖ vienintelis dievas Nana Bulukus, kuris nėra nei vyras, nei moteris. Po kiek laiko Nana Bulukus pagimdė dvynukus: Mavu ir Lisą. Tai jie suteikė pasauliui formą ir iki šiol kartu su keturiolika savo vaikų, žemesniaisiais dievais Vodais, jį valdo.

Mavu yra mėnulis. Ji gyvena vakaruose ir jos laikas yra naktis. Lisas yra saulė, jis gyvena rytuose, jo laikas – diena.

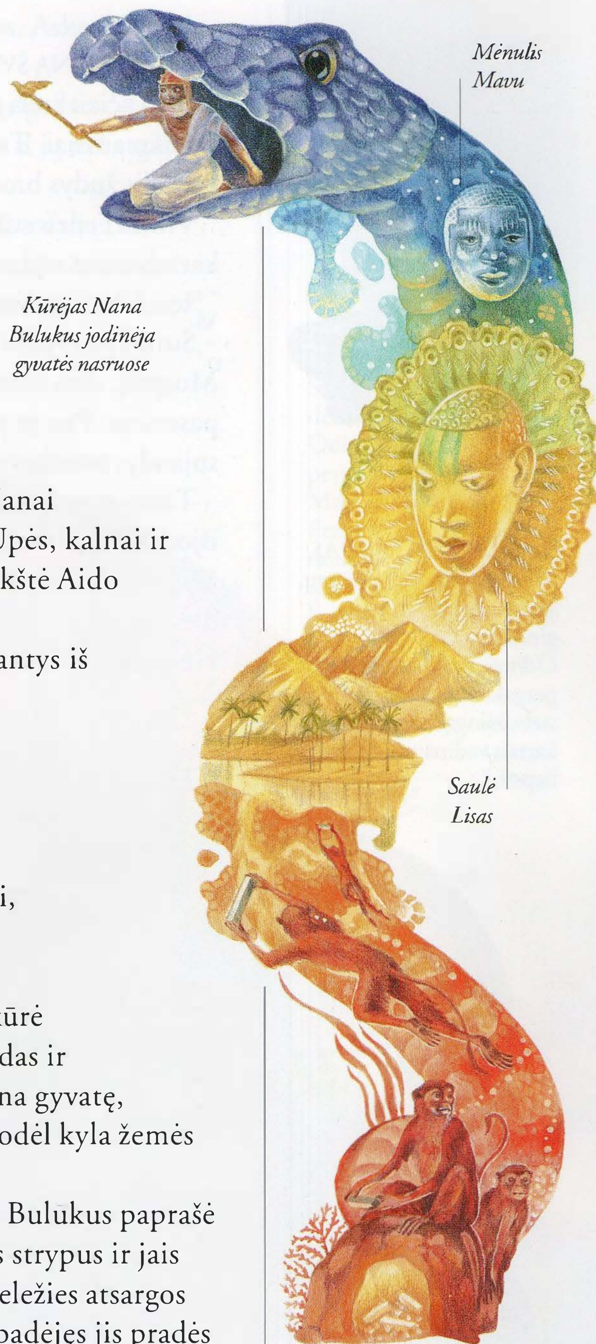
Iš pradžių Mavu dar neturėjo vaikų, o gyvatė vaivorykštė Aido Hvedas jau buvo sukurtas tarnauti Nanai Bulukui. Aido Hvedas jį visur nešioja savo nasruose. Upės, kalnai ir slėniai raitosi ir vingiuoja, nes taip juda gyvatė vaivorykštė Aido Hvedas.

Kur tik jie apsistoja nakvynei, iškyla kalnai, atsirandantys iš gyvatės išmatų. Štai kodėl giliai kasinėdami kalnus aptinkame lobių.

Baigęs darbą, Nana Bulukus pamatė, kad žemė paprasčiausiai negali išlaikyti visko, ką jis sukūrė: visų kalnų, medžių, žmonių ir gyvūnų. Tam, kad žemė neapvirstų, liepė kūrėjas Aido Hvedui po ja susirangyti, paremti – kaip pagalvėlei, kurią žmonės užsideda ant galvos, nešdami sunkią naštą.

Kadangi Aido Hvedas nepakenčia karščio, dievas sukūrė jam vandenyną. Čia, įsikandęs savo uodegą, Aido Hvedas ir gyvena nuo pat pasaulio pradžios. Nors vanduo ir vėsina gyvatę, kartais jis sukruta norėdamas patogiau įsitaisyti, štai kodėl kyla žemės drebėjimai.

Raudonųjų beždžionių, kurios gyvena po jūra, Nana Bulukus paprašė maitinti Aido Hvedą. Tad jos visą laiką kala geležinius strypus ir jais maitina gyvatę. Tačiau anksčiau ar vėliau beždžionių geležies atsargos baigsis ir tuomet Aido Hvedas nebeturės ką valgyti. Išbadėjęs jis pradės kramtyti savo uodegą. Tada nuo baisių raitymųsi ir konvulsijų pasvirs visa žemė, perkrauta žmonių bei daiktų. Ji nuslys į jūrą, ir ateis pasaulio pabaiga!

Mėnulis Mavu

Kūrėjas Nana Bulukus jodinėja gyvatės nasruose

Saulė Lisas

Po jūra gyvenančios raudonosios beždžionės kala geležinius strypus ir maitina jais gyvatę vaivorykštę

RAGNAROKAS

VIKINGŲ KALAVIJAS
Vikingų, arba skandinavų, kario mėgstamiausias ginklas buvo kalavijas. Odinas, skandinavų mūšio pergalės dievas, turėjo stebuklingą kalaviją, kartais vadinamą „Odino liepsna".

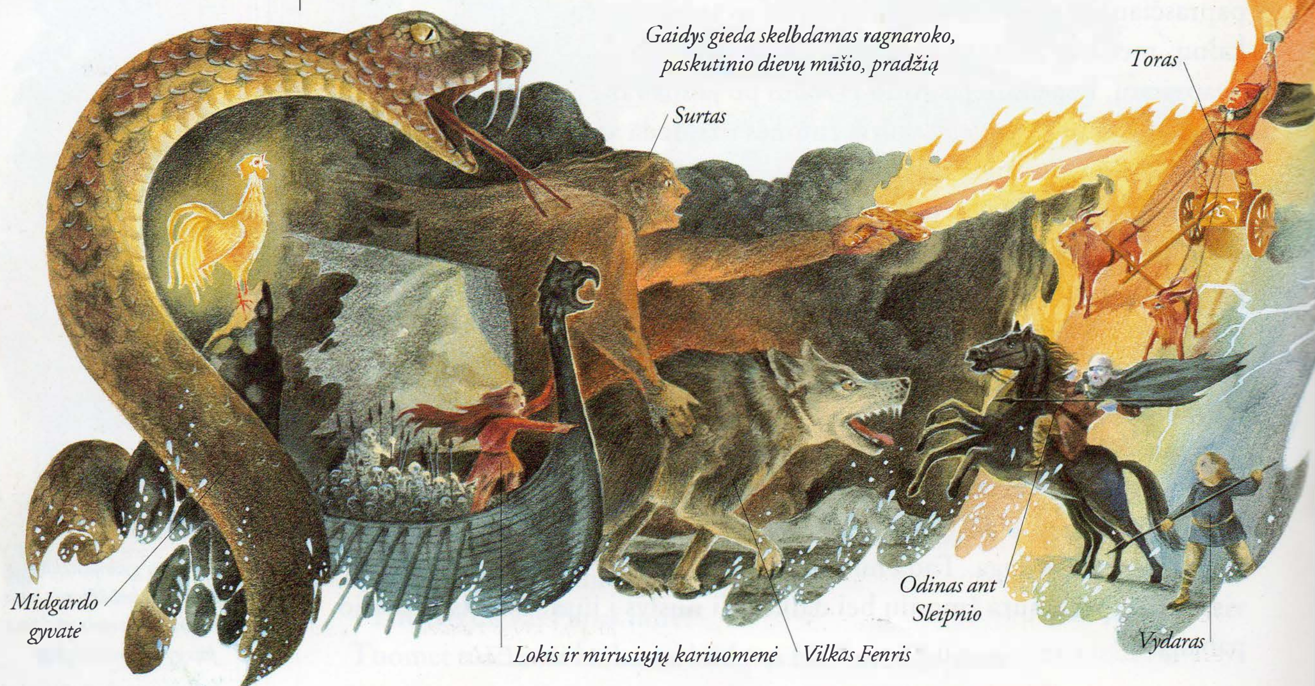
KIEKVIENĄ ŠVIESŲ RYTĄ gieda auksinis gaidys ir žadina dievus. Tačiau ateis paskutinis dievų saulėlydis. Atslinks kirvio, kalavijo, vėjo ir vilko amžiai. Tai ragnarokas – visa ko žūtis.

Brolis žudys brolį, grius visos sienos.

Vilkas Fenris sutraukys pančius, klastūnas Lokis su mirusiųjų kariuomene atplauks į pasaulio žūtį laivu, pastatytu iš numirėlių nagų. Užeis šalta ilga žiema.

Surtas su švytinčiu kardu, nuo pat laiko pradžios laukęs prie įėjimo į Muspelį, išeis kariauti su dievais, ir jo liepsnos pasiglemš visus devynis pasaulius. Prie jo prisidės vilkas Fenris išžiotais nasrais. Midgardo gyvatė spjaudys nuodus virš žemės ir jūros.

Tuomet sargybinis Heimdalis papūs savo ragą ir dievai nuostabia apranga išjos į mūšį. Toras nugalės Midgardo gyvatę, tačiau, žengęs devynis žingsnius atatupstas, kris negyvas nuo jos nuodų. Fenris praris Odiną, visų dievų tėvą, o Odino sūnus Vydaras keršydamas perplėš vilką pusiau. Heimdalis ir Lokis nužudys vienas kitą.

Gaidys gieda skelbdamas ragnaroko, paskutinio dievų mūšio, pradžią

Surtas

Toras

Midgardo gyvatė

Lokis ir mirusiųjų kariuomenė

Vilkas Fenris

Odinas ant Sleipnio

Vydaras

◂ *Baldro mirtis, p. 162*

Žemė nugrims į jūros gelmes. Saulė pajuoduos. Šviesios žvaigždės nukris nuo dangaus. O pats dangus užsiliepsnos.

Mirs dievai, milžinai, elfai ir nykštukai, vyrai ir moterys, Asko ir Emblos sūnūs bei dukterys.

Tačiau du, pasaulio medžio Igdrasilio paslėpti, bus išgelbėti. Tai Lyva ir Lyvtrasis. Ryto rasa juos pavalgydins ir pagirdys, ir iš jų vėl atgims žmonija.

Antrą kartą atbus žemė, graži ir žalia. Iš amžino miego pakils Odino sūnūs Baldras ir Hodas. Upės bus pilnos žuvų, o laukai geltonuos nuo javų.

ODINO MIRTIS
Ši ragnaroko akmens detalė vaizduoja, kaip Odiną su varnu ant peties – Huginu ar Muninu – praryja vilkas Fenris. Vikingų skulptoriaus išraižytas akmuo yra Meno saloje, Šv. Andriejaus bažnyčioje.

Visa naikinanti mirtis išguldė visus žemėje, išskyrus Lyvą ir Lyvtrasį

Iš amžino miego bunda Baldras ir Hodas

Vaikščiodami po pakirdusios žemės pievas, svajodami apie tai, kas buvo ir kas bus, Lyvos ir Lyvtrasio vaikai ras žolėje auksines šachmatų lentas, ant kurių žaisdavo dievai, ir prisimins aukščiausiąjį Odiną, visų dievų tėvą, ir jo šlovingus vaikus auksinėse Asgardo menėse.

APSIVALYMO UPĖ

Skiriamuoju tiltu Gajomartas veda ištikimuosius

Mašijas su Mašijoi

Gajomartas

Skiriamasis tiltas

KAI LAIKAS PRIARTĖS prie pabaigos, ateis gelbėtojas Saošjantas, kuris paruoš pasaulį atsinaujinimui ir padės visažiniui Ahūrai Mazdai sunaikinti piktąjį Arimaną.

Mašijas ir Mašijoi, pirmieji žmonės, iš pradžių gėrė vandenį, paskui krimto augalus, vėliau maitinosi pienu, o galiausiai valgė mėsą. Saošjantui atėjus žmonėms nebereikės maisto, pirma jie liausis valgę mėsą, po to pieną, tada augalus ir vandenį, kol galiausiai jiems nebereikėsią nieko.

Mašijas su Mašijoi

Gajomartas

Išmintingasis Ahūra Mazda kantriai klauso, kaip piktasis Arimanas maldauja pasigailėjimo

Ahūra Mazda

Arimanas

Saošjantas

SIELŲ TEISĖJAI
Iranėnų mitologijoje mirusiuosius teisia trys teisėjai: Rašnu, Mitra ir Saoša. Gerieji eina į dangų, blogieji siunčiami į pragarą, vadinamą Druj vardu.

Daugiau nebebus nuodėmių ir egoizmo, taigi Aza, Arimano sukurta geismo deivė, netekusi jausmų, kurie buvo jos penas, badaus. Ji atsisuks į savo kūrėją ir norės jį praryti. Arimanas maldaus visažinį išminčių Ahūrą Mazdą, kad jį gelbėtų, ir šis išmes piktavalę iš kūrinijos pro tą pačią skylę, kurią Arimanas išdaužė besilauždamas vidun.

◄ *Žemės rojus, p. 30*

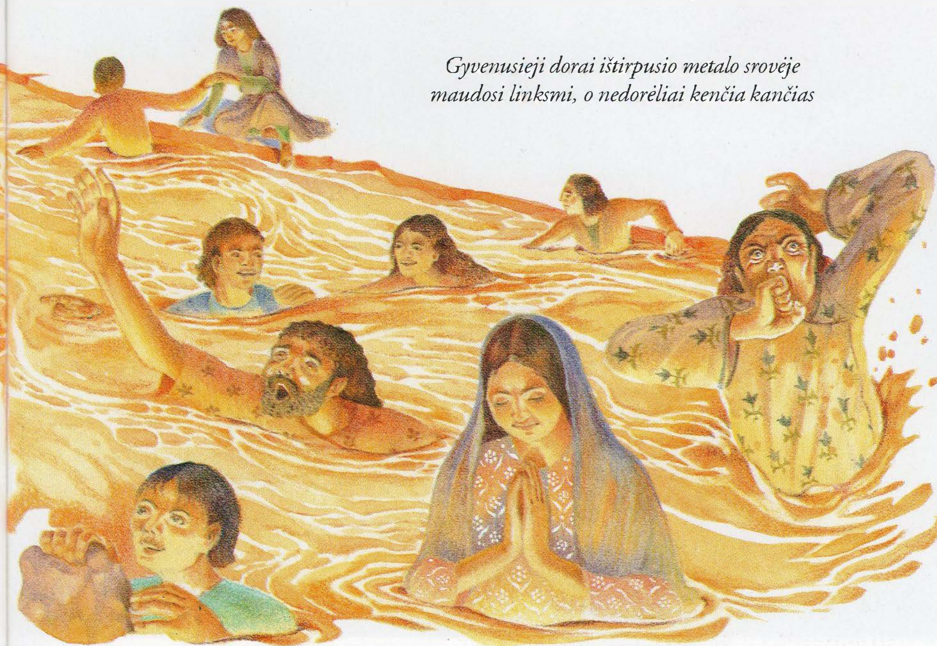
Tuomet baigsis laikas ir prasidės naujas pasaulis. Saošjantas prikels mirusiuosius, o Ahūra Mazda sujungs kūną su siela. Pirmas prisikels Gajomartas, pirmasis žynys, po to Mašijas su Mašijoi, mūsų motina ir tėvas, o tada visa likusi žmonija. Jie grįš Skiriamuoju tiltu iš rojaus džiaugsmų ar pragaro siaubų, iš ten, kur juos nuvedė jų veiksmai ir sąžinė. Grįš net tie, kurie užmušė šunį (šunys nakčia kovoja su blogio apsėstomis būtybėmis, ir kiekvienas, nužudęs šunį, nužudo savo sielą devynioms kartoms ir negali pereiti Skiriamojo tilto tol, kol negauna atleidimo už savo nuodėmę). Geriesiems tas tiltas yra platus, o nusidėjėliams siauresnis už adatą.

Ištirps visų pasaulio kalnų metalas, ir kiekvienas vyras ir moteris, perbridę ištirpusio metalo srovę, išlips apsivalę. Tiems, kurie buvo ištikimi Ahūrai Mazdai ir gyveno dorai, kūrybingai, dosniai ir vaisingai, atrodys, jog brenda per šiltą pieną. Tačiau tie, kuriuos suviliojo Arimanas, kentės baisiausias kančias, nes juos degins liepsnojančios nuodėmės.

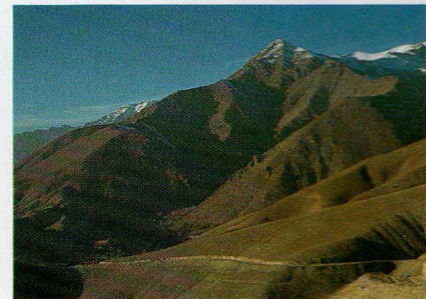
Naujasis pasaulis bus nemirtingas ir amžinas. Tie, kurie mirė būdami suaugę, į gyvenimą grįš keturiasdešimtmečiai, o tie, kurie mirė vaikystėje, atsikels penkiolikmečiai, ir visi kartu su šeimomis bei draugais gyvens laimingai.

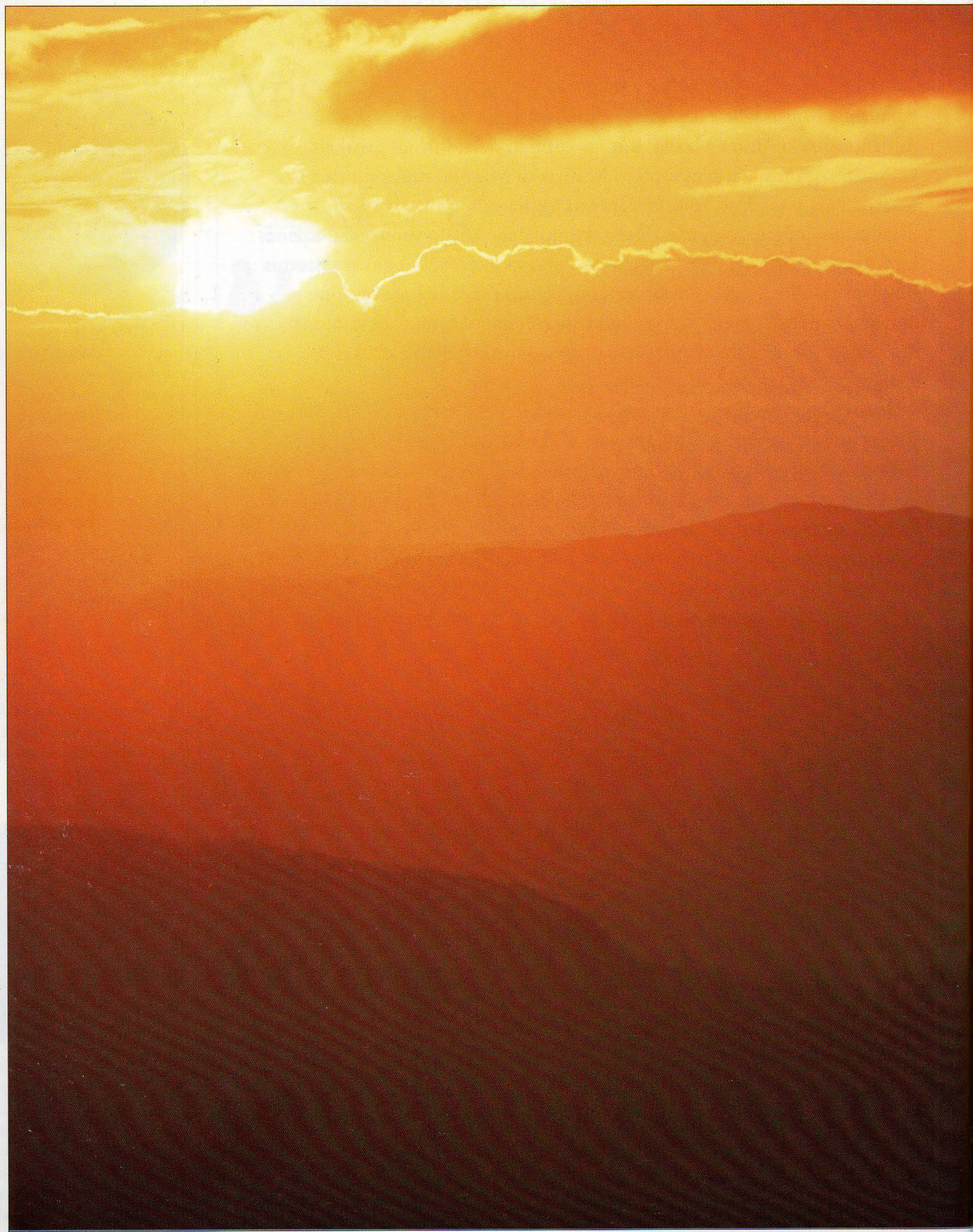
UGNIES KULTAS
Šioje IV a. persų monetoje vaizduojamas ugnies garbintojų aukojimas. Ugnis yra aukščiausiojo dievo Ahūros Mazdos simbolis. Jo šventyklose žyniai prižiūrėdavo, kad visuomet degtų šventa ugnis, dievo buvimo ženklas.

Gyvenusieji dorai ištirpusio metalo srovėje maudosi linksmi, o nedorėliai kenčia kančias

UOLĖTI KALNAI
Irano gamta – puiki vieta šiam pasakojimui, kur ištirpęs metalas srūva kalnais žemyn, apvalydamas pasaulį.

DIEVAI IR PANTEONAI

Pasaulio mitologijose aprašomi įvairiausi dievai ir deivės: tarp jų galingiausios būtybės, sukūrusios pasaulį, nežymios dievybės, susijusios tik su tam tikra vieta ar daiktu, požemio pasaulio valdovai, saulės ir jūrų viešpačiai, karo, muzikos, žemdirbystės dievai, dievai klastūnai ir meilės dievaičiai.

Šias nuostabias būtybes gali garbinti visa didžiausia imperija arba vienas vienintelis kaimelis.

Skyriuje „Dievai ir panteonai“ trumpai apibūdinami visi šioje knygoje sutinkami pagrindiniai mitologiniai veikėjai: dievai, deivės, didvyriai ir pabaisos. Čia taip pat pateikiamos supaprastintos graikų ir skandinavų dievų panteonų lentelės.

Šis akmuo iš Gotlando salos Švedijoje vaizduoja Odiną, jojantį į Valhalą ant žirgo Sleipnio. Iškėlusi geriamąjį ragą, jį sutinka valkirija

MITOLOGIJOS ŽODYNĖLIS

Atėnė, išminties deivė

AFRODITĖ

❖ *graikai*

VENERA

❖ *romėnai*

Titano Urano duktė Afroditė – graikų meilės deivė (romėnai ją vadino Venera). Nors ištekėjusi už Hefaisto, luošo ugnies ir kalvystės dievo, ji turėjo daug meilės nuotykių, ypač su karo dievu Arėju. Tarp kitų jos mylimųjų buvo gražuolis Adonis ir paprastas piemuo Anchisas, romėnų herojaus Enėjo tėvas.

AHŪRA MAZDA

❖ *iranėnai*

Ahūra Mazda tapo pagrindine figūra vieno dievo religijoje, kurią apie 600 m. pr. Kr. sukūrė pranašas Zoroastras. Šis dievas atstovauja šviesai ir tiesai, jo priešas – Arimanas. Ugnis, simbolizuojanti Ahūrą Mazdą, nuolatos dega dievo šventyklose.

AJOINA

❖ *Japonijos ainai*

Ajoina – dieviškas žmogus, visagalio dievo Kamujo pasiųstas žemyn į plūduriuojantį pasaulį mokyti ainų, pirmųjų Japonijos gyventojų, medžioti ir gaminti valgį. Kai kas sako, kad Ajoina sukūrė ainus. Žodis „ainai" reiškia „žmonės".

AMATERASU

❖ *japonai*

Amaterasu sintoizmo religijoje yra saulės deivė. Pagrindiniame pasakojime apie ją pabrėžiama lemtinga saulės įtaka žemės vaisingumui. Kai Amaterasu savo veidą paslėpė oloje, pasėliai nunyko. Tik tuomet, kai kiti dievai ją išviliojo iš olos, pasaulis vėl atgijo.

ANUBIS

❖ *egiptiečiai*

Ozyrio ir mirties deivės Neftidės sūnus Anubis – mirusiųjų dievas šakalo galva. Jis veda mirusiųjų vėles pas požemio pasaulio valdovą Ozyrį į teismą. Anubis – balzamavimo viešpats ir kapų sergėtojas.

ANUS

❖ *šumerai*

Anus šumerų mitologijoje yra aukščiausiasis dievas ir Enlilio, žemės ir oro dievo, tėvas. Jis siejamas su dausomis, ir jo ženklas – žvaigždė.

APOLONAS

❖ *graikai*

Gydymo, poezijos, muzikos ir šviesos dievas Apolonas taip pat tapatinamas su saulės judėjimu. Dievo šventykloje Delfuose buvo orakulas, kurio lūpomis Apolonas mirtingiesiems nusakydavo ateitį. Apolonas – Dzeuso ir titanidės Leto sūnus, Artemidės brolis dvynys. Talentingasis dainius Orfėjas – vienas iš jo sūnų.

ARĖJAS

❖ *graikai*

MARSAS

❖ *romėnai*

Dzeuso ir Heros sūnus Arėjas – karo dievas, kraujo ištroškęs karys, nemėgstamas kitų Olimpo dievų, išskyrus Afroditę. Marsas, romėnų karo dievas, – svarbesnis ir kilnesnis asmuo. Buvo manoma jį esant Romulo, Romos įkūrėjo, tėvą.

ARIMANAS

❖ *iranėnai*

Zoroastrizme Arimanas – tamsos ir blogio dievas, piktas šviesos valdovo Ahūros Mazdos priešas. Arimanas pasiuntė žemėn mirtį ir ligas, kad atneštų žmonėms nelaimes ir sugriautų Ahūros Mazdos žemėje sukurtą rojų.

ARTEMIDĖ

❖ *graikai*

DIANA

❖ *romėnai*

Medžioklės deivė Artemidė – gražioji Apolono sesuo dvynė. Ji globoja visas mergeles. Jeigu ją kas įžeidžia, ji labai įtūžta. Kai medžiotojas Akteonas netyčia pamatė ją upėje besimaudančią nuogą, ji pavertė Akteoną elniu, ir jį sudraskė jo paties šunys.

ARTŪRAS

❖ *keltai*

Karaliaujantis Kamelote su karaliene Ginevra karalius Artūras – pagrindinė figūra gausybėje viduramžių literatūros kūrinių, daugiausia prancūzų. Šios legendos byloja apie Apskritojo stalo riterių, tarp jų Lanseloto, Gaveino ir Galahado, žygdarbius. Tikrovėje Artūras galbūt buvo keltų karvedys, apie 500 m. priešinęsis puolantiems saksams pietvakarių Anglijoje.

ARURU

❖ *šumerai*

Aruru – kūrimo deivė. Didžiavyriui Gilgamešui ji iš molio sukūrė draugą ir varžovą Enkidu.

ATĖNĖ

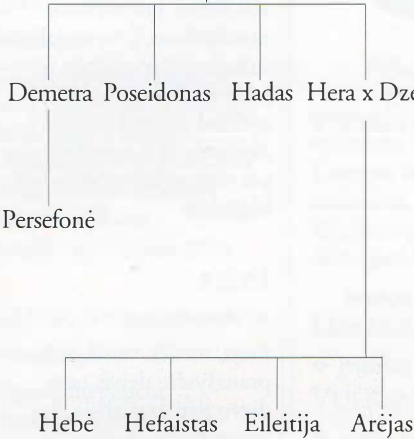
❖ *graikai*

MINERVA

❖ *romėnai*

Išminties deivė, Dzeuso ir išmintingosios titanidės Metidės (kurią Dzeusas pavertė muse ir prarijo) duktė Atėnė padėjo daugeliui herojų, tarp jų Herakliui, Persėjui ir Belerofontui. Ant jos skydo buvo Medūzos galva, kuri jos priešus paversdavo akmenimis. Jos vardu pavadinti Atėnai.

GRAIKŲ PANTEONAS

Gaja x Uranas — Afroditė

Kronas x Rėja | Kojas x Foibė | Japetas x Asija | Hiperionas x Tėja

Kronas x Rėja: Demetra, Poseidonas, Hadas, Hera

Demetra — Persefonė

Japetas x Asija: Atlantas, Prometėjas, Epimetėjas x Pandora

Hiperionas x Tėja: Eos, Helijas, Selenė

Hera x Dzeusas x Leto — Apolonas, Artemidė

Hera x Dzeusas: Hebė, Hefaistas, Eileitija, Arėjas

x Maja — Hermis — Panas

x Alkmenė — Heraklis

x Danajė — Persėjas

x Europė — Minojas

x Semelė — Dionisas

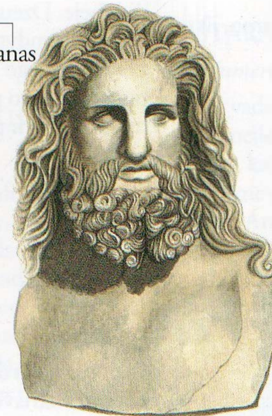
x Leda — Trojos Elena

x Temidė — moiros

x Metidė — Atėnė

x Mnemosinė – mūzos

x = sąjunga

Dzeusas – nemirtingųjų, gyvenančių Olimpo kalne, valdovas. Jis buvo daugelio graikų mitologijos pusdievių herojų tėvas.

BALDRAS

❖ *skandinavai*

Odino ir Frigos sūnus, išmintingas ir gražus Baldras buvo visų dievų numylėtinis. Visi daiktai, išskyrus amalo šakelę, prisiekė nieko blogo jam nedaryti. Per piktavalio Lokio klastą Baldrą su šia amalo šakele nužudė aklas jo brolis Hodas. Po paskutinio mūšio ragnaroko Baldras grįš vadovauti žmonijai.

BAMAPAMAS

❖ *australai*

Bamapamas – „pakvaišęs vyras", klastūnas, kuris laužo draudimus ir džiaugiasi keldamas kivirčus. Jo kitas vardas – Uras.

BASTA

❖ *egiptiečiai*

Egiptiečių deivė katė Basta, dar vadinama Bastet, – saulės dievo Ra duktė. Įtūžusi ji vaizduojama kaip liūtė Sechmet, tačiau taip pat yra meilės ir vaisingumo deivė. Jos garbinimo centras – Bubasčio miestas.

BENTENĖ

❖ *japonai*

Sintoistų grožio, turtų ir vaisingumo deivė Bentenė dar siejama su menais ir mokslo laimėjimais. Ji ištekėjo už karaliaus slibino ir dažnai vaizduojama raita ant slibino.

BEOVULFAS

❖ *anglosaksai*

Beovulfas, legendinis geatų (gentis, gyvenusi dabartinės Švedijos pietuose) karalaitis, yra VIII a. epinės poemos herojus. Beovulfas nukeliauja į Heorotą, karaliaus Hrotgaro menę, ir nugalabija siaubūną Grendelį, o paskui dar baisesnę jo motiną.

BRANAS

❖ *keltai*

Branas, Fevalio sūnus, yra airių epo herojus, su bendražygiais keliaujantis iš vienos stebuklingos salos į kitą. Kai jie po daugelio metų grįžta namo, žmonės juos prisimena tik iš legendų.

CHARONAS

❖ *graikai*

Žilabarzdis Charonas, vienas iš požemio pasaulio Hado dievų, už monetą perkelia per Stikso upę mirusiųjų vėles.

CHIMERA

❖ *graikai*

Chimera, ugnimi dvėsuojanti pabaisa liūto galva, ožkos liemeniu ir gyvatės uodega, siautėjo karaliaus Jobato karalystėje, kol ją nudobė herojus Belerofontas.

ČUKAS

❖ *Vakarų Afrika, ašančiai*

Čukas – aukščiausiasis ibų genties pietryčių Nigerijoje dievas, žemės deivės Alės tėvas.

DEDALAS

❖ *graikai*

Dedalas buvo žymus meistras ir išradėjas iš Atėnų. Nužudęs savo sūnėną Talą, jis tarnavo Kretos karaliui Minojui ir sukūrė Labirintą, kuriame buvo laikomas Minotauras. Su sūnumi Ikaru jis mėgino pabėgti iš Kretos, pasidirbęs sparnus iš plunksnų ir vaško. Tačiau Ikaras skrido per arti saulės, vaškas, kuriuo buvo suklijuoti sparnai, ištirpo, jis nukrito ir žuvo.

DEMETRA

❖ *graikai*

CERERA

❖ *romėnai*

Demetra – derlingumo deivė ir Persefonės motina.

Demetra, derlingumo deivė

Kai Persefonę pagrobė Hadas, požemio pasaulio dievas, dėl Demetros skausmo žemė tapo nederlinga. Todėl Dzeusas pasirūpino, kad kasmet šešiems mėnesiams Persefonė grįžtų pas motiną.

DEVĖ

❖ *indai*

Devė, indų deivė didžioji motina, turi dar daug kitų vardų: Parvatė (Šyvos žmona ir Ganešos, dievo dramblio galva, motina), Durga ir kraujo ištroškusi Kalė.

DIONISAS

❖ *graikai*

BAKCHAS

❖ *romėnai*

Vyno ir ekstazės dievas Dionisas – Dzeuso ir mirtingos moters Semelės sūnus. Ji pareikalavo, kad Dzeusas ją aplankytų toks, koks yra, ir akimirksniu buvo nutrenkta žaibo, tvykstelėjusio jam pasirodžius visoje dieviškoje didybėje. Dzeusas išgelbėjo jos nepagimdytą kūdikį. Dionisas mėgo laukines puotas su savo palydovėmis mainadėmis ir palydovais satyrais.

DZEUSAS

❖ *graikai*

JUPITERIS

❖ *romėnai*

Didingiausias dievas Dzeusas kariavo su savo tėvu Kronu ir kitais titanais. Jo žmona buvo Hera, bet jis turėjo daug meilės nuotykių.

EA

❖ *šumerai*

Žemės, vandens ir išminties dievas Ea pasiuntė septynis išminčius mokyti žmonijos amatų. Jis – Adapos, pirmojo žemės žmogaus, tėvas.

ENĖJAS

❖ *romėnai*

Enėjas, Anchiso ir deivės Veneros sūnus, buvo Trojos karalaitis. Kai ilgo Trojos karo pabaigoje graikų kariuomenė užėmė Trojos miestą, jie leido Enėjui pasiimti tai, kas jam brangiausia. Šis pasirinko seną tėvą Anchisą. Po ilgos kelionės, kurios metu Enėjas pamilo, o vėliau paliko Kartaginos karalienę Didoną, herojus nuleido bures Italijoje. Romėnų imperatoriai sakėsi esą Enėjo palikuonys. Jo kelionės atpasakotos romėnų poeto Vergilijaus epinėje poemoje „Eneida“, parašytoje 29–19 m. pr. Kr.

ENKIDU

❖ *šumerai*

Gilgamešo draugas ir varžovas Enkidu – šumerų ir akadų didvyris.

ENLILIS

❖ *šumerai*

Enlilis, oro dievas, atskyrė dangų nuo žemės.

ERLIKAS

❖ *sibiriečiai*

Šią piktavalę dvasią sau į padėjėjus iš dumblo nulipdė kūrėjas Ulganas. Erlikas tapo mirusiųjų viešpačiu.

EROTAS

❖ *graikai*

KUPIDONAS

❖ *romėnai*

Meilės dievas ir Afroditės sūnus Erotas – gražus berniukas. Jo strėlinė pilna strėlių, kurias jis šauna į žmones, priversdamas juos įsimylėti.

ESCANATLEHĖ

❖ *indėnai*

Escanatlehė reiškia „kintanti moteris“. Žiemą ji pasensta, o pavasarį vėl atjaunėja.

FENRIS

❖ *skandinavai*

Nuožmų vilką Fenrį stebuklingais pančiais Gleipniu surišo Tiūras, karo dievas. Per ragnaroką žvėris išsilaisvins.

FREIRAS

❖ *skandinavai*

Vaisingumo ir gausos dievas, Frėjos brolis Freiras turėjo stebuklingą laivą Skydbladnį, kuriame tilpo visi dievai, bet kai laivo nereikėdavo, jį buvo galima sulankstyti ir užsikišti už juostos. Dievas pamilo milžino dukterį Gerdą. Atidavęs už ją savo kalaviją, per ragnaroko mūšį jis bus beginklis.

FRĖJA

❖ *skandinavai*

Frėja, meilės, vaisingumo ir pranašysčių deivė, tarp dievų pati gražiausia. Jos brangiausias turtas – Brisingų vėrinys, kurį ji išlošė iš nykštukų. Ji gali pasiversti sakalu. Deivė dažnai keliauja vežimaičiu, kurį traukia dvi katės.

FRIGA

❖ *skandinavai*

Friga – gimdymo deivė ir Odino žmona. Kaip ir jis, deivė mato ateitį.

GANEŠA

❖ *indai*

Ganeša – Šyvos ir Parvatės sūnus, indų sėkmės dievas dramblio galva. Žmonės, pradedantys kažką nauja, meldžiasi jam.

GEBAS

❖ *egiptiečiai*

Žemės dievas Gebas vedė dangaus deivę Nutą. Jis – Izidės ir Ozyrio tėvas.

GEDĖ

❖ *haitiečiai*

Vudu mitologijoje mirties dievas su cilindru Gedė dar vadinamas baronu Samedžiu. Jis jungia gyvenimą ir mirtį, turi visų mirusiųjų išmintį.

GILGAMEŠAS

❖ *šumerai*

Gilgamešo epą iš šumerų mitų sukūrė akadų tautos iš Babilonijos ir Sirijos. Gilgamešas buvo pusdievis Uruko miesto karalius, didvyris, ieškojęs nemirtingumo paslapties.

GLUSKAPAS

❖ *indėnai*

Algonkinų genčių pasakojimų pagrindinis herojus Gluskapas, prieš išplaukdamas kanoja, žmonėms padovanojo daug dalykų ir nugalėjo įvairiausius priešus.

GORGONĖS

❖ *graikai*

Gorgonės gyveno toli vakaruose. Vietoje plaukų ant galvos joms rangėsi gyvatės, jos buvo su iltimis ir žvynuotais kūnais, o nuo jų baisaus žvilgsnio žmonės suakmenėdavo. Gorgonės – trys seserys Steno, Eurialė ir Medūza. Kai didvyris Persėjas nugalabijo Medūzą, iš jos begalvio kūno iššoko sparnuotas žirgas Pegasas.

HADAS

❖ *graikai*

DITAS

❖ *romėnai*

Hadas – požemio pasaulio dievas, Dzeuso brolis, Persefonės vyras. Jo karalystė

Frėja, meilės deivė

anapus Stikso upės taip pat vadinama Hadu. Ten yra Tartaras, kur baudžiami nedorėliai, ir gražiosios Eliziejaus pievos, kur džiaugiasi dorieji.

HEFAISTAS

❖ *graikai*

VULKANAS

❖ *romėnai*

Kalvystės dievas Hefaistas – Afroditės vyras. Jo tėvai, Dzeusas ir Hera, susikivirčijo ir Dzeusas išmetė jį iš Olimpo. Krisdamas dievas apšlubo.

HEIMDALIS

❖ *skandinavai*

Heimdalis saugo Asgardą ir vaivorykštės tiltą Bifrostą. Jis be galo akylas ir ausylas. Heimdalis pūs Gjalio ragą, pranešdamas apie ragnaroką, paskutinį mūšį tarp dievų ir milžinų.

HERA

❖ *graikai*

JUNONA

❖ *romėnai*

Išpuikusi Dzeuso žmona Hera – vedybų ir gimdymo deivė. Pasakojama daug istorijų apie jos pyktį dėl Dzeuso meilės nuotykių.

HERAKLIS

❖ *graikai*

HERKULIS

❖ *romėnai*

Heraklis – pats puikiausias graikų herojus, ypač išgarsėjęs, kai atliko dvylika žygdarbių. Jo tėvas – Dzeusas, motina – mirtingoji Alkmenė. Hera, pavydi Dzeuso žmona, buvo jo mirtina priešė ir jam visaip trukdė.

HERMIS

❖ *graikai*

MERKURIJUS

❖ *romėnai*

Dzeuso ir nimfos Majos sūnus Hermis – dievų pasiuntinys. Jis dėvi sparnuotus sandalus ir kartais sparnuotą šalmą. Hermis taip pat globoja pirklius ir vagis. Jis lydi mirusiųjų vėles į Hadą.

HORAS

❖ *egiptiečiai*

Horas, dangaus dievas sakalo galva, yra pareigingas Izidės ir Ozyrio sūnus. Horas – Seto, kuris nužudė Ozyrį, mirtinas priešas. Horas ir Setas – tai amžina kova tarp gėrio ir blogio.

IDZANAKIS

❖ *japonai*

Sintoizmo mitologijoje Idzanakis kartu su žmona Idzaname sukūrė Japonijos salas. Kai jo sutuoktinė tapo požemio pasaulio deive, Idzanakis sukūrė dar keletą dievų: Amaterasu, saulės deivę, Cukijomį, mėnulio dievą, ir Susanovą, audrų viešpatį.

IDZANAMĖ

❖ *japonai*

Idzanakio sutuoktinė ir priešybė Idzanamė mirė gimdydama Ugnį ir tada tapo požemio pasaulio deive.

ILMARINAS

❖ *suomiai*

Dausų kalvis Ilmarinas nukalė stebuklingą gausybės malūną sampą.

IŠTARA

❖ *šumerai*

Dar vadinama Inana, Ištara yra meilės ir karo deivė. Ji įtūžo, kai Gilgamešas atstūmė jos meilę, ir paprašė dievą Anų sukurti dangaus

Heimdalis, sargybinis

jautį, kuris nuniokotų Gilgamešo karalystę.

IZIDĖ

❖ *egiptiečiai*

Egiptiečių motinystės deivė Izidė – Nutos ir Gebo duktė, Ozyrio sesuo ir žmona, Horo, dangaus dievo sakalo galva, motina.

KADMAS

❖ *graikai*

Kadmas buvo Europės, kurią nusinešė Dzeusas, brolis. Kol Kadmas ieškojo sesers, dievas Apolonas pasiuntė jį įkurti Tėbų miesto. Kai Kadmas paprašė žmonių miestui apgyvendinti, Atėnė jam davė pasėti slibino dantis. Iš žemės išdygo narsi karių padermė, tapusi pirmaisiais Tėbų gyventojais.

KAMRUSPASA

❖ *hetitai*

Hetitų kerų ir gydymo deivė.

KAMUJIS

❖ *Japonijos ainai*

Kamujis – ainų, gyvenančių Hokaido saloje, šiaurės Japonijoje, dangaus dievas. Jis dar vadinamas Tuntu, t. y. pasaulio ramsčiu.

Hermis, dievų pasiuntinys

KECALKOATLIS

❖ *actekai*

Kecalkoatlis – dievas žynys, kovojantis su broliu kariu Teskatlipoka. Kartu su dvyniu Ksolotliu, sugrūdęs protėvių kaulus ir apšlakstęs juos savo krauju, sukūrė žmones.

Horas, dangaus dievas

KOJOTAS

❖ *indėnai*

Piktavalis, suktas ir be galo išradingas klastūnas Kojotas (kartais vadinamas Kiškiu) yra ir juokingas, ir piktinantis veikėjas indėnų mitologijoje. Ar gerai, ar blogai elgtųsi, vis tiek atrodo, kad jis simbolizuoja nepasotinamą troškimą gyventi.

KUCHULINAS

❖ *airiai*

Kuchulinas – airių pasakojimų Olsterio ciklo, kuriame gausu kautynių ir kraujo praliejimo, veikėjas. Jis dar vadinamas Olsterio Skaliku, nes netyčia nužudė kalvio Kulano sarginį šunį ir kurį laiką sargavo vietoje jo. Kaudamasis Kuchulinas būdavo siaubingas: viena akis išvirtusi, kita sulindusi į akiduobę; burna pražiota, plaukai pasišiaušę, o už galvos iškilęs tamsaus kraujo stulpas.

KUMUŠAS

❖ *indėnai*

Kumušas, Protėvių Senolis, yra pagrindinis veikėjas modokų, gyvenančių šiaurės Kalifornijoje, kūrimo mite. Prieš amžinai iškeliaudamas iš šio pasaulio gyventi dangun, jis atsinešė iš požemio pasaulio vėlių kaulus ir sukūrė indėnus.

KUNITOKOTAČIS

❖ *japonai*

Sintoizmo tikėjimo aukščiausioji dievybė, išaugusi kaip nendrė pirmykščiame liūne. Jo vardas reiškia „amžinas žemės valdovas". Tikima, kad jis gyvena ant švento Fudzijamos kalno, kurio dvasia Fudzijama saugo tautą.

KURENTAS

❖ *serbai*

Pasakojimai apie gudrų dievą klastūną Kurentą, kuris apkvailina žmonių atstovą milžiną Kraniacą, nugirdydamas jį vynu, buvo surinkti Karnioloje, Serbijoje. Šios pasakos atspindi vietinę pagonišką slavų mitologiją, į kurią įsimaišė krikščionybės elementų, kaip antai vienintelis, visažinis Dievas.

KVAKU ANANSIS

❖ *Vakarų Afrika, ašančiai*

Vakarų Afrikos gudrus žmogus-voras. Kvaku Anansis meluoja daugelyje Amerikos negrų pasakų apie triušį Brerą, kurį išgarsino dėdės Remo istorijos, parašytos Dž. Č. Hario.

LEMINKEINAS

❖ *suomiai*

Leminkeinas padeda Veinemeinui ir Ilmarinui pavogti iš Louhės, šiaurės žemių raganos, stebuklingą gausybės malūną sampą.

LOKIS

❖ *skandinavai*

Klastūnas Lokis – milžinų Farbaučio ir Lauvėjos sūnus, Odino įbrolis. Jo pokštai dažnai dievams pridarydavo rūpesčių, o galiausiai per jo išdaigas žuvo Baldras. Už šį nusikaltimą dievai jį prikaustė prie uolų, tačiau Lokis išsilaisvins ir ves milžinus į ragnaroko mūšį su dievais. Tarp Lokio vaikų – vilkas Fenris, Midgardo gyvatė, Helė ir Sleipnis, aštuonkojis Odino eržilas.

Ištara, meilės ir karo deivė

LOUHĖ

❖ *suomiai*

Ragana Louhė – šiaurės šeimininkė ir „Kalevalos" veikėjų priešė.

MAUJIS

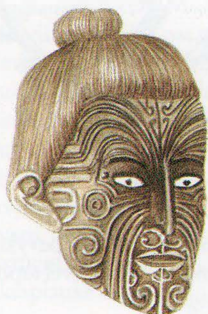
❖ *polineziečiai*

Maujis iš Ramiojo vandenyno dugno iškėlė salas, pavogė žmonėms ugnį ir atliko daug kitų žygdarbių. Jis vadinamas gudragalviu Mauju.

MERLINAS

❖ *keltai*

Merlinas – burtininkas ir aiškiaregys, padėjęs išauginti karalių Artūrą, o vėliau jam

Gudragalvis Maujis

patarinėjęs. Jis pamilo klastingą fėją Nimuję. Merlinas išmokė ją burtų, o ši žiauriai jam atsilygino, amžinai įkalindama jį užkerėtame medyje.

MIDGARDO GYVATĖ

❖ *skandinavai*

Viena iš Lokio ir milžinės Angrbodos baisingų vaikų, ši grėsminga jūros gyvatė (dar vadinama Jormungandu) juosia žmonių pasaulį. Ragnaroko mūšyje ją nugalės Toras, nors pats mirs nuo jos nuodingo geluonies.

MIKTLANTEKUTLIS

❖ *actekai*

Šis mirusiųjų dievas valdo tylią, ramią Miktlano karalystę.

MILŽINAI

❖ *skandinavai*

Visi šerkšno milžinai kilo iš Imio, pirmojo šerkšno milžino, kurį nužudė Odinas. Jie yra žiaurūs, klastingi, pavydūs dievų priešai ir kausis su jais ragnaroko mūšyje.

MINOTAURAS

❖ *graikai*

Baisinga Pasifajės, Kretos karaliaus Minojo žmonos, atžala, žmogėdra Minotauras buvo pusiau žmogus, pusiau jautis. Jis gyveno Labirinte, kurį sukūrė meistras Dedalas, ir rijo žmones, kol herojus Tesėjas jį nudėjo.

MORIGANA

❖ *airiai*

Ši karo deivė mūšio lauke pasirodo varnos pavidalu. Ji pamilo karžygį Kuchuliną. Kai jis ją atstūmė, deivė tapo piktu jo priešu.

NANA BULUKUS

❖ *Vakarų Afrika, fonai*

Fonų genties Benine dievas kūrėjas Nana Bulukus – Mavu ir Liso tėvas ir motina. Jo vaikai suteikė pasauliui, kurį jis sukūrė, formą. Mavu simbolizuoja mėnulį ir vaisingumą, Lisas – saulę ir karą. Mavu ir Liso vaikai yra Vodai, žemesnieji dievai.

NIANKONPONAS

❖ *Vakarų Afrika, ašančiai*

Niankonponas – dangaus dievas, kurio pasakas įsigyja Kvaku Anansis.

NORNOS

❖ *skandinavai*

Nornos – Lemtis, Būtis ir Būtinybė – yra trys senės, kurios prie vienos iš Igdrasilio, pasaulio medžio, šaknų saugo lemties šaltinį.

NUTA

❖ *egiptiečiai*

Dangaus deivė Nuta – Gebo žmona, Izidės ir Ozyrio motina.

ODINAS

❖ *skandinavai*

Seniausias ir aukščiausias dievas Odinas – karo dievas. Jis atidavė akį, kad galėtų atsigerti iš Mimio išminties šaltinio. Iš milžinų jis klasta atėmė poezijos midų ir padovanojo jį žmonėms.

ORFĖJAS

❖ *graikai*

Apolono ir mūzos Kaliopės sūnus Orfėjas buvo pats nuostabiausias dainius. Jis nusekė paskui savo žmoną Euridikę į požemio karalystę, kad įtikintų Hadą leisti jai grįžti į gyvųjų pasaulį. Tačiau dainius ją prarado, kai atsisuko pažiūrėti, ar ji eina iš paskos.

Odinas, karo dievas

OZYRIS

❖ *egiptiečiai*

Ozyris, Izidės vyras, yra vaisingumo dievas, išmokęs žmones žemdirbystės. Kai jį nužudė brolis Setas, jis tapo mirusiųjų teisėju.

PANAS

❖ *graikai*

FAUNAS

❖ *romėnai*

Hermio sūnus Panas – miškų, laukų, piemenų ir jų bandų dievas su ožkos ragais ir kanopomis. Panas groja nendrinėmis švilpynėmis. Žmonėms ir gyvūnams jis gali sukelti baimę – „paniką“.

PANGU

❖ *kinai*

Pangu, milžiniška būtybė, išsiveržusi iš kosminio kiaušinio, sukūrė pasaulį ir viską, kas jame yra.

PERSEFONĖ

❖ *graikai*

PROZERPINA

❖ *romėnai*

Gražuolę Demetros dukrą Persefonę pagrobė Hadas ir padarė ją požemio karalystės karaliene.

PERSĖJAS

❖ *graikai*

Persėjas, vienas iš žymiausių graikų herojų, buvo Dzeuso ir mirtingos moters Danajės sūnus. Su deivės Atėnės ir dievo Hermio pagalba jis nugalabijo gorgonę Medūzą ir išgelbėjo Andromedą, savo būsimą žmoną, nuo jūrų pabaisos.

PIRMASIS KŪRĖJAS

❖ *indėnai*

Pirmasis Kūrėjas kartu su Vienišiumi sukūrė pasaulį sijų mandanų kūrimo mite. Sakoma, kad Pirmasis Kūrėjas, baigęs darbą, virto kojotu.

POSEIDONAS
❖ *graikai*
NEPTŪNAS
❖ *romėnai*
Poseidonas – jūrų dievas, Dzeuso ir Hado brolis.

PROMETĖJAS
❖ *graikai*
Prometėjas vienintelis iš titanų kovėsi Dzeuso pusėje su Kronu, tačiau supykdė Dzeusą, atnešęs žmonėms ugnį. Prometėjas buvo žiauriai nubaustas, bet jį išlaisvino Heraklis.

RA
❖ *egiptiečiai*
Ra, arba Re, saulės dievas, kaip ir Atonas, yra senovės Egipto dievas kūrėjas. Kiekvieną naktį Ra grumiasi su milžinišku chaoso slibinu Apepu. Viename iš mitų apie Ra pasakojama, kaip iš pasenusio dievo Izidė

Poseidonas, jūrų dievas

apgaule sužinojo jo slaptą vardą. Dėl to ji tapo nemirtinga.

SAOŠJANTAS
❖ *iranėnai*
Zoroastrizmo religijoje pasaulio pabaigoje ateis išgelbėtojas Saošjantas, sunaikins visus piktojo Arimano pėdsakus ir atneš naują, tobulą pasaulį.

Ra, saulės dievas

Mirusieji prisikels, ir iš žemės pasipils galinga ištirpusio metalo srovė. Geriesiems ji atrodys kaip šiltas pienas, o nedorieji kentės baisiausias kančias, kol sudegs jų nuodėmės.

SEDNA
❖ *eskimai*
Sedna – jūros gyvūnų motina ir požemio pasaulio karalienė Adlivuna. Ji – svarbiausia būtybė eskimų mitologijoje, nes paleisdama ar sulaikydama žuvis ir gyvūnus, kuriuos medžioja eskimai, dovanoja gyvybę ar mirtį.

SETAS
❖ *egiptiečiai*
Setas – dykumų, audrų, netvarkos ir griovimo dievas. Jis nužudė brolį Ozyrį, uždarydamas jį karste. Jo amžinas priešas – Horas, dangaus dievas, Izidės ir Ozyrio sūnus.

SUSANOVAS
❖ *japonai*
Sintoizmo tikėjime piktavalis audrų dievas Susanovas besiautėdamas beveik mirtinai išgąsdino savo jautrią seserį Amaterasu, saulės deivę.

ŠYVA
❖ *indai*
Šyva – didysis griovėjas, tačiau taip jis sudaro sąlygas klestėti naujam gyvenimui. Jis priklauso indų dievų trejybei, į kurią dar įeina Višnus, žmonijos globėjas, ir Brahma, kūrėjas. Šyvos žmona – Parvatė, vienas iš deivės Devės pavidalų. Šyva joja ant Nandžio, balto jaučio, gyvūnų sergėtojo.

Kecalkoatlis, dievas žynys

TALIESINAS
❖ *velsiečiai*
Legendinis Velso dainius Taliesinas iš pradžių buvo kuklus berniukas, vardu Gvionas. Netyčia paragavęs raganos Keridvenos stebuklingo gėralo, jis sužinojo viską apie praeitį, dabartį ir ateitį.

TELEPINU
❖ *hetitai*
Žemdirbystės dievas, oro ir vaisingumo dievo sūnus Telepinu supykęs vos nepavertė žemės dykviete. Galiausiai deivei

Šyva, didysis griovėjas

Kamruspasai kerais pavyko jį nuraminti ir žemė vėl tapo vaisinga.

TESĖJAS
❖ *graikai*
Tesėjas buvo Atėnų karaliaus Egėjo arba, pagal kitas versijas, jūrų dievo Poseidono sūnus. Vieno iš žymiausių graikų herojų, Atėnų karalaičio garsiausias žygdarbis – žmogėdros Minotauro nužudymas. Jis tai padarė padedamas Kretos karaliaus dukters Ariadnės.

TESKATLIPOKA
❖ *actekai*
Teskatlipoka, „padūmavęs veidrodis“, yra actekų dievas karys ir keršto viešpats. Tai jis savo žiauriomis piktadarystėmis ir bjauriu pavydu pražudė tyrą ir nekaltą Kecalkoatlį, dievą plunksnuotą gyvatę.

TIŪRAS
❖ *skandinavai*
Tiūras – karo dievas. Jis paaukojo savo kairę ranką, kad kiti dievai supančiotų vilką Fenrį stebuklingais pančiais Gleipniu.

TORAS

❖ *skandinavai*

Odino ir Žemės sūnus Toras – dangaus ir griausmo dievas. Jis nešiojasi kūjį Knežintuvą, kuris yra jo brangiausias turtas. Mestas kūjis visąlaik grįžta pas savo šeimininką. Dievo garbei daugelis vikingų nešiodavo kūjo formos amuletus. Toras daug kovėsi su milžinais, o kartą mėgino iškelti iš vandenyno Midgardo gyvatę. Jo žmona – vaisingumo deivė auksaplaukė Siva.

TUAHA DE DANANAI

❖ *keltai*

Tai airių dievai, tarp jų Lugas, saulės dievas ir Kuchulino tėvas. Jų valdovas – Dagdas, gyvenimo ir mirties dievas.

UDZUMĖ

❖ *japonai*

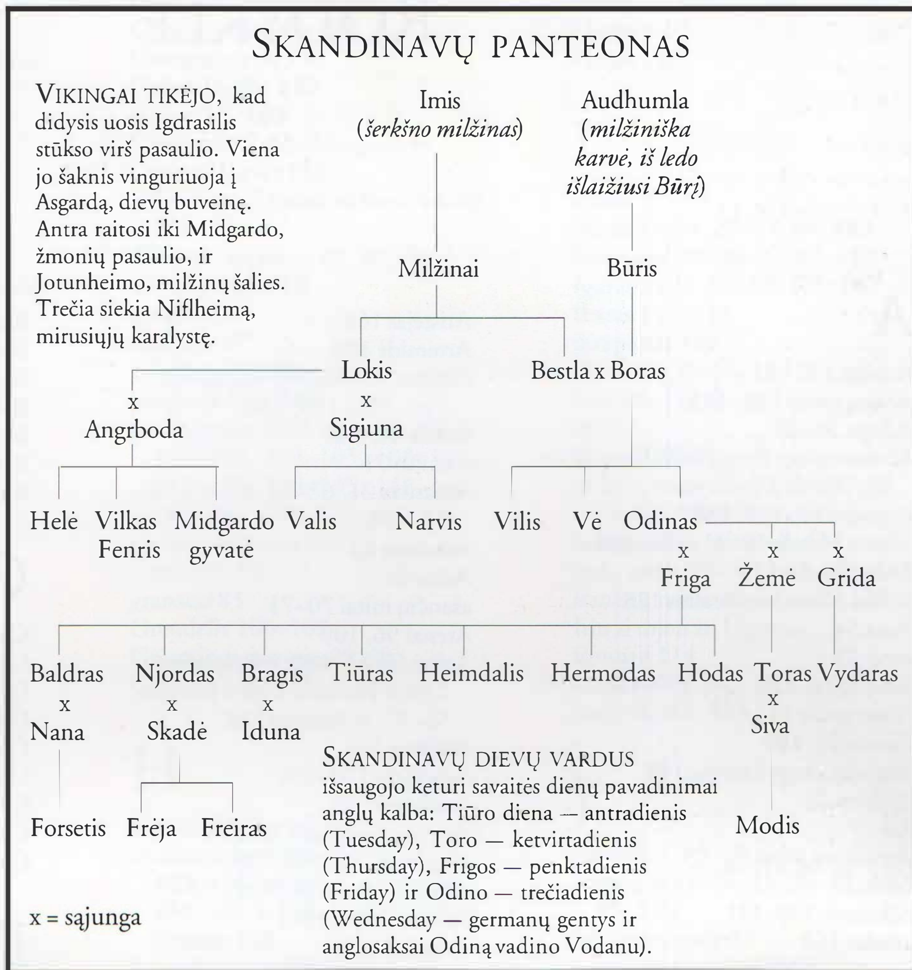
Udzumė – japonų deivė, siejama su aušra. Jos triukšmingas šokis išviliojo saulės deivę Amaterasu iš olos, kur ši slėpėsi.

Knežintuvas, Toro kūjis

SKANDINAVŲ PANTEONAS

VIKINGAI TIKĖJO, kad didysis uosis Igdrasilis stūkso virš pasaulio. Viena jo šaknis vinguriuoja į Asgardą, dievų buveinę. Antra raitosi iki Midgardo, žmonių pasaulio, ir Jotunheimo, milžinų šalies. Trečia siekia Niflheimą, mirusiųjų karalystę.

SKANDINAVŲ DIEVŲ VARDUS išsaugojo keturi savaitės dienų pavadinimai anglų kalba: Tiūro diena — antradienis (Tuesday), Toro — ketvirtadienis (Thursday), Frigos — penktadienis (Friday) ir Odino — trečiadienis (Wednesday — germanų gentys ir anglosaksai Odiną vadino Vodanu).

ULGANAS

❖ *sibiriečiai*

Aukščiausias totorių dievas Ulganas sukūrė pasaulį iš dumblo, kurį jo padėjėjas Erlikas iškėlė iš vandenyno dugno.

URANAS

❖ *graikai*

Uranas – dangaus viešpats. Jo ir žemės deivės Gajos vaikai buvo titanai, tarp jų Kronas („Laikas"), nužudęs tėvą. Meilės deivė Afroditė gimė iš jūros putų, kai Kronas sukapojo Uraną.

UTNAPIŠTIMAS

❖ *šumerai*

Utnapištimas ir jo žmona – vieninteliai žmonės, išsigelbėję nuo tvano, kurį sukėlė Ea. Utnapištimas – Gilgamešo protėvis.

VALKIRIJOS

❖ *skandinavai*

Odino dukros valkirijos yra dvasios karės. Jos joja į mūšį ir, Odinui įsakius, nulemia pergalę ar pralaimėjimą. Valhalos menėse jos laukia žuvusių karių.

ŽEMĖS KŪRĖJAS

❖ *indėnai*

Žemės Kūrėjas – gero linkįs aukščiausiasis Kalifornijos maidų genties dievas. Jo varžovas – klastūnas Kojotas.

Valhala, Odino menė karžygiams

Rodyklė

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Padėka

Fotografijų šaltiniai
(v = viršuje, a = apačioje, c = centre, k = kairėje, d = dešinėje)

AKG London/Erich Lessing: 130 vk.
American Museum of Natural History 53 ad, 75 vd; Courtesy Department Library Services (neg. no. 14471) 37 vd.
Ancient Art & Architecture Collection/ Ronald Sheridan 30 ak, 45 ad, 98 vk, 109 ad, 147 vd, 154 vk, 177 vd; B. Wilson viršelis, 96 vk.
Antikensammlungen und Glyptothek, Munich 104 vk.
Ardea London 59 vk.
Ashmolean Museum, Oxford 23 a.
The Bridgeman Art Library/Bibliothèque Nationale 157 vd; British Museum, London, viršelis, 8, 140 vk; Bernard Cox/Archaeological Museum 170 vk.
The British Library (Add. 10, 294 f.94) 158 ak.
The British Museum 16 k, 29 vd, 46 ak, viršelis, 84 ak, 80 vk, 87 ad, 102, 103 vd, 105 vd, 110 ak, 112 vk, 145 ad, 149 vd, 150 vk, 151 ad, viršelis, 168 vk.
Bruce Coleman Ltd/ Mr R. V. Bryant: 124 a; Thomas Buchholz 20 ak; Cerald Cubitt 43 vd; Stephen J. Krasemann
74 v; Hans Reinhard 72 vk.
Michael Diggin 161 vd.
C. M Dixon 94 ak, 96 ak, 119 vk, 138 ak, 175 vd.
Ecoscene/Whitty 92 vk.
Finnish Tourist Board 54 ad.
Michael & Patricia Fogden 142 vk.
Werner Forman Archive/Arhus Kunst Museum, Denmark 165 vd; National Museum of Ireland: 126 a; Schindler Collection, New York: 36 vk; Statens Historiska Museum, Stockholm, viršelis, 18 vk, viršelis, 64 vk;
Fortean Picture Library/Allen Kennedy 128 ak.
Germanisches National Museum, Nürnberg 88 vk.
Sonia Halliday Photographs 166 ck.
Hamburgisches Museum für Völkerkunde 68 k.
Robert Harding Picture Library 42 ak, 108 vk, 113 vd, 146 ak, 157 ad; Michael Jenner viršelis, 127 vd; Robert McLeod 25 vd.
Michael Holford 38 vk, 45 vd, 48 vk, 60 vk, 61 vd, 81 vd, 84 vk, 99 vd, 107 ad, 144 k, 146 vk, 174 vk.
Neil Holmes 88 ak, 107 vd.
The Hutchison Library 42 vk, 31 vd, 77 d, 117 vd, 177 ad.
Instituto Nacional de antropologia e Historia, Mexico 141 cd.
Japan National Tourist Organization 26 vk.
La Belle Aurore/Steve Davey & Juliet Coombe 29 ak.
Collection Musée de l'Homme, Paris 76 vk.
National Museum of Denmark, Copenhagen 63 cd, 120 vk, 122 ck, 164 ck.
National Museum of Ireland viršelis, 90 ak.
National Museum of Scotland 159 vd.
NHPA/Orion Press 24 vk.
Oslo Ship Museum 65 vk, 118 ak.
OSF/ Animals Animals/Roger Brown 28 vk; Richard Kolar 35 vd; Martin Chillmaid 19 vd; Jeff Foott 152-153; Breck P. Kent 33 vd; John Netherton 100-101; Ben Osborne 51 vd.
Planet Earth Pictures/David Redfern: 66 ak.
Pitt Rivers Museum, Oxford 56 ak, 69 vd, 169 vd.
Poseidon Pictures/Peter J. Terry: 138 vk.
Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden/Ben Grishaauer 93 vd.
© photo RMN 44 vk, 52 vk, 154 ak.
Royal Geographical Society/Paul Harris 34 vk.
Matti Ruotsalainen 56 vk.
Scala 148 vk.
Harry Smith Collection/Polunin Collection 131 vd.
Statens Historiska Museum, Stockholm 62 vk, 162 ak.
Turkish Tourist Office 170 ak.
University Museum of Archaeology and Anthropology, Cambridge viršelis, 127 ad.
Universitäts und Landesbibliothek, Bonn 89 vd.
Jerry Young 14-15, 22 vk, 40-41, 78-79, 136-137, 178-179.
Wales Tourist Board 114 vk, 115 ad.
Michel Zabé 143 vd.
Zefa Pictures/Konrad Helbig 95 cd.

Dorling Kindersley norėtų padėkoti:
Mr G. Bates; the Corbally Stourton Art Gallery, London; Sheila Dignen; Felicity Devlin of the National Museum of Ireland; Lucy Godman; Jim Hamill of the Museum of Mankind, London; Mr Hamim of the Indonesian Embassy, London; Robin Hunter; The Keeper's Secretary, Prehistory and Romano-British Dept, the British Museum, London; Kew Gardens; Barbara Ann Kipfer, Ph. D.; Father M. Kostic; Dr Kuniholm of the Malcolm & Carolyn Einer Laboratory for Aegean and Near Eastern Archaeology, New York; Meg McCulloch of the Australian Tourist Commission, London; Erja Tikka of the Finnich Embassy, London.

Iliustracijos pp. 180-187: Fiona Bell Currie

Rodyklė: Lynn Bresler